Digitized by Madhuban Trust

DHATURATNAKARA

धातुरत्नाकरः

BY

MUNILAVANYA VIJAYA SURI

मुनिलावण्यविजय सूरिविनिर्मित :

VOL. VII

BHAVAKARMA

सप्तमो भाग : भावकर्म प्रक्रिया

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

DHATURATNAKARA धातुरत्नाकरः

MUNI LĀVANYA VIJAYA SŪRI

VOL. VII

NAVRANG

Domain. Vipin Kumar Collection

Digitized by Madhuban Trust

About the book

The Sanskrit language which is more perfect than Greek and more copious than other languages has a wonderful structure. The structure of this ancient but living language has been analysed and described by etymologists and grammarians since at least the eighth century B.C. The ancient grammarians traced the basic elements of most of the vocables of the language to verbal roots called *dhatu-s*, some two thousand in numbers. Sanskrit has an elaborate system of conjugation of all the roots in ten tenses and moods; besides each root has its causative, desiderative, frequentative and passive forms. There is a system of constructing verbal roots from substantives, which again are conjugated in ten tense/mood forms. Therefore, the conjugational system of Sanskirt grammar has a vast dimension, which is perfectly codified by the grammarians. Though the rules of grammar are precise and definitive, it is difficult to know or derive the particular forms of verbs with the help of those rules.

With a view to minimizing this difficulty and to make all verbal forms easily available the great Jain savant Muni Lavanyavijaya compiled with unprecedented labour and dedication a monumental work, under title *Dhaturatnakara* (literally Ocean of verbal roots) in seven volumes. The *Dhaturatnakara* is a ready reckoner for the users of the Sanskirt language so far as the verb forms are concerned.

This great work remained out of print for more than two decades. In view of the immense usefulness of the work, it is now being reproduced and published.

ISBN: 81-7013-104-9
1992

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

DHĀTURATNĀKARA

Vol. VI

NĀMADHĀTU

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

REPRODUCTION OF EARLIER EDITION OF
DHĀTURATNĀKARA

DHĀTURATNĀKARA

धातुरत्नाकरः

BY

MUNI LĀVAṆYA VIJAYA SŪRI
मुनिलावण्यविजय सूरिविनिर्मितः

Vol. VI
NĀMADHĀTU

षष्ठो भागः
नामधातु प्रक्रिया

NAVRANG • नवरंग
1992

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

This publication has been brought out with financial assistance from Government of India, Ministry of Human Resources Development.

If any defect is found in this book, please return the copy by V.P.P. to the Publisher for exchange free of cost of postage.

DHĀTURATNĀKARA, VOL VI

First Published 1867 Saka

Reprint 1992

Rs. 820 per set of Vols. 1-7

Published by:
Mrs Nirmal Singal, for
NAVRANG Booksellers & Publishers
RB-7, Inder Puri, New Delhi - 12
Phone: 5722197, 589914

Printed by :
Diamond Printers,
B-74, Phase II, Naraina Industrial Area,
New Delhi - 28

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

॥ अर्हम् ॥

श्रीविजयनेमिसूरिग्रन्थमाला-रत्नम् ८ ॥

॥ आशैशवशीलशालिने श्रीनेमीश्वराय नमो नमः ॥

श्रीमत्तपोगणगगनाङ्गणगगनमणि-सार्वसार्वज्ञशासनसार्वभौम-
सर्वतन्त्रस्वतन्त्र--सूरिचक्रचक्रवर्ति--भट्टारकाचार्यश्रीम-
द्विजयनेमिसूरीश्वरपट्टालंकार–तिलकमञ्जरीटीकादि-
विविधनिबन्धनिबन्धनबन्धुर–व्याकरणवाच-
स्पति--शास्त्रविशारद--कविरत्न–भट्टा-
रकाचार्यश्रीमद्विजयलावण्यसूरि-
प्रणीतो

धातुरत्नाकरः ।

॥ तस्य चायं षष्ठो विभागः ॥

प्रकाशितोऽय राजनगरस्थाया जैनग्रन्थप्रकाशकसभायाः
कार्यवाहकेन " वाडीलाल बापुलाल शाह " इत्यनेन ।

प्रति -५५१ प्रथमावृत्तिः

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

श्रीविजयनेमिसूरिग्रन्थमाला-रत्नानि ॥

धातुरत्नाकर भाग	१*	५-०-०
,, ,,	२	४-०-०
,, ,,	३	२-०-०
,, ,,	४	२-०-०
,, ,,	५	४-०-०
,, ,,	६	२-८-०
देवगुर्वष्टक स्वोपज्ञवृत्तिसमेत		०-४-०
देवगुर्वष्टक तथा कदम्बाष्टक		०-१-०
श्री नूतन जिनस्तवनमाला		०-२-०

मुद्र्यमाणग्रन्था :—

१ श्रीसिद्धहेमशब्दानुशासन बृहद्वृत्ति-
लघुन्यासबृहन्न्यासमेत ।

२ धातुरत्नाकरभाग ७ ।

३ स्याद्यन्तरत्नाकर ।

प्राप्तिस्थान—

गुर्जरग्रन्थरत्न कार्यालय,
गांधीरोड, अमदावाद ॥

卐

सरस्वती जैन पुस्तक भंडार,
१४५ गुलालवाडी, मुंबई ॥

मुद्रकः शाह गुलाबचंद लल्लुभाई, 'श्री महोदय प्रिन्टींग प्रेस', दाणापीठ—भावनगर.

* घणी ओछी कोपी छे.

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

सर्वतन्त्रस्वतन्त्र-शासनसम्राट्-सूरिचक्रचक्रवर्त्ति जगद्गुरुतपागच्छाधिपति-भट्टारक

जन्म सं. १९२९ कार्तिक शु. १ मधुमती (महुवा) : दीक्षा सं. १९४५ ज्येष्ठ शु. ७ भावनगर

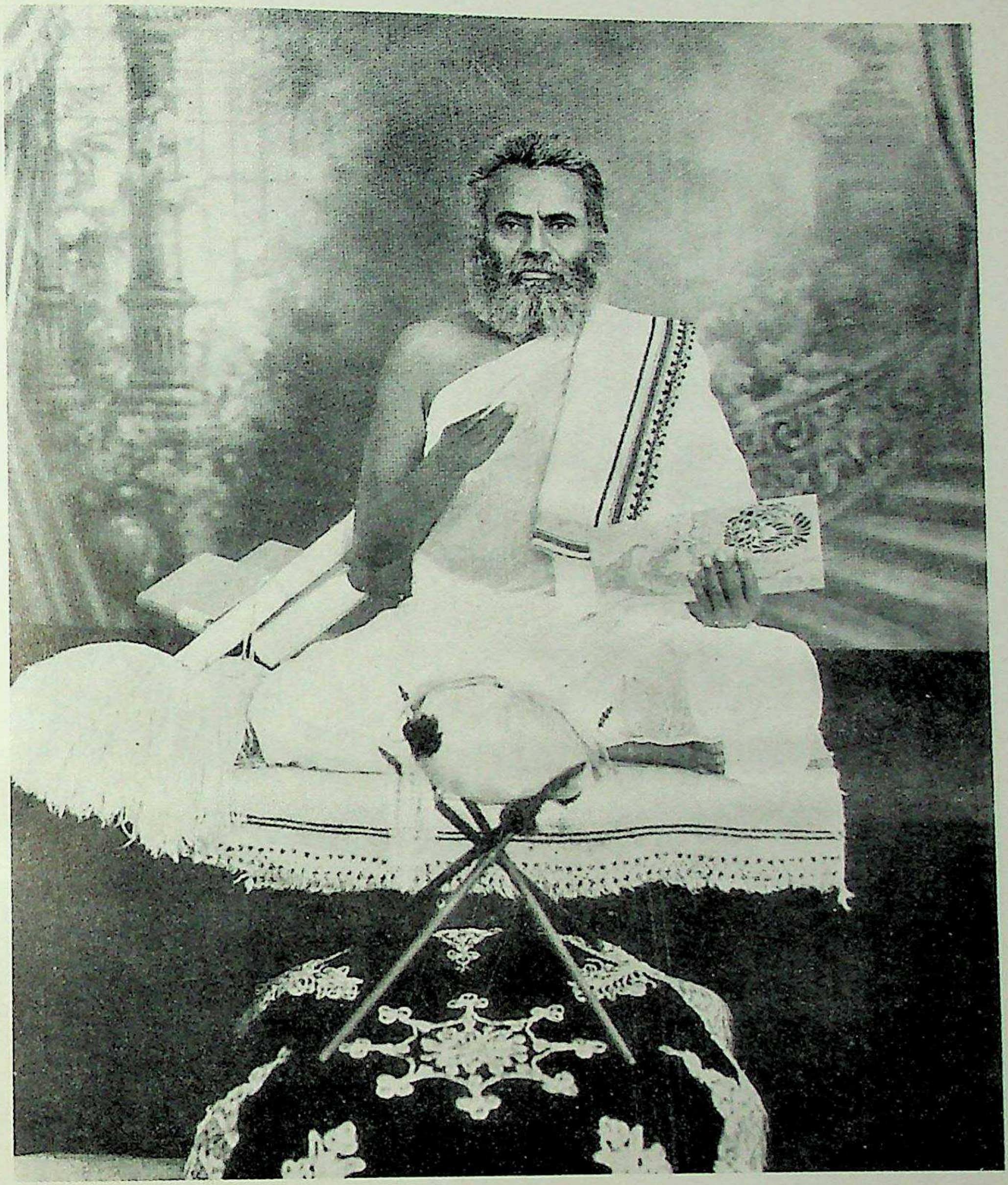

गणिपद सं. १९६० कार्त्तिक कृष्ण ७ वल्लभीपुर (वळा) :

भव्याब्ध्यामदवृद्धिचन्द्रसदृशं, श्रीनेमिसूरीश्वरं ।
सम्यग्दर्शनबोधदानसदनं, चारित्रभानूदयम् ॥
जैनेन्द्रागमतत्त्वनन्दनघनं, लावण्ययोगालयं ॥
भो दक्षास्त्रिविधं हितं प्रणमत, प्रज्ञाप्रमोदक्षमम् ॥ १ ॥

आचार्य श्रीविजयनेमिसूरीश्वरः

सूरिपद सं. १९६४ ज्येष्ठ शु. ५ भावनगर

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

श्रीविजयनेमिसूरिग्रन्थमाला-रत्नानि ॥

धातुरत्नाकर भाग १*	....	५-०-०
,, ,, २	....	४-०-०
,, ,, ३	....	२-०-०
,, ,, ४	....	२-०-०
,, ,, ५	....	४-०-०
,, ,, ६	....	२-८-०
देवगुर्वष्टक स्वोपज्ञवृत्तिसमेत	....	०-४-०
देवगुर्वष्टक तथा कदम्बाष्टक	....	०-१-०
श्री नूतन जिनस्तवनमाला	....	०-२-०

मुद्र्यमाणग्रन्था :—

१ श्रीसिद्धहेमशब्दानुशासन बृहद्वृत्ति-
लघुन्यासबृहन्न्यासमेत ।

२ धातुरत्नाकरभाग ७ ।

३ स्याद्यन्तरत्नाकर ।

प्राप्तिस्थान—

गुर्जरग्रन्थरत्न कार्यालय,
गांधीरोड, अमदावाद ॥

卐

सरस्वती जैन पुस्तक भंडार,
१४५ गुलालवाडी, मुंबई ॥

मुद्रकः शाह गुलाबचंद लल्लुभाई, 'श्री महोदय प्रिन्टींग प्रेस', दाणापीठ—भावनगर.

* घणी ओछी कोपी छे.

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

सर्वतन्त्रस्वतन्त्र-शासनसम्राट्-सूरिचक्रचक्रवर्त्ति जगद्गुरुतपागच्छाधिपति-भट्टारक

जन्म सं. १९२९ कार्तिक शु. १ मधुमती (महुवा) : दीक्षा सं. १९४५ ज्येष्ठ शु. ७ भावनगर

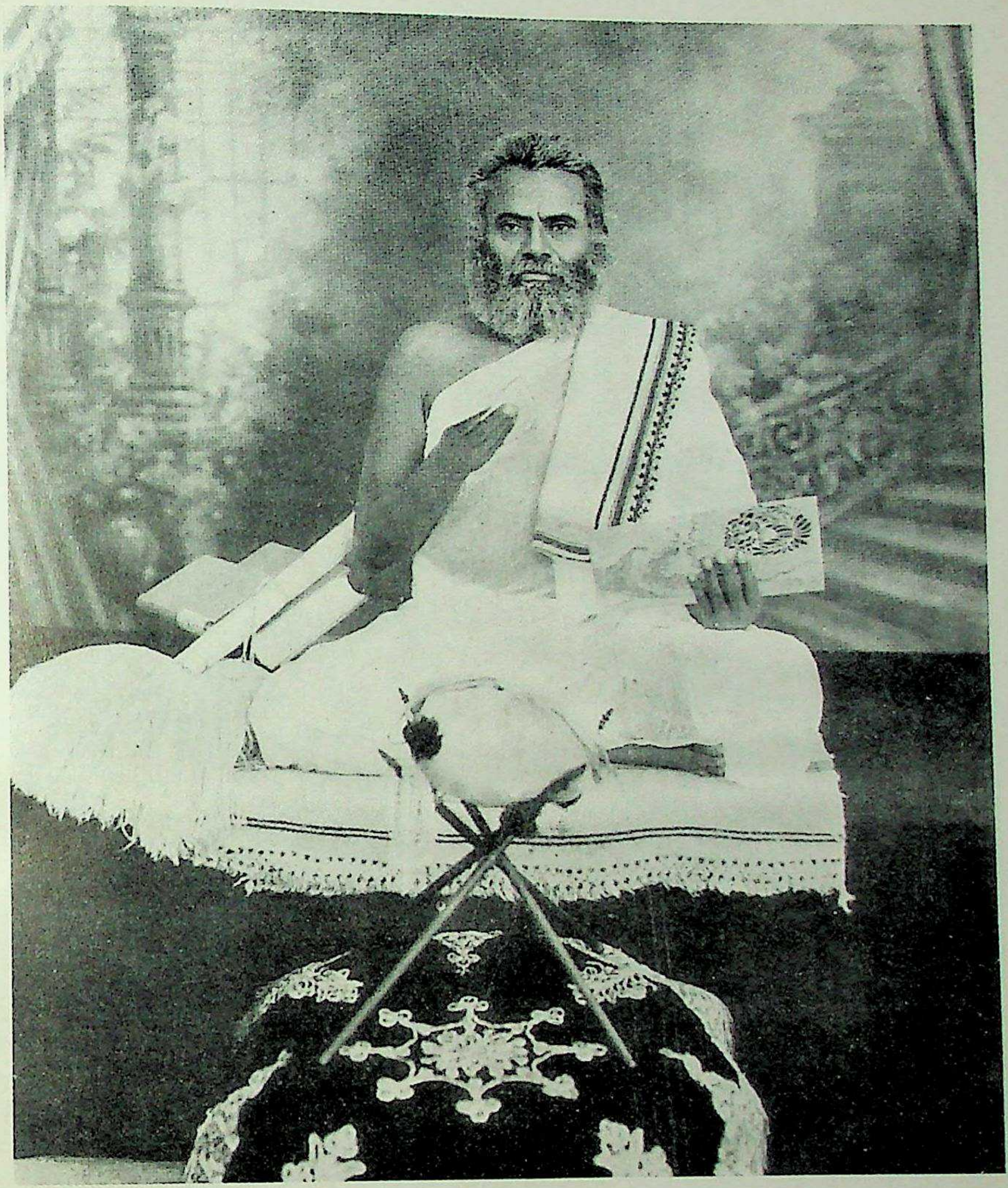

गणिपद सं. १९६० कार्तिक कृष्ण ७ वल्लभीपुर (वळा) : पन्यासपद सं. १९६० मागशर शु. ३ वल्लभीपुर (वळा)

भव्याऽध्यामदवृद्धिचन्द्रसदृशं, श्रीनेमिसूरीश्वरं ।
सम्यग्दर्शनबोधदानसदनं, चारित्रभानूदयम् ॥
जैनेन्द्रागमतत्त्वनन्दनघनं, लावण्ययोगालयं ॥
भो दक्षास्त्रिविधं हितं प्रणमत, प्रज्ञाप्रमोदक्षमम् ॥ १ ॥

आचार्य श्रीविजयनेमिसूरीश्वरः

सूरिपद सं. १९६४ ज्येष्ठ शु. ५ भावनगर

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

तपोगच्छाधिपति–सर्वतन्त्रस्वतन्त्र–शासनसम्राट्–सूरिचक्रचक्रवर्त्ति–जगद्गुरु–भट्टारकाचार्यवर्य–
Digitized by Madhuban Trust
श्रीमद्विजयनेमिसूरीश्वरपट्टालङ्कार–
व्याकरणवाचस्पति–शास्त्रविशारद–कविरत्न–निरुपमव्याख्यानसुधावर्षि–विबुधशिरोमणि–धातुरत्नाकर-
तिलकमञ्जरीटीकाद्यनेकग्रन्थप्रणेता—

जन्म–वि. सं. १९५३ भाद्रपद वद ५ दीक्षा–वि. सं. १९७२ अषाढ सुद ५ वडी दीक्षा–वि. सं. १९७३ मागशर
प्रवर्त्तकपद–वि. सं. १९८७ कार्त्तिक (प्रायः) बोटाद (काठीयावाड) ॥ सादडी, (मारवाड) ॥
सुद ३ सादडी, (मारवाड) ॥ वद २, अमदावाद ॥

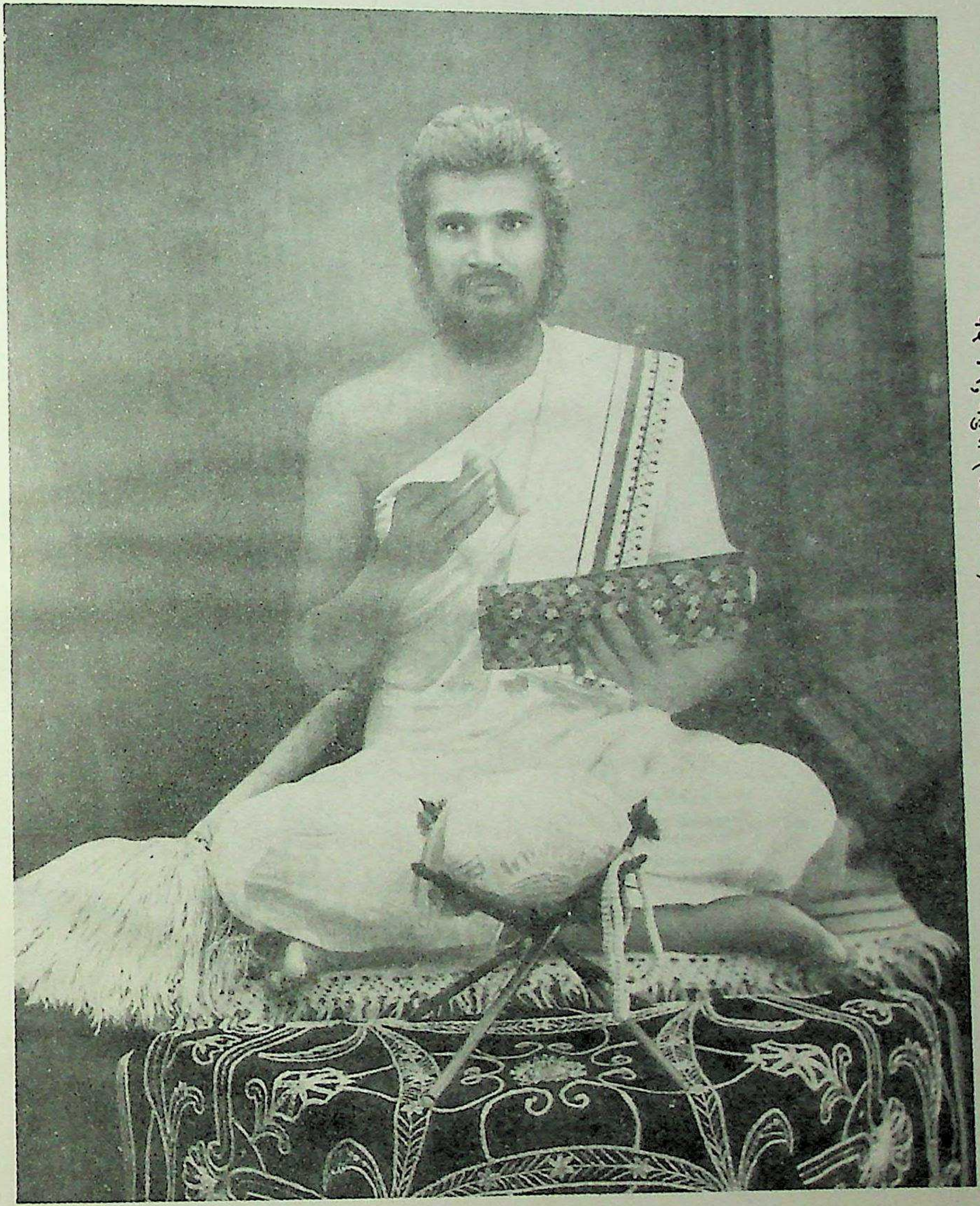

गणिपद–वि. सं. १९९० मागशर पंन्यासपद–वि. सं. १९९० मागशर उपाध्याय पद–वि. सं. १९९१ जेठ
आचार्यपद–वि. सं. १९९२ वैशाख सुद ६, भावनगर ॥ सुद १०, भावनगर ॥
वद १२, महुवा (काठीयावाड) ॥ सुद ४, अमदावाद ॥

भट्टारकाचार्यश्रीमद्विजयलावण्यसूरीश्वरः ॥

"न्यायव्याकरणागमेषु ललिते, काव्ये तथा छन्दसि। साहित्यप्रभृतौ प्रबन्धगगने यद्बीकराः विस्तृताः॥
प्रत्युत्पन्नमतिः प्रसादसदनं, व्याख्यानवाचस्पतिः। सोऽयं दक्षप्रमोददो विजयते, लावण्यसूरीश्वरः॥१॥"

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

श्रीतपोगच्छाधिपति-शासनसम्राट्-सूरिचक्रचक्रवर्ति-सर्वतन्त्रस्वतन्त्र-जगद्गुरुश्रीमद्विजयनेमि-सूरीश्वरपट्टालंकार-व्याकरणवाचस्पति-शास्त्रविशारद-कविरत्न-श्रीमद्विजयलावण्यसूरीश्वर-शिष्यरत्नविद्वद्वर्यमुनिश्रीदक्षविजयशिष्यरत्नविद्वद्वर्यबालमुनिश्रीसुशीलविजयविरचितं

॥ श्रीनेमिसूरीश्वराष्टकम् ॥

[शार्दूलविक्रीडितवृत्तानि]

यज्ज्ञानं च निबन्धसिन्धुतरणे, नौकानिभं वर्त्तते ।
यद्वाणी शुभमानसाम्बुजरवि–र्नानार्थसंबोधिनी ॥
यत्कीर्त्तिः किल दिक्षु विस्तृततरा, चंद्रोज्ज्वला सर्वदा ।
वन्देऽहं शुभपादपद्मयुगलं, तं नेमिसूरीश्वरम् ॥ १ ॥

यस्य क्षान्तिरनल्पकोपशमने, धाराधराभा वरा ।
नानाशिष्यप्रशिष्यवृन्दसहितं, सद्बोधिरत्नप्रदम् ॥
दुर्दान्तप्रतिवादिवादनिपुणं, सम्राट्पदालङ्कृतं ।
वन्देऽहं शुभपादपद्मयुगलं, तं नेमिसूरीश्वरम् ॥ २ ॥

नानातर्कपरायणं गुणयुतं, लावण्यलीलालयं ।
न्यायव्याकरणादिशास्त्ररचना–नैपुण्यभाजां वरम् ॥
तीर्थोद्धारधुरन्धरं मुनिवरं, चारित्ररत्नाकरं ।
वन्देऽहं शुभपादपद्मयुगलं, तं नेमिसूरीश्वरम् ॥ ३ ॥

वैराग्यद्रुमवर्धने जलधरं, श्वेताम्बराग्रेसरं ।
भव्यानामुपकारकारकुशलं, सिद्धान्तपारङ्गतम् ॥
नानादर्शनदर्शनामलधियं, सद्ब्रह्मचर्याश्रितं ।
वन्देऽहं शुभपादपद्मयुगलं, तं नेमिसूरीश्वरम् ॥ ४ ॥

गीतार्थानुसृते तथाऽऽगमगते, पान्थं पथि प्रोद्यतं ।
विद्वद्वृन्दसुवन्दितामलगुणं, विद्वद्सभाभासुरम् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

यद्वाचा विमलाचलादिप्रभृतेः, संघा वरा निर्गता ।
वन्देऽहं शुभपादपद्मयुगलं, तं नेमिसूरीश्वरम् ॥ ५ ॥

नन्दीवर्धनकारितप्रतिमया, श्रीवर्द्धमानप्रभो ।
रम्ये काननमण्डिते मधुपुरे, रत्नाकरालङ्कृते ॥
वर्षारम्भदिने महोदयकरं, यज्जन्म जातं शुभं ।
वन्देऽहं शुभपादपद्मयुगलं, तं नेमिसूरीश्वरम् ॥ ६ ॥

लक्ष्मीचन्द्र इति श्रुतस्सुजनको, यस्यास्ति धर्मोद्यत-
श्रावाचारविचारचारुचरिता, माता च दीपालिका ।
वाग्दक्षो हि सतां प्रियो गुणनिधिः, श्रीबालचन्द्रोऽनुजो ।
वन्देऽहं शुभपादपद्मयुगलं, तं नेमिसूरीश्वरम् ॥ ७ ॥

येषामीक्षणतोऽपि यान्ति विपुलं, भाग्योदयं सज्जना ।
भूपालावलिमौलिपूजितपदा,—म्भोजं च दिव्याकृतिम् ॥
सम्पूर्णेन्दुसुमण्डलाभवदनं, चन्द्रार्धभालस्थलं ।
वन्देऽहं शुभपादपद्मयुगलं, तं नेमिसूरीश्वरम् ॥ ८ ॥

[स्रग्धरावृत्तम्]

नानाविद्याब्धिदेवाचलविमलधिया—मुक्तिसौभाग्यभाजां ।
श्रीमल्लावण्यसूरीश्वरप्रगुरुसतां, दक्षनाम्नो गुरोश्च ॥
आसाद्यानुग्रहं चाष्टकमिदममलं, श्रीसुशीलेन दृब्धं ।
नित्यं भव्यात्मनां वै श्रुतिपठनकृतां मोददानाय भूयात् ॥ १ ॥

॥ इति श्रीनेमिसूरीश्वराष्टकम् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

श्रीतपोगच्छाधिपति--शासनसम्राट्--सूरिचक्रचक्रवर्ति--सर्वतन्त्रस्वतन्त्र--जगद्गुरु--श्रीमद्विजयनेमिसूरीश्वरपट्टालङ्कार-व्याकरणवाचस्पति-शास्त्रविशारद-कविरत्न-श्रीमद्विजयलावण्यसूरीश्वरशिष्यरत्न-स्याद्यन्तरत्नाकरादिप्रणेतृ-विद्वद्वर्य-मुनिश्रीदक्षविजयविरचितम्—

॥ श्रीमद्विजयनेमिसूरीशाष्टकम् ॥

(शार्दूलविक्रीडित-वृत्तानि)

नेत्रानन्ददमस्ति यस्य वदनं,
मिथ्यामतिध्वंसकृत् ।
सूर्याभाऽखिलवस्तुबोधनविधौ,
रीतिर्यदीयाऽमला ॥
शंत्रः श्रीमुनिराजराजितिलको,
वन्द्याङ्घ्रिपद्मद्वयो ।
देयान्नेमिप्रभुस्स तीर्थपगुरु-र्बोधं गतान्धन्तु नः ॥ १ ॥

काव्यव्याकरणागमे सुललिते, वृत्ते च षड्दर्शने ।
साहित्यप्रभृतौ प्रबन्धनिकरे, यत्कौशलं विस्तृतम् ॥
यस्यास्ति प्रतिभा प्रबोधललिता, दक्षप्रमोदक्षमा ।
भव्यानां हृदयं पुनातु स सदा, श्रीनेमिसूरीश्वरः ॥ २ ॥

यस्योक्तिस्सकलार्त्ततापहरणी, सङ्क्लेशसंहारिणी ।
संसारार्णवपारप्राप्तितरणी, सद्बोधविस्तारिणी ॥
सद्विज्ञानरमाविहारधरणी, सन्मार्गसंचारिणी ।
जीयान्नेमिप्रभुस्स भारतमणिः, सूरीशमालाग्रणीः ॥ ३ ॥

कीर्त्तिर्यस्य दिगङ्गनाङ्गणगता, सार्वं च यं संश्रिताः ।
वन्दन्ते विबुधाश्च भक्तिकलिता, जैनाश्च जैनेतराः ॥
विश्वेऽस्मिन्नतुलप्रभावभवनं, ध्येयश्च यः साधुभिः ।
सोऽयं नेमिप्रभुस्तनोतु सुमतिं, भट्टारकः सूरिराट् ॥ ४ ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

यन्नामस्मरणं हि भीतिहरणं, रोगोपसर्गापहं ।
भव्यानां निखिलार्थसिद्धिसदनं, सन्तापपापापहम् ॥
संसारानलदाहशान्तिसलिलं, यद्दर्शनं शर्मदं ।
पायाद्वः सततन्त्वपायवितते:, सूरिस्स नेमीश्वरः ॥ ५ ॥

तीर्थोद्धारपरायणः समयविद्-विद्वत्सभाशेखरो ।
भव्यारामघनश्च मुक्तिफलदः कल्याणकल्पद्रुमः ॥
यस्यान्तःकरणं रतन्तु सततं, सत्त्वोपकारेषु सः ।
कल्याणं विपुलं ददातु भविनां, श्रीनेमिसूरिस्सदा ॥ ६ ॥

भव्यान्तःकरणारविन्दमिहिरो, माङ्गल्यमालाप्रदः ।
श्रीमत्तीर्थपशासनैकरसिकः, कन्दर्पदर्पापहः ॥
कारुण्याङ्कुरवर्धने जलधरो, गीतार्थचूलामणिः ।
स्तुत्योऽयं खलु नेमिसूरिभगवान्, साक्षात्सुरद्रूपमः ॥ ७ ॥

भव्याब्ध्यामदवृद्धिचन्द्रसदृशं, श्रीनेमिसूरीश्वरं ।
सम्यग्दर्शनबोधदानसदनं, चारित्रभानूदयम् ॥
जैनेन्द्रागमतत्त्वनन्दनघनं, लावण्ययोगालयं ।
दक्षोऽहं त्रिविधं हि तं प्रतिदिनं, वन्दे मुदानन्ददम् ॥ ८ ॥

एतच्छ्रीधृतिबुद्धिवृद्धिशिवदं, श्रीनेमिसूर्यष्टकं ।
भव्यप्राणिप्रमोददाननिपुणं, दुष्कर्ममर्मापहम् ॥
यो नित्यं पठति प्रबोधसमये, सद्ध्यानधाराधरः ।
स प्राप्नोति विशालमङ्गललता-मिष्टार्थसिद्धिप्रदाम् ॥ ९ ॥

॥ इति श्रीनेमिसूरीशाष्टकम् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

॥ धातुरत्नाकरषष्ठभागशुद्धिपत्रम् ॥

पत्र,	कॉलम,	पङ्क्ति,	अशुद्धि,	शुद्धि,
५	३	४	म्,	यम्,
,,	४	५	तात्,	न्तु, तात्,
९	०	१३	त्ती	ती
११	२	६	तम्,	म्,
१२	४	५	वम्,	यम्,
१६	४	६	ाणि,	ानि,
२०	४	१५	हिणौ	हिणो
२६	१	६	लिखि	लिखित
२९	१	१७	नू,	नृ,
४०	०	५	क्रिप्	क्विप्
४४	४	११	वक्ष्	क्ष्म्
४५	२	१६	रय	स्य
४६	३	१	च्छ	वाचर
५०	४	१०	रिया	रिरा
५३	१	१२	लेख्या	लिख्या
५६	१	७	ाणि,	ानि,
,,	३	,,	,,	,,
६१	१	५	म्,	यम्,
,,	,,	६	हि,	",
६२	३	५	,,	,,
६३	४	६	,,	,,
६९	२	१	चन्द	चन्द्र
७१	,,	२	५८	१२३
८८	२	३	५४	५५
,,	३	२	५५	५६
८९	१	१२	च्यि	चि
,,	२	....	च्छ	च्छय

पत्र,	कॉलम,	पङ्क्ति,	अशुद्धि,	शुद्धि,
९४	४	५	–ष्ट,	षी–ष्ट,
९५	१	१७	,,	,,
,,	३	१	ऋमु	ऋभु
११२	४	७	यताम्	येताम्
११५	१	१७	ष्यताम्,	ष्येताम्.
१२०	१	४	पटय	पटप
१२३	१	२	८	७
१२८	१	९	स्थाने–	

५ अजहस्त्–अत, एताम्, अन्त, अथाः, एथाम्, अध्वम्, ए, आवहि, आमहि॥

१२८ २ ९ स्थाने–

५ अपपाद्–अत, एताम्, अन्त, अथाः, एथाम्, अध्वम्, ए, आवहि, आमहि॥

पत्र,	कॉलम,	पङ्क्ति,	अशुद्धि,	शुद्धि,
१३१	०	१३	एव	एवं
१३४	४	१५	देशे	देशं
१३७	१	२१	पुत्रभि	पुत्रमि
,,	४	२	रूप	रूपा
१३८	१	४	त,	त्
,,	२	१	वध्यं	वध्वं
१४४	१	२	चिह	चिह्वि
१४५	३	१६	पक्ष	पेक्ष
,,	४	११	रो	रौ
१४६	४	१७	पश्चा	पश्चाद्
१४७	२	९	क्रार,	कार,
,,	,,	१०	सु,	सुः,

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पत्र,	कॉलम,	पङ्क्ति,	अशुद्धि,	शुद्धि,
१४७	३	९	क्रार,	कार,
,,	४	,,	,,	,,
१४८	१	४	यु,	युः,
,,	,,	१०	क्रार,	कार,
,,	२	९	,,	,,
,,	३	८	,,	,,
,,	४	९	,,	,,
१४९	१	१०	,,	,,
,,	२	९	,,	,,

पत्र,	कॉलम,	पङ्क्ति,	अशुद्धि,	शुद्धि,
१५१	१	१	तुलि	तूलि
१५२	४	५	त्या	त्य
,,	,,	७	त्य	त्या
१५७	२	१	ऊर्वी	उर्वी
१७३	१	१६	ञयं	व्य
१८७	०	१	कस	कंस
१८८	हास्यास्प—हास्यास्पद			
,,	प्राथ्याः—प्रार्थ्याः			
,,	प्रमाजन—प्रमार्जन			

इति शुद्धिपत्रम् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

धातुरत्नाकरषष्ठभागस्य विषयानुक्रमणिका ।

पत्र

१, मङ्गलाचरण—नामधातुलक्षण—नामप्रकृतिकक्रियावाचकप्रत्ययगणनाः ।
२, काम्यप्रत्ययविधायकसूत्रोदाहरणादि ।
३–७, काम्यप्रत्ययान्तोदाहरणानि ।
८–९, क्यन्प्रत्ययविधायकसूत्रार्थविवेचनादि ।
१०–३९, क्यन्प्रत्ययान्तोदाहरणानि ।
४०–७२, क्विप्प्रत्ययविधायकसूत्रोदाहरणादि स्वतन्त्रोदाहरणानि च ।
७३–७४, क्यङ्प्रत्ययविधायकसूत्राणि तन्निष्यन्दश्च ।
७५–११८, क्यङ्प्रत्ययान्तोदाहरणानि ।
११९, क्यङ्ष्प्रत्ययविधायकसूत्रोदाहरणादि ।
१२०–१२७, क्यङ्ष्प्रत्ययान्तोदाहरणानि ।
१२८, णिङ्प्रत्ययविधायकसूत्रोदाहरणादि ।
१२८–१३१, णिङ्प्रत्ययान्तोदाहरणानि ।
१३१–१३३, णिच्प्रत्ययविधायकसूत्रविस्तारः ।
१३३–१८७, णिच्प्रत्ययान्तोदाहरणानि ।
१८७–१८८, णिच्प्रत्ययान्तस्य विशेषवक्तव्यता ग्रन्थसमाप्तिश्च ।

इति धातुरत्नाकरषष्ठभागस्य लघ्वी विषयानुक्रमणिका ॥

१ काम्यप्रत्ययान्तप्रकरणान्तर्गतनामधातूनामवयवभूतानि नामानि

पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम	पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम
३	१	पुत्र	६	१०	उच्चैस्
४	२	इदम्	,,	११	स्वर्
,,	३	किम्	,,	१२	विभु
,,	४	दोषा	,,	१३	समिध्
,,	५	यशस्	७	१४	राजन्
५	६	सर्पिष्	,,	१५	वाच
,,	७	अहन्			
,,	८	गिर्			
,,	९	श्वस्			

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

२ क्यन्प्रत्ययान्तप्रकरणान्तर्गतनामधातूनामवयवभूतानि नामानि

पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम	पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम
१०	१	अ	१७	३२	क्षीर
,,	२	आ	,,	३३	लवण
,,	३	इ	,,	३४	,,
,,	४	ई	,,	३५	तीर्थपा
,,	५	उ	१८	३६	माला
,,	६	ऊ	,,	३७	रमा
,,	७	ऋ	,,	३८	कवि
,,	८	ॠ	,,	३९	रवि
११	९	ऌ	१९	४०	अग्नि
,,	१०	ॡ	,,	४१	सुमति
,,	११	ए	,,	४२	दधि
१२	१२	ऐ	,,	४३	,,
,,	१३	ओ	२०	४४	,,
,,	१४	औ	,,	४५	सखी
,,	१५	पुत्र	,,	४६	प्रधी
१३	१६	सुपुत्र	,,	४७	विधु
,,	१७	अज	२१	४८	धनु
,,	१८	सुख	,,	४९	चमू
,,	१९	धर्म	,,	५०	जू
१४	२०	गार्ग्य	,,	५१	भू
,,	२१	अशन	२२	५२	पितृ
,,	२२	,,	,,	५३	मातृ
,,	२३	उदक	,,	५४	पितृ
१५	२४	,,	,,	५५	गम्ऌ
,,	२५	धन	२३	५६	,,
,,	२६	,,	,,	५७	गम्ॡ
,,	२७	वृष	,,	५८	से
१६	२८	,,	,,	५९	रै (सै)
,,	२९	अश्व	२४	६०	गो
,,	३०	,,	,,	६१	द्यो
,,	३१	क्षीर			

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम
,,	६२	नौ
,,	६३	ग्लौ
२५	६४	लोक्
,,	६५	चित्रलिख्
,,	६६	सुवल्ग्
,,	६७	श्लाघ्
२६	६८	लिखितङ्
,,	६९	वाच्
,,	७०	सध्र्यच्
,,	७१	सध्र्यञ्च्
२७	७२	देवद्र्यञ्च्
,,	७२	देवद्र्यच्
,,	७३	चित्रितच्छ्
,,	७४	राज्
२८	७५	विषयोज्झ्
,,	७६	उपदिष्टञ्
,,	७७	सरद्
,,	७८	लघद्
२९	७९	सुपठ्
,,	८०	वाड्
,,	८१	लुप्तद्
,,	८२	सुगण्
३०	८३	जगत्
,,	८४	सुनत्
,,	८५	दधिमथ्
,,	८६	अग्निमथ्
३१	८७	शरद्
,,	८८	व्याघ्रपाद्
,,	८९	युष्मद्
,,	९०	,,
३२	९१	अस्मद्

पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम
३२	९२	,,
,,	९३	समिध्
,,	९४	बुध्
३३	९५	राजन्
,,	९६	अहन्
,,	९७	अप्
,,	९८	मालागुफ्
३४	९९	सुकन्
,,	१००	ककुभ्
,,	१०१	जय्
,,	१०२	गिर्
३५	१०३	पुर्
,,	१०४	कमल्
,,	१०५	दिव्
,,	१०६	दृश्
३६	१०७	त्विष्
,,	१०८	पयस्
,,	१०९	अदस्
,,	११०	विद्वस्
३७	१११	अनडुह्
,,	११२	गोरक्ष्
इति इच्छाक्यजन्ताः, अथाचारक्यजन्ताः ।		
३७	११३	पुत्र
,,	११४	वस्त्र
३८	११५	प्रासाद
,,	११६	कुटी
,,	११७	पर्यङ्क
अथ करोत्यर्थकक्यजन्ताः ।		
३८	११८	तपस्
३९	११९	नमस्
,,	१२०	वरिवस्
,,	१२१	चित्र

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

३ क्विप्प्रत्ययान्तप्रकरणान्तर्गतनामधातूनामवयवभूतानि नामानि

पत्राङ्क,	धात्वङ्क,	नाम	पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम
४०	१	अ	४८	३१	नृ
,,	२	आ	,,	३२	पितृ
४१	३	इ	,,	३३	स्वसृ
,,	४	ई	,,	३४	पितॄ
,,	५	उ	४९	३५	नॄ
,,	६	ऊ	,,	३६	क्लृ
४२	७	ऋ	,,	३७	गम्लृ
,,	८	ॠ	,,	३८	क्लॄ
,,	९	ऌ	५०	३९	गम्लॄ
,,	१०	ॡ	,,	४०	हे
४३	११	ए	,,	४१	प्रियहे
,,	१२	ऐ	,,	४२	रै
,,	१३	ओ	५१	४३	लब्धरै
,,	१४	औ	,,	४४	गो
४४	१५	क	,,	४५	प्रियद्यो
,,	१६	पुत्र	,,	४६	नौ
,,	१७	अश्व	५२	४७	प्रियग्लौ
,,	१८	क्ष्मा	,,	४८	सुचक्
४५	१९	माला	,,	४९	तत्त्वलोक्
,,	२०	प्रमदा	,,	५०	राख्
,,	२१	वि	५३	५१	चित्रलिख्
,,	२२	कवि	,,	५२	सुवल्ग्
४६	२३	धी	,,	५३	प्रियवल्ग्
,,	२४	श्री	,,	५४	श्लाघ्
,,	२५	प्रियधी	५४	५५	देवश्लाघ्
,,	२६	विधु	,,	५६	आङ्
४७	२७	विभु	,,	५७	पठितङ्
,,	२८	द्रु	,,	५८	त्वच्
,,	२९	भू	५५	५९	जलमुच्
,,	३०	जम्बू	,,	६०	सध्र्यच्

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम	पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम
,,	६१	सच्छ्	,,	९२	राजन्
,,	६२	पठितच्छ्	,,	९३	अहन्
५६	६३	सम्राज्	,,	९४	गुप्
,,	६४	देवेज्	६४	९५	बहुप्
,,	६५	सज्झ्	,,	९६	कफ्
,,	६६	गृहोज्झ्	,,	९७	मालागुफ्
५७	६७	नञ्	,,	९८	कब्
,,	६८	लब्धञ्	६५	९९	आम्रचुम्ब्
,,	६९	पट्	,,	१००	सभ्
,,	७०	सरट्	,,	१०१	ककुभ्
५८	७१	शठ्	,,	१०२	कम्
,,	७२	शास्त्रपठ्	६६	१०३	लब्धशम्
,,	७३	अद्	,,	१०४	हय्
,,	७४	तत्त्वाड्	,,	१०५	लिखितय्
५९	७५	सद्	,,	१०६	गिर्
,,	७६	दृषद्	६७	१०७	रुद्धद्वार्
,,	७७	सुगण्	,,	१०८	सल्
,,	७८	गृहगण्	,,	१०९	कमल्
६०	७९	चित्	,,	११०	दिव्
,,	८०	भवत्	६८	१११	परमदिव्
,,	८१	रथ्	,,	११२	विश्
,,	८२	दधिमथ्	,,	११३	घृतस्पृश्
६१	८३	प्रमुद्	,,	११४	त्विष्
,,	८४	शरद्	६९	११५	रत्नमुष्
,,	८५	युष्मद्	,,	११६	मास्
,,	८६	युष्मद्	,,	११७	चन्द्रमस्
६२	८७	अस्मद्	,,	११८	अदस्
,,	८८	,,	७०	११९	उपानह्
,,	८९	बुध्	,,	१२०	गोदुह्
,,	९०	तत्त्वबुध्	,,	१२१	अनडुह्
६३	९१	श्वन्	७१	१२२	तक्ष्

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम	पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम
,,	१२३	गोरक्ष्	७२	१२५	क्लीब
,,	१२४	गल्भ	,,	१२६	होड

४ क्यङ्प्रत्ययान्तप्रकरणान्तर्गतनामधातूनामवयवभूतानि नामानि

पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम	पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम
७५	१	अ	,,	२९	सपत्नी
,,	२	आ	,,	३०	,,
,,	३	इ	८२	३१	ब्राह्मणी
,,	४	ई	,,	३२	,,
,,	५	उ	,,	३३	पञ्चमी
,,	६	ऊ	,,	,,	माहेश्वरी
,,	७	ऋ	,,	,,	चारुकेशी
७६	८	ॠ	,,	,,	वानरी
,,	९	ऌ	,,	३४	ग्रामणी
,,	१०	,,	८३	३५	मृद्वी
,,	११	ॡ	,,	३६	पट्वी
७७	१२	ए	,,	३७	भानु
,,	१३	ऐ	,,	३८	पङ्गू
,,	१४	ओ	८४	३९	श्वश्रू
,,	१५	औ	,,	४०	,,
७८	१६	क	,,	४१	पितृ
,,	१७	हंस	,,	४२	स्वसृ
,,	१८	गार्ग्य	८५	४३	पितॄ
,,	१९	माला	,,	४४	गम्ऌ
७९	२०	प्रमदा	,,	४५	,,
,,	२१	मद्रिका	,,	४६	गम्ॡ
,,	२२	पाचिका	८६	४७	हे
,,	२३	चिन्तामणि	,,	४८	रै
८०	२४	युवति	,,	४९	गो
,,	२५	एनी	,,	५०	नौ
,,	२६	कुमारी	८७	५१	सर्वलोकृ
,,	२७	पुत्री	,,	५२	चित्रलिख्
८१	२८	सपत्नी	,,	५३	सुवल्ग्

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम	पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम
८८	५४	देवश्लाघ्	,,	८५	गिर्
,,	५५	उपदिष्टङ्	,,	८६	सुफुल्ल्
,,	५६	त्वच्	,,	८७	दिव्
८९	५७	सभ्रयच्	९९	८८	प्राच्छ्
,,	५८	चित्रितच्छ्	,,	८९	सजुष्
,,	५९	सम्राज्	,,	९०	ओजस
९०	६०	उज्झ्	१००	१९	अप्सरस्
,,	६१	उदितञ्	,,	९२	पयस्
,,	६२	सरट्	,,	९३	,,
९१	६३	शास्त्रपठ्	१०१	९४	लिह्
,,	६४	अड्ड्	,,	९५	गोरक्ष्
,,	६५	उत्कद्	१०२	९६	भृश
९२	६६	सुगण्	,,	९७	उत्सुक
,,	६७	मरुत्	,,	९८	शीघ्र
,,	६८	दधिमथ्	,,	९९	चपल
९३	६९	तद्	१०३	१००	पण्डित
,,	७०	सुपाद्	,,	१०१	आण्डर
,,	७१	युष्मद्	,,	१०२	क्रण्डर
९४	७२	,,	,,	१०३	फेन
,,	७३	अस्मद्	१०४	१०४	शुचि
,,	७४	,,	,,	१०५	नील
९५	७५	समिध्	,,	१०६	हरित
,,	७६	राजन्	,,	१०७	मन्द
,,	७७	ऋभुक्षन्	१०५	१०८	मद्र
९६	७८	अहन्	,,	१०९	भद्र
,,	७९	स्वप्	,,	११०	संश्चत्
,,	८०	मालागुफ्	,,	१११	तृपत्
९७	८१	सुकब्	१०६	११२	रेफत्
,,	८२	ककुभ्	,,	११३	रेहत्
,,	८३	इदम्	,,	११४	वेहत्
९८	८४	जय्	,,	११५	वर्चस्

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम	पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम
१०७	११६	उन्मनस्	,,	१३९	सोढ
,,	११७	सुमनस्	११३	१४०	प्रतीप
,,	११८	दुर्मनस्	,,	१४१	शब्द
,,	११९	अभिमनस्	,,	१४२	वैर
१०८	१२०	ओजस्	,,	१४३	कलह
,,	१२१	कष्ट	११४	१४४	ओघ
,,	१२२	कक्ष	,,	१४५	वेग
,,	१२३	कृच्छ्र	,,	१४६	युद्ध
१०९	१२४	सत्र	,,	१४७	अभ्र
,,	१२५	गहन	११५	१४८	कण्व
,,	१२६	रोमन्थ	,,	१४९	मम
,,	१२७	फेन	,,	१५०	मेघ
११०	१२८	ऊष्मन्	,,	१५१	अटा
,,	१२९	बाष्प	११६	१५२	अट्टा
,,	१३०	धूम	,,	१५३	अटाट्या
,,	१३१	सुख	,,	१५४	शीका
१११	१३२	दुःख	,,	१५५	सोटा
,,	१३३	तृप्र	११७	१५६	कोटा
,,	१३४	कृच्छ्र	,,	१५७	पोटा
,,	१३५	आस्र	,,	१५८	प्रुष्वा
११२	१३६	अलीक	,,	१५९	सुदिन
,,	१३७	करण	११८	१६०	दुर्दिन
,,	१३८	कृपण	,,	१६१	नीहार

५ क्यङ्ष्प्रत्ययान्तप्रकरणान्तर्गतनामधातूनामवयवभूतानि नामानि ।

पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम	पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम
			,,	८	हर्ष
१२०	१	पटत्	१२४	९	गर्व
,,	२	लोहित	,,	१०	सुख
१२१	३	लोहिनी	१२५	११	दुःख
,,	४	जिह्म	,,	१२	मूर्च्छा
१२२	५	श्याम	१२६	१३	निद्रा
,,	६	धूम	,,	१४	कृपा
१२३	७	चर्मन्	१२७	१५	करुणा

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

६ णिङ्प्रत्ययान्तप्रकरणान्तर्गतनामधातूनामवयवभूतानि नामानि

पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम	पत्राङ्क,	धात्वङ्क,	नाम
१२८	१	हस्त	१३०	७	संभाण्ड
,,	२	पाद	,,	८	परिभाण्ड
१२९	३	ग्रीवा	,,	९	परिचीवर
,,	४	परिपुच्छ	,,	१०	सचीवर
,,	५	विपुच्छ	१३१	११	चीवर
,,	६	पुच्छ			

७ णिच्प्रत्ययान्तप्रकरणान्तर्गतनामधातूनामवयवभूतानि नामानि

१३३	१	अङ्क	,,	२५	लवण
,,	२	अन्तिक	,,	२६	लक्षण
१३४	३	आह्वरक	१४०	२७	वर्ण
,,	४	उपश्लोक	,,	२८	अपहस्त
,,	५	तिलक	,,	२९	उत्तूस्त
,,	६	वृन्दारक	,,	३०	कृत
१३५	७	संवर्ग	१४१	३१	गालोडित
,,	८	उल्लाघ	,,	३२	वितूस्त
,,	९	दीर्घ	,,	३३	पर्यन्त
,,	१०	त्वच	,,	३४	वार्त
१३६	११	अवलोष्ट	१४२	३५	व्रत
,,	१२	उद्घाट	,,	३६	अर्थ
,,	१३	प्रकट	,,	३७	कृतार्थ
,,	१४	दण्ड	,,	३८	वेद
१३७	१५	मुण्ड	१४३	३९	अन्ध
,,	१६	ऊढ	,,	४०	गन्ध
,,	१७	दृढ	,,	४१	वृद्ध
,,	१८	परिवृढ	,,	४१	,,
१३८	१९	वाढ	१४४	४२	चिह्न
,,	२०	अवचूर्ण	,,	४३	अल्प
,,	२१	उत्तृण	,,	४३	,,
,,	२२	कर्ण	,,	४४	निरूप
१३९	२३	कृष्ण	१४५	४५	पुष्प
,,	२४	प्रमाण	,,	४६	रूप

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम	पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम
,,	४७	अर्य	,,	७६	ह्रस्व
,,	४८	प्रिय	,,	७७	कृश
१४६	४९	प्रशस्य	,,	७८	भृश
,,	,,	,,	१५४	७९	विपाश
,,	,,	,,	,,	८०	संपाश
,,	५०	सत्य	,,	८१	वृक्ष
१४७	५१	अश्व	,,	८२	अभिसेना
,,	५२	क्षिप्र	१५५	८३	उपवीणा
,,	५३	क्षुद्र	,,	८४	खट्वा
,,	५४	चिर	,,	८५	तुला
१४८	५५	छिद्र	,,	८६	असि
,,	५६	तृप्र	१५६	८७	इ
,,	५७	दूर	,,	८८	कलि
,,	५८	परिवस्त्र	,,	८९	वासि
१४९	५९	पुत्र	,,	९०	हलि
,,	६०	मिश्र	१५७	९१	ई
,,	६१	वीर	,,	९२	उर्वी
,,	६२	शूर	,,	९३	ऋज्वी
१५०	६३	संवस्त्र	,,	९४	एनी
,,	६४	सूत्र	१५८	९५	गुर्वी
,,	६५	स्थिर	,,	९६	पट्वी
,,	६६	स्फिर	,,	९७	पृथ्वी
१५१	६७	अनुतूल	,,	९८	बह्वी
,,	६८	उत्कूल	१५९	९९	मृद्वी
,,	६९	कुशल	,,	१००	लघ्वी
,,	७०	बल	,,	१०१	वासी
१५२	७१	बहुल	,,	१०२	स्त्री
,,	७२	शील	१६०	१०३	उ
,,	७३	स्थूल	,,	१०४	उरु
,,	७४	अत्यश्व	,,	१०५	ऋजु
१५३	७५	समश्व	,,	१०६	ओतु

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम
१६१	१०७	गुरु
,,	१०८	पटु
,,	१०९	परशु
,,	११०	पृथु
१६२	१११	बहु
,,	११२	मृदु
,,	११३	लघु
१६३	११४	ऊ
,,	११५	भू
,,	११६	भ्रू
,,	११७	नृ
१६४	११८	भर्तृ
,,	११९	भ्रातृ
,,	१२०	मातृ
,,	१२१	लृ
१६५	१२२	से
,,	१२३	हे
,,	१२४	रै
,,	१२५	गो
१६६	१२६	द्यो
,,	१२७	गोनौ
,,	१२८	नौ
,,	१२९	लोक्
१६७	१३०	शाख्
,,	१३१	लग्
,,	१३२	श्लाघ्
,,	१३३	माङ्
१६८	१३४	अदद्र्यञ्च्
,,	१३५	अदमुयञ्च्
,,	१३६	अमुद्र्यञ्च्
,,	१३७	अमुमुयञ्च्

पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम
१६९	१३८	उदञ्च्
१७०	१३९	तिर्यञ्च्
,,	१४०	दध्यञ्च्
,,	१४१	देवद्र्यञ्च्
१७१	१४२	वाच्
,,	१४३	विश्वद्र्यञ्च्
,,	१४४	सध्र्यञ्च्
,,	१४५	सम्यञ्च्
१७२	१४६	प्रच्छ्
,,	१४७	ऊर्ज्
,,	१४८	विश्वसृज्
,,	१४९	उज्झ्
१७३	१५०	नञ्
,,	१५१	अट्
,,	१५२	पठ्
,,	१५३	अड्
१७४	१५४	सुढ्
,,	१५५	गण्
,,	१५६	कर्तृमत्
,,	१५७	त्वग्वत्
१७५	१५८	वसुमत्
,,	,,	,,
,,	१५९	वृत्
,,	१६०	संक्रामत्
१७६	१६१	सरित्
,,	१६२	मथ्
,,	१६३	अस्मद्
,,	१६४	,,
१७७	१६५	तद्
,,	,,	दरद्
,,	१६६	दृषद्

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम	पत्राङ्क	धात्वङ्क	नाम
,,	१६७	युष्मद्	,,	१८४	ककुभ्
१७८	,,	,,	१८३	१८५	स्तम्भ्
,,	१६८	शरद्	,,	१८६	इदम्
,,	१६९	बुध्	,,	१८७	शाम्
,,	१७०	अनुलोमन्	,,	१८८	अद्
१७९	१७१	ओजस्विन्	१८४	१८९	वार्
,,	१७२	दुःखिन्	,,	१९०	स्वर्
,,	१७३	पयस्विन्	,,	१९१	शल्
१८०	१७४	युवन्	,,	१९२	दिव्
,,	,,	,,	१८५	१९३	तादृश्
,,	१७५	राजन्	,,	१९१	दिश्
,,	१७६	श्वन्	,,	१९५	चक्षुष्
१८१	१७७	सुखिन्	,,	१९६	त्विष्
,,	१७८	स्वामिन्	१८६	१९७	पुम्स्
,,	१७९	स्रग्विन्	,,	१९८	विद्वस्
,,	१८०	अप्	,,	१९९	गोदुह्
१८२	१८१	स्वाप्	,,	२००	लिह्
,,	१८२	गुफ्	१८७	२०१	गोरक्ष्
,,	१८३	क्षीब्	,,	२०२	तक्ष्

इति धातुरत्नाकरषष्ठभागस्य वृहद्विषयानुक्रमणिका

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

॥ श्रीमज्जिनपुङ्गवेभ्यो नमः ॥

सकलस्वपरसमयपारावारपारीण-विद्यापीठादिप्रस्थानपञ्चकसमाराधक-तपोगच्छाधिपति-
भट्टारकाचार्यजगद्गुरुश्रीमद्विजयनेमिसूरिभगवद्भ्यो नमः ॥

श्रीमत्तपोगणगगनाङ्गणगगनमणि-सार्वसार्वज्ञशासनसार्वभौम-कोविदकुलालङ्कार-अखण्ड-
विजयश्रीमद्गुरुराजविजयनेमिसूरीश्वरचरणारविन्दचञ्चरीकायमाणेनान्तेवासिना
शास्त्रविशारदेन कविरत्नेन व्याकरणवाचस्पतिना च महोपाध्याय-
लावण्यविजयगणिना प्रणीतो—

॥ धातुरत्नाकरः ॥

॥ तस्य चायं षष्ठो भागः ॥

नत्वा श्रीनेमिनामानमाजन्मब्रह्मचारिणम् ।
तीर्थनाथं गुरुश्चैव भारतीं जिनभाषिताम् ॥ १ ॥
धातुरत्नाकरे षष्ठं विभागं बालहेतवे ।
वाचकोपपदस्तन्वे लावण्यविजयो गणिः ॥ २ ॥

निरूपिता यङ्लुबन्तप्रक्रिया । इदानीं नामधातुप्रक्रिया निरूप्यते । नामधातुत्वञ्च नामावयवकत्वे सति क्रियावाचकत्वं नामप्रकृतिकप्रत्ययप्रयोज्यक्रियावाचकत्वं वा । एतदेवाभिप्रेत्योच्यते "यत्र नामैव प्रत्ययसम्बन्धाद्धातुत्वं याति स नामधातुरिति" । एवञ्च नामधातोर्नामप्रकृतिकक्रियावाचकप्रत्ययाधीनत्वेन तादृशाः प्रत्ययाः कतीति जिज्ञासायां सप्तेति वक्तव्यम् । तथाहि । काम्य-क्यन्-क्विप्-क्यङ्-क्यङ्ष्-णिङ्-णिच् इति सप्त प्रत्यया नामधातुनिष्पादका भवन्ति ।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

तदेतत्प्रत्ययभेदेन नामधातुप्रकरणमपि सप्तधा भिद्यते । तथाहि । प्रथमं काम्यप्रत्ययान्तप्रकरणं द्वितीयं क्यन्प्रत्ययान्तप्रकरणं तृतीयं क्विप्प्रत्ययान्तप्रकरणं चतुर्थं क्यङ्प्रत्ययान्तप्रकरणं पञ्चमं क्यङ्ष्प्रत्ययान्तप्रकरणं षष्ठं णिङ्प्रत्ययान्तप्रकरणं सप्तमं च णिच्प्रत्ययान्तप्रकरणमिति । तत्र प्रथमं तावद् यथोद्देशन्यायेन काम्यप्रत्ययान्तप्रकरणं निरूप्यते ॥ ननु कीदृशान्नाम्नः कस्मिन्नर्थे काम्यप्रत्ययो भवतीति चेद् गृहाणेदं सूत्रम् ॥

द्वितीयायाः काम्यः ॥ ३ । ४ । २२ ॥

द्वितीयान्तान्नाम्न इच्छायामर्थे काम्यप्रत्ययो वा भवति । पुत्रमिच्छति पुत्रकाम्यति । इदंकाम्यति । स्वःकाम्यति । काम्येनैव कर्मण उक्तत्वाद्भावकर्त्रोरेव प्रयोगः । पुत्रकाम्यतेऽनेन । पुत्रकाम्यत्यसौ । द्वितीयाया इति किम् ? इष्टः पुत्रः । इष्यते पुत्रः । इह कस्मान्न भवति, भ्रातुः पुत्रमिच्छति, आत्मनः पुत्रमिच्छति, महान्तं पुत्रमिच्छति, स्थूलं, दर्शनीयं वा, सापेक्षत्वात् । न ह्यन्यमपेक्षमाणोऽन्येन सहैकार्थीभावमनुभवितुं शक्नोति । भ्रातुष्पुत्रकाम्यतीत्यादि तु समर्थत्वात् । अघमिच्छति, दुःखमिच्छतीत्यत्रापि परस्येत्यपेक्षितत्वात्सापेक्षत्वम् । कथं तर्हि पुत्रकाम्यतीत्यत्र पुत्रस्यात्मीयता गम्यतेऽन्यस्याश्रुतेरिच्छायाश्चात्मविषयत्वादिति ।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

१ पुत्रमिच्छतीति पुत्रकाम्यति । पुत्रकाम्य–धातोरूपाणि ।

वर्तमाना, लट्, Present १.

पुत्रकाम्यति, पुत्रकाम्यतः, पुत्रकाम्यन्ति ।
पुत्रकाम्यसि, पुत्रकाम्यथः, पुत्रकाम्यथ ।
पुत्रकाम्यामि, पुत्रकाम्यावः, पुत्रकाम्यामः ॥

सप्तमी, विध्यर्थ, लिङ् Potential २.

पुत्रकाम्येत्, पुत्रकाम्येताम्, पुत्रकाम्येयुः ।
पुत्रकाम्येः, पुत्रकाम्येतम्, पुत्रकाम्येत ।
पुत्रकाम्येयम्, पुत्रकाम्येव, पुत्रकाम्येम ॥

पञ्चमी, आज्ञार्थ, लोट्, Imperative ३.

पुत्रकाम्यतु / पुत्रकाम्यतात्, पुत्रकाम्यताम्, पुत्रकाम्यन्तु ।
पुत्रकाम्य / पुत्रकाम्यतात्, पुत्रकाम्यतम्, पुत्रकाम्यत ॥
पुत्रकाम्याणि, पुत्रकाम्याव, पुत्रकाम्याम ॥

ह्यस्तनी, लङ्, Imperfect ४.

अपुत्रकाम्यत्, अपुत्रकाम्यताम्, अपुत्रकाम्यन् ।
अपुत्रकाम्यः, अपुत्रकाम्यतम्, अपुत्रकाम्यत ।
अपुत्रकाम्यम्, अपुत्रकाम्याव, अपुत्रकाम्याम ॥

अद्यतनी, लुङ्, Aorist ५.

अपुत्रकाम्यीत्, अपुत्रकाम्यिष्टाम्, अपुत्रकाम्यिषुः ।
अपुत्रकाम्यीः, अपुत्रकाम्यिष्टम्, अपुत्रकाम्यिष्ट ।
अपुत्रकाम्यिषम्, अपुत्रकाम्यिष्व, अपुत्रकाम्यिष्म ॥

परोक्षा, लिट्, Perfect ६.

पुत्रकाम्याञ्चकार, / पुत्रकाम्यांचकार, — पुत्रकाम्याञ्चक्रतुः / पुत्रकाम्यांचक्रतुः — पुत्रकाम्याञ्चक्रुः / पुत्रकाम्यांचक्रुः
पुत्रकाम्याञ्चकर्थ / पुत्रकाम्यांचकर्थ — पुत्रकाम्याञ्चक्रथुः / पुत्रकाम्यांचक्रथुः — पुत्रकाम्याञ्चक्र / पुत्रकाम्यांचक्र
पुत्रकाम्याञ्चकार / पुत्रकाम्याञ्चकर / पुत्रकाम्यांचकार / पुत्रकाम्यांचकर — पुत्रकाम्याञ्चकृव / पुत्रकाम्यांचकृव — पुत्रकाम्याञ्चकृम / पुत्रकाम्यांचकृम

पुत्रकाम्याम्बभूव / पुत्रकाम्यांबभूव — पुत्रकाम्याम्बभूवतुः / पुत्रकाम्यांबभूवतुः — पुत्रकाम्याम्बभूवुः / पुत्रकाम्यांबभूवुः
पुत्रकाम्याम्बभूविथ / पुत्रकाम्यांबभूविथ — पुत्रकाम्याम्बभूवथुः / पुत्रकाम्यांबभूवथुः — पुत्रकाम्याम्बभूव / पुत्रकाम्यांबभूव
पुत्रकाम्याम्बभूव / पुत्रकाम्यांबभूव — पुत्रकाम्याम्बभूविव / पुत्रकाम्यांबभूविव — पुत्रकाम्याम्बभूविम / पुत्रकाम्यांबभूविम

पुत्रकाम्यामास, पुत्रकाम्यामासतुः, पुत्रकाम्यामासुः ।
पुत्रकाम्यामासिथ, पुत्रकाम्यामासथुः, पुत्रकाम्यामास ।
पुत्रकाम्यामास, पुत्रकाम्यामासिव, पुत्रकाम्यामासिम ॥

आशीः, लिङ्, Benedictive ७.

*पुत्रकाम्यात् / पुत्रकाम्य्यात् — पुत्रकाम्यास्ताम् / पुत्रकाम्य्यास्ताम् — पुत्रकाम्यासुः / पुत्रकाम्य्यासुः
पुत्रकाम्याः / पुत्रकाम्य्याः — पुत्रकाम्यास्तम् / पुत्रकाम्य्यास्तम् — पुत्रकाम्यास्त / पुत्रकाम्य्यास्त
पुत्रकाम्यासम्, / पुत्रकाम्य्यासम्, — पुत्रकाम्यास्व / पुत्रकाम्य्यास्व — पुत्रकाम्यास्म / पुत्रकाम्य्यास्म

श्वस्तनी लुट्, I. Future ८.

पुत्रकाम्यिता, पुत्रकाम्यितारौ, पुत्रकाम्यितारः ।
पुत्रकाम्यितासि, पुत्रकाम्यितास्थः, पुत्रकाम्यितास्थ ।
पुत्रकाम्यितास्मि, पुत्रकाम्यितास्वः, पुत्रकाम्यितास्मः ॥

भविष्यन्ती, लृट्, II. Future ९.

पुत्रकाम्यिष्यति, पुत्रकाम्यिष्यतः, पुत्रकाम्यिष्यन्ति ।
पुत्रकाम्यिष्यसि, पुत्रकाम्यिष्यथः, पुत्रकाम्यिष्यथ ।
पुत्रकाम्यिष्यामि, पुत्रकाम्यिष्यावः, पुत्रकाम्यिष्यामः ।

क्रियातिपत्तिः, लृङ्, Conditional १०.

अपुत्रकाम्यिष्यत्, अपुत्रकाम्यिष्यताम्, अपुत्रकाम्यिष्यन् ।
अपुत्रकाम्यिष्यः, अपुत्रकाम्यिष्यतम्, अपुत्रकाम्यिष्यत ।
अपुत्रकाम्यिष्यम्, अपुत्रकाम्यिष्याव, अपुत्रकाम्यिष्याम ॥

*ननु पुत्रकाम्यादित्यत्राल्लुकः स्थानिवत्त्वेन तद्व्यवधानात् "व्यञ्जनात् पञ्चमान्तस्थायाः स्वरूपे वा।१।३।४७॥ इति कथं यकारलुगिति चेन्न, यविधिसद्भावादत्र स्थानिवद्भावाभावः ।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

इदम्, इमाम्, इमं वेच्छतीति इदंकाम्यति ।

२ इदंकाम्य-धातोरूपाणि ।

१ **इदंकाम्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ **इदंकाम्ये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ **इदंकाम्य**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ **ऐदंकाम्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ **ऐदंकाम्य्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ **इदंकाम्या**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥

७ **इदंकाम्या** / **इदंकाम्स्या** } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ **इदंकाम्यिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ **इदंकाम्यिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० **ऐदंकाम्यिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

कं, कां, किं वेच्छतीति किंकाम्यति ।

३ किंकाम्य-धातोरूपाणि ।

१ **किंकाम्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ **किंकाम्ये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ **किंकाम्य**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ **अकिंकाम्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ **अकिंकाम्य्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ **किंकाम्या**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥

७ **किंकाम्स्या** / **किंकाम्या** } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ **किंकाम्यिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ **किंकाम्यिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० **अकिंकाम्यिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मान्तादपि काम्यप्रत्ययो भवति, न तु क्यन्वचित्विषिध्यत इति प्रदर्शनार्थं स्वरव्यञ्जनादिभेदेनोदाहरणद्वयम् । तौ सुमो व्यञ्जने स्वौ । १।३।१४ ॥ इति मकारस्थाने पर्यायेणानुस्वारानुनासिकविधानात्, दंका-स्थाने 'दङ्का' इति, किंकास्थाने 'किङ्का' इति च ज्ञेयम् ॥

दोषा रजनिस्तामिच्छतीति दोषाकाम्यति ॥

४ दोषाकाम्य-धातोरूपाणि ॥

१ **दोषाकाम्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ **दोषाकाम्ये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ **दोषाकाम्य**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥

४ **अदोषाकाम्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ **अदोषाकाम्य्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ **दोषाकाम्या**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥

७ **दोषाकाम्स्या** / **दोषाकाम्या** } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ **दोषाकाम्यिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ **दोषाकाम्यिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० **अदोषाकाम्यिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अव्ययादपि काम्यप्रत्ययो भवति, न तु क्यन्वचित्विषिध्यत इति प्रदर्शनार्थमुदाहरणम् ।

यश इच्छतीति यशस्काम्यति ॥

५ यशस्काम्य-धातोरूपाणि ॥

१ **यशस्काम्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ **यशस्काम्ये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ **यशस्काम्य**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ **अयशस्काम्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ **अयशस्काम्य्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ **यशस्काम्या**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥

७ **यशस्काम्या** / **यशस्काम्स्या** } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ **यशस्काम्यिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ **यशस्काम्यिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० **अयशस्काम्यिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

रोः काम्ये ।२।३।७॥ इति सत्वविधिप्रदर्शनार्थमुदाहरणम् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

सर्पिरिच्छतीति सर्पिष्काम्यति ।

६ सर्पिष्काम्य-धातोरूपाणि ॥

१ सर्पिष्काम्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥

२ सर्पिष्काम्ये-त, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥

३ सर्पिष्काम्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥

४ असर्पिष्काम्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

५ असर्पिष्काम्य्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व इष्म ॥

६ सर्पिष्काम्या-ञ्चकार इ०॥ म्बभूव इ०॥ मास इ०॥

७ सर्पिष्काम्या, सर्पिष्काम्य्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ सर्पिष्काम्यिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥

९ सर्पिष्काम्यिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥

१० असर्पिष्काम्यिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

नामिनस्तयोः षः । २ । ३ । ८ ॥ इति षत्वविधिप्रदर्शनार्थमिदमुदाहरणम् ॥

अहरिच्छतीति अहःकाम्यति ।

७ अहःकाम्य-धातोरूपाणि ॥

१ अहःकाम्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥

२ अहःकाम्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ अहःकाम्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ आहःकाम्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ आहःकाम्य्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ अहःकाम्या-ञ्चकार इ०॥ म्बभूव इ०॥ मास इ०॥

७ अहःकाम्या, अहःकाम्य्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ अहःकाम्यिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥

९ अहःकाम्यिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥

१० आहःकाम्यिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अत्राहन्शब्दनकारस्य रत्वेऽपि रोः सम्बन्धित्वाभावान्न सत्वमिति प्रदर्शनार्थमुदाहृतम् ॥

गिरमिच्छतीति गीःकाम्यति ।

८ गीःकाम्य-धातोरूपाणि ॥

१ गीःकाम्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥

२ गीःकाम्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, म्, व, म ॥

३ गीःकाम्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ अगीःकाम्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ अगीःकाम्य्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ गीःकाम्या-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥

७ गीःकाम्या, गीःकाम्य्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ गीःकाम्यिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥

९ गीःकाम्यिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥

१० अगीःकाम्यिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त म्, ाव, ाम॥

अत्र रेफस्य रोः सम्बन्धित्वाभावान्न षत्वमपि तु विसर्गः, दीर्घत्वं च भ्वादेरित्यादिना बोध्यम् ॥

श्व इच्छतीति श्वःकाम्यति ।

९ श्वःकाम्य-धातोरूपाणि ॥

१ श्वःकाम्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥

२ श्वःकाम्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥

३ श्वःकाम्य-तु, तात्, ताम्, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ अश्वःकाम्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

५ अश्वःकाम्य्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ श्वःकाम्या-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ०॥

७ श्वःकाम्या, श्वःकाम्य्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ श्वःकाम्यिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥

९ श्वःकाम्यिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥

१० अश्वःकाम्यिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

अत्र रस्य रोः सम्बन्धित्वेऽपि अव्ययसम्बन्धित्वान्न सत्वमिति प्रदर्शनार्थमुदाहृतम् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

उच्चैरिच्छतीति उच्चैःकाम्यति ।

१० उच्चैःकाम्य–धातोरूपाणि ॥

१ उच्चैःकाम्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ उच्चैःकाम्ये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ उच्चैःकाम्य–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ औच्चैःकाम्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ औच्चैःकाम्य्–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ उच्चैःकाम्या–ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ उच्चैःकाम्या, उच्चैःकाम्य्या } –त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ उच्चैःकाम्यिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ उच्चैःकाम्यिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० औच्चैःकाम्यिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

अत्र रेफस्य रोः सम्बन्धित्वेऽप्यव्ययसम्बन्धित्वान्न षत्वमिति प्रदर्शनार्थमुदाहृतम् ॥

स्वरिच्छतीति स्वःकाम्यति ॥

११ स्वःकाम्य–धातोरूपाणि ॥

१ स्वःकाम्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ स्वःकाम्ये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ स्वःकाम्य–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अस्वःकाम्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ अस्वःकाम्य्–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ स्वःकाम्या–ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ स्वःकाम्या, स्वःकाम्य्या } –त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ स्वःकाम्यिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ स्वःकाम्यिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० अस्वःकाम्यिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

अत्र रेफस्याव्ययसम्बन्धित्वाद् रोः सम्बन्धित्वाभावाच्च न सत्वमिति प्रदर्शनार्थमिदमुदाहृतमिति ॥

विभुमिच्छतीति विभुकाम्यति ।

१२ वि-भुकाम्य–धातोरूपाणि ॥

१ विभुकाम्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ विभुकाम्ये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ विभुकाम्य–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ व्यभुकाम्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ व्यभुकाम्य्–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ विभुकाम्या–ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ विभुकाम्या, विभुकाम्य्या } –त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ विभुकाम्यिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ विभुकाम्यिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० व्यभुकाम्यिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अत्र " न प्रादिरप्रत्ययः ।३।३।४॥ इति वि-रहितस्य धातुत्वेन तदादिवेवाडादिरिति प्रदर्शनार्थमुदाहृतमिदम् ॥

समिधमिच्छतीति समित्काम्यति ।

१३ सम्–इत्काम्य–धातोरूपाणि ॥

१ समित्काम्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ समित्काम्ये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ समित्काम्य–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ समैत्काम्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ समैत्काम्य्–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ समित्काम्या–ञ्चकार इ०॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ समित्काम्या, समित्काम्य्या } –त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ समित्काम्यिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ समित्काम्यिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० समैत्काम्यिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अत्र " न प्रादिरप्रत्ययः ।३।३।४॥ इति सम्–रहितस्य धातुत्वेन स्वरादित्वाद्धातोरिकारस्य वृद्धौ ह्यस्तन्यामद्यतन्यां क्रियातिपत्तौ च दर्शितानि रूपाणि भवन्तीति प्रदर्शनार्थमिदमुदाहरणम् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

राजानमिच्छतीति राजकाम्यति ॥

१४ राजकाम्य-धातोरूपाणि ॥

१ राजकाम्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ राजकाम्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ राजकाम्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अराजकाम्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अराजकाम्य्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ राजकाम्या-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ राजकाम्या } राजकाम्य्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ राजकाम्यिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ राजकाम्यिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अराजकाम्यिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अत्र "नाम्नो नोऽनह्नः ।२।१।९१।। इति नलोपोपदर्शनार्थमुदाहृतम् ॥

वाचमिच्छतीति वाक्काम्यति ।

१५ वाक्काम्य-धातोरूपाणि ॥

१ वाक्काम्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ वाक्काम्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ वाक्काम्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अवाक्काम्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अवाक्काम्य्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ वाक्काम्या-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ वाक्काम्या } वाक्काम्य्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ वाक्काम्यिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ वाक्काम्यिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अवाक्काम्यिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अत्र "चजः कगम् ।२।१।८३। इति चस्य कत्वविधिप्रदर्शनार्थमिदमुदाहरणम् ॥

एवं वाःकाम्य, गोकाम्य, धनकाम्यप्रभृतीनां काम्यप्रत्ययान्तानां नामधातूनां रूपाणि ज्ञेयानि ॥

इति काम्यप्रत्ययान्तप्रकरणम् ॥

इति श्रीमत्तपोगणगगनाङ्गणगगनमणि-सार्वसार्वज्ञशासनसार्वभौम-विद्यापीठादि-प्रस्थानपञ्चकसमाराधक--संविग्नशाखीय-आचार्यचूडामणि--अखण्डविजय-श्रीमद्गुरुराजविजयनेमिसूरीश्वरचरणेन्दिरामन्दिरेन्दिन्दिरायमाणेनान्तेवासिना शास्त्रविशारदेन कविरत्नेन व्याकरणवाचस्पतिना महोपाध्याय-लावण्यविजयगणिना विरचितस्य धातुरत्नाकरस्य नामधातुप्रक्रिया-निरूपणे षष्ठभागे काम्यप्रत्ययान्तनामधातुप्रकरणं सम्पूर्णम् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अथ क्यन्प्रत्ययान्तप्रकरणम् ॥

ननु कीदृशान्नाम्नः कस्मिन्कस्मिन्नर्थे 'क्यन्' प्रत्ययो भवतीति चेल्लक्ष्यतामियं पञ्च-लक्षणी ॥ "अमाव्ययात् क्यन् च ॥३।४।२३॥ अमकारान्तादनव्ययाच्च द्वितीयान्तान्नाम्न इच्छायामर्थे क्यन् प्रत्ययो वा भवति काम्यश्च । पुत्रमिच्छति पुत्रीयति । एवं नाव्यति । वाच्यति । चकारः काम्यार्थोऽन्यथा मान्ताव्यययोः सावकाशः स क्यना बाध्येत । अमा-व्ययादितिकिम् ? इदमिच्छति । स्वरिच्छति । गोशब्दसंध्यक्षरवर्जस्वरनान्तेभ्य एव क्यन-मिच्छन्त्यन्ये । गव्यति । पुत्रीयति । राजीयति । अन्यत्र न भवति । यमिच्छति । कमिच्छति । नकारः क्यनि इत्यत्र विशेषणार्थः । ककारः क्यग्रहणे सामान्यग्रहणार्थः ॥

आधाराच्चोपमानादाचारे ॥ ३ । ४ । २४ ॥ अमाव्ययादुपमानभूताद् द्वितीयान्तादा-धाराच्चाचारार्थे क्यन् प्रत्ययो भवति वा । पुत्रमिवाचरति पुत्रीयति छात्रम् । वस्त्रीयति कम्बलम् । पुत्रीयति स्थूलं दर्शनीयं वा । आधारात्—प्रासाद इवाचरति प्रासादीयति कुट्याम् । पर्यङ्कीयति मञ्चके । उपमानादिति किम्, छात्रादेर्मा भूत् । आधाराच्चेति किम्, परशुना दात्रेणेवाचरति । अमाव्ययादिति किम्, इदमिवाचरति । स्वरिवाचरति । उपमानस्य नित्यमुपमेयापेक्षत्वात् सापेक्षत्वेऽप्यसामर्थ्यं न भवति ॥

तपसः क्यन् ॥३ । ४ । ३६॥ तपःशब्दात्कर्मणः करोत्यर्थे क्यन् प्रत्ययो वा भवति । तपःकरोति तपस्यति । अत्र यदा व्रतपर्यायस्तपःशब्दस्तदा क्यन्कर्मणो वृत्तावन्तर्भूतत्वादकर्मक-त्वम्, यदा तु सन्तापक्रियावचनस्तदा क्यन्कर्मणो वृत्तावन्तर्भावेऽपि स्वकर्मणा सकर्मक एव । शत्रूणां तपः करोति तपस्यति शत्रूनिति । यथा व्याकरणस्य सूत्रं करोति व्याकरणं सूत्रयति ॥

नमोवरिवश्चित्रङोऽर्चासेवाश्चर्ये ॥३।४।३७॥ नमस्वरिवस्चित्रङ्शब्देभ्यः कर्मभ्यो यथासङ्ख्यं पूजासेवाश्चर्येष्वर्थेषु करोत्यर्थे क्यन्प्रत्ययो वा भवति । देवेभ्यो नमस्करोति नमस्यति देवान् । गुरूणां वरिवः करोति वरिवस्यति गुरून् । चित्रं करोति चित्रीयते । ङकार आत्मनेपदार्थः । अर्चादिष्विति किम् ? नमः करोति, वरिवः करोति । नमोवरिवःशब्द-मुच्चारयतीत्यर्थः । चित्रं करोति । नानात्वमालेख्यं वा करोतीत्यर्थः । ननु च नमस्यति देवा-नित्यत्र नमःशब्दसंयोगनिबन्धना चतुर्थी कस्मान्न भवति । उच्यते । नामधातूनामविवक्षित-प्रकृतिप्रत्ययभेदानां धातुत्वादनर्थकोऽत्र नमः शब्दः । उपपदविभक्तेर्वा कारकविभक्तिर्ब-लीयसी । एवं च नमस्करोति देवानिति वाक्येऽपि द्वितीया सिद्धा । यद्येवं नमस्करोति देवेभ्य इति न भवितव्यम् । नैवम् । करोतेः नमःशब्दसम्बन्धेन देवपदेनासम्बन्धात् । कस्मै इति स्वाकाङ्क्षायां देवेभ्य इति सम्बन्धाच्चतुर्थी सम्प्रदाने वेत्यदोषः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

क्षुत्तृड्गर्धेऽशनायोदन्यधनायम् ॥ ४ । ३ । ११३ ॥ क्षुदादिष्वर्थेषु यथासङ्ख्यमशनायादयः क्यन्नन्ता निपात्यन्ते। क्षुधि गम्यमानायामशनशब्दस्यात्वम्, तृषि गम्यमानायामुदकशब्दस्योदन्नित्ययमादेशः, गर्धे गम्यमाने धनशब्दस्यात्वम्, क्यनि परे निपात्यते। अशनायति। उदन्यति। धनायति। क्षुत्तृड्गर्ध इति किम्? अशनीयति, उदकीयति, धनीयति दानाय ॥

उपादीयतामिदमत्र नवनीतं क्यन्नन्तनामधातुनैपुण्याभिलाषुकैः—

इच्छार्थे, आचारार्थे, करोत्यर्थे च क्यन् प्रत्ययो भवति। तत्रेच्छार्थे मकारान्तवर्जाद् अव्ययवर्जाच्च द्वितीयान्तान्नाम्नः क्यन् प्रत्ययो भवति। यथा पुत्रमिच्छतीति पुत्रीयति। आचारार्थे किल द्वौ प्रकारौ। तथाहि। उपमानभूताद् द्वितीयान्तान्नाम्न आचारार्थे क्यन् प्रत्ययो भवतीत्येकः प्रकारः। यथा पुत्रमिवाचरतीति पुत्रीयति छात्रम्। उपमानभूताद् आधारवाचकात् सप्तम्यन्तान्नाम्न आचारार्थे क्यन् प्रत्ययो भवतीति द्वितीयः प्रकारः। यथा प्रासाद इवाचरतीति प्रासादीयति कुट्याम्। करोत्यर्थेऽपि द्वौ प्रकारौ। तथाहि। सम्भवदर्थमध्यादन्यतरस्मिन्नर्थे विवक्षिते कर्मवाचकान्नाम्नः करोत्यर्थे क्यन् प्रत्ययो भवतीत्याद्यः प्रकारः। यथा तपः करोतीति तपस्यति। अस्मिन् प्रकार एकमेवोदाहरणम्। नानार्थसम्भवेऽपि क्यन्नन्तसमुदायस्यार्थविशेषवृत्तितायामेव कर्मवाचकान्नाम्नः करोत्यर्थे क्यन् प्रत्ययो भवतीति द्वितीयः प्रकारः। यथा अर्चार्थे, देवेभ्यो नमः करोतीति नमस्यति देवान्, सेवार्थे गुरूणां वरिवः करोतीति वरिवस्यति गुरून्, आश्चर्यार्थे चित्रं करोतीति चित्रीयते। अस्मिन् प्रकारे त्रीण्येवोदाहरणानि। एवं च करोत्यर्थे विधीयमानस्य क्यनश्चत्वार एव शब्दा विषया इति ॥ अशनायते, उदन्यते, धनायते, इति निपातनं त्वर्थविशेषे कार्यविशेषार्थं क्यन्प्रत्ययस्तु सामान्यसूत्रेणैव सिद्धः ॥

एवमर्थभेदेन त्रिधा भिद्यमानत्वेन क्यनस्तदन्तधातूनामपि त्रैविध्यात् पूर्वमिच्छाक्यन्नन्तधातूनां रूपाणि निरूप्यन्ते। अत्रापि पूर्वं केवलानां चतुर्दशानां स्वराणां तदनु स्वरान्तानां तदनु व्यञ्जनान्तानाञ्च नाम्नां क्रममाश्रित्य निरूपणा ज्ञेया ॥

अथ प्रस्तुतमनुस्त्रियते ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

१ अं विष्णुम्, अकारं वेच्छतीति
२ आम्, आकारमिच्छतीति
३ इं कामम्, इकारं वेच्छतीति
४ ईं लक्ष्मीम्, ईकारं वेच्छतीति
} ईयति ।

ईय-धातोरूपाणि ॥

१ **ईय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **ईये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **ईय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **ऐय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **ऐय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, [इष्म ॥
६ **ईया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **ईय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **ईयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **ईयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **ऐयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

क्यनि ॥४।३।११२॥ इत्यनेन अवर्णस्थाने ईकारः । दीर्घश्च्विवयङ्यक्क्येषु ॥ ४ । ३ । १०८ ॥ इत्यनेन ह्रस्वस्थाने दीर्घत्वम् ॥

५ उं शिवम्, उकारं वेच्छतीति
६ ऊं महादेवं चन्द्रं पालकम्, ऊकारं वेच्छतीति
} ऊयति ॥

ऊय-धातोरूपाणि ॥

१ **ऊय**-ति, तः, न्ति सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **ऊये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **ऊय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **औय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **औय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **ऊया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **ऊय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **ऊयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **ऊ[illegible]**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **औयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अरम्, ऋकारमिच्छतीति रीयति ॥

७ रीय-धातोरूपाणि ॥

१ **रीय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **रीये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **रीय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अरीय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अरीय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **रीया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **रीय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **रीयिता**-", रौ रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **रीयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अरीयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

ऋतो रीः ॥ ४ । ३ । १०९ ॥ इति ऋकारस्य 'री' इत्यादेशः ॥

ॠम्, ॠकारमिच्छतीति ॠयति ॥

८ ॠय-धातोरूपाणि ॥

१ **ॠय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **ॠये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **ॠय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **आर्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **आर्य् / आर्** } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **ॠया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **ॠय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **ॠयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **ॠयिष्य**-तिं, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **आर्यिष्य / आरिष्य** } त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५, १०, क्यो वा ॥ ४ । ३ । ८१ ॥ इति विकल्पेन क्यनो लुग्भवति ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अलम्, लृकारमिच्छतीति, रीयति । ऋत्कार्यस्य लृकारेऽतिदेशात् ऋतो रीरिति रीः ।

ऋफिडादिपाठाभ्युपगमे तु लीयति ।

९ रीय-धातोरूपाणि ॥

१ रीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ रीये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ रीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अरीय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अरीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ रीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ रीय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ रीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ रीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अरीयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

लीय-धातोरूपाणि ॥

१ लीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि ावः, ामः ॥
२ लीये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ लीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अलीय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, तम्, ाव, ाम ॥
५ अलीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ लीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ लीय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ लीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ लीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अलीयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

लॄम्, लॄकारमिच्छतीति लॄयति ॥

१० लॄय-धातोरूपाणि ॥

१ लॄय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ लॄये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ लॄय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आल्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आल्य् } आल्ऌ } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ लॄया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ लॄय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ लॄयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ लॄयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आलियिष्य } आलिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

ऌवर्णस्य ऋवर्णसवर्णतामाश्रित्येदमुदाहृतम्, ऋफिडादिपाठोऽप्यत्राभ्युपगतः ॥

अयं विष्णुम्, एकारं वेच्छतीति एयति ।

११ एय-धातोरूपाणि ॥

१ एय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ एये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ एय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ ऐय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ ऐय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ एया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ एय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ एयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ एयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० ऐयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

आयम्, ऐकारमिच्छतीतिं ऐयति ।

१२ ऐय-धातोरूपाणि ॥

१ ऐय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ ऐये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ ऐय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ ऐय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ ऐय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ ऐया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ ऐय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ ऐयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ ऐयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० ऐयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

आम्, ओकारमिच्छतीति अव्यति ।

१३ अव्य-धातोरूपाणि ॥

१ अव्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अव्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अव्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आव्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आव्य्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अव्या-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ अव्य्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अव्यिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अव्यिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आव्यिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सन्निपातपरिभाषया क्यनो लुग्न भवति ॥

आवम्, औकारमिच्छतीति, आव्यति ।

१४ आव्य-धातोरूपाणि ॥

१ आव्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ आव्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ आव्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्; तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आव्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आव्य्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ आव्या-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ आव्य्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ आव्यिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ आव्यिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आव्यिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सन्निपातपरिभाषया क्यनो लुग्न भवति ।

इति केवलस्वरप्रकृतिकक्यन्नन्ता धातवः ॥

अथ व्यञ्जनसंपृक्तस्वरान्तप्रकृतिकक्यन्नन्ता धातवः

पुत्रमिच्छतीति पुत्रीयति ।

१५ पुत्रीय-धातोरूपाणि ॥

१ पुत्रीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ पुत्रीये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ पुत्रीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अपुत्रीय-त्, ताम्, न्, :, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अपुत्रीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ पुत्रीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ पुत्रीय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ पुत्रीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ पुत्रीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अपुत्रीयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

सुपुत्रमिच्छतीति सुपुत्रीयति ।

१६ सु-पुत्रीय-धातोरूपाणि ॥

१ सुपुत्रीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ सुपुत्रीये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ सुपुत्रीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ स्वपुत्रीय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ स्वपुत्रीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ सुपुत्रीया-ञ्चकार इ०॥ म्बभूव इ०॥ मास इ०॥
७ सुपुत्रीय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ सुपुत्रीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सुपुत्रीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० स्वपुत्रीयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

अजमिच्छतीति अजीयति ।

१७ अजीय-धातोरूपाणि ॥

१ अजीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अजीये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अजीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आजीय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आजीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अजीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ अजीय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ अजीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ अजीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आजीयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सुखमिच्छतीति सुखीयति ।

१८ सुखीय-धातोरूपाणि ॥

१ सुखीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ सुखीये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सुखीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ असुखीय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ असुखीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ सुखीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ सुखीय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ सुखीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ सुखीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० असुखीयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

धर्ममिच्छतीति धर्मीयति ।

१९ धर्मीय-धातोरूपाणि ॥

१ धर्मीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ धर्मीये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ धर्मीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अधर्मीय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अधर्मीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ धर्मीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ धर्मीय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ धर्मीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ धर्मीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० अधर्मीयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

गार्ग्यमिच्छतीति गार्गीयति ।

२० गार्गीय-धातोरूपाणि ॥

१ **गार्गीय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **गार्गीये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **गार्गीय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।णि, ।व, ।म ॥
४ **अगार्गीय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **अगार्गीय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **गार्गीया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **गार्गीय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **गार्गीयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **गार्गीयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **अगार्गीयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

आपत्यस्य क्यच्च्योः । २ । ४ । ९१ ॥

इति यकारस्य लोपः ।

क्षुधि अशनमिच्छतीति अशनायति ।

२१ अशनाय-धातोरूपाणि ॥

१ **अशनाय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **अशनाये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **अशनाय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **आशनाय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **आशनाय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **अशनाया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **अशनाय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **अशनायिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **अशनायिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **आशनायिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

कालान्तरोपभोगार्थमशनमिच्छतीति अशनीयति ।

२२ अशनीय-धातोरूपणि ॥

१ **अशनीय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **अशनीये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **अशनीय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **आशनीय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **आशनीय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **अशनीया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **अशनीय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **अशनीयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **अशनीयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **आशनीयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

पिपासायाम्, पातुमुदकमिच्छतीति उदन्यति ।

२३ उदन्य-धातोरूपाणि ॥

१ **उदन्य**- ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **उदन्ये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **उदन्य**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **औदन्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **औदन्य् / औदन्** -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **उदन्या / उदना** -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **उदन्य्या / उदन्या** -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **उदन्यिता / उदनिता** -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **उदन्यिष्य / उदनिष्य** -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **औदन्यिष्य / औदनिष्य** -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

स्नातुमुदकमिच्छतीति उदकीयति ।

२४ उदकीय-धातोरूपाणि ॥

१ उदकीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ उदकीये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ उदकीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ औदकीय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ औदकीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ उदकीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ उदकीय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ उदकीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ उदकीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० औदकीयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

गर्वे, सत्यपि धने धनमिच्छतीति धनायति ।

२५ धनाय-धातोरूपाणि ॥

१ धनाय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ धनाये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ धनाय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अधनाय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अधनाय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ धनाया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ धनाय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ धनायिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ धनायिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अधनायिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

दातुं धनमिच्छतीति धनीयति ।

२६ धनीय-धातोरूपाणि ॥

१ धनीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ धनीये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ धनीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव ाम ॥
४ अधनीय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अधनीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ धनीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ धनीय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ धनीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ धनीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अधनीयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

* वृषाश्वशब्दौ मैथुनेऽत्र वर्तेते, मनुष्यादावपि हि प्रयुज्येते । अत एव "वृषस्यन्ती तु कामुकी" इति "अनेक-युगजीविन्यास्त्रेता यस्यास्त्रयोदशी । सा क्षीरकण्ठकं रामं वृषस्यन्ती न लज्जिता ॥ १ ॥ इति च स्वरसतः संगच्छते ॥

मैथुने, वृषमिच्छतीति वृषस्यति ।

२७ वृषस्य-धातोरूपाणि ॥ *

१ वृषस्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ाव, ामः ॥
२ वृषस्ये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ वृषस्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अवृषस्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अवृषस्य् / अवृषस् -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ वृषस्या / वृषसा -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ वृषस्य्या / वृषस्या -त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ वृषस्यिता / वृषसिता -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ वृषस्यिष्य / वृषसिष्य -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अवृषस्यिष्य / अवृषसिष्य -त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

मैथुनेच्छाभिन्नेच्छायाम्, वृषमिच्छतीति वृषीयति।

२८ वृषीय-धातोरूपाणि ॥

१ वृषीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ वृषीये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ वृषीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अवृषीय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अवृषीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ वृषीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ वृषीय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ वृषीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ वृषीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अवृषीयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मैथुने, अश्वमिच्छतीति अश्वस्यति ।

२९ अश्वस्य-धातोरूपाणि ॥

१ अश्वस्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अश्वस्ये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अश्वस्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आश्वस्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आश्वस्य् / आश्वस् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अश्वस्या / अश्वसा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ अश्वस्य्या / अश्वस्या } -त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अश्वस्यिता / अश्वसिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अश्वस्यिष्य / अश्वसिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आश्वस्यिष्य / आश्वसिष्य } -त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अत्राश्वशब्दो मैथुने वर्तते, इति पूर्वमुक्तमेव ।

मैथुनभिन्नेच्छायाम्, अश्वमिच्छतीति अश्वीयति।

३० अश्वीय-धातोरूपाणि ॥

१ अश्वीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अश्वीये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अश्वीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आश्वीय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आश्वीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अश्वीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ अश्वीय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अश्वीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अश्वीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आश्वीयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

भोक्तुमभिलाषातिरेके, क्षीरमिच्छतीति क्षीरस्यति

३१ क्षीरस्य-धातोरूपाणि ॥

१ क्षीरस्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ क्षीरस्ये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ क्षीरस्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अक्षीरस्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अक्षीरस्य् / अक्षीरस् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम् इष्व, इष्म ॥
६ क्षीरस्या / क्षीरसा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ क्षीरस्य्या / क्षीरस्या } -त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ क्षीरस्यिता / क्षीरसिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ क्षीरस्यिष्य / क्षीरसिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अक्षीरस्यिष्य / अक्षीरसिष्य } -त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

भोक्तुमभिषातिरेकाभावे, क्षीरमिच्छतीति क्षीरीयति ।

३२ क्षीरीय—धातोरूपाणि ॥

१ **क्षीरीय**—ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **क्षीरीये**—त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **क्षीरीय**—तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अक्षीरीय**—त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अक्षीरीय्**—ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **क्षीरीया**—ञ्चकार इ०॥ ञ्चभूव इ०॥ मास इ० ॥
७ **क्षीरीय्या**—त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **क्षीरीयिता**—", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **क्षीरीयिष्य**—ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अक्षीरीयिष्य**—त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

भोक्तुमभिलाषातिरेके, लवणमिच्छतीति लवण-स्यति ।

३३ लवणस्य—धातोरूपाणि ॥

१ **लवणस्य**—ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **लवणस्ये**—त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **लवणस्य**—तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अलवणस्य**—त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अलवणस्य् / अलवणस्** —ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व इष्म ॥
६ **लवणस्या / लवणसा** —ञ्चकार इ०॥ ञ्चभूव इ०॥ मास इ०॥
७ **लवणस्य्या / लवणस्या** —त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **लवणस्यिता / लवणसिता** —", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ **लवणस्यिष्य / लवणसिष्य** —ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अलवणस्यिष्य / अलवणसिष्य** —त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

अस् च लौल्ये ॥ ४ । ३ । ११५ ॥ इति असि सि वा लवणस्यति ॥

भोक्तुमभिलाषातिरेकाभावे, लवण-मिच्छतीति लवणीयति ।

३४ लवणीय—धातोरूपाणि ॥

१ **लवणीय**—ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **लवणीये**—त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **लवणीय**—तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अलवणीय**—त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अलवणीय्**—ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **लवणीया**—ञ्चकार इ० ॥ ञ्चभूव इ० ॥ मास इ०॥
७ **लवणीय्या**—त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **लवणीयिता**—", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ **लवणीयिष्य**—ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अलवणीयिष्य**—त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

तीर्थपामिच्छतीति तीर्थपीयति ।

३५ तीर्थपीय—धातोरूपाणि ॥

१ **तीर्थपीय**—ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ **तीर्थपीये**—त्, ताम्, युः, :, तम्, त, म्, व, म ॥
३ **तीर्थपीय**—तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अतीर्थपीय**—त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ **अतीर्थपीय्**—ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **तीर्थपीया**—ञ्चकार इ० ॥ ञ्चभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **तीर्थपीय्या**—त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **तीर्थपीयिता**—", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **तीर्थपीयिष्य**—ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अतीर्थपीयिष्य**—त्, ताम्, न्, :, तम्, त म्, ाव, ाम॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

मालामिच्छतीति मालीयति ।

३६ मालीय-धातोरूपाणि ॥

१ **मालीय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **मालीये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **मालीय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अमालीय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अमालीय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **मालीया**-ञ्चकार इ०॥ म्बभूव इ०॥ मास इ०॥
७ **मालीय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **मालीयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **मालीयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अमालीयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

रमामिच्छतीति रमीयति ॥

३७ रमीय-धातोरूपाणि ॥

१ **रमीय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ **रमीये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ **रमीय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अरमीय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अरमीय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **रमीया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **रमीय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **रमीयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **रमीयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अरमीयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

कविमिच्छतीति कवीयति ।

३८ कवीय-धातोरूपाणि ॥

१ **कवीय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **कवीये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **कवीय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अकवीय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अकवीय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **कवीया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **कवीय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **कवीयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **कवीयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अकवीयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

रविमिच्छतीति रवीयति ।

३९ रवीय-धातोरूपाणि ॥

१ **रवीय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ **रवीये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **रवीय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अरवीय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अरवीय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **रवीया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **रवीय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **रवीयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **रवीयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अरवीयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अग्निमिच्छतीति अग्नीयति ।

४० अग्नीय-धातोरूपाणि ॥

१ अग्नीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अग्नीये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अग्नीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आग्नीय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आग्नीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अग्नीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ अग्नीय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अग्नीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अग्नीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आग्नीयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सुमतिमिच्छतीति सुमतीयति ।

४१ सु-मतीय-धातोरूपाणि ॥

१ सुमतीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ सुमतीये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सुमतीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ स्वमतीय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ स्वमतीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ सुमतीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ सुमतीय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ सुमतीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सुमतीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० स्वमतीयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

न प्रादिरप्रत्यय इति सुरहितस्य धातुसंज्ञा ॥

भोक्तुमभिलाषातिरेके, दधि इच्छतीति दधिस्यति, दध्यस्यति वा ।

४२ दधिस्य-धातोरूपाणि ॥

१ दधिस्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ दधिस्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ दधिस्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अदधिस्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अदधिस्य् / अदधिस्—ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ दधिस्या / दधिसा—ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ दधिस्य्या / दधिस्या—त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ दधिस्यिता / दधिसिता—", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ दधिस्यिष्य / दधिसिष्य—ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदधिस्यिष्य / अदधिसिष्य—त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अस् च लौल्ये ॥ ४ । ३ । ११५ ॥ इति असि दधिस्यति ॥

४३ दध्यस्य-धातोरूपाणि ॥

१ दध्यस्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ दध्यस्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ दध्यस्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अदध्यस्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अदध्यस्य् / अदध्यस्—ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम् इष्व, इष्म ॥
६ दध्यस्या / दध्यसा—ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ दध्यस्य्या / दध्यस्या—त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ दध्यस्यिता / दध्यसिता—", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ दध्यस्यिष्य / दध्यसिष्य—ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदध्यस्यिष्य / अदध्यसिष्य—त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म, ाव, ाम ॥

अस् च लौल्ये ॥ ४ । ३ । ११५ ॥ इति असि दध्यस्यति ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

भोक्तुमभिलाषातिरेकाभावे, दधि इच्छतीति दधीयति ।

४४ दधीय-धातोरूपाणि ॥

१ दधीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ दधीये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ दधीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अदधीय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अदधीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ दधीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ दधीय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ दधीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ दधीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदधीयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सह खेन वर्तते इति सखः । तमिच्छति, सखायमिच्छति, यद्वा सखीमिच्छतीति सखीयति ।

४५ सखीय-धातोरूपाणि ॥

१ सखीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ सखीये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सखीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ असखीय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ असखीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ सखीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ सखीय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ सखीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सखीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० असखीयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

प्रध्यमिच्छतीति प्रधीयति ।

४६ प्र-धीय-धातोरूपाणि ॥

१ प्रधीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ प्रधीये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ प्रधीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ प्राधीय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ प्राधीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ प्रधीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ प्रधीय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ प्रधीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ प्रधीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० प्राधीयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

न प्रादिरप्रत्यय इति प्ररहितस्य धातुसंज्ञा भवति ॥

विधुमिच्छतीति विधूयति ।

४७ विधूय-धातोरूपाणि ॥

१ विधूय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ विधूये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ विधूय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव ाम ॥
४ अविधूय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अविधूय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ विधूया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ विधूय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ विधूयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ विधूयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अविधूयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

विध्यति विरहिणौ जनानिति विधुश्चन्द्रः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

धनुमिच्छतीति धनूयति ।

४८ धनूय-धातोरूपाणि ॥

१ **धनूय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ाव, ामः ॥
२ **धनूये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **धनूय-तु**, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अधनूय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अधनूय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **धनूया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **धनूय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **धनूयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **धनूयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अधनूयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

धनुशब्दो धनुषि वर्तते ॥

चमूमिच्छतीति चमूयति ।

४९ चमूय-धातोरूपाणि ॥

१ **चमूय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **चमूये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **चमूय-तु**, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अचमूय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अचमूय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **चमूया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **चमूय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **चमूयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **चमूयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अचमूयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

जुवं सरस्वतीमिच्छतीति जूयति ।

५० जूय-धातोरूपाणि ॥

१ **जूय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **जूये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **जूय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अजूय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अजूय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **जूया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **जूय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **जूयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **जूयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अजूयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

भुवमिच्छतीति भूयति ।

५१ भूय-धातोरूपाणि ॥

१ **भूय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **भूये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **भूय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अभूय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अभूय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **भूया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **भूय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **भूयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **भूयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अभूयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पितरमिच्छतीति पित्रीयति ।

५२ पित्रीय-धातोरूपाणि ॥

१ पित्रीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ पित्रीये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ पित्रीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अपित्रीय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अपित्रीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ पित्रीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ पित्रीय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ पित्रीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ पित्रीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० अपित्रीयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

ऋतो रीः ॥ ४ । ३ । १०९ ॥ इति ऋकारस्थाने 'री' इत्यादेशः ॥

मातरमिच्छतीति मात्रीयति ।

५३ मात्रीय-धातोरूपाणि ॥

१ मात्रीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ मात्रीये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ मात्रीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अमात्रीय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अमात्रीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ मात्रीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ मात्रीय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ मात्रीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ मात्रीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अमात्रीयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

ऋतो रीः ॥ ४ । ३ । १०९ ॥ इति ऋकारस्थाने 'री' इत्यादेशः ॥

पितृं पितृशब्दस्य ऋकारमिच्छतीति पितृयति ।

५४ पितृय-धातोरूपाणि ॥

१ पितृय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ पितृये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ पितृय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अपितृय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अपितृय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ पितृया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ पितृय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ पितृयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ पितृयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अपितृयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

गमलं गम्लधातोरनुकरणभूतं गम्लशब्दमिच्छतीति गम्रीयति, ऋफिडादिपाठाभ्युपगमे तु गम्लीयति ।

५५ गम्रीय-धातोरूपणि ॥

१ गम्रीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ गम्रीये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ गम्रीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अगम्रीय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अगम्रीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ गम्रीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ गम्रीय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ गम्रीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ गम्रीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अगम्रीयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

ऋत्कार्यं लृकारेऽपीतिवचनात् लृकारस्थाने " ऋतो रीः ॥ ४ । ३ । १०९ ॥ इति 'री' इत्यादेशः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

५६ गम्लीय-धातोरूपाणि ॥

१ गम्लीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि ावः, ामः ॥

२ गम्लीये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ गम्लीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ अगम्लीय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ अगम्लीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ गम्लीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥

७ गम्लीय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ गम्लीयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ गम्लीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० अगम्लीयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

गम्लृं गम्लृधातोर्लृकारमिच्छतीति गम्लृयति ।

५७ गम्लृय-धातोरूपाणि ॥

१ गम्लृय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ गम्लृये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ गम्लृय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ अगम्लृय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ अगम्लृय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ गम्लृया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥

७ गम्लृय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ गम्लृयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ गम्लृयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० अगम्लृयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अस्य विष्णोरपत्यम् इः, अस्य विष्णोः स्त्री ई लक्ष्मीः, तेन तया वा सह वर्तत इति सेः, सयमिच्छतीति सेयति ।

५८ सेय-धातोरूपाणि ॥

१ सेय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ सेये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ सेय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ असेय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ असेय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ सेया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥

७ सेय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ सेयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ सेयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० असेयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

रायमिच्छतीति रैयति ॥

५९ रैय-धातोरूपाणि ॥

१ रैय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ रैये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ रैय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥

४ अरैय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ अरैय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ रैया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥

७ रैय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ रैयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ रैयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० अरैयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

यद्यपि रायि छान्दस इति भाष्याद् रैशब्दाद् द्वितीयान्तात् क्यनि लौकिकानि रूपाणि न भवन्ति, तथापि वर्णक्रमानुरोधेन छान्दस प्रयोगं मतान्तरं वाश्रित्य रूपाणि दर्शितानि॥ यद्वा अया एशब्दवाच्येन विष्णुना सह वर्तते इति सैः, तमिच्छतीति सैयति, इति सैय-धातोरूपाणि वाच्यानि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

गामिच्छतीति गव्यति ।

६० गव्य-धातोरूपाणि ॥

१ **गव्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **गव्ये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **गव्य**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अगव्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अगव्य्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **गव्या**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **गव्य्या** / **गव्या** } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **गव्यिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **गव्यिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अगव्यिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सन्निपातपरिभाषया क्यनो लुप्न भवति ॥

द्यामिच्छतीति द्यव्यति ।

६१ द्यव्य-धातोरूपाणि ॥

१ **द्यव्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **द्यव्ये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **द्यव्य**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अद्यव्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अद्यव्य्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **द्यव्या**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **द्यव्य्या** / **द्यव्या** } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **द्यव्यिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **द्यव्यिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अद्यव्यिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सन्निपातपरिभाषया क्यनो लुप्न भवति ॥

नावमिच्छतीति नाव्यति ॥

६२ नाव्य-धातोरूपाणि ॥

१ **नाव्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **नाव्ये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **नाव्य**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अनाव्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अनाव्य्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **नाव्या**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **नाव्य्या** / **नाव्या** } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **नाव्यिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **नाव्यिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अनाव्यिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सन्निपातपरिभाषया क्यनो लुप्न भवति ॥

ग्लावमिच्छतीति ग्लाव्यति ।

६३ ग्लाव्य-धातोरूपाणि ॥

१ **ग्लाव्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **ग्लाव्ये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **ग्लाव्य**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अग्लाव्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अग्लाव्य्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **ग्लाव्या**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **ग्लाव्य्या** / **ग्लाव्या** } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **ग्लाव्यिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **ग्लाव्यिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अग्लाव्यिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म् ाव, ाम ॥

सन्निपातपरिभाषया क्यनो लुप्न भवति ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

लोकते इति लोक्, तमिच्छतीति लोक्यति।

६४ लोक्य–धातोरूपाणि ॥

१ लोक्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ लोक्ये–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ लोक्य–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अलोक्य–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अलोक्य्, अलोक् –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ लोक्या, लोका –ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ लोक्य्या, लोक्या –त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ लोक्यिता, लोकिता –", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ लोक्यिष्य, लोकिष्य –ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अलोक्यिष्य, अलोकिष्य –त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

चित्रं लिखतीति चित्रलिक्, तमिच्छतीति चित्रलिख्यति।

६५ चित्रलिख्य–धातोरूपाणि ॥

१ चित्रलिख्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ चित्रलिख्ये–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ चित्रलिख्य–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अचित्रलिख्य–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अचित्रलिख्य्, अचित्रलिख् –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ चित्रलिख्या, चित्रलिखा –ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ चित्रलिख्य्या, चित्रलिख्या –त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ चित्रलिख्यिता, चित्रलिखिता –", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ चित्रलिख्यिष्य, चित्रलिखिष्य –ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अचित्रलिख्यिष्य, अचित्रलिखिष्य –त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सुष्ठु वल्गतीति सुवल्क्, तमिच्छतीति सुवल्ग्यति।

६६ सु-वल्य–धातोरूपाणि ॥

१ सुवल्ग्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ सुवल्ग्ये–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सुवल्ग्य–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ स्ववल्ग्य–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ स्ववल्ग्य्, स्ववल्ग् –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ सुवल्ग्या, सुवल्गा –ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ सुवल्ग्य्या, सुवल्ग्या –त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ सुवल्ग्यिता, सुवल्गिता –", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सुवल्ग्यिष्य, सुवल्गिष्य –ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० स्ववल्ग्यिष्य, स्ववल्गिष्य –त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

श्लाघते इति श्लाक्, तमिच्छतीति श्लाघ्यति।

६७ श्लाघ्य–धातोरूपाणि ॥

१ श्लाघ्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ श्लाघ्ये–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ श्लाघ्य–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अश्लाघ्य–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अश्लाघ्य्, अश्लाघ् –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ श्लाघ्या, श्लाघा –ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ श्लाघ्य्या, श्लाघ्या –त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ श्लाघ्यिता, श्लाघिता –", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ श्लाघ्यिष्य, श्लाघिष्य –ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अश्लाघ्यिष्य, अश्लाघिष्य –त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

लिखितो ङकारो येन स लिखितङ्, तमिच्छतीति लिखितङ्यति ।

६८ लिखितङ्य–धातोरूपाणि ॥

१ लिखितङ्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ लिखितङ्ये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ लिखितङ्य–तु, तात्, ताम्, न्तु, ”, तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अलिखितङ्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अलिखितङ्य् / अलिखितङ् –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ लिखितङ्या / लिखितङा –ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ लिखितङ्य्या / लिखितङ्या –त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ लिखितङ्यिता / लिखितङिता –”, रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ लिखितङ्यिष्य / लिखितङिष्य –ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अलिखितङ्यिष्य / अलिखितङिष्य –त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

वाचमिच्छतीति वाच्यति ।

६९ वाच्य–धातोरूपाणि ॥

१ वाच्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ वाच्ये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ वाच्य–तु, तात्, ताम्, न्तु, ”, तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अवाच्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अवाच्य् / अवाच् –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ वाच्या / वाचा –ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ वाच्य्या / वाच्या –त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ वाच्यिता / वाचिता –”, रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ वाच्यिष्य / वाचिष्य –ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अवाच्यिष्य / अवाचिष्य –त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सहाञ्चति गच्छतीति सध्र्यङ्, तमिच्छतीति सध्र्यच्यति ।

७० सध्र्यच्य–धातोरूपाणि ॥

१ सध्र्यच्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ सध्र्यच्ये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सध्र्यच्य–तु, तात्, ताम्, न्तु, ”, तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ असध्र्यच्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ असध्र्यच्य् / असध्र्यच् –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ सध्र्यच्या / सध्र्यचा –ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ सध्र्यच्य्या / सध्र्यच्या –त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ सध्र्यच्यिता / सध्र्यचिता –”, रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सध्र्यच्यिष्य / सध्र्यचिष्य –ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० असध्र्यच्यिष्य / असध्र्यचिष्य –त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सहाञ्चति पूजयतीति सध्र्यङ्, तमिच्छतीति सध्र्यञ्च्यति ।

७१ सध्र्यञ्च्य–धातोरूपाणि ॥

१ सध्र्यञ्च्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ सध्र्यञ्च्ये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सध्र्यञ्च्य–तु, तात्, ताम्, न्तु, ”, तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ असध्र्यञ्च्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ असध्र्यञ्च्य् / असध्र्यञ्च् –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ सध्र्यञ्च्या / सध्र्यञ्चा –ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ सध्र्यञ्च्य्या / सध्र्यञ्च्या –त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ सध्र्यञ्च्यिता / सध्र्यञ्चिता –”, रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सध्र्यञ्च्यिष्य / सध्र्यञ्चिष्य –ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० असध्र्यञ्च्यिष्य / असध्र्यञ्चिष्य –त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

देवमञ्चति पूजयतीति देवद्र्यङ्, तमिच्छतीति देवद्र्यञ्च्यति ॥

७२ देवद्र्यञ्च्य–धातोरूपाणि ॥

१ देवद्र्यञ्च्य–ति, तः, न्ति सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ देवद्र्यञ्च्ये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ देवद्र्यञ्च्य–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अदेवद्र्यञ्च्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अदेवद्र्यञ्च्य् / अदेवद्र्यञ्च् } –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ देवद्र्यञ्च्या / देवद्र्यञ्चा } –ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ देवद्र्यञ्च्य्या / देवद्र्यञ्च्या } –त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ देवद्र्यञ्च्यिता / देवद्र्यञ्चिता } –", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ देवद्र्यञ्च्यिष्य / देवद्र्यञ्चिष्य } –ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदेवद्र्यञ्च्यिष्य / अदेवद्र्यञ्चिष्य } –त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

देवमञ्चति गच्छतीति देवद्र्यङ्, तमिच्छतीति देवद्र्यच्यति ॥

७२ देवद्र्यच्य–धातोरूपाणि ॥

१ देवद्र्यच्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ देवद्र्यच्ये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ देवद्र्यच्य–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अदेवद्र्यच्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अदेवद्र्यच्य् / अदेवद्र्यच् } –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ देवद्र्यच्या / देवद्र्यचा } –ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ देवद्र्यच्य्या / देवद्र्यच्या } –त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ देवद्र्यच्यिता / देवद्र्यचिता } –", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ देवद्र्यच्यिष्य / देवद्र्यचिष्य } –ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदेवद्र्यच्यिष्य / अदेवद्र्यचिष्य } –त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

चित्रितश्छकारो येन तमिच्छतीति चित्रितच्छयति ।

७३ चित्रितच्छय–धातोरूपाणि ।

१ चित्रितच्छय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ चित्रितच्छये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व म ॥
३ चित्रितच्छय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अचित्रितच्छय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अचित्रितच्छय् / अचित्रितच्छ् } –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ चित्रितच्छया / चित्रितच्छा } ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ चित्रितच्छय्या / चित्रितच्छया } –त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ चित्रितच्छियता / चित्रितच्छिता } –", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ चित्रितच्छियष्य / चित्रितच्छिष्य } –ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अचित्रितच्छियष्य / अचित्रितच्छिष्य } –त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

राजते इति राट्, तमिच्छतीति राज्यति ।

७४ राज्य–धातोरूपाणि ॥

१ राज्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ राज्ये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ राज्य–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अराज्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अराज्य् / अराज् } –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ राज्या / राजा } –ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ राज्य्या / राज्या } –त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ राज्यिता / राजिता } –", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ राज्यिष्य / राजिष्य } –ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अराज्यिष्य / अराजिष्य } –त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

विषयान् उज्झति त्यजतीति विषयोत्, तमिच्छतीति विषयोज्झ्यति ।

७५ विषयोज्झ्य-धातोरूपाणि ॥

१ विषयोज्झ्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥

२ विषयोज्झ्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥

३ विषयोज्झ्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ अविषयोज्झ्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ अविषयोज्झ्य्, अविषयोज्झ् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ विषयोज्झ्या, विषयोज्झा } -ञ्चकार इ०॥ म्बभूव इ०॥ मास इ०॥

७ विषयोज्झ्य्या, विषयोज्झ्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥

८ विषयोज्झ्यिता, विषयोज्झिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ विषयोज्झ्यिष्य, विषयोज्झिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० अविषयोज्झ्यिष्य, अविषयोज्झिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

उपदिष्टो ञकारो येन स उपदिष्टञ्, तमिच्छतीति उपदिष्टञ्यति ॥

७६ उप-दिष्टञ्य-धातोरूपाणि ॥

१ उपदिष्टञ्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥

२ उपदिष्टञ्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥

३ उपदिष्टञ्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ उपादिष्टञ्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

५ उपादिष्टञ्य्, उपादिष्टञ् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ उपदिष्टञ्या, उपदिष्टञा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥

७ उपदिष्टञ्य्या, उपदिष्टञ्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ उपदिष्टञ्यिता, उपदिष्टञिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥

९ उपदिष्टञ्यिष्य, उपदिष्टञिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० उपादिष्टञ्यिष्य, उपादिष्टञिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सरटं मेघमिच्छतीति सरट्यति ।

७७ सरट्य-धातोरूपाणि ॥

१ सरट्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ सरट्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥

३ सरट्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ असरट्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ असरट्य्, असरट् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ सरट्या, सरटा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥

७ सरट्य्या, सरट्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ सरट्यिता, सरटिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ सरट्यिष्य, सरटिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० असरट्यिष्य, असरटिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

लघटं वायुमिच्छतीति लघट्यति ।

७८ लघट्य-धातोरूपाणि ॥

१ लघट्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ लघट्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ लघट्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ अलघट्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ अलघट्य्, अलघट् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ लघट्या, लघटा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥

७ लघट्य्या, लघट्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ लघट्यिता, लघटिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ लघट्यिष्य, लघटिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० अलघट्यिष्य, अलघटिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

सुष्ठु पठतीति सुपट्, तमिच्छतीति सुपठ्यति।

७९ सु-पठ्य-धातोरूपाणि ॥

१ सुपठ्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ सुपठ्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सुपठ्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ स्वपठ्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ स्वपठ्य्, स्वपठ् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ सुपठ्या, सुपठा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ सुपठ्य्या, सुपठ्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ सुपठ्यिता, सुपठिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सुपठ्यिष्य, सुपठिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० स्वपठ्यिष्य, स्वपठिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

वाडते स्नातीति वाट्, तमिच्छतीति वाड्यति।

८० वाड्य-धातोरूपाणि ॥

१ वाड्य-ति, तः न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ वाड्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ वाड्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अवाड्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अवाड्य्, अवाड् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ वाड्या, वाडा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ वाड्य्या, वाड्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ वाड्यिता, वाडिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ वाड्यिष्य, वाडिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अवाड्यिष्य, अवाडिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

लुप्तश्चासौ ढकारश्च लुप्तढ्, तमिच्छतीति लुप्तढ्यति।

८१ लुप्तढ्य-धातोरूपाणि ॥

१ लुप्तढ्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ाव, ाम ॥
२ लुप्तढ्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ लुप्तढ्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अलुप्तढ्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अलुप्तढ्य्, अलुप्तढ् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ लुप्तढ्या, लुप्तढा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ लुप्तढ्य्या, लुप्तढ्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ लुप्तढ्यिता, लुप्तढिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ लुप्तढ्यिष्य, लुप्तढिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अलुप्तढ्यिष्य, अलुप्तढिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सुष्ठु गणयतीति सुगण्, तमिच्छतीति सुगण्यति

८२ सु-गण्य-धातोरूपाणि ॥

१ सुगण्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ाव,: ामः ॥
२ सुगण्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सुगण्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ स्वगण्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ स्वगण्य्, स्वगण् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ सुगण्या, सुगणा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ सुगण्य्या, सुगण्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ सुगण्यिता, सुगणिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सुगण्यिष्य, सुगणिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० स्वगण्यिष्य, स्वगणिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

जगन्तं जगतं वा वायुमिच्छतीति जगत्यति ।

८३ जगत्य-धातोरूपाणि ॥

१ जगत्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ जगत्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ जगत्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अजगत्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अजगत्य् / अजगत् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ जगत्या / जगता } -ञ्चकार इ०॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ जगत्य्या / जगत्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ जगत्यिता / जगतिता } ", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ जगत्यिष्य / जगतिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अजगत्यिष्य / अजगतिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सुष्ठु नमतीति सुनत्, तमिच्छतीति सुनत्यति ।

८४ सु-नत्य-धातोरूपाणि ॥

१ सुनत्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ सुनत्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सुनत्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ स्वनत्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ स्वनत्य् / स्वनत् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ सुनत्या / सुनता } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ सुनत्य्या / सुनत्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ सुनत्यिता / सुनतिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सुनत्यिष्य / सुनतिष्य } --ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० स्वनत्यिष्य / स्वनतिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

दधि मथ्नातीति दधिमत्, तमिच्छतीति दधिमथ्यति ।

८५ दधिमथ्य-धातोरूपाणि ॥

१ दधिमथ्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ दधिमथ्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ दधिमथ्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, ानि, ाव, ाम ॥
४ अदधिमथ्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अदधिमथ्य् / अदधिमथ् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ दधिमथ्या / दधिमथा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ दधिमथ्य्या / दधिमथ्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ दधिमथ्यिता / दधिमथिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ दधिमथ्यिष्य / दधिमथिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदधिमथ्यिष्य / अदधिमथिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अग्निं मथ्नाति काष्ठसंघर्षणेनोत्पादयतीति अग्निमत्, तमिच्छतीति अग्निमथ्यति ।

८६ अग्निमथ्य-धातोरूपाणि ॥

१ अग्निमथ्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ अग्निमथ्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ अग्निमथ्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आग्निमथ्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आग्निमथ्य् / आग्निमथ् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अग्निमथ्या / अग्निमथा } -ञ्चकार इ०॥ म्बभूव इ०॥ मास इ०॥
७ अग्निमथ्य्या / अग्निमथ्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ अग्निमथ्यिता / अग्निमथिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अग्निमथ्यिष्य / अग्निमथिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आग्निमथ्यिष्य / आग्निमथिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

शरदमिच्छतीति शरद्यति ।

८७ शरद्य-धातोरूपाणि ॥

१ शरद्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ शरद्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ शरद्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ अशरद्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ अशरद्य्, अशरद् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ शरद्या, शरदा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ शरद्य्या, शरद्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ शरद्यिता, शरदिता } ", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ शरद्यिष्य, शरदिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० अशरद्यिष्य, अशरदिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

व्याघ्रपादमिच्छतीति व्याघ्रपाद्यति ।

८८ व्याघ्रपाद्य-धातोरूपाणि ॥

१ व्याघ्रपाद्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ व्याघ्रपाद्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ व्याघ्रपाद्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ अव्याघ्रपाद्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ अव्याघ्रपाद्य्, अव्याघ्रपाद् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ व्याघ्रपाद्या, व्याघ्रपादा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ व्याघ्रपाद्य्या, व्याघ्रपाद्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ व्याघ्रपाद्यिता, व्याघ्रपादिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ व्याघ्रपाद्यिष्य, व्याघ्रपादिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० अव्याघ्रपाद्यिष्य, अव्याघ्रपादिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

त्वामिच्छतीति त्वद्यति ।

८९ त्वद्य-धातोरूपाणि ॥

१ त्वद्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ त्वद्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ त्वद्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ अत्वद्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ अत्वद्य्, अत्वद् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ त्वद्या, त्वदा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ त्वद्य्या, त्वद्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ त्वद्यिता, त्वदिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ त्वद्यिष्य, त्वदिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० अत्वद्यिष्य, अत्वदिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

युवां युष्मान् वेच्छतीति युष्मद्यति ।

९० युष्मद्य-धातोरूपाणि ॥

१ युष्मद्य-ति, तः न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ युष्मद्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ युष्मद्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, ।नि, ।व, ।म ॥
४ अयुष्मद्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ अयुष्मद्य्, अयुष्मद् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ युष्मद्या, युष्मदा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ युष्मद्य्या, युष्मद्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ युष्मद्यिता, युष्मदिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ युष्मद्यिष्य, युष्मदिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० अयुष्मद्यिष्य, अयुष्मदिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

मामिच्छतीति मद्यति ।

९१ मद्य-धातोरूपाणि ॥

१ मद्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ मद्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ मद्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अमद्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अमद्य् / अमद् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ मद्या / मदा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ मद्य्या / मद्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ मद्यिता / मदिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ मद्यिष्य / मदिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अमद्यिष्य / अमदिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

आवाम्, अस्मान् वेच्छतीति अस्मद्यति ।

९२ अस्मद्य-धातोरूपाणि ॥

१ अस्मद्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अस्मद्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अस्मद्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आस्मद्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आस्मद्य् / आस्मद् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अस्मद्या / अस्मदा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ अस्मद्य्या / अस्मद्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अस्मद्यिता / अस्मदिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अस्मद्यिष्य / अस्मदिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आस्मद्यिष्य / आस्मदिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

समिधमिच्छतीति समिध्यति ।

९३ सम्-इध्य-धातोरूपाणि ॥

१ समिध्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, वः, मः ॥
२ समिध्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ समिध्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ समैध्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ समैध्य् / समैध् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ समिध्या / समिधा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ समिध्य्या / समिध्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ समिध्यिता / समिधिता } ", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ समिध्यिष्य / समिधिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० समैध्यिष्य / समैधिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त म्, ाव, ाम ॥

बोधतीति भुत्, तमिच्छतीति बुध्यति ।

९४ बुध्य-धातोरूपाणि ॥

१ बुध्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ बुध्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ बुध्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अबुध्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अबुध्य् / अबुध् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ बुध्या / बुधा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ बुध्य्या / बुध्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ बुध्यिता / बुधिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ बुध्यिष्य / बुधिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अबुध्यिष्य / अबुधिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

राजानमिच्छतीति राजीयति ॥

९५ राजीय-धातोरूपाणि ॥

१ राजीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ राजीये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ राजीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अराजीय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अराजीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ राजीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ राजीय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ राजीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ राजीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अराजीयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अहरिच्छतीति अहर्यति ॥

९६ अहर्य-धातोरूपाणि ॥

१ अहर्य-ति, तः, न्ति सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अहर्ये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अहर्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ आहर्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आहर्य् / आहर् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अहर्या / अहरा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ अहर्य्या / अहर्या } -त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अहर्यिता / अहरिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अहर्यिष्य / अहरिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आहर्यिष्य / आहरिष्य } -त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अप इच्छतीति अप्यति ।

९७ अप्य-धातोरूपाणि ॥

१ अप्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अप्ये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अप्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आप्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आप्य् / आप् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अप्या / अपा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ अप्य्या / अप्या } -त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अप्यिता / अपिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अप्यिष्य / अपिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आप्यिष्य / आपिष्य } -त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मालां गुम्फतीति मालागुप्, तमिच्छतीति मालागुफ्यति ।

९८ मालागुफ्य-धातोरूपाणि ।

१ मालागुफ्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ मालागुफ्ये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व म ॥
३ मालागुफ्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अमालागुफ्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अमालागुफ्य् / अमालागुफ् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ मालागुफ्या / मालागुफा } ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ मालागुफ्य्या / मालागुफ्या } -त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ मालागुफ्यिता / मालागुफिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ मालागुफ्यिष्य / मालागुफिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अमालागुफ्यिष्य / अमालागुफिष्य } -त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

सुकवते इति सुकप्, तमिच्छतीति सुकप्यति ।

९९ सु-कप्य-धातोरूपाणि ॥

१ सुकप्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ सुकप्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सुकप्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ स्वकप्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ स्वकप्य्, स्वकप् } –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ सुकप्या, सुकपा } –ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ सुकप्य्या, सुकप्या } –त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ सुकप्यिता, सुकपिता } –", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सुकप्यिष्य, सुकपिष्य } –ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० स्वकप्यिष्य, स्वकपिष्य } –त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

ककुभमिच्छतीति ककुभ्यति ॥

१०० ककुभ्य-धातोरूपाणि ॥

१ ककुभ्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ ककुभ्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ ककुभ्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अककुभ्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अककुभ्य्, अककुभ् } –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ ककुभ्या, ककुभा } –ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ ककुभ्य्या, ककुभ्या } –त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ ककुभ्यिता, ककुभिता } –", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ ककुभ्यिष्य, ककुभिष्य } –ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अककुभ्यिष्य, अककुभिष्य } –त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मकारान्तात् क्यन् न भवतीति मान्तं नाम नोदाहृतम् ॥

जयमाचक्षाणमिच्छतीति जय्यति ।

१०१ जय्य-धातोरूपाणि ॥

१ जय्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ जय्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ जय्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अजय्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अजय्य्, अजय् } –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ जय्या, जया } –ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ जय्य्या, जय्या } –त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ जय्यिता, जयिता } –", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ जय्यिष्य, जयिष्य } –ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अजय्यिष्य, अजयिष्य } –त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

गिरमिच्छतीति गीर्यति ।

१०२ गीर्य-धातोरूपाणि ॥

१ गीर्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ गीर्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ गीर्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अगीर्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अगीर्य्, अगिर् } –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ गीर्या, गिरा } –ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ गीर्य्या, गीर्या } –त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ गीर्यिता, गिरिता } –", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ गीर्यिष्य, गिरिष्य } –ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अगीर्यिष्य, अगिरिष्य } –त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

गिर्यतीति केचित् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पुरमिच्छतीति पूर्यति ।

१०३ पूर्य-धातोरूपाणि ॥

१ पूर्य-ति, तः न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ पूर्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ पूर्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अपूर्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अपूर्य् / अपुर् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ पूर्या / पुरा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ पूर्य्या / पूर्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ पूर्यिता / पुरिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ पूर्यिष्य / पुरिष्य } -ति, तः, न्ति, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अपूर्यिष्य / अपुरिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

पुर्यतीति केचित् ॥

कमलं कमलां वाचक्षाणः कमल्, तमिच्छतीति कमल्यति ।

१०४ कमल्य-धातोरूपाणि ॥

१ कमल्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ कमल्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ कमल्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अकमल्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अकमल्य् / अकमल् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ कमल्या / कमला } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ कमल्य्या / कमल्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ कमल्यिता / कमलिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ कमल्यिष्य / कमलिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अकमल्यिष्य / अकमलिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

दिवमिच्छतीति दिव्यति ।

१०५ दिव्य-धातोरूपाणि ॥

१ दिव्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ दिव्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ दिव्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अदिव्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अदिव्य् / अदिव् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ दिव्या / दिवा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ दिव्य्या / दिव्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ दिवियता / दिविता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ दिव्यिष्य / दिविष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदिव्यिष्य / अदिविष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

भ्वादित्वाभावान्न दीर्घः ॥

दृशमिच्छतीति दृश्यति ।

१०६ दृश्य-धातोरूपाणि ॥

१ दृश्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ दृश्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ दृश्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अदृश्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अदृश्य् / अदृश् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ दृश्या / दृशा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ दृश्य्या / दृश्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ दृश्यिता / दृशिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ दृश्यिष्य / दृशिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदृश्यिष्य / अदृशिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

त्विषमिच्छतीति त्विष्यति ।

१०७ त्विष्य-धातोरूपाणि ॥

१ त्विष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ त्विष्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ त्विष्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अत्विष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अत्विष्य्, अत्विष् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ त्विष्या, त्विषा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ त्विष्य्या, त्विष्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ त्विष्यिता, त्विषिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ त्विष्यिष्य, त्विषिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अत्विष्यिष्य, अत्विषिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

पय इच्छतीति पयस्यति ।

१०८ पयस्य-धातोरूपाणि ॥

१ पयस्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ पयस्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ पयस्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अपयस्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अपयस्य्, अपयस् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ पयस्या, पयसा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ पयस्य्या, पयस्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ पयस्यिता, पयसिता } ", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ पयस्यिष्य, पयसिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अपयस्यिष्य, अपयसिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अमुमिच्छतीति अदस्यति ।

१०९ अदस्य-धातोरूपाणि ॥

१ अदस्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अदस्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अदस्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आदस्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आदस्य्, आदस् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अदस्या, अदसा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ अदस्य्या, अदस्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अदस्यिता, अदसिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अदस्यिष्य, अदसिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आदस्यिष्य, आदसिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

विद्वांसमिच्छतीति विद्वस्यति ।

११० विद्वस्य-धातोरूपाणि ॥

१ विद्वस्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ विद्वस्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ विद्वस्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अविद्वस्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अविद्वस्य्, अविद्वस् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ विद्वस्या, विद्वसा } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ विद्वस्य्या, विद्वस्या } -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ विद्वस्यिता, विद्वसिता } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ विद्वस्यिष्य, विद्वसिष्य } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अविद्वस्यिष्य, अविद्वसिष्य } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अनडुहमिच्छतीति अनडुह्यति ।

१११ अनडुह्य-धातोरूपाणि ॥

१ अनडुह्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अनडुह्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अनडुह्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आनडुह्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आनडुह्य् / आनडुह् -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अनडुह्या / अनडुहा -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ अनडुह्या / अनडुह्य्या -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अनडुह्यिता / अनडुहिता -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अनडुह्यिष्य / अनडुहिष्य -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आनडुह्यिष्य / आनडुहिष्य -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

गां रक्षतीति गोरट्, तमिच्छतीति गोरक्ष्यति ।

११२ गोरक्ष्य-धातोरूपाणि ॥

१ गोरक्ष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ गोरक्ष्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ गोरक्ष्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अगोरक्ष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अगोरक्ष्य् / अगोरक्ष् -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ गोरक्ष्या / गोरक्षा -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ गोरक्ष्या / गोरक्ष्य्या -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त सम्, स्व, स्म ॥
८ गोरक्ष्यिता / गोरक्षिता -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ गोरक्ष्यिष्य / गोरक्षिष्य -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अगोरक्ष्यिष्य / अगोरक्षिष्य -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

इति व्यञ्जनान्तप्रकृतिकाः क्यजन्ता धातवः । अवसिता हीच्छाक्यजन्ता धातवः ॥

अथाचारक्यजन्ता धातवो निरूपणीयाः । यद्यप्यमीषामिच्छाक्यजन्तसदृशान्येव रूपाणि भवन्ति, तथापि विग्रहवाक्यादिवैलक्षण्यात्स्थानशून्यत्वाभावार्थत्वाच्च कतिपयधातूनां रूपाणि प्रदर्श्यन्ते ॥ पुत्रमिवाचरति व्यवहरतीति पुत्रीयति छात्रम् ॥

११३ पुत्रीय-धातोरूपाणि ॥

१ पुत्रीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ पुत्रीये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ पुत्रीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अपुत्रीय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अपुत्रीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, [इष्म ॥
६ पुत्रीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ पुत्रीय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ पुत्रीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ पुत्रीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अपुत्रीयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

वस्त्रमिवाचरतीति वस्त्रीयति कम्बलम् ।

११४ वस्त्रीय-धातोरूपाणि ॥

१ वस्त्रीय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ वस्त्रीये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ वस्त्रीय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अवस्त्रीय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अवस्त्रीय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ वस्त्रीया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ वस्त्रीय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ वस्त्रीयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ वस्त्रीयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अवस्त्रीयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

प्रासाद इवाचरतीति प्रासादीयति कुट्याम् ।

११५ प्रा-सादीय-धातोरूपाणि ॥

१ **प्रासादीय**-ति, तः, न्ति, सि, थः,थ, ामि, ावः, ामः॥

२ **प्रासादीये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्,व, म॥

३ **प्रासादीय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ **प्रासादीय**-त्, ताम्, न्, :, तम्,त, म्,ाव, ाम ॥

५ **प्रासादीय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ **प्रासादीया**-ञ्चकार इ०॥ म्बभूव इ०॥ मास इ० ॥

७ **प्रासादीय्या**-त्,स्ताम्,सुः,:,स्तम्,स्त,सम्,स्व,स्म॥

८ **प्रासादीयिता**-",रौ,रः, सि,स्थः, स्थ,स्मि,स्वः,स्मः॥

९ **प्रासादीयिष्य**-ति,तः, न्ति,सि,थः,थ, ामि,ावः,ामः॥

१० **प्रासादीयिष्य**-त्,ताम्, न्,:, तम्,त, म्,ाव,ाम॥

कुट्यामिवाचरतीति कुटीयति प्रासादे ।

११६ कुटीय-धातोरूपाणि ॥

१ **कुटीय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ **कुटीये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ **कुटीय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ **अकुटीय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ **अकुटीय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ **कुटीया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥

७ **कुटीय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :,स्तम्, स्त, सम्,स्व,स्म॥

८ **कुटीयिता**-",रौ, रः, सि, स्थः, स्थ,स्मि,स्वः,स्मः ॥

९ **कुटीयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि,थः, थ, ामि,ावः, ामः ॥

१० **अकुटीयिष्य**-त्, ताम्, न्,:, तम्,त,म्, ाव, ाम ॥

पर्यङ्क इवाचरतीति पर्यङ्कीयति मञ्चके ।

११७ परि-अङ्कीय-धातोरूपाणि ॥

१ **पर्यङ्कीय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥

२ **पर्यङ्कीये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥

३ **पर्यङ्कीय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥

४ **पर्याङ्कीय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

५ **पर्याङ्कीय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ **पर्यङ्कीया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ०॥ मास इ० ॥

७ **पर्यङ्कीय्या**-त्, स्ताम्,सुः,:, स्तम्,स्त,सम्,स्व,स्म॥

८ **पर्यङ्कीयिता**-",रौ,रः, सि, स्थः,स्थ, स्मि,स्वः,स्मः ॥

९ **पर्यङ्कीयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ,ामि,ावः,ामः॥

१० **पर्याङ्कीयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त,म्, ाव,ाम ॥

अथ करोत्यर्थकक्यजन्ता धातवः। ते च वक्ष्यमाणाश्चत्वार एव । तपः करोतीति तपस्यति ।

११८ तपस्य-धातोरूपाणि ॥

१ **तपस्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ **तपस्ये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ **तपस्य**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ **अतपस्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ **अतपस्य्** / **अतपस्** } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ **तपस्या** / **तपसा** } -ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ०॥ मास इ० ॥

७ **तपस्य्या** / **तपस्या** } -त्, स्ताम्, सुः,:, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ **तपस्यिता** / **तपस्सिता** } -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ **तपस्यिष्य** / **तपसिष्य** } -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० **अतपस्यिष्य** / **अतपसिष्य** } -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अर्चायाम्, नमः करोतीति नमस्यति ।

११९ नमस्य-धातोरूपाणि ॥

१ नमस्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, वः, मः ॥
२ नमस्ये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ नमस्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अनमस्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ अनमस्य् / अनमस् —ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ नमस्या / नमसा —ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ नमस्य्या / नमस्या —त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ नमस्यिता / नमसिता —", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ नमस्यिष्य / नमसिष्य —ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अनमस्यिष्य / अनमसिष्य —त्, ताम्, न्, ः, तम्, त म्, ाव, ाम ॥

सेवायाम्, वरिवः करोतीति वरिवस्यति ।

१२० वरिवस्य-धातोरूपाणि ॥

१ वरिवस्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ वरिवस्ये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ वरिवस्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अवरिवस्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अवरिवस्य् / अवरिवस् —ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ वरिवस्या / वरिवसा —ञ्चकार इ०॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ०॥
७ वरिवस्य्या / वरिवस्या —त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ वरिवस्यिता / वरिवसिता —", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ वरिवस्यिष्य / वरिवसिष्य —ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अवरिवस्यिष्य / अवरिवसिष्य —त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

आश्चर्ये, चित्रं करोतीति चित्रीयते ।

१२१ चित्रीय-धातोरूपाणि ॥

१ चित्री-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ चित्रीये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहे, यामहै ॥
३ चित्री-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अचित्री-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अचित्रीयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ चित्रीया-ञ्चक्रे, म्बभूव, मास ॥
७ चित्रीयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ चित्रीयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ चित्रीयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अचित्रीयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

इति क्यन्नन्ता नामधातवः ॥

इति श्रीमत्तपोगणगगनाङ्गणगगनमणि-सार्वसार्वज्ञशासनसार्वभौम-विद्यापीठादि-प्रस्थानपञ्चकसमाराधक--संविग्नशाखीय--आचार्यचूडामणि--अखण्डविजय-श्रीमद्गुरुराजविजयनेमिसूरीश्वरचरणेन्दिरामन्दिरेन्दिन्दिरायमाणेनान्ते-वासिना शास्त्रविशारदेन कविरत्नेन व्याकरणवास्पतिना महोपाध्याय-लावण्यविजयगणिना विरचितस्य धातुरत्नाकरस्य नामधातु-प्रक्रियानिरूपणे षष्ठभागे क्यन्प्रत्ययान्तप्रकरणम् सम्पूर्णम् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अथ क्विप्प्रत्ययान्तप्रकरणम् ॥

निरुपिताः क्यन्नन्ता नामधातवः । अथ क्विबन्ता नामधातवो निरुपणीयाः । कीदृशान्नाम्नः कस्मिन्नर्थे क्विप् प्रत्ययो भवतीति चेद् गृहाणेदं सूत्रम्—

कर्त्तुः क्विप् गल्भक्लीबहोडात्तु ङित् ॥ ३।४ २८ ॥ कर्त्तुरुपमानान्नाम्न आचारेऽर्थे क्विप् प्रत्ययो वा भवति, गल्भक्लीबहोडेभ्यः पुनः स एव ङित् । अश्व इवाचरति अश्वति । एवं गर्दभति । दधयति । गवा । नावा । अः प्रत्ययः । राजेवाचरति राजनति । मधुलिडिवाचरति मधुलेहति । गोधुगिवाचरति गोदोहति । गल्भक्लीबहोडात्तु ङित् । गल्भते । अपगल्भते । क्लीबते । विक्लीबते । होडते । विहोडते । गल्भांचक्रे । अवगल्भांचक्रे । ङित्वादात्मनेपदं भवति । एके कर्तुः संबन्धिन उपमानाद् द्वितीयान्तात् क्विप्क्यङाविच्छन्ति । अश्वमिवात्मानमाचरति गर्दभः अश्वति । श्येनमिवाचरति काकः श्येनायते । तन्मतसंग्रहार्थं कर्तुरिति षष्ठी व्याख्येया, द्वितीयाया इति चानुवर्तनीयम् । क्विविति पूर्वप्रसिद्ध्यनुवादः ॥

अथ पूर्वं केवलस्वरप्रकृतिकानां तदनु व्यञ्जनसम्पृक्तस्वरान्तप्रकृतिकानां तदनु च व्यञ्जनान्तप्रकृतिकानां च क्रमाश्रित्य क्विबन्ता धातवो निरूप्यन्ते ॥

अ इव विष्णुरिवाचरतीति अति ।

१ अ-धातोरूपाणि ॥

१ **अ**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥

२ **ए**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ **अ**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥

४ **आ**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, व, म ॥

५ **ए**-त्, ष्टाम्, षुः, ः, ष्टम्, ष्ट, षम्, ष्व, ष्म ॥

मता० **ऐ**-त्, ष्टाम्, षुः, ः, ष्टम्, ष्ट, षम्, ष्व, ष्म॥

६ **औ**, अतुः, उः, इथ, अथुः, अ, औ, इव, इम ॥

७ **या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ **इता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ **इष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥

१० **एष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

एकाज्भ्योऽनभिधानादाचारक्विबनुत्पत्तिरिति केचित् ।

आ इव आकार इवाचरतीति आति ।

२ आ-धातोरूपाणि ॥

१ **आ**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, मि, वः, मः ॥

२ **आ**-यात्, याताम्, युः, याः, यातम्, यात, याम्, याव, याम ॥

३ **आ**-तु, तात्, ताम्, न्तु, हि, तात्, तम्, त, नि, व, म ॥

४ **आ**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, व, म ॥

५ **आस्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ **औ**, अतुः, उः, इथ, अथुः, अ, औ, इव, इम ॥

७ **आया**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ **इता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ **इष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥

१० **एष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

इरिव काम इवाचरतीति अयति ।

३ इ-धातोरूपाणि ॥

१ अय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ इ-याय, यतुः, युः, ययिथ, यथुः, य, याय, यय, यिव, यिम ॥
७ ईया-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

ई लक्ष्मीः, सा इवाचरतीति अयति ।

४ ई-धातोरूपाणि ॥

१ अय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ ईया-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

उः शिवः, स इवाचरतीति अवति ।

५ उ-धातोरूपाणि ॥

१ अव-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अवे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अव-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव ाम ॥
४ आव-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आव्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ उवाव, ऊवतुः, ऊवुः, उवविथ, ऊवथुः, ऊव, उवाव, उवव, ऊविव, ऊविम ॥
७ ऊया-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अविता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अविष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आविष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

ऊः महादेवश्चन्द्रः पालको वा, स इवाचरतीति अवति ।

६ ऊ-धातोरूपाणि ॥

१ अव-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अवे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अव-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आव-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आव्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अवा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ ऊया-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अविता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अविष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आविष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

आ इव ऋकार इवाचरतीति अरति ।

७ ऋ-धातोरूपाणि ॥

१ अर-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अरे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अर-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ आर-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आर्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ आर, अरतुः, अरुः, आरिथ, अरथुः, अर, आर, अरिव, अरिम ॥
७ रिया-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अरिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अरिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आरिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

ॠरिव ॠकार इवाचरतीति अरति ।

८ ॠ-धातोरूपाणि ॥

१ अर-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अरे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अर-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ आर-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आर्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अरा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ ईर्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अरिता / अरीता -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अरिष्य / अरीष्य -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आरिष्य / आरीष्य -त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

आ इव लृकार इवाचरतीति अलति ।

९ लृ-धातोरूपाणि ॥

१ अल-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अले-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अल-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आल-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आल्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ आल, अलतुः, अलुः, आलिथ, अलथुः, अल, आल, अलिव, अलिम ॥
७ रिया-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अलिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अलिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आलिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

लृवणस्य ऋवर्णसवर्णतामाश्रित्य लृवर्णस्थाने 'अर्' इति गुणे ऋफिडादिपाठाभ्युपगमाच्च लत्वे अलतीति ॥ एवं वृद्धिस्थलेऽपि । एवं मतान्तरविरोधोऽपि परिहृतो भवति ॥

लॄरिव लॄकार इवाचरतीति अलति ॥

१० लॄ-धातोरूपाणि ॥

१ अल-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अले-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अल-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आल-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आल्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अला-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ लॄया-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अलिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अलिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आलिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मता० ७ इल्यात्, ८ अलीता इत्यपि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

एः विष्णुः, स इवाचरतीति अयति ।

११ ए-धातोरूपाणि ॥

१ अय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ अये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ आय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ आय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ एया-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० आयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

ऐरिव ऐकार इवाचरतीति, आयति ।

१२ ऐ-धातोरूपाणि ॥

१ आय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ आये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ आय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ आय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ आय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ आया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ ऐया-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ आयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ आयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० आयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

औरिव ओकार इवाचरतीति अवति ।

१३ ओ-धातोरूपाणि ॥

१ अव-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ अवे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अव-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ आव-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ आव्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अवा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ अव्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अविता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अविष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० आविष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

औरिव औकार इवाचरतीति आवति ।

१४ औ-धातोरूपाणि ॥

१ आव-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ आवे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ आव-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ आव-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ।व, ।म ।
५ आव्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ आवा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ आव्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ आविता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ आविष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० आविष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

इति केवलस्वरप्रकृतिकाः क्विबन्ता धातवः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

क इवाचरतीति कति।

१५ क-धातोरूपाणि ॥

१ क-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ के-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ क-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अक-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अक्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ चक्-अ, अतुः, उः, इथ, अथुः, अ, अ, इव, इम ॥
मतान्तरे चक्-औ, अतुः, उः, इथ, अथुः, अ, औ, इव, इम ॥
७ क्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ किता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ किष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अकिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
एकस्वरात्प्रत्ययान्तादाम्भवतीति नागेशमतानुयायिनः, तन्मते ६ का-ञ्चकार, म्बभूव, मास ॥ एवं सर्वत्र ॥

पुत्र इवाचरति पुत्रति।

१६ पुत्र-धातोरूपाणि ॥

१ पुत्र-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ पुत्रे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ पुत्र-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अपुत्र-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अपुत्र्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ पुत्रा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ पुत्र्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ पुत्रिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ पुत्रिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अपुत्रिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अश्व इवाचरतीति अश्वति।

१७ अश्व-धातोरूपाणि ॥

१ अश्व-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अश्वे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अश्व-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आश्व-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आश्व्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अश्वा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ अश्व्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अश्विता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अश्विष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आश्विष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

क्ष्मा पृथ्वी, सा इवाचरतीति क्ष्माति।

१८ क्ष्मा-धातोरूपाणि ॥

१ क्ष्मा-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, मि, वः, मः ॥
२ क्ष्मा-यात्, याताम्, युः, याः, यातम्, यात, याम्, याव, याम ॥
३ क्ष्मा-तु, तात्, ताम्, न्तु, हि, तात्, तम्, त, णि, व, म ॥
४ अक्ष्मा-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, व, म ॥
५ अक्ष्मास्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ चक्ष्म्-औ, अतुः, उः, इथ, अथुः, अ, औ, इव, इम ॥
७ क्ष्माया / क्ष्मेया -त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ क्ष्मिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ क्ष्मिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अक्ष्मिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

माला इवाचरतीति मालाति ॥

१९ माला-धातोरूपाणि ॥

१ माला-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, मि, वः, मः॥
२ माला-यात्, याताम्, युः, याः, यातम्, यात, याम्, याव, याम ॥
३ माला-तु, तात्, ताम्, न्तु, हि, तात्, तम्, त, नि, व, म ॥
४ अमाला-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, व, म ॥
५ अमालास्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ माला-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ मालाया-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ मालिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ मालिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अमालिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

प्रमदा उत्तमस्त्री, सा इवाचरतीति प्रमदाति ।

२० प्र-मदा-धातोरूपाणि ॥

१ प्रमदा-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, मि, वः, मः ॥
२ प्रमदा-यात्, याताम्, युः, याः, यातम्, यात, याम्, याव, याम ॥
३ प्रमदा-तु, तात्, ताम्, न्तु, हि, तात्, तम्, त, ानि, व, म ॥
४ प्रामदा-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, व, म ॥
५ प्रामदास्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ प्रमदा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ प्रमदाया-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ प्रमदिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ प्रमदिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० प्रामदिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

न प्रादिरप्रत्ययः ॥ ३ । ३ । ४ ॥ इति प्ररहितस्य धातुसंज्ञा ॥

विः पक्षी, स इवाचरतीति वयति ।

२१ वि-धातोरूपाणि ॥

१ वय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ वये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ वय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अवय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अवाय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व इष्म ॥
६ वि-वाय, व्यतुः, व्युः, वयिथ, व्यथुः, व्य, वाय, वय, व्यिव, व्यिम ॥
७ वीया-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ वयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ वयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अवयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

माधवमते नामधातूनामयतन्यां न वृद्धिस्तेन ५ अवयीत्, इत्यादि, एवं सर्वत्र ॥

कविरिवाचरतीति कवयति ।

२२ कवि--धातोरूपाणि ॥

१ कवय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ कवये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ कवय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अकवय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अकवाय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ कवया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ कवीया-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ कवयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ कवयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अकवयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

धीरिवाचरतीति धयति ।

२३ धी-धातोरूपाणि ॥

१ **धय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **धये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **धय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अधय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अधाय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **दिं**-धाय, ध्यतुः, ध्युः, धयिथ, ध्यथुः, ध्य, धाय, धय, ध्यिव, ध्यिम ॥
७ **धीया**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **धयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **धयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अधयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

श्रीरिवाचरतीति श्रयति ।

२४ श्री-धातोरूपाणि ॥

१ **श्रय**-ति, तः, न्ति, सिं, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **श्रये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **श्रय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अश्रय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अश्राय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **शि**-श्राय, श्रियतुः, श्रियुः, श्रयिथ, श्रियथुः, श्रिय, श्राय, श्रय, श्रियिव, श्रियिम ॥
७ **श्रीया**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **श्रयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **श्रयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अश्रयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

प्रियधीमिच्छतीति प्रियधयति ।

२५ प्रियधी-धातोरूपाणि ॥

१ **प्रियधय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **प्रियधये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **प्रियधय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अप्रियधय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अप्रियधाय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **प्रियधया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **प्रियधीया**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **प्रियधयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **प्रियधयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अप्रियधयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

विधुरिवाचरतीति विधवति ।

२६ विधु-धातोरूपाणि ॥

१ **विधव**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि ावः, ामः ॥
२ **विधवे**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **विधव**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अविधव**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अविधाव्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **विधवा**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **विधूया**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **विधविता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **विधविष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ाभि, ावः, ामः ॥
१० **अविधविष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

विभुरिवाचरतीति विभवति ॥

२७ वि-भु-धातोरूपाणि ॥

१ **विभव**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **विभवे**-त्, ताम्, युः, तम्, :, त, यम्, व, म ॥
३ **विभव**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **व्यभव**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **व्यभाव्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **विबु**-भाव, भुवतुः, भुवुः, भविथ, भुवथुः, भुव, भाव, भव, भुविव, भुविम ॥
७ **विभूया**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **विभविता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **विभविष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **व्यभविष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

न प्रादिरप्रत्ययः ॥ ३ । ३ । ४ ॥ इति विरहितस्य धातुसंज्ञा ॥

द्रुरिव तरुरिवाचरतीति द्रवति ।

२८ द्रु-धातोरूपाणि ॥

१ **द्रव**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **द्रवे**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **द्रव**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अद्रव**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अद्राव्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **दु**-द्राव, दुवतुः, दुवुः, द्रविथ, दुवथुः, दुव, द्राव, द्रव, दुविव, दुविम ॥
७ **द्रूया**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **द्रविता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **द्रविष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अद्रविष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

भूरिव पृथ्वीवाचरतीति भवति ।

२९ भू-धातोरूपाणि ॥

१ **भव**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **भवे**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **भव**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अभव**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अभाव्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **बु**-भाव, भुवतुः, भुवुः, भविथ, भुवथुः, भुव, भाव, भव, भुविव, भुविम ॥
७ **भूया**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **भविता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **भविष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अभविष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

जम्बूरिव स्वनामख्यातवृक्षविशेष इवाचरतीति जम्बवति ।

३० जम्बू-धातोरूपाणि ॥

१ **जम्बव**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **जम्बवे**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **जम्बव**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अजम्बव**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अजम्बाव्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **जम्बवा**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **जम्बूया**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **जम्बविता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **जम्बविष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अजम्बविष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

ना इवाचरतीति नरति।

३१ नृ–धातोरूपाणि ॥

१ **नर**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **नरे**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **नर**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अनर**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अनार्**–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **न**–नार, न्रतुः, न्रुः, नरिथ, न्रथुः, न्र, नार, नर, न्रिव, न्रिम ॥
७ **न्रिया**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **नरिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **नरिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अनरिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

पिता इवाचरतीति पितरति।

३२ पितृ–धातोरूपाणि ॥

१ **पितर**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **पितरे**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **पितर**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अपितर**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अपितार्**–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **पितरा**–ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **पित्रिया**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **पितरिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **पितरिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अपितरिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

स्वसा इवाचरतीति स्वसरति।

३३ स्वसृ–धातोरूपाणि ॥

१ **स्वसर**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **स्वसरे**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **स्वसर**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अस्वसर**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अस्वसार्**–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **स्वसरा**–ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **स्वस्रिया**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **स्वसरिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **स्वसरिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अस्वसरिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सुष्ठु अस्यते स्वसा "सोरसेः॥ उणा० ८५३॥ इति ऋः ॥ अस्योणादिनिष्पन्नत्वादव्युत्पन्नत्वम्। व्युत्पत्तिपक्षाश्रयणे तु–

४ **स्वासर**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **स्वासार्**–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
१० **स्वासरिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

पितॄरिव पितृशब्दऋकार इवाचरतीति पितरति।

३४ पितॄ–धातोरूपाणि ॥

१ **पितर**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **पितरे**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **पितर**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अपितर**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अपितार्**–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **पितरा**–ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **पितीर्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **पितरिता / पितरीता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **पितरिष्य / पितरीष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, वः, मः ॥
१० **अपितरिष्य / अपितरीष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

नृरिव नृशब्दऋकार इवाचरतीति नरति ।

३५ नॄ-धातोरूपाणि ॥

१ नर-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ नरे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ नर-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अनर-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अनार्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ न-नार, नरतुः, नरुः, नरिथ, नरथुः, नर, नार, नर, नरिव, नरिव ॥
७ नीर्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ नरीता / नरिता -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ नरिष्य / नरीष्य -ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अनरिष्य / अनरीष्य -त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

का इव कॄशब्द इवाचरतीति कलति ।

३६ क्लृ-धातोरूपाणि ॥

१ कल-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ कलेत्-त, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ कल-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अकलत्-त्, ताम्, न, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अकाल्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ च-काल, क्लतुः, क्लुः, कलिथः, क्लथुः, क्ल, काल, कल, क्लिव, क्लिम ॥
७ क्रिया-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ कलिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ कलिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अकलिष्य-त्, ताम्, न, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

गमा इव गम्लृशब्द इवाचरतीति गमलति ।

३७ गम्लृ-धातोरूपाणि ॥

१ गमल-ति, तः न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ गमले-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ गमल-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अगमल-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अगमाल्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ गमला-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ गम्रिया-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ गमलिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ गमलिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अगमलिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

कॄरिव कॄशब्दलकार इवाचरतीति कलति ।

३८ क्लृ-धातोरूपाणि ॥

१ कल-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ कले-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ कल-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
५ अकल-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अकाल्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ च-काल, कलतुः, कलुः, कलिथ, कलथुः, कल, काल, कल, कलिव, कलिम ॥
७ कॄया-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ कलिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ कलिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अकलिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे-७ किल्यात् । ८ कलीता इत्यपि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

गम्लृरिव गम्लृशब्दलकार इवाचरतीति ।

३९ गमलृ–धातोरूपाणि ॥

१ **गमल**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **गमले**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **गमल**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **अगमल**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **अगमाल्**–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **गमला**–ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **गम्लृया**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **गमलिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **गमलिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **अगमलिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
मतान्तरे–७ गमिल्यात्, ८ गमलीता इत्यपि ॥

हेरिवाचरतीति ह्यति ।

४० हे–धातोरूपाणि ॥

१ **ह्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **ह्ये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **ह्य**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **अह्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **अह्य्**–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **जि**–हाय, हयतुः, हयुः, हयिथ, हयथुः, हय, हाय, हय, हयिव, हयिम ॥
७ **हेया**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **हयिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **हयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **अहयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

हे शब्दः सम्बोधने, आह्वाने, असूयादौ च वर्तते । यद्वा हिंद गतिवृद्धयोः । हिनोतीति विचि गुणे हेः ॥

प्रियहेरिवाचरतीति प्रियह्यति ।

४१ प्रियहे–धातोरूपाणि ॥

१ **प्रियह्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **प्रियह्ये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **प्रियह्य**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।णि, ।व, ।म ॥
४ **अप्रियह्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **अप्रियह्य्**–ईत्, इष्टाम्, इषुः ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **प्रियहया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास इ० ॥
७ **प्रियहेया**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **प्रियहयिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **प्रियहयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **अप्रियहयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

रा इवाचरतीति रायति ।

४२ रै–धातोरूपाणि ॥

१ **राय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **राये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **राय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।णि, ।व, ।म ॥
४ **अराय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **अराय्**–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, रषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **रियाय्**–अ, अतुः, उः, इथ, अथुः, अ, अ, इव, इम ॥
७ **रैया**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **रायिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **रायिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **अरायिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

रैशब्दो धने स्वर्णे च वर्तते ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

लब्धरा इवाचरतीति लब्धरायति ।

४३ लब्धरै-धातोरूपाणि ॥

१ लब्धराय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ लब्धराये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ लब्धराय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अलब्धराय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अलब्धराय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ लब्धराया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ लब्धरैया-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ लब्धरायिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ लब्धरायिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० अलब्धरायिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

गौरिवाचरतीति गवति ।

४४ गो-धातोरूपाणि ॥

१ गव-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ गवे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ गव-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अगव-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अगाव् } अगव् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ जु-गाव, गवतुः, गवुः, गविथ, गवथुः, गव, गाव, गव, गविव, गविम ॥
७ गव्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ गविता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ गविष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अगविष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

मतान्तरे ७ गोयात् ॥

प्रियद्यौरिवाचरतीति प्रियद्यवति ।

४५ प्रियद्यो-धातोरूपाणि ॥

१ प्रियद्यव-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ प्रियद्यवे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ प्रियद्यव-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अप्रियद्यव-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ अप्रियद्याव् } अप्रियद्यव् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ प्रियद्यवा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ प्रियद्यव्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ प्रियद्यविता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ प्रियद्यविष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० अप्रियद्यविष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

मतान्तरे ७ प्रियद्योयात् । द्योशब्दः स्वर्गे आकाशे च वर्तते ॥

नौरिवाचरतीति नावति ।

४६ नौ-धातोरूपाणि ॥

१ नाव-ति, तः न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ नावे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ नाव-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अनाव-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अनाव्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ नुना-व, वतुः, वुः, विथ, वथुः, व, व, विव, विम ॥
७ नाव्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ नाविता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ नाविष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० अनाविष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे ७ नौयात् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

प्रियग्लौरिवाचरतीति प्रियग्लावति ।

४७ प्रियग्लौ-धातोरूपाणि ॥

१ प्रियग्लाव-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ प्रियग्लावे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ प्रियग्लाव-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अप्रियग्लाव-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ अप्रियग्लाव्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ प्रियग्लावा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ प्रियग्लाव्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ प्रियग्लाविता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ प्रियग्लाविष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० अप्रियग्लाविष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

मतान्तरे ७ प्रियग्लौयात् । ग्लौशब्दश्चन्द्रे, कर्पूरे, हृदयनाम्यां च वर्तते । इति स्वरान्तप्रकृतिकाः क्विबन्ता धातवः ॥

अथ व्यञ्जनान्तप्रकृतिकाः क्विबन्ता धातवो निरूप्यन्ते । चकि तृप्ति प्रतीघातयोः । सुचकते इति सुचक्, स इवाचरतीति सुचकति ।

४८ सु-चक्-धातोरूपाणि ॥

१ सुचक-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ सुचके-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सुचक-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ स्वचक-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ स्वचाक् / स्वचक् }-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ सु-चचाक, चेकतुः, चेकुः, चेकिथ, चेकथुः, चेक, चचाक, चचक, चेकिव, चेकिम ॥
७ सुचक्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ सुचकिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ सुचकिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० स्वचकिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

तत्त्वं लोकते इति तत्त्वलोक्, स इवाचरतीति तत्त्वलोकति ।

४९ तत्त्वलोक्-धातोरूपाणि ॥

१ तत्त्वलोक-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ तत्त्वलोके-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ तत्त्वलोक-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अतत्त्वलोक-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ अतत्त्वलोक्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ तत्त्वलोका-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ तत्त्वलोक्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ तत्त्वलोकिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ तत्त्वलोकिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० अतत्त्वलोकिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

राखृ गतौ, राखतीति राक्, स इवाचरतीति राखति ।

५० राख्-धातोरूपाणि ॥

१ राख-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ राखे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ राख-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अराख-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अराख्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ ररा-ख, खतुः, खुः, खिथ, खथुः, ख, ख, खिव, खिम ॥
७ राख्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ राखिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ राखिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० अराखिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

चित्रं लिखतीति चित्रलिक्, स इवाचरतीति चित्रलेखति ।

५१ चित्रलिख्-धातोरूपाणि ॥

१ **चित्रलेख**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ **चित्रलेखे**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म॥
३ **चित्रलेख**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अचित्रलेख**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अचित्रलेख्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **चित्रलेखा**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **चित्रलेख्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **चित्रलेखिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ **चित्रलेखिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० **अचित्रलेखिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

'वल्ग गतौ' सुवल्गतीति सुवल्, स इवाचरतीति सुवल्गति ।

५२ सु-वल्ग्-धातोरूपाणि ॥

१ **सुवल्ग**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ **सुवल्गे**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **सुवल्ग**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **स्ववल्ग**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **स्ववल्ग्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **सुववल्ग्**-अ, अतुः, उः, इथ, अथुः, अ, अ, इव, इम॥
७ **सुवल्ग्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **सुवल्गिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **सुवल्गिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० **स्ववल्गिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

प्रियवल् इवाचरतीति प्रियवल्गति ॥

५३ प्रियवल्ग्-धातोरूपाणि ॥

१ **प्रियवल्ग**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ **प्रियवल्गे**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **प्रियवल्ग**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अप्रियवल्ग**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अप्रियवल्ग्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **प्रियवल्गा**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **प्रियवल्ग्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **प्रियवल्गिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ **प्रियवल्गिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अप्रियवल्गिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

श्लाघृङ् कत्थने । कत्थनमुत्कर्षाख्यानम् । श्लाघते इति श्लाक्, स इवाचरतीति श्लाघति ।

५४ श्लाघ्-धातोरूपाणि ॥

१ **श्लाघ**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **श्लाघे**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **श्लाघ**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अश्लाघ**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अश्लाघ्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **शश्लाघ्**-अ, अतुः, उः, इथ, अथुः, अ, अ, इव, इम॥
७ **श्लाघ्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **श्लाघिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ **श्लाघिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० **अश्लाघिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

देवश्लागिवाचरतीति देवश्लाघति ।

५५ देवश्लाघ्-धातोरूपाणि ॥

१ देवश्लाघ-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ देवश्लाघे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ देवश्लाघ-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अदेवश्लाघ-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अदेवश्लाघ्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ देवश्लाघा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ देवश्लाघ्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ देवश्लाघिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ देवश्लाघिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदेवश्लाघिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

आङ इवाचरतीति आङति ।

५६ आङ्-धातोरूपाणि ॥

१ आङ-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ आङे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ आङ-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ आङ-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आङ्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ आङ्-अ, अतुः, उः, इथ, अथुः, अ, अ इव, इम ॥
७ आङ्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ आङिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ आङिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आङिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

ईषदर्थे क्रियायोगे मर्यादाभिविधौ च यः । एतमातं ङितं विद्याद् वाक्यस्मरणयोरङित् ॥ १ ॥ इत्युक्तस्यानुकरणरूपोऽयमाङ्शब्दः ॥

पठितो ङकारो येन स पठितङ्, स इवाचरतीति पठितङति ।

५७ पठितङ्-धातोरूपाणि ॥

१ पठितङ-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ पठितङे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ पठितङ-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अपठितङ-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अपठितङ् / अपठिताङ् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ पठितङा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ पठितङ्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ पठितङिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ पठितङिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, वः, मः ॥
१० अपठितङिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

त्वगिवाचरतीति त्वचति ।

५८ त्वच्-धातोरूपाणि ॥

१ त्वच-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ त्वचे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ त्वच-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अत्वच-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अत्वाच् / अत्वच् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ त-त्वाच, त्वचतुः, त्वचुः, त्वचिथ, त्वचथुः, त्वच, त्वाच, त्वच, त्वचिव, त्वचिम ॥
७ त्वच्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ त्वचिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ त्वचिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अत्वचिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

जलमुगिवाचरतीति जलमोचति ।

५९ जलमुच्-धातोरूपाणि ॥

१ **जलमोच**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **जलमोचे**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **जलमोच**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अजलमोच**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अजलमोच्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **जलमोचा**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **जलमुच्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **जलमोचिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **जलमोचिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अजलमोचिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

जलानि मुञ्चतीति जलमुग् मेघः ॥

सहाञ्चति गच्छतीति सध्र्यङ्, स इवाचरतीति सध्र्यचति ।

६० सध्र्यच्-धातोरूपाणि ॥

१ **सध्र्यच**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **सध्र्यचे**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **सध्र्यच**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **असध्र्यच**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **असध्र्याच्** / **असध्र्यच्** -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **सध्र्यचा**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **सध्रीच्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **सध्र्यचिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **सध्र्यचिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **असध्र्यचिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

छकारेण सह वर्तत इति सच्, स इवाचरतीति सच्छति ।

६१ सच्छ्-धातोरूपाणि ॥

१ **सच्छ**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **सच्छे**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **सच्छ**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **असच्छ**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **असच्छ्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **ससच्छ्**-अ, अतुः, उः, इथ, अथुः, अ, अ, इव, इम ॥
७ **सच्छ्या**- / **सश्या** त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **सच्छिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **सच्छिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **असच्छिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

पठितश्छकारो येन स पठितच्, स इवाचरतीति पठितच्छति ।

६२ पठितच्छ्-धातोरूपाणि ॥

१ **पठितच्छ**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **पठितच्छे**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **पठितच्छ**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अपठितच्छ**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अपठितच्छ्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **पठितच्छा**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **पठितच्छ्या** / **पठितश्या** -त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **पठितच्छिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **पठितच्छिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अपठितच्छिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

सम्यग् राजते इति सम्राट्, स इवाचरतीति सम्राजति ।

६३ सम्-राज्-धातोरूपाणि ॥

१ सम्राज-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ सम्राजे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सम्राज-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ समराज-त्, ताम्, न्, :, तम्, त,म्, ाव, ाम ॥
५ समराज्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ सम्रराज्-अ, अतु, उः, इथ, अथुः, अ, अ, इव, इम ॥
७ सम्राज्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ सम्राजिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सम्राजिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० समराजिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

देवं यजतीति देवेट् स इवाचरतीति देवेजति ।

६४ देवेज्-धातोरूपाणि ॥

१ देवेज-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ देवेजे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ देवेज-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अदेवेज-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अदेवेज्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ देवेजा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ देवेज्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ देवेजिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ देवेजिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदेवेजिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

झकारेण सह वर्तते इति सज्, स इवाचरतीति सझति ।

६५ सझ्-धातोरूपाणि ॥

१ सझ-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ सझे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सझ-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ असझ-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ असाझ् } असझ् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ ससाझ, सेझतुः, सेझुः, सेझिथ, सेझथुः, सेझ, ससाझ, ससझ, सेझिव, सेझिम ॥
७ सझ्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ सझिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सझिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० असझिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

'उद्झत् उत्सर्गे' गृहमुज्झतीति गृहोत्, स इवाचरतीति गृहोज्झति ।

६६ गृहोज्झ्-धातोरूपाणि ॥

१ गृहोज्झ-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ गृहोज्झे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ गृहोज्झ-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अगृहोज्झ-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अगृहोज्झ्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ गृहोज्झा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ गृहोज्झ्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ गृहोज्झिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ गृहोज्झिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अगृहोज्झिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

नञ् इवाचरतीति नञति ।

६७ नञ्-धातोरूपाणि ॥

१ **नञ**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **नञे**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **नञ**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अनञ**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अनाञ्** / **अनञ्** –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **न** नाञ, नेञतुः, नेञुः, नेञिथ, नेञथुः, नेञ, ननाञ, ननञ, नेञिव, नेञिम ॥
७ **नञ्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **नञिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **नञिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अनञिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अभावाद्यर्थस्य नञ्शब्दस्यानुकरणरूपोऽयं नञ्शब्दः ॥

लब्धो ञकारो येन स लब्धञ्, स इवाचरतीति लब्धञति ।

६८ लब्धञ्-धातोरूपाणि ॥

१ **लब्धञ**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **लब्धञे**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **लब्धञ**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अलब्धञ**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अलब्धाञ्** / **अलब्धञ्** –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **लब्धञा**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **लब्धञ्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **लब्धञिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **लब्धञिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अलब्धञिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

'पट गतौ' पटतीति पट्, स इवाचरतीति पटति ।

६९ पट्-धातोरूपाणि ॥

१ **पट**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **पटे**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व म ॥
३ **पट**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अपट**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अपाट्** / **अपट्** –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ पपाप, पेटतुः, पेटुः, पेटिथ, पेटथुः, पेट, पपाट, पपट, पेटिव, पेटिम ॥
७ **पट्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **पटिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **पटिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अपटिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सरडिवाचरतीति सरटति ।

७० सरट्-धातोरूपाणि ॥

१ **सरट**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **सरटे**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **सरट**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **असरट**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **असराट्** / **असरट्** –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **सरटा**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **सरट्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **सरटिता** -", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **सरटिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **असरटिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सरट् स्याद् वातमेघयोः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

शठमाचक्षाणः शड्, स इवाचरतीति शठति ।

७१ शड्-धातोरूपाणि ॥

१ शठ-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ शठे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ शठ-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अशठ-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अशाठ्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ श शाठ, शेठतुः, शेठुः, शेठिथ, शेठथुः, शेठ, शशाठ, शशठ, शेठिव, शेठिम ॥
७ शठ्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ शठिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ शठिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अशठिष्य-त्, ताम् न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
अशाठीदित्यत्राल्लुकः स्थानिवद्भावान्न वृद्धिः ॥

शास्त्रं पठतीति शास्त्रपट्, स इवाचरतीति शास्त्रपठति ।

७२ शास्त्रपट्-धातोरूपाणि ॥

१ शास्त्रपठ-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ शास्त्रपठे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ शास्त्रपठ-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अशास्त्रपठ-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अशास्त्रपाठ् / अशास्त्रपठ् -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ शास्त्रपठा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ शास्त्रपठ्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ शास्त्रपठिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ शास्त्रपठिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अशास्त्रपठिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

'अड उद्यमे' अडतीति अड्, स इवाचरतीति अडति ।

७३ अड्-धातोरूपाणि ॥

१ अड-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अडे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अड-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आड-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आड्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ आड्-अ, अतुः, उः, इथ, अथुः, अ, अ, इव, इम ॥
७ अड्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अडिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अडिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आडिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

तत्त्वाडिवाचरतीति तत्त्वाडति ।

७४ तत्त्वाड्-धातोरूपाणि ॥

१ तत्त्वाड-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ तत्त्वाडे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ तत्त्वाड-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अतत्त्वाड-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अतत्त्वाड्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ तत्त्वाडा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ तत्त्वाड्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ तत्त्वाडिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ तत्त्वाडिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अतत्त्वाडिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

ढकारेण सह वर्तते इति सढ्, स इवाचरतीति सढति ॥

७५ सढ्-धातोरूपाणि ॥

१ सढ-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ सढे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सढ-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ असढ-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ असाढ्, असढ् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ ससाढ, सेढतुः, सेढुः, सेढिथ, सेढथुः, सेढ, ससाढ, ससढ, सेढिव, सेढिम ॥
७ सढ्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ सढिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सढिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० असढिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

दृष्टो ढकारो येन स दृष्टढ्, स इवाचरतीति दृष्टढति ॥

७६ दृष्टढ्-धातोरूपाणि ॥

१ दृष्टढ-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ दृष्टढे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ दृष्टढ-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अदृष्टढ-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अदृष्टाढ्, अदृष्टढ् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ दृष्टढा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ दृष्टढ्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ दृष्टढिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ दृष्टढिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदृष्टढिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

' गणण् संख्याने ' सुगणयतीति सुगण्, स इवाचरतीति सुगणति ॥

७७ सु-गण्-धातोरूपाणि ॥

१ सुगण-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ सुगणे-त, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सुगण-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ स्वगण-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ स्वगण्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म॥
६ सुजगण्-अ, अतुः, उः, इथ, अथुः, अ, अ, इव, इम॥
७ सुगण्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ सुगणिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सुगणिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० स्वगणिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अद्यतन्यां परोक्षायाञ्च स्थानिवद्भावाद् वृद्ध्यभावः ।

गृहगण् इवाचरतीति गृहगणति ।

७८ गृहगण्-धातोरूपाणि ॥

१ गृहगण-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ गृहगणे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ गृहगण-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अगृहगण-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अगृहगण्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ गृहगणा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ गृहगण्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ गृहगणिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ गृहगणिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अगृहगणिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

'चितै संज्ञाने' क्विपि चेतनं चित्। चिदिवाचरतीति चेतति।

७९ चित्–धातोरूपाणि ॥

१ चेत–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ चेते–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ चेत–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ अचेत–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ अचेत्–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ चि-चेत, चिततुः, चितुः, चेतिथ, चितथुः, चित, चेत, चितिव, चितिम ॥
७ चित्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ चेतिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ चेतिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० अचेतिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

भवानिवाचरतीति भवतति।

८० भवत्–धातोरूपाणि ॥

१ भवत–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ भवते–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ भवत–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ अभवत–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ अभवात् / अभवत् } –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ भवता–ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ भवत्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ भवतिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ भवतिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० अभवतिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

रथमाचक्षाणो रत्, स इवाचरतीति रथति।

८१ रथ्–धातोरूपाणि ॥

१ रथ–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ रथे–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ रथ–तु, तात्; ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ अरथ–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ अरथ्–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ ररथ्–अ, अतुः, उः, इथ, अथुः, अ, अ, इव, इम ॥
७ रथ्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ रथिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ रथिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० अरथिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

दधि मथ्नातीति दधिमत्, स इवाचरतीति दधिमथति।

८२ दधिमथ्–धातोरूपाणि ॥

१ दधिमथ–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ दधिमथे–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ दधिमथ–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व ।म ॥
४ अदधिमथ–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ अदधिमाथ् / अदधिमथ् } –ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ दधिमथा–ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ दधिमथ्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ दधिमथिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ दधिमथिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० अदधिमथिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

प्रकृष्टा मुद् हर्षो यस्य स प्रमुत्, स इवाचरतीति प्रमोदति ।

८३ प्र-मुद्-धातोरूपाणि ॥

१ प्रमोद-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ प्रमोदे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, म्, व, म ॥
३ प्रमोद-तु, तात्, ताम्, न्तु, हि, तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ प्रामोद-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ प्रामोद्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ प्रमु-मोद, मुदतुः, मुदुः, मोदिथ, मुदथुः, मुद, मोद, मुदिव, मुदिम ॥
७ प्रमुद्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ प्रमोदिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ प्रमोदिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० प्रामोदिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

शरदिवाचरतीति शरदति ।

८४ शरद्-धातोरूपाणि ॥

१ शरद-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ शरदे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ शरद-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अशरद-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अशराद् / अशरद् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ शरदा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ शरद्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ शरदिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ शरदिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अशरदिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म, ाव, ाम ॥

त्वमिवाचरतीति, त्वदति ।

८५ त्वद्-धातोरूपाणि ॥

१ त्वद-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ त्वदे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ त्वद-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अत्वद-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अत्वाद् / अत्वद् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ त-त्वाद, त्वदतुः, त्वदुः, त्वदिथ, त्वदथु, त्वद, त्वाद, त्वद, त्वदिव, त्वदिम ॥
७ त्वद्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ त्वदिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ त्वदिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अत्वदिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

त्वमौ प्रत्ययोत्तरपदे चैकस्मिन् ॥ २ । १ । ११ ॥

इति त्वादेशः ॥

युवाम् इव, यूयम् इव वाचरतीति युष्मदति ।

८६ युष्मद्-धातोरूपाणि ॥

१ युष्मद-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ युष्मदे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ युष्मद-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अयुष्मद-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अयुष्माद् / अयुष्मद् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ युष्मदा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ युष्मद्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ युष्मदिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ युष्मदिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अयुष्मदिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अहमिवाचरतीति मदति ।

८७ मद्-धातोरूपाणि ॥

१ मद-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ मदे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ मद-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अमद-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अमाद् / अमद् -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ ममाद, मेदतु, मेदुः मेदिथ, मेदथुः, मेद, ममाद, ममद, मेदिव, मेदिम ॥
७ मद्या-त्, स्ताम्, सुः,ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ मदिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ मदिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अमदिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

त्वमौ प्रत्ययोत्तरपदे चैकस्मिन् ॥ २ । १ । ११ ॥
इति मादेशः ॥

आवाम् इव, वयम् इवाचरतीति अस्मदति ।

८८ अस्मद्-धातोरूपाणि ॥

१ अस्मद-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अस्मदे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अस्मद-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आस्मद-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आस्मद्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अस्मदा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ अस्मद्या-त्, स्ताम्, सुः,ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अस्मदिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अस्मदिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० आस्मदिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

बोधतीति भुत्, स इवाचरतीति बोधति ।

८९ बुध्-धातोरूपाणि ॥

१ बोध-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, मि, ावः, ामः ॥
२ बोधे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ बोध-तु, तात्, ताम्, न्तु, हि, तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अबोध-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अबोध्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ बु-बोध, बुधतुः, बुधुः, बोधिथ, बुधथुः, बुध, बोध, बुधिव, बुधिम ॥
७ बुध्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ बोधिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ बोधिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अबोधिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

तत्त्वभुदिवाचरतीति तत्त्वबोधति ।

९० तत्त्वबुध्-धातोरूपाणि ॥

१ तत्त्वबोध-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ तत्त्वबोधे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ तत्त्वबोध-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अतत्त्वबोध-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ अतत्त्वबोध्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ तत्त्वबोधा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ तत्त्वबुध्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ तत्त्वबोधिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ तत्त्वबोधिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० अतत्त्वबोधिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

श्वा इवाचरतीति श्वनति ।

९१ श्वन्-धातोरूपाणि ॥

१ श्वन-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ श्वने-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ श्वन-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अश्वन-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अश्वान् / अश्वन् -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व इष्म ॥
६ श-श्वान, श्वनतुः, श्वनुः, श्वनिथ, श्वनथुः, श्वन, श्वान, श्वन, श्वनिव, श्वनिम ॥
७ श्वन्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ श्वनिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ श्वनिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अश्वनिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
मतान्तरे श्वानतीत्यादि ॥

राजेवाचरतीति राजनति ।

९२ राजन्-धातोरूपाणि ॥

१ राजन-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ राजने-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ राजन-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अराजन-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अराजान् / अराजन् -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ राजना-ञ्चकार इ०॥ म्बभूव इ०॥ मास इ० ॥
७ राजन्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ राजनिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ राजनिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अराजनिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
मतान्तरे राजानतीत्यादि ॥

अहरिवाचरतीति अहनति ।

९३ अहन्-धातोरूपाणि ॥

१ अहन-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अहने-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अहन-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आहन-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आहन्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अहना-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ अहन्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अहनिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अहनिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आहनिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
मतान्तरे अहानतीत्यादि । क्रियारत्नसमुच्चये अहरतीति यदुदाहृतं तन्न सम्यगाभाति पदत्वाभावेन रत्वाप्रवृत्तेः ।

'गुपौ रक्षणे' गोपायतीति गुप्, स इवाचरतीति गोपति ।

९४ गुप्-धातोरूपाणि ॥

१ गोप-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ गोपे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ गोप-तु, तात्, ताम्, न्तु, हि, तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अगोप-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अगोप्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ जु-गोप, गुपतुः, गुपुः, गोपिथ, गुपथुः, गुप, गोप, गुपिव, गुपिम ॥
७ गुप्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ गोपिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ गोपिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अगोपिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

बह्वव आपो यस्मिन् स बह्वाप्, स इवाचरतीति बह्वपति ।

९५ बह्वप्-धातोरूपाणि ॥

१ **बह्वप**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ **बह्वपे**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ **बह्वप**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ **अबह्वप**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ **अबह्वाप्** / **अबह्वप्** } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ **बह्वपा**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥

७ **बह्वप्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ **बह्वपिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ **बह्वपिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० **अबह्वपिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

कफमाचक्षाणः कप्, स इवाचरतीति कफति ।

९६ कफ्-धातोरूपाणि ॥

१ **कफ**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ **कफे**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ **कफ**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ **अकफ**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ **अकफ्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ **चकफ्**-अ, अतुः, उः, इथ, अथुः, अ, अ, इव, इम ॥

७ **कफ्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ **कफिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ **कफिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० **अकफिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५, ६, अल्लुकः स्थानिवद्भावान्न वृद्धिः ॥

मालां गुम्फति मालागुप्, स इवाचरतीति मालागोफति ।

९७ मालगुफ्-धातोरूपाणि ॥

१ **मालागोफ**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ **मालागोफे**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ **मालागोफ**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ **अमालागोफ**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ **अमालागोफ्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ **मालागोफा**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥

७ **मालागोफ्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ **मालागोफिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ **मालागोफिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० **अमालागोफिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

'कबृङ् वर्णे' वर्णो वर्णनं शुक्लादिश्च, कबते इति कप्, स इवाचरतीति कबति ।

९८ कब्-धातोरूपाणि ॥

१ **कब**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ **कबे**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ **कब**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ **अकब**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ **अकाब्** / **अकब्** } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ **च**-काब, कबतुः, कबुः, कबिथ, कबथुः, कब, काब, कव, कबिव, कबिम ॥

७ **कब्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ **कबिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ **कबिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० **अकबिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

'चुबु वक्त्रसंयोगे' आम्रं चुम्बतीति आम्रचुम्, स इवाचरतीति आम्रचुम्बति॥

९९ आम्रचुम्ब्-धातोरूपाणि ॥

१ **आम्रचुम्ब**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ **आम्रचुम्बे**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ **आम्रचुम्ब**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम॥
४ **आम्रचुम्ब**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ **आम्रचुम्ब्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म॥
६ **आम्रचुम्बा**-ञ्चकार इ०॥ म्बभूव इ०॥ मास इ०॥
७ **आम्रचुम्ब्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **आम्रचुम्बिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ **आम्रचुम्बिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० **आम्रचुम्बिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ामः॥

भकारेण सह वर्तत इति सप्, स इवाचरतीति सभति।

१०० सभ्-धातोरूपाणि ॥

१ **सभ**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, वः, मः॥
२ **सभे**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ **सभ**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम॥
४ **असभ**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ **असाभ्** } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट,
असभ् } इषम्, इष्व, इष्म॥
६ **स** साभ, सेभतुः, सेभुः, सेभिथ, सेभथुः, सेभ, ससाभ, ससभ, सेभिव, सेभिम॥
७ **सभ्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **सभिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ **सभिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० **असभिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

ककुबिवाचरतीति ककोभति।

१०१ ककुभ्-धातोरूपाणि ॥

१ **ककोभ**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ **ककोभे**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ **ककोभ**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम॥
४ **अककोभ**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ **अककोभ्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म॥
६ **ककोभा**-ञ्चकार इ०॥ म्बभूव इ०॥ मास इ०॥
७ **ककुभ्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **ककोभिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ **ककोभिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० **अककोभिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

कमिवाचरतीति कमति।

१०२ कम्-धातोरूपाणि ॥

१ **कम**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ **कमे**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ **कम**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम॥
४ **अकम**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ **अकम्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म॥
६ **च**-काम, कमतुः, कमुः, कमिथ, कमथुः, कम, काम, कम, कमिव, कमिम॥
७ **कम्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **कमिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ **कमिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० **अकमिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

मतान्तरे कामतीत्यादि। 'कमूङ् कान्तौ' ततो विचि कम्, कम् इत्यव्ययं पादपूरणे, जले, मस्तके, सुखे, मङ्गले, निन्दायां च वर्तते॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

लब्धं शं येन स लब्धशम्, स इवाचरतीति लब्धशमति ।

१०३ लब्धशम्–धातोरूपाणि ॥

१ लब्धशम–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ लब्धशमे–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ लब्धशम–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अलब्धशम्–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अलब्धशम्–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ लब्धशमा–ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ लब्धशम्या–त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ लब्धशमिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ लब्धशमिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अलब्धशमिष्य–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
मतान्तरे लब्धशामतीत्यादि ॥

हयेनातिक्रामति हययति, ततः कर्तरि क्विपि हय् इति रूपम् । हय् इवाचरतीति हयति ।

१०४ हय्–धातोरूपाणि ॥

१ हय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ हये–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ हय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अहय–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अहय्–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ ज–हाय, हयतुः, हयुः, हयिथ, हयथुः, हय, हाय, हय, हयिव हयिम ॥
७ हय्या–त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ हयिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ हयिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अहयिष्य–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

लिखितो यकारो येन स लिखितय्, स इवाचरतीति लिखितयति ।

१०५ लिखितय्–धातोरूपाणि ॥

१ लिखितय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ लिखितये–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ लिखितय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अलिखितय–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अलिखितय्–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ लिखितया–ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ लिखितय्या–त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ लिखितयिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ लिखितयिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अलिखितयिष्य–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

गीरिवाचरतीति गेरति ।

१०६ गिर्–धातोरूपाणि ॥

१ गेर–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ गेरे–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ गेर–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अगेर–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अगेर्–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ जि–गेर, गिरतुः, गिरुः, गेरिथ, गिरथुः, गिरे, गेर, गिरिव, गिरिम ॥
७ गीर्या–त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ गेरिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ गेरिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अगेरिष्य–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

रुद्धं द्वार्येन स रुद्धद्वाः, स इवाचरतीति रुद्धद्वारति ।

१०७ रुद्धद्वार्-धातोरूपाणि ॥

१ रुद्धद्वार-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ रुद्धद्वारे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ रुद्धद्वार-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अरुद्धद्वार-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अरुद्धद्वार्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ रुद्धद्वारा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ रुद्धद्वार्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ रुद्धद्वारिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ रुद्धद्वारिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अरुद्धद्वारिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

लकारेण सह वर्तते इति सल्, स इवाचरतीति सलति ।

१०८ सल्-धातोरूपाणि ॥

१ सल-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ सले-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सल-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ असल-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ असाल्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ ससाल, सेलतुः, सेलुः, सेलिथ, सेलथुः, सेल, ससाल, ससल, सेलिव, सेलिम ॥
७ सल्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ सलिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सलिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० असलिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

॥ वदव्रजलः ॥ ४ । ३ । ४८ ॥ इति नित्यं वृद्धिः ॥

कमलं कमलां वाचक्षाणः कमल्, स इवाचरतीति कमलति ।

१०९ कमल्-धातोरूपाणि ॥

१ कमल-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ कमले-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ कमल-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अकमल-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अकमल्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ कमला-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ कमल्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ कमलिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ कमलिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अकमलिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५, अत्र अवर्णलुकः स्थानिवत्त्वान्न वृद्धिः ॥

द्यौरिवाचरतीति देवति ।

११० दिव्-धातोरूपाणि ॥

१ देव-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ देवे-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ देव-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अदेव-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अदेव्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ दि-देव, दिवतुः, दिवुः, देविथ, दिवथुः, दिव, देव, दिविव, दिविम ॥
७ दीव्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ देविता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ देविष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदेविष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

दिव्शब्दः स्वर्गे आकाशे च वर्तते ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

परमद्यौरिवाचरतीति परमदेवति ।

१११ परमदिव्–धातोरूपाणि ॥

१ परमदेव–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ परमदेवे–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ परमदेव–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अपरमदेव–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अपरमदेव्–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ परमदेवा–ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ परमदीव्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ परमदेविता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ परमदेविष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अपरमदेविष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

विडिवाचरतीति वेशति ।

११२ विश्–धातोरूपाणि ॥

१ वेश–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ वेशे–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ।
३ वेश–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अवेश–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अवेश्–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ वि–वेश, विशतुः, विशुः, वेशिथ, विशथुः, विश, वेश, विशिव, विशिम ॥
७ विश्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ वेशिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ वेशिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अवेशिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

विश्शब्दो मनुजे वैश्ये च वर्तते ॥

घृतं स्पृशतीति घृतस्पृक्, स इवाचरतीति घृतस्पर्शति ।

११३ घृतस्पृश्–धातोरूपाणि ॥

१ घृतस्पर्श–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ घृतस्पर्शे–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ घृतस्पर्श–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अघृतस्पर्श–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अघृतस्पर्श्–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ घृतस्पर्शा–ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ घृतस्पृश्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ घृतस्पर्शिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ घृतस्पर्शिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अघृतस्पर्शिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

त्विडिव दीप्तिरिवाचरतीति त्वेषति ।

११४ त्विष्–धातोरूपाणि ॥

१ त्वेष–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ त्वेषे–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ त्वेष–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अत्वेष–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अत्वेष्–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ ति–त्वेष, त्विषतुः, त्विषुः, त्वेषिथ, त्विषथुः त्विष, त्वेष, त्विषिव, त्विषिम ॥
७ त्विष्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ त्वेषिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ त्वेषिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अत्वेषिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

'मुषश् स्तेये' रत्नानि मुष्णातीति रत्नमुट्, रत्नमुडिवाचरतीति रत्नमोषति ॥

११५ रत्नमुष्-धातोरूपाणि ॥

१ रत्नमोष-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ रत्नमोषे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ रत्नमोष-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अरत्नमोष-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अरत्नमोष्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ रत्नमोषा-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास इ० ॥
७ रत्नमुष्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ रत्नमोषिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ रत्नमोषिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अरत्नमोषिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मा इव चन्द इवाचरतीति मासति ।

११६ मास्-धातोरूपाणि ॥

१ मास-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ मासे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ मास-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अमास-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अमास्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ ममास्-अ, अतुः, उः, इथ, अथुः, अ, अ, इव, इम ॥
७ मास्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ मासिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ मासिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आमासिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

चन्द्रमा इवाचरतीति चन्द्रमसति ।

११७ चन्द्रमस्-धातोरूपाणि ॥

१ चन्द्रमस-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ चन्द्रमसे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ चन्द्रमस-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अचन्द्रमस-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अचन्द्रमास् / अचन्द्रमस् } -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ चन्द्रमसा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ चन्द्रमस्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ चन्द्रमसिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ चन्द्रमसिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अचन्द्रमसिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

असाविवाचरतीति अदसति ।

११८ अदस्-धातोरूपाणि ॥

१ अदस-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अदसे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अदस-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आदस-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आदस्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ अदसा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ अदस्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अदसिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अदसिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आदसिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

उपानदिव चर्मपादुका इवाचरतीति उपानहति।

११९ उपा-नह्-धातोरूपाणि ॥

१ **उपानह**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **उपानहे**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **उपानह**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **उपानह**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **उपानह्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **उपा**-ननाह, नेहतुः, नेहुः, नेहिथ, नेहथुः, नेह, ननाह, ननह, नेहिव, नेहिम ॥
७ **उपानह्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **उपानहिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **उपानहिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **उपानहिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

गां दोग्धीति गोधुक्, स इवाचरतीति गोदोहति।

१२० गोदुह्-धातोरूपाणि ॥

१ **गोदोह**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **गोदोहे**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **गोदोह**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अगोदोह**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अगोदोह्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **गोदोहा**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **गोदुह्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **गोदोहिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **गोदोहिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **आगोदोहिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अनड्वानिवाचरतीति अनडोहति।

१२१ अनडुह्-धातोरूपाणि ॥

१ **अनडोह**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **अनडोहे**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **अनडोह**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **आनडोह**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **आनडोह्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **अनडोहा**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **अनडुह्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **अनडोहिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **अनडोहिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **आनडोहिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

नाम्नो धातुत्वेऽप्युपान्त्यधातुनिष्पन्नत्वाभावाद् गुणाभावे, अनडुहति, गिरति, पुरति, इति क्रियारत्नसमुच्चये यदुक्तं तन्न समीचीनमाभाति, उपान्त्यं धातुनिष्पन्नमेव ग्राह्यमिति वचनस्य हैमशब्दानुशासनेऽनुपलब्धेः। नामिनो गुण इत्यत्रैव लघोरुपान्त्यस्येत्यत्र धातुपदश्रवणेन तस्यैव लघोरुपान्त्यस्येत्यस्यापि नामधातुसम्बन्धिनोऽपि नामिनो गुणकरणे बाधकाभावाच्च ॥ किञ्च लघुन्यासे नामिनो गुण इत्यनेनान्त्यविधानसामर्थ्याद् लघोरुपान्त्यस्येत्यनेनोपान्त्यस्यैव भविष्यति इत्युपान्त्यस्येत्यस्य फलान्तरमुक्तम्, यदि लघोरित्यत्र उपान्त्यस्येति करणाच्छुद्धधातुसंबन्ध्युपान्त्यनामिनो गुणो विधीयेत तर्हि फलान्तरकथनमसङ्गतं स्यात् ॥

क्रियारत्नसमुच्चयकृन्मते दिविल्यव्युत्पन्ननाम्नः क्विपि देवतीत्युदाहरता माधवेन पथेनतीत्युदाहरता नागेशेन च विरोधोऽपीति तन्मतानुसारेण रूपाणि न प्रदर्शितानि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

तक्ष्णोतीति तड् वर्धकिः, स इवाचरतीति तक्षति।

१२२ तक्ष्-धातोरूपाणि ॥

१ तक्ष-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ तक्षे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ तक्ष-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अतक्ष-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अतक्ष्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ ततक्ष्-अ, अतुः, उः, इथ, अथुः, अ, अ, इव, इम ॥
७ तक्ष्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ तक्षिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ तक्षिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अतक्षिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

गां रक्षतीति गोरट्, स इवाचरतीति गोरक्षति।

५८ गोरक्ष्-धातोरूपाणि ॥

१ गोरक्ष-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ गोरक्षे-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ गोरक्ष-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अगोरक्ष-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अगोरक्ष्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ गोरक्षा-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ गोरक्ष्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ गोरक्षिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ गोरक्षिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अगोरक्षिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

इति क्विबन्ताः परस्मैपदिनः।

अथात्मनेपदिनस्त्रयः क्विबन्ता धातवः।

गल्भ इव प्रत्युत्पन्नमतिरिवाचरतीति गल्भते।

१२४ गल्भ-धातोरूपाणि ॥

१ गल्भ्-अते, एते, अन्ते, असे, एथे, अध्वे, ए, आवहे, आमहे॥
२ गल्भे-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [ऐ, आवहै, आमहै ॥
३ गल्भ्-अताम्, एताम्, अन्ताम्, अस्व, एथाम्, अध्वम्,
४ अगल्भ्-अत, एताम्, अन्त, अथाः, एथाम्, अध्वम्, ए, आवहि, आमहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अगल्भि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्,
६ गल्भा-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास इ० ॥
७ गल्भिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ गल्भिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ गल्भिष्य्-अते, एते, अन्ते, असे, एथे, अध्वे, ए, आवहे, आमहे ॥ [ए, आवहि, आमहि ॥
१० अगल्भिष्य्-अत, एताम्, अन्त, अथाः, ऐथाम्, अध्वम्,

अवगल्भते, अवगल्भेत, अवगल्भताम्, अवागल्भत, अवागल्भिष्ट, अवगल्भाञ्चक्रे, अवगल्भाम्बभूव, अवगल्भामास, अवगल्भिषीष्ट, अवगल्भिता, अवगल्भिष्यते अवागल्भिष्यत। मतान्तरे केवलस्य अवेतरपूर्वस्य, चाचारक्विबन्तस्य गल्भधातोरात्मनेपदघटितानि रूपाणि न भवन्ति। केषाञ्चिन्मते-एकस्वरेभ्यः कादिभ्यः, व्यञ्जनान्तेभ्यो लिडादिभ्यश्चाचारक्विबेव न भवति। आबान्तेभ्य आचारक्विब् भवतीत्यत्रापि मतभेदोऽस्ति ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

क्लीब इव नपुंसक इवाचरतीति क्लीबते ।

१२५ क्लीब-धातोरूपाणि ॥

१ क्लीब्-अते, एते, अन्ते, असे, एथे, अध्वे, ए, आवहे, आमहे ॥
२ क्लीबे-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [ऐ, आवहै, आमहै ॥
३ क्लीब्-अताम्, एताम्, अन्ताम्, अस्व, एथाम्, अध्वम्,
४ अक्लीब्-अत, एताम्, अन्त, अथाः, एथाम्, अध्वम्, ए, आवहि, आमहि ॥ [षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अक्लीबि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इड्ढ्वम्, ढ्वम्,
६ क्लीबा-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ क्लीबिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ क्लीबिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ क्लीबिष्य्-अते, एते, अन्ते, असे, एथे, अध्वे, ए, आवहे, आमहे ॥ [अध्वम्, ए, आवहि, आमहि ॥
१० अक्लीबिष्य्-अत, एताम्, अन्त, अथाः, एथाम्,

होडो बालो मूर्खो वा स इवाचरतीति होडते ।

१२६ होड-धातोरूपाणि ॥

१ होड्-अते, एते, अन्ते, असे, एथे, अध्वे, ए, आवहे, आमहे ॥
२ होडे-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [ऐ, आवहै, आमहै ॥
३ होड्-अताम्, एताम्, अन्ताम्, अस्व, एथाम्, अध्वम्,
४ अहोड्-अत, एताम्, अन्त, अथाः, एथाम्, अध्वम्, ए, आवहि, आमहि ॥ [षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अहोडि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इड्ढ्वम्, ध्वम्,
६ होडा-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ होडिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, य, वहि, महि ॥
८ होडिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ होडिष्य्-अते, एते, अन्ते, असे, एथे, अध्वे, ए, आवहे, आमहे ॥ [आवहि, आमहि ॥
१० अहोडिष्य-अत, एताम्, अन्त, अथाः, एथाम्, अध्वम्,

इति क्विप्प्रत्ययान्ता नामधातवः ॥

इति श्रीमत्तपोगणगगनाङ्गणगगनमणि-सार्वसार्वज्ञशासनसार्वभौम-विद्यापीठादि-प्रस्थानपञ्चकसमाराधक--संविग्नशाखीय--आचार्यचूडामणि--अखण्डविजय-श्रीमद्गुरुराजविजयनेमिसूरीश्वरचरणेन्दिरामन्दिरेन्दिन्दिरायमाणेनान्ते-वासिना शास्त्रविशारदेन कविरत्नेन व्याकरणवास्पतिना महोपाध्याय-लावण्यविजयगणिना विरचितस्य धातुरत्नाकरस्य नामधातु-प्रक्रियानिरूपणे षष्ठभागे क्विप्प्रत्ययान्तप्रकरणम् सम्पूर्णम् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अथ क्यङ्प्रत्ययान्तप्रकरणम् ॥

निरूपिताः क्विबन्ता नामधातवः। अथ क्यङ्प्रत्ययान्ता नामधातवो निरूपणीयाः। ननु कीदृशान्नाम्नः कस्मिन् कस्मिन्नर्थे क्यङ् प्रत्ययो भवतीति चेदधीष्वेमानि सूत्राणि—

क्यङ् ॥ ३ । ४ । २६ ॥

कर्त्तुरुपमानादाचारेऽर्थे क्यङ् प्रत्ययो वा भवति। श्येन इवाचरति श्येनायते। हंसायते। अश्वायते। गर्दभायते। गल्भायते। क्लीबायते। होडायते। क्विप्क्यङोस्तुल्यविषयत्वादसत्युत्सर्गापवादत्वे पर्यायेण प्रयोगः। ककारः सामान्यग्रहणार्थः। ङकार आत्मनेपदार्थः॥२६॥

सो वा लुक् च ॥ ३ । ४ । २७ ॥

स इति आवृत्त्या पञ्चम्यन्तं षष्ठ्यन्तं चाभिसम्बध्यते। सकारान्तात्कर्त्तुरुपमानादाचारेऽर्थे क्यङ् प्रत्ययो वा भवति, अन्त्यसकारस्य च लुग्वा भवति। पय इवाचरतीति पयायते। पयस्यते। सरायते। सरस्यते। अन्ये त्वप्सरस एव सलोपो नान्यस्य, अप्सरायते, अन्यत्र पयस्यते इत्याद्येवेत्याहुः। क्यङ् सिद्धो लुगर्थं वचनम्। चकारो लुकः क्यङ्सन्नियोगार्थः॥ २७ ॥

ओजोऽप्सरसः ॥ ३ । ४ । २८ ॥

ओजःशब्दो वृत्तिविषये स्वभावात्तद्वति वर्तते। ओजस्शब्दादप्सरस्शब्दाच्च कर्त्तुरुपमानभूतादाचारेऽर्थे क्यङ् प्रत्ययो वा भवति स लोपश्च। ओजस्वीवाचरतीति ओजायते। अप्सरायते। अन्ये त्वोजःशब्दे सलोपविकल्पमिच्छन्ति। ओजायते, ओजस्यते॥ २८ ॥

च्व्यर्थे भृशादेः स्तोः ॥ ३ । ४ । २९ ॥

भृशादिभ्यः कर्तृभ्यश्च्व्यर्थे क्यङ् प्रत्ययो वा भवति, सकारतकारयोर्यथासम्भवं लुक् च। च्व्यर्थे इत्यनेन लक्षणया भवत्यर्थविशिष्टं प्रागतत्तत्त्वमुच्यते, करोतिस्तु कर्तुरित्यनेन व्युदस्तः, भवत्यर्थे च विधानात् क्यङन्तस्य क्रियार्थत्वं भवत्यर्थशब्दाप्रयोगश्च। अभृशो भृशो भवति भृशायते। उन्मनायते। वेहायते। अनोजस्वी ओजस्वी भवति ओजायते। अत्र तद्वद्वृत्तेरेव च्व्यर्थ इति धर्ममात्रवृत्तेर्न भवति। अनोज ओजो भवति। कर्तुरित्येव अभृशं भृशं करोति। च्व्यर्थ इति किम्? भृशो भवति। प्रागतत्तत्त्वमात्रे च्वेर्विधानात् क्यङा च्विर्न बाध्यते। भृशीभवति। भृश उत्सुक शीघ्र चपल पण्डित आण्डर कण्डर फेन शुचि नील हरित मन्द मद्र भद्र संश्चत् तृपत् रेफत् रेहत् वेहत् वर्चस् उन्मनस् सुमनस् दुर्मनस् अभिमनस् (ओजस्) इति भृशादयः॥ २९ ॥

कष्टकक्षकृच्छ्रसत्रगहनाय पापे क्रमणे ॥ ३ । ४ । ३१ ॥

कष्टादिभ्यो निर्देशादेव चतुर्थ्यन्तेभ्यः पापे वर्तमानेभ्यः क्रमणेऽर्थे क्यङ् प्रत्ययो भवति। कष्टाय कर्मणे क्रामति कष्टायते। एवं कक्षायते। कृच्छ्रायते। सत्रायते। गहनायते। कष्टादिभ्य इति किम्? कुटिलाय कर्मणे क्रामति। चतुर्थीनिर्देशः किम्? रिपुः कष्टं क्रामति।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पाप इति किम् ? कष्टाय तपसे क्रामति। क्रमणमत्र न पादविक्षेपः किन्तु प्रवृत्तिमात्रम्। द्वितीयान्तेभ्यः पापचिकीर्षायामित्यन्ये । कष्टं चिकीर्षति कष्टायते इत्यादि ॥ ३१ ॥

रोमन्थाद् व्याप्यादुच्चर्वणे ॥ ३ । ४ । ३२ ॥

रोमन्थात् कर्मणः परे उच्चर्वणेऽर्थे क्यङ् प्रत्ययो वा भवति। अभ्यवहृतं द्रव्यं रोमन्थः। उद्गीर्य चर्वणमुच्चर्वणम्। रोमन्थमुच्चर्वयति रोमन्थायते गौः, उद्गीर्य चर्वयतीत्यर्थः। उच्चर्वण इति किम्? कीटो रोमन्थं वर्तयति, उद्गीर्य बहिष्त्यक्तं पृष्ठान्तेन निर्गतं वा द्रव्यं गुटिकां करोतीत्यर्थः॥३२॥

फेनोष्मबाष्पधूमादुद्वमने ॥ ३ । ४ । ३३ ॥

फेनादिभ्यः कर्मभ्य उद्वमनेऽर्थे क्यङ् प्रत्ययो वा भवति। फेनमुद्वमति फेनायते। एवमूष्मायते। बाष्पायते। धूमायते ॥ ३३ ॥

सुखादेरनुभवे ॥ ३ । ४ । ३४ ॥

साक्षात्कारोऽनुभवस्तस्मिन्नर्थे सुखादिभ्यः कर्मभ्यः क्यङ् प्रत्ययो वा भवति। सुखमनुभवति सुखायते। दुःखायते। अनुभव इति किम्? सुखं वेदयते प्रसाधको देवदत्तस्य, मुखादिविकारेणानुमानतो निश्चिनोतीत्यर्थः। [सुख दुःख तृप्र कृच्छ्र आस्र अलीक करण कृपण सोढ प्रतीप]॥ ३४ ॥

शब्दादेः कृतौ वा ॥ ३ । ४ । ३५ ॥

शब्दादिभ्यः कर्मभ्यः करोत्यर्थे क्यङ् प्रत्ययो वा भवति। णिजपवादः। शब्दं करोति शब्दायते। वैरायते। कलहायते। वाशब्दो व्यवस्थितविभाषार्थः, तेन यथादर्शनं णिजपि भवति। शब्दयति। वैरयति। वाधिकारस्तु वाक्यार्थः। [शब्द वैर कलह ओघ वेग युद्ध अभ्र कण्व मम मेघ अटा अट्टा अटाट्या शीका सोटा कोटा पोटा प्रुष्वा सुदिन दुर्दिन नीहार]॥३५॥

इदमुक्तं भवति। क्यङ उत्पादने किल सप्त प्रकारा भवन्ति। तद्यथा —

१ कर्तुरुपमानादाचारेऽर्थे क्यङ् प्रत्ययो वा भवति। यथा श्येन इवाचरति श्येनायते।
२ भृशादिभ्यः कर्तृभ्यश्च्व्यर्थे क्यङ् प्रत्ययो वा भवति। यथा–अभृशो भृशो भवति भृशायते।
३ पापे वर्तमानेभ्यश्चतुर्थ्यन्तेभ्यः कष्टकक्षकृच्छ्रसत्रगहनेभ्यः क्रमणेऽर्थे क्यङ् प्रत्ययो वा भवति। यथा–कष्टाय कर्मणे क्रामति।
४ रोमन्थात्कर्मणः परं उच्चर्वणेऽर्थे क्यङ् प्रत्ययो वा भवति। यथा–रोमन्थमुच्चर्वयति रोमन्थायते।
५ फेनोष्मबाष्पधूमेभ्यः कर्मभ्य उद्वमनेऽर्थे क्यङ् प्रत्ययो वा भवति। यथा–फेनमुद्वमति फेनायते।
६ सुखादिभ्यः कर्मभ्योऽनुभवेऽर्थे क्यङ् प्रत्ययो वा भवति। यथा–सुखमनुभवति सुखायते।
७ शब्दादिभ्यः कर्मभ्यः करोत्यर्थे क्यङ् प्रत्ययो वा भवति। यथा–शब्दं करोति शब्दायते।

एवं निरुक्तप्रकारभेदेन क्यङन्तनामधातुप्रकरणमपि सप्तधा भिद्यते। अत्र निर्दिष्टप्रकारक्रमेण क्यङन्तनामधातूनां निरूपणा ज्ञेया।

अथ प्रथमप्रकारापन्नक्यङन्तनामधातुषु पूर्वं तावत् केवलस्वरप्रकृतिका धातव उदाह्रियन्ते–

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अ इव विष्णुरिवाचरतीति आयते ।
आ इव आकार इवाचरतीति आयते ।

१-२ आय-धातोरूपाणि ॥

१ आ-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ आये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि॥
३ आ-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥ [यावहि, यामहि ॥
४ आ-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये,
५ आयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ आया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ आयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ आयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ आयि-ष्यते ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० आयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, "दीर्घश्च्विवयङ्यक्क्येषु ॥ ४ । ३ ।१०८॥ इति दीर्घः ॥

इः कामः, स इवाचरतीति ईयते ॥
ई लक्ष्मीः, सा इवाचरतीति ईयते ॥

३-४ ईय-धातोरूपाणि ॥

१ ई-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ इये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि॥
३ ई-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यावहै ॥
४ ऐ-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ ऐयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ ईया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास इ० ॥
७ ईयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ ईयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ ईयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० ऐयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्,

उरिव शिव इवाचरतीति ऊयते । ऊः महादेव-श्चन्द्रः पालको वा, स इवाचरतीति ऊयते ।

५-६ ऊय-धातोरूपाणि ॥

१ ऊ-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ ऊये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि॥
३ ऊ-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ औ-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ औयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ ऊया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूवः इ० ॥ मास, इ० ॥
७ ऊयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ ऊयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ ऊयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० औयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्.

आ इव ऋकार इवाचरतीति रीयते।

७ रीय-धातोरूपाणि ॥

१ री-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ रीये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि॥
३ री-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ अरी-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अरीयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ रीया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास इ० ॥
७ रीयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ रीयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ रीयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० अरीयि-ष्यत, ष्यताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ऋतो रीः ॥ ४ । ३ । १०९॥ इति रीरादेशः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

ऋरिव ऋकार इवाचरतीति ऋयते।

८ ऋ-धातोरुपाणि ॥

१ ऋ-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥

२ ऋये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि॥

३ ऋ-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥ [यावहि, यामहि ॥

४ आर्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये,

५ आर्यि / आरि } -ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ ऋया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ ऋयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ ऋयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥

९ ऋयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० आर्यि / आरि } -ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

५.१० क्यो वा ॥४।३।८९॥ इति विकल्पेन क्यङो लोपः ॥

ला इव लकार इवाचरतीति रीयते । ऋफिडादिपाठाभ्युपगमे तु लीयते।

९ रीय-धातोरूपाणि ॥

१ री-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥

२ रीये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि॥

३ री-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥

४ अरी-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ अरीयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ रीया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ रीयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ रीयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥

९ रीयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

१० अरीयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्,

१० लीय-धातोरूपाणि ॥

१ ली-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥

२ लीये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

३ ली-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥

४ अली-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ अलीयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ लीया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ लीयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, ढ्वम्, य, वहि, महि ॥

८ लीयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ लीयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

१० अलीयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्,

ऌरिव ऌकार इवाचरतीति ऌयते ।

११ ऌय-धातोरूपाणि ॥

१ ऌ-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥

२ ऌये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

३ ऌ-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥ [ये, यावहि, यामहि ॥

४ आल्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्,

५ आलिय / आलि } -ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ ऌया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ ऌयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ ऌयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ ऌयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० आलिय / आलि } -ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

ऌवणस्य ऋवर्णसवर्णतामाश्रित्य ऋफिडादिपाठमभ्युपगम्य च रूपाणि दर्शितानि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

एः विष्णुः, स इवाचरतीति एयते ॥

१२ एय-धातोरूपाणि ॥

१ ए-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥

२ एये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, य, वहि, महि॥

३ ए-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥

४ ऐ-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ ऐयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ एया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ एयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ एयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥

९ एयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

१० ऐयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्,

ऐरिव ऐकार इवाचरतीति ऐयते ।

१३ ऐय-धातोरूपाणि ॥

१ ऐ-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥

२ ऐये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

३ ऐ-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥

४ ऐ-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ ऐयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ ऐया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ ऐयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ ऐयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ ऐयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

१० ऐयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्,

औरिव ओकार इवाचरतीति अव्यते ।

१४ अव्य-धातोरूपाणि ॥

१ अव्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे।।

२ अव्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि।।

३ अव्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥

४ आव्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ आव्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ अव्या-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ अव्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ अव्यिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ अव्यि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

१० आव्यि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, सन्निपातपरिभाषया क्यङो लुग्न भवति ॥

औरिव औकार इवाचरतीति आव्यते ।

१५ आव्य-धातोरूपाणि ॥

१ आव्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥

२ आव्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥

३ आव्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,

४ आव्-यत, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

५ आव्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,

६ आव्या-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ आव्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ आव्यिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ आव्यि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्ये, ष्यावहि; ष्यामहि ॥

१० आव्यि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, सन्निपातपरिभाषया क्यङो लुग्न भवति ॥ इति प्रथमप्रकारापन्नाः केवलस्वरप्रकृतिकाः क्यङन्ता नामधातवः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अथ प्रथमप्रकारापन्नाः स्वरान्तप्रकृतिकाः क्यङन्ता नामधातवः ॥

को ब्रह्मा, स इवाचरतीति कायते ।

१६ काय-धातोरूपाणि ॥

१ का-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ काये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि॥
३ का-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥ [ये, यावहि, यामहि ॥
४ अका-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्,
५ अकायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ काया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ कायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ कायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ कायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अकायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्,

हंस इवाचरतीति हंसायते बकः ।

१७ हंसाय-धातोरूपाणि ॥

१ हंसा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ हंसाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, यँ, वहि, महि ॥
३ हंसा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ अहंसा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अहंसायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ हंसाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ हंसायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, याथाम्, इढ्वम्. ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ हंसायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ हंसायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अहंसायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

गार्ग्य इवाचरतीति गार्गायते ।

१८ गार्गाय-धातोरूपाणि ॥

१ गार्गा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ गार्गाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ गार्गा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अगार्गा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अगार्गायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ गार्गाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ गार्गायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ गार्गायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ गार्गायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अगार्गायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

आपत्यस्य क्यच्च्व्योः ॥ २।४।९१॥ इति यलोपः।
एवं वात्स्य इवाचरतीति वात्सायत इत्यादि ॥

माला इवाचरतीति मालायते ।

१९ मालाय-धातोरूपाणि ॥

१ माला-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ मालाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ माला-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ अमाला-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अमालायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ मालाया ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ मालायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ मालायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ मालायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अमालायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

प्रमदा इवाचरतीति प्रमदायते ।

२० प्र-मदाय-धातोरूपाणि ॥

१ प्रमदा-यते,येते, यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे।।
२ प्रमदाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ प्रमदा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ प्रामदा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ प्रामदायि ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्,
६ प्रमदाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ प्रमदायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ प्रमदायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ प्रमदायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्यै, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० प्रामदायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, " न प्रादिरप्रत्ययः ॥ ३ । ३ । ४ ॥ इति प्ररहितस्य धातुसंज्ञया तस्यैवाडादिः ॥

मद्रिका इवाचरतीति मद्रिकायते ।

२१ मद्रिकाय-धातोरूपाणि ॥

१ मद्रिका-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे॥
२ मद्रिकाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ मद्रिका-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अमद्रिका-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अमद्रिकायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्,
६ मद्रिकाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ०॥
७ मद्रिकायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ मद्रिकायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ मद्रिकायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० अमद्रिकायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, क्यङ्मानिपित्तद्धिते ॥ ३ । ३ ।५०॥ इति प्राप्तस्य पुंवद्भावस्य "तद्धिताककोपान्त्यपुरण्याख्याः ॥ ३ । २ ।५४॥ इति निषेधः ॥

पाचिका इवाचरतीति पाचिकायते ।

२२ पाचिकाय-धातोरूपाणि ॥

१ पाचिका-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे॥
२ पाचिकाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ पाचिका-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ अपाचिका-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अपाचिकायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्.
६ पाचिकाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ०॥
७ पाचिकायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्याम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ पाचिकायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ पाचिकायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० अपाचिकायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, तद्धिताककोपान्त्यपुरण्याख्याः ॥ ३ । २ ।५४॥ इति पुंवद्भावप्रतिषेधः ॥

चिन्तामणिरिवाचरतीति चिन्तामणीयते ।

२३ चिन्तामणीय-धातोरूपाणि ॥

१ चिन्तामणी-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [य, वहि, महि ॥
२ चिन्तामणीये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्,
३ चिन्तामणी-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै यामहै ॥
४ अचिन्तामणी-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अचिन्तामणीयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ चिन्तामणीया-ञ्चक्रे, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ चिन्तामणीयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ चिन्तामणीयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ चिन्तामणीयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अचिन्तामणीयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

युवतिरिवाचरतीति युवायते ।

२४ युवाय-धातोरूपाणि ॥

१ **युवा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **युवाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **युवा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अयुवा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि॥
५ **अयुवायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्,
६ **युवाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **युवायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **युवायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ **युवायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अयुवायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

क्यङ्मानिपित्तद्धिते ॥ ३ । २ ।५०॥ इति पुंवद्भावः । वयोवाचिकुमारादिशब्दे जातिकार्यस्य वैकल्पिकत्वेन पक्षे स्वाङ्गान्ङीजातिश्चामानिनि ॥ ३ । २ । ५६ ॥ इति निषेधेन पुंवद्भावाभावाद् ' युवतीयते ' इत्याद्यपि ॥

एनी कर्बुरवर्णयुक्ता स्त्री, सा इवाचरतीति एतायते ।

२५ एताय-धातोरूपाणि ॥

१ **एता**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **एताये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **एता**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **ऐता**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **ऐतायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्,
६ **एताया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **एतायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **एतायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ **एतायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **ऐतायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्,

क्यङ्मानिपित्तद्धिते ॥ ३ । २ ।५०॥ इति पुंवद्भावः । एवम्, श्येनी शुक्लवर्णयुक्ता स्त्री सेवाचरतीति श्येतायते । अत्रापि पुंवद्भावः ।

कुमारीवाचरतीति कुमारायते ।

२६ कुमाराय-धातोरूपाणि ॥

१ **कुमारा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ **कुमाराये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **कुमारा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अकुमारा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **अकुमारायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्,
६ **कुमाराया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **कुमारायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **कुमारायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ **कुमारायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अकुमारायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

अत्र पुंवद्भावः । जातिपक्षे पुंवद्भावाभावेन कुमारीयते इत्यादि । एवं तरुणीवाचरतीति तरुणायते, तरुणीयते इत्यादि॥

पुत्रीवाचरतीति पुत्रायते ।

२७ पुत्राय-धातोरूपाणि ॥

१ **पुत्रा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ **पुत्राये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **पुत्रा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अपुत्रा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **अपुत्रायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्,
६ **पुत्राया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **पुत्रायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **पुत्रायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ **पुत्रायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० **अपुत्रायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

क्यङ्मानिपित्तद्धिते ॥ ३ । २ ।५०॥ इति पुंवद्भावः । एवम् उपाध्यायीवाचरतीति, उपाध्यायते । इन्द्राणीवाचरतीति इन्द्रायते ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

सपत्नीवाचरतीति सपत्नायते।

२८ सपत्नाय-धातोरूपाणि ॥

१ **सपत्ना**-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे॥
२ **सपत्नाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **सपत्ना**-यताम्,येताम्,यन्ताम्,यस्व,येथाम्,यध्वम्,
४ **असपत्ना**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्,यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **असपत्नायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **सपत्नाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **सपत्नायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्,ष्ठाः, यास्थाम्,ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **सपत्नायिता**-",रौ, रः, से, साथे, ध्वे,हे, स्वहे,स्महे॥
९ **सपत्नायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे,ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० **असपत्नायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः,ष्येथाम्,

अत्र शत्रुपर्यायः सपत्नीशब्द इति पुंवद्भावः।

सपत्नीवाचरतीति सपत्नीयते।

२९ सपत्नीय-धातोरूपाणि ॥

१ **सपत्नी**-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे॥
२ **सपत्नीये** त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ **सपत्नी**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ **असपत्नी**-यत, येताम्, यन्त, यथाः,येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **असपत्नीयि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **सपत्नीया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ०॥
७ **सपत्नीयिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **सपत्नीयिता**-",रौ,रः, से, साथे, ध्वे,हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **सपत्नीयि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये,ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० **असपत्नीयि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

सपत्नीवाचरतीति सपतीयते।

३० सपतीय-धातोरूपाणि ॥

१ **सपती**-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे, यामहे ॥
२ **सपतीये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ **सपती**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ **असपती**-यत, येताम्, यन्त, यथाः,येथाम्,यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **असपतीयि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **सपतीया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ०॥
७ **सपतीयिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्,ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **सपतीयिता**-", रौ,रः, से,साथे, ध्वे,हे, स्वहे, स्महे॥
९ **सपतीयि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे,ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० **असपतीयि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

सपत्नीवाचरतीति विग्रहे, उक्तरूपत्रयं मतान्तराभिप्रायेणावगन्तव्यम्। मतान्तरे हि शत्रुपर्यायसपत्नीशब्दस्य पुंवद्भावो भवतीति 'सपत्नायते' इति, विवाहजन्यसंस्कारविशेषे रूढं पतिशब्दमाश्रित्य साधितस्य सपत्नीशब्दस्य नित्यस्त्रीत्वात् पुंवद्भावाभावे 'सपत्नीयते' इति, स्वामिपर्यायपतिशब्दमाश्रित्य साधितस्य सपत्नीशब्दस्य नित्यस्त्रीत्वाभावेन पुंवद्भावात्, 'सपतीयते' इति भवति ॥

स्वमते तु सपत्नीवाचरतीति विग्रहे 'सपत्नीयते' इत्येकमेव भवति, सपत्नीतिसमुदायनिपातनात् पुंवद्भावाभावात्। सपत्ना इव सपत्न इव वाचरतीति विग्रहे 'सपत्नायते' इति रूपम्। सपत्नस्तु सपत्न्यास्तुल्य इति विग्रहे साधितः शत्रुपर्यायः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

ब्राह्मणीवाचरतीति ब्राह्मणीयते ।

३१ ब्राह्मणीय-धातोरूपाणि ॥

१ ब्राह्मणी-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे॥
२ ब्राह्मणीये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ ब्राह्मणी-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ अब्राह्मणी-यत,येताम्, यन्त,यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि॥
५ अब्राह्मणीयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्,
६ ब्राह्मणीया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ०॥
७ ब्राह्मणीयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः,यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ ब्राह्मणीयिता-",रौ,रः, से,साथे,ध्वे,हे, स्वहे, स्महे॥
९ ब्राह्मणीयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे,ष्येथे, ष्यध्वे,ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० अब्राह्मणीयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः,ष्येथाम्,

अत्र ब्राह्मणीशब्दस्य ब्राह्मणत्वजातिविशिष्टार्थकत्वात्, "स्वाङ्गान्ङीर्जातिश्चामानिनि॥३।२।५६॥इति पुंवद्भावाभावः॥

यदा ब्राह्मणस्य भार्या ब्राह्मणी, सेवाचरतीति विग्रहस्तदा 'ब्राह्मणायते' इति पुंवद्भावः ।

३२ ब्राह्मणाय-धातोरूपाणि ॥

१ ब्राह्मणा-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे॥
२ ब्राह्मणाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ ब्राह्मणा-यताम्,येताम्,यन्ताम्,यस्व,येथाम्,यध्वम्,
४ अब्राह्मणा-यत, येताम्, यन्त,यथाः, येथाम्,यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्,षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अब्राह्मणायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्,
६ ब्राह्मणाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ० ॥
७ ब्राह्मणायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ ब्राह्मणायिता-",रौ,रः,से, साथे,ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ ब्राह्मणायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अब्राह्मणायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

पञ्चमीवाचरतीति पञ्चमीयते ।

३३ पञ्चमीय-धातोरूपाणि ॥

१ पञ्चमी-यते, येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे॥
२ पञ्चमीये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ पञ्चमी-यताम्,येताम्,यन्ताम्, यस्व,येथाम्,यध्वम्,
४ अपञ्चमी-यत,येताम्,यन्त,यथाः,येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अपञ्चमीयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्,
६ पञ्चमीया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ पञ्चमीयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्,ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ पञ्चमीयिता-",रौ, रः, से, साथे, ध्वे,हे,स्वहे, स्महे ॥
९ पञ्चमीयि-ष्यते,ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्,ष्ये,ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० अपञ्चमीयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

अत्र "नाप्रियादौ॥३।२।५३॥ इति पुंवद्भावाभावः । एवं माहेश्वरीवाचरतीति माहेश्वरीयते' अत्र "तद्धितः स्वरवृद्धिहेतुररक्तविकारे ॥३।२।५५॥ इति पुंवद्भावाभावः। एवं चारुकेशीवाचरतीति चारुकेशीयते । वानरीवाचरतीति वानरीयते। इत्यत्र च "स्वाङ्गान्ङीर्जातिश्चामानिनि ॥३।२।५६॥ इति पुंवद्भावाभावः ॥

ग्रामणीरिवाचरतीति ग्रामणीयते ।

३४ ग्रामणीय-धातोरूपाणि ॥

१ ग्रामणी-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे॥
२ ग्रामणीये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ ग्रामणी-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ अग्रामणी-यत, येताम्, यन्त,यथाः, येथाम्,यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्,षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अग्रामणीयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः,षाथाम्, इढ्वम्,
६ ग्रामणीया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ ग्रामणीयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ ग्रामणीयिता-",रौ,रः,से, साथे, ध्वे, हे,स्वहे, स्महे॥
९ ग्रामणीयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते,ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अग्रामणीयि-ष्यत,ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

मृद्वीवाचरतीति मृदूयते ।

३५ मृदूय–धातोरूपाणि ॥

१ मृदू–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ मृदूये–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ मृदू–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अमृदू–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अमृदूयि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ मृदूया–ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ मृदूयिषी–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ मृदूयिता–", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ मृदूयि–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अमृदूयि–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, क्यङ्मानिपित्तद्धिते ॥३।२।५०॥ इति पुंवद्भावः ॥

पट्वीमृद्व्याविवाचरतीति पट्वीमृदूयते ।

३६ पट्वीमृदूय–धातोरूपाणि ॥

१ पट्वीमृदू–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ पट्वीमृदूये–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ पट्वीमृदू–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ अपट्वीमृदू–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि॥
५ अपट्वीमृदूयि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्,
६ पट्वीमृदूया–ञ्चक्रे, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ पट्वीमृदूयिषी–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ पट्वीमृदूयिता–", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ पट्वीमृदूयि–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अपट्वीमृदूयि–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, नागेशमते तु पट्वीमृद्वीयते इत्याद्येव ॥

भानुरिवाचरतीति भानूयते ।

३७ भानूय–धातोरूपाणि ॥

१ भानू–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ भानूये–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै यामहै ॥
३ भानू–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अभानू–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अभानूयि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ भानूया–ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ भानूयिषी–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ भानूयिता–", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ भानूयि–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अभानूयि–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

पङ्गूरिवाचरतीति पङ्गूयते ।

३८ पङ्गूय–धातोरूपाणि ॥

१ पङ्गू–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ पङ्गूये–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ पङ्गू–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ अपङ्गू–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अपङ्गूयि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्,
६ पङ्गूया–ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ पङ्गूयिषी–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ पङ्गूयिता–", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ पङ्गूयि–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अपङ्गूयि–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

श्वशुरस्य भार्या श्वश्रूः, सा इवाचरतीति श्वशुरायते ।

३९ श्वशुराय-धातोरूपाणि ॥

१ श्वशुरा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ श्वशुराये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ श्वशुरा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अश्वशुरा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अश्वशुरायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्,
६ श्वशुराया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ श्वशुरायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ श्वशुरायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, ह, स्वहे, स्महे ॥
९ श्वशुरायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अश्वशुरायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, क्यङ्मानिपित्तद्धिते ॥ ३ । २ । ५० ॥ इति पुंवद्भावः ॥

श्वशुरत्वजातिविशिष्टा स्त्री श्वश्रूः, सा इवाचरतीति श्वश्रूयते ।

४० श्वश्रूय-धातोरूपाणि ॥

१ श्वश्रू-यते, येते, यन्ते, यसे येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ श्वश्रूये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ श्वश्रू-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अश्वश्रू-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अश्वश्रूयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ श्वश्रूया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ श्वश्रूयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ श्वश्रूयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ श्वश्रूयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अश्वश्रूयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, स्वाङ्गाच्चेर्जातिश्चामानिनि ॥ ३ । २ । ५६ ॥ इति पुंवद्भावाभावः ॥

पितेवाचरतीति पित्रीयते ।

४१ पित्रीय-धातोरूपाणि ॥

१ पित्री-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ पित्रीये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ पित्री-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अपित्री-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अपित्रीयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ पित्रीया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ पित्रीयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ पित्रीयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ पित्रीयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अपित्रीयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ऋतो रीः ॥ ४ । ३ । १०९ ॥ इति रीः ॥

स्वसेवाचरतीति स्वस्रीयते ।

४२ स्वस्रीय-धातोरूपाणि ॥

१ स्वस्री-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ स्वस्रीये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ स्वस्री-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अस्वस्री-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अस्वस्रीयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ स्वस्रीया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ स्वस्रीयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ स्वस्रीयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ स्वस्रीयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अस्वस्रीयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ऋतो रीः ॥ ४ । ३ । १०९ ॥ इति रीः ॥
व्युत्पत्तिपक्षाश्रयणे तु, ४ स्वास्री-, ५ स्वास्रीयि-, १० स्वास्रीयि- ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पितॄरिव पितृशब्दस्य ऋकार इवाचरतीति पितॄयते ।

४३ पितॄय–धातोरूपाणि ॥

१ पितॄ–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ पितॄये–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ पितॄ–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ अपितॄ–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अपितॄयि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ पितॄया–ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ पितॄयिषी–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ पितॄयिता–",रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ पितॄयि–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अपितॄयि–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

गमा इव गम्लशब्द इवाचरतीति गम्रीयते ।

४४ गम्रीय–धातोरूपाणि ॥

१ गम्री–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ गम्रीये–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ गम्री–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अगम्री–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अगम्रीयि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ गम्रीया–ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ गम्रीयिषी–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ गम्रीयिता–",रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ गम्रीयि–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अगम्रीयि–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

ऋत्कार्यस्य लकारेऽतिदेशात् ऋतो रीः ॥४।३।१०९॥ इति रीः ॥

ऋफिडादिपाठाभ्युपगमे तु गम्लीयते ।

४५ गम्लीय–धातोरूपाणि ॥

१ गम्ली–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ गम्लीये–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ गम्ली–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अगम्ली–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अगम्लीयि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ गम्लीया–ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ गम्लीयिषी–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ गम्लीयिता–",रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ गम्लीयि–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अगम्लीयि–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

गम्लशब्दस्तु लकारानुबन्धविशिष्टगम्धातोरनुकरणरूपः ॥

गम्लॄरिव गम्लशब्दस्य लकार इवाचरतीति गम्लॄयते ।

४६ गम्लॄय–धातोरूपाणि ॥

१ गम्लॄ–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ गम्लॄये–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ गम्लॄ–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अगम्लॄ–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अगम्लॄयि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ गम्लॄया–ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ गम्लॄयिषी–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ गम्लॄयिता–",रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ गम्लॄयि–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अगम्लॄयि–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

हिधातोर्विचि हेः, स इवाचरतीति हेयते ।

४७ हेय-धातोरूपाणि ॥

१ हे-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ हेये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यावहै, यामहै ॥
३ हे-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै,
४ अहे-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अहेयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ हेया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ हेयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ हेयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ हेयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहै, ष्यामहै ॥
१० अहेयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,
हिंद् गतिवृद्ध्योः ॥

रा इवाचरतीति रैयते ।

४८ रैय-धातोरूपाणि ॥

१ रै-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ रैये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ रै-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥ [ये, यावहि, यामहि ॥
४ अरै-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्,
५ अरैयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ रैया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ रैयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ रैयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ रैयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अरैयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्,
केचित्तु "रायि छान्दस" इति भाष्याद् रैयते इत्यादि लोके नेच्छन्ति ॥

गौरिवाचरतीति गव्यति ।

४९ गव्य-धातोरूपाणि ॥

१ गव्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ गव्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ गव्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अगव्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अगव्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ गव्या ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ गव्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ गव्यिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ गव्यि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अगव्यि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,
सन्निपातपरिभाषया क्यङो लुग्न भवति ॥

नौरिवाचरतीति नाव्यति ।

५० नाव्य-धातोरूपाणि ॥

१ नाव्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ नाव्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ नाव्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अनाव्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अनाव्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्,
६ नाव्या-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ नाव्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ नाव्यिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ नाव्यि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अनाव्यि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,
सन्निपातपरिभाषया क्यङो लुग्न भवति ॥ इति प्रथमप्रकारापन्नाः स्वरान्तप्रकृतिकक्यङन्ता नामधातवः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अथ प्रथमप्रकारापन्नाः व्यञ्जनान्तप्रकृतिकाः क्यङन्ता नामधातवः ॥

सर्वं लोकते इति सर्वलोक् । स इवाचरतीति सर्वलोक्यते ।

५१ सर्वलोक्य–धातोरूपाणि ॥

१ **सर्वलोक्**–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [य, वहि, महि ॥

२ **सर्वलोक्ये**–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्,

३ **सर्वलोक्**–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥

४ **असर्वलोक्**–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ **असर्वलोकिय**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

५ **असर्वलोकि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ **सर्वलोक्या** / **सर्वलोका** } –ञ्चक्रे, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥

७ **सर्वलोकियषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [ध्वम्, य, वहि, महि ॥

७ **सर्वलोकिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्,

८ **सर्वलोकियता** / **सर्वलोकिता** } –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ **सर्वलोकिय** / **सर्वलोकि** } –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० **असर्वलोकिय** / **असर्वलोकि** } ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

चित्रं लिखतीति चित्रलिख्, स इवाचरतीति चित्रलिख्यते ।

५२ चित्रलिख्य–धातोरूपाणि ॥

१ **चित्रलिख्**–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [वहि, महि ॥

२ **चित्रलिख्ये** त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य,

३ **चित्रलिख्**–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥

४ **अचित्रलिख्**–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ **अचित्रलिखिय**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

५ **अचित्रलिखि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ **चित्रलिख्या** / **चित्रलिखा** } –ञ्चक्रे, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥

७ **चित्रलिखियषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, ढ्वम्, य, वहि, महि ॥

७ **चित्रलिखिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ **चित्रलिखियता** / **चित्रलिखिता** } –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ **चित्रलिखिय** / **चित्रलिखि** } –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० **अचित्रलिखिय** / **अचित्रलिखि** } ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

'वल्गृ गतौ'। सुवल्गतीति सुवल्, स इवाचरतीति सुवल्ग्यते ।

५३ सु-वल्ग्य–धातोरूपाणि ॥

१ **सुवल्ग्**–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [वहि, महि ॥

२ **सुवल्ग्ये**–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य,

३ **सुवल्ग्**–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥ [यावहि, यामहि ॥

४ **स्ववल्ग्**–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये,

५ **स्ववल्गिय**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्. षि ष्वहि ष्महि ॥

५ **स्ववल्गि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ **सुवल्ग्या** / **सुवल्गा** } –ञ्चक्रे, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥

७ **सुवल्गियषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [ध्वम्, य, वहि, महि ॥

७ **सुवल्गिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्,

८ **सुवल्गियता** / **सुवल्गिता** } –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ **सुवल्गिय** / **सुवल्गि** } –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० **स्ववल्गिय** / **स्ववल्गि** } –ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

देवं श्लाघते इति देवश्लाक्, स इवाचरतीति देवश्लाघ्यते ।

५४ देवश्लाघ्य-धातोरूपाणि ॥

१ देवश्लाघ्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [वहि, महि ॥

२ देवश्लाघ्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य,

३ देवश्लाघ्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥

४ अदेवश्लाघ्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ अदेवश्लाघ्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

५ अदेवश्लाघि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ देवश्लाघ्या / देवश्लाघा } -ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ देवश्लाघ्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

७ देवश्लाघिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ देवश्लाघ्यिता / देवश्लाघिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ देवश्लाघ्यि / देवश्लाघि } -ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० अदेवश्लाघ्यि / अदेवश्लाघि } ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

उपदिष्टो ङकारो येन स उपदिष्टङ्, स इवाचरतीति उपदिष्टङ्यते ।

५४ उप-दिष्टङ्य-धातोरूपाणि ॥

१ उपदिष्टङ्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [य, वहि, महि ॥

२ उपदिष्टङ्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्,

३ उपदिष्टङ्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यावहै ॥

४ उपादिष्टङ्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ उपादिष्टङि्य-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

५ उपादिष्टङि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ उपदिष्टङ्या / उपदिष्टङा } ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास इ० ॥

७ उपदिष्टङि्यषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

७ उपदिष्टङिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ उपदिष्टङि्यता / उपदिष्टङिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ उपदिष्टङि्य / उपदिष्टङि } -ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० उपादिष्टङि्य / उपादिष्टङि } ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

त्वगिवाचरतीति त्वच्यते ।

५५ त्वच्य-धातोरूपाणि ॥

१ त्वच्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [य, वहि, महि ॥

२ त्वच्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्,

३ त्वच्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥

४ अत्वच्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ अत्वचि्य-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

५ अत्वचि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ त्वच्या / त्वचा } -ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ त्वचि्यषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [य, वहि, महि ॥

७ त्वचिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्,

८ त्वचि्यता / त्वचिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ त्वचि्य / त्वचि } -ष्यते ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० अत्वचि्य / अत्वचि } -ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

सहाञ्चति गच्छतीति सध्र्यङ्, स इवाचरतीति सध्र्यच्यते ।

५७ सध्र्यच्य-धातोरूपाणि ॥

१ सध्र्यच्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ सध्र्यच्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ सध्र्यच्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ असध्र्यच्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ असध्र्यच्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ असध्र्यच्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ सध्र्यच्या / सध्र्यचा } -ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ सध्र्यच्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
७ सध्र्यचिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ सध्र्यच्यिता / सध्र्यचिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ सध्र्यच्यि / सध्र्यचि } -ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० असध्र्यच्यि / असध्र्यचि } ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

चित्रितश्छकारो येन स चित्रितच्, स इवाचरतीति चित्रितच्छ्यते ।

५८ चित्रितच्छ-धातोरूपाणि ॥

१ चित्रितच्छ्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [य, वहि, महि ।
२ चित्रितच्छ्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्,
३ चित्रितच्छ्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ अचित्रितच्छ्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम् यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अचित्रितच्छ्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अचित्रितच्छि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ चित्रितच्छ्या / चित्रितच्छा } -ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ चित्रितच्छ्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
७ अचित्रितच्छिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ चित्रितच्छ्यिता / चित्रितच्छिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ चित्रितच्छ्यि / चित्रितच्छि } -ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अचित्रितच्छ्यि / अचित्रितच्छि } ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

सम्यग् राजते इति सम्राट्, स इवाचरतीति सम्राज्यते ।

५९ सम्-राज्य-धातोरूपाणि ॥

१ सम्राज्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ सम्राज्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ सम्राज्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ समराज्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ समराज्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ समराजि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ सम्राज्या / सम्राजा } -ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ सम्राज्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [य, वहि, महि ॥
७ सम्राजिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्,
८ सम्राज्यिता / सम्राजिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ सम्राज्यि / सम्राजि } -ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० समराज्यि / समराजि } -ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

उज्झत् उत्सर्गे, उत्सर्गस्त्यागः । उज्जतीति उत्, स इवाचरतीति उज्झ्यते ।

६० उज्झ्य-धातोरूपाणि ॥

१ उज्झ्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [य, वहि, महि ॥

२ उज्झ्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्,

३ उज्झ्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥

४ औज्झ्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ औज्झिय-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

५ औज्झि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ उज्झ्या / उज्झा } -ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ०॥

७ उज्झियषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [य, वहि, महि ॥

७ उज्झिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्,

८ उज्झियता / उज्झिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ उज्झिय / उज्झि } -ष्यते ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० औज्झिय / औज्झि } -ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

उदितः कथितो ञकारो येन स उदितञ्, स इवाचरतति उदितञ्यते ।

६१ उदितञ्य-धातोरूपाणि ॥

१ उदितञ्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [य, वहि, महि ॥

२ उदितञ्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्,

३ उदितञ्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यावहै ॥ [ये, यावहि, यामहि ॥

४ औदितञ्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्,

५ औदितञ्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

५ औदितञि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ उदितञ्या / उदितञा } ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥

७ उदितञ्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

७ उदितञिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ उदितञ्यिता / उदितञिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ उदितञ्यि / उदितञि } -ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० औदितञ्यि / औदितञि } ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

सरडिवाचरतीति सरट्यते ।

६२ सरट्य-धातोरूपाणि ॥

१ सरट्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥

२ सरट्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥

३ सरट्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,

४ असरट्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ असरट्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

५ असरटि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ सरट्या / सरटा } -ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥

७ सरट्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

७ सरटिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ सरट्यिता / सरटिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ सरट्यि / सरटि } -ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० असरट्यि / असरटि } ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

सरट् स्यात् वातमेघयोः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

शास्त्रं पठतीति शास्त्रपट्, स इवाचरतीति शास्त्रपठ्यते।

६३ शास्त्रपठ्य-धातोरूपाणि ॥

१ **शास्त्रपठ्**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [वहि, महि ॥

२ **शास्त्र-ये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य,

३ **शास्त्रपठ्**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥

४ **अशास्त्रपठ्**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ **अशास्त्रपठ्यि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

५ **अशास्त्रपठि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ **शास्त्रपठ्या** / **शास्त्रपठा** } –ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ **शास्त्रपठ्यिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, ढ्वम्, य, वहि, महि ॥ [य, वहि, महि ॥

७ **शास्त्रपठिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्,

८ **शास्त्रपठ्यिता** / **शास्त्रपठिता** } –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ **शास्त्रपठ्यि** / **शास्त्रपठि** } –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० **अशास्त्रपठ्यि** / **अशास्त्रपठि** } ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

अड्ड अभियोगे', अड्डतीति, अत्, स इवाचरतीति अड्डयते।

६४ अड्ड्य-धातोरूपाणि ॥

१ **अड्ड्**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥

२ **अड्ड्ये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥

३ **अड्ड्**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,

४ **आड्ड्**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ **आड्ड्यि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

५ **आड्डि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ **अड्ड्या** / **अड्डा** } –ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ **अड्ड्यिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [य, वहि, महि ॥

७ **अड्डिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्,

८ **अड्ड्यिता** / **अड्डिता** } –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ **अड्ड्यि** / **अड्डि** } –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० **आड्ड्यि** / **आड्डि** } –ष्यत, ष्यताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

उक्तो ढकारो येन स उक्तढ्, स इवाचरतीति उक्तढ्यते।

६५ उक्तढ्य-धातोरूपाणि ॥

१ **उक्तढ्**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [वहि, महि ॥

२ **उक्तढ्ये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य,

३ **उक्तढ्**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥ [यावहि, यामहि ॥

४ **औक्तढ्**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये,

५ **औक्तढ्यि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥ [षि, ष्वहि, ष्महि ॥

५ **औक्तढि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढम्, ध्वम्,

६ **उक्तढ्या** / **उक्तढा** } –ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ **उक्तढ्यिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [य, वहि, महि ॥

७ **उक्तढिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्,

८ **उक्तढ्यिता** / **उक्तढिता** } –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ **उक्तढ्यि** / **उक्तढि** } –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० **औक्तढ्यि** / **औक्तढि** } –ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

सुगणयतीति सुगण् स इवाचरतीति सुगण्यते।

६६ सु-गण्य-धातोरूपाणि ॥

१ सुगण्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ सुगण्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ सुगण्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ स्वगण्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ स्वगण्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ स्वगणि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ सुगण्या / सुगणा } -ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ०॥
७ सुगण्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
७ सुगणिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ सुगण्यिता / सुगणिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ सुगण्यि / सुगणि } -ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० स्वगण्यि / स्वगणि } -ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

मरुदिवाचरतीति मरुत्यति।

६७ मरुत्य-धातोरूपाणि ॥

१ मरुत्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ मरुत्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ मरुत्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अमरुत्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अमरुत्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अमरुति-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ मरुत्या / मरुता } -ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ०॥
७ मरुत्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
७ मरुतिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ मरुत्यिता / मरुतिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ मरुत्यि / मरुति } -ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अमरुत्यि / अमरुति } -ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

दधि मथ्नातीति दधिमत्, स इवाचरतीति दधिमथ्यते।

६८ दधिमथ्य-धातोरूपाणि ॥

१ दधिमथ्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ दधिमथ्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ दधिमथ्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ अदधिमथ्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अदधिमथ्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अदधिमथि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ दधिमथ्या / दधिमथा } -ञ्चक्रे, इ०॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ०॥
७ दधिमथ्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [य, वहि, महि ॥
७ दधिमथिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्,
८ दधिमथ्यिता / दधिमथिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ दधिमथ्यि / दधिमथि } -ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अदधिमथ्यि / अदधिमथि } ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

स इवाचरतीति तद्यते।

६९ तद्य–धातोरूपाणि ॥

१ **तद्**–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **तद्ये**–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यावहै, यामहै ॥
३ **तद्**–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै,
४ **अतद्**–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अतद्यि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **अतदि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
६ **तद्या** / **तदा** } –ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **तद्यिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
७ **तदिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **तद्यिता** / **तदिता** } –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **तद्यि** / **तदि** } –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **अतद्यि** / **अतदि** } –ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

सुपादिवाचरतीति सुपाद्यते।

७० सु-पाद्य–धातोरूपाणि ॥

१ **सुपाद्**–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **सुपाद्ये** त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ **सुपाद्**–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ **स्वपाद्**–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **स्वपाद्यि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **स्वपादि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **सुपाद्या** / **सुपादा** } –ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **सुपाद्यिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [य, वहि, महि ॥
७ **सुपादिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्,
८ **सुपाद्यिता** / **सुपादिता** } –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **सुपाद्यि** / **सुपादि** } –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **स्वपाद्यि** / **स्वपादि** } –ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

यस्वरे पादःपदणिक्यघुटि ॥ २ । १ । १०२ ॥ इत्यत्रक्यवर्जनान्न पद्भावः ॥

त्वमिवाचरतीति त्वद्यते।

७१ त्वद्य–धातोरूपाणि ॥

१ **त्वद्**–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **त्वद्ये**–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **त्वद्**–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अत्वद्**–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अत्वद्यि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **अत्वदि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **त्वद्या** / **त्वदा** } –ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **त्वद्यिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [वहि, महि ॥
७ **त्वदि**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य,
८ **त्वद्यिता** / **त्वदिता** } –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **त्वद्यि** / **त्वदि** } –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **अत्वद्यि** / **अत्वदि** } –ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

त्वमौ प्रत्ययोत्तरपदे चैकस्मिन् ॥२।१।११॥ इति मपर्यन्तस्य युष्मच्छब्दस्य त्वाऽऽदेशः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

युवामिव, यूयमिव, वाचरतीति युष्मद्यते।

७२ युष्मद्य–धातोरूपाणि ॥

१ युष्मद्–यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे॥
२ युष्मद्ये–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ युष्मद्–यताम्,येताम्,यन्ताम्,यस्व,येथाम्, यध्वम्,
४ अयुष्मद्–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अयुष्मद्यि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अयुष्मदि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ युष्मद्या / युष्मदा –ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ० ॥
७ युष्मद्यिषी–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
७ युष्मदिषी–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्ताम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ युष्मद्यिता / युष्मदिता –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ युष्मद्यि / युष्मदि –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अयुष्मद्यि / अयुष्मदि –ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

अत्र युष्मच्छब्दस्यैकत्वविशिष्टार्थवृत्तित्वाच्च त्वाऽऽदेशः॥

अहमिवाचरतीति मद्यते।

७३ मद्य–धातोरूपाणि ॥

१ मद्–यते,येते,यन्ते,यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ मद्ये–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ मद्–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ अमद्–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि,ष्महि ॥
५ अमद्यि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्,इढ्वम्, ढ्वम्,
५ अमदि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ मद्या / मदा –ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ०॥
७ मद्यिषी–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
७ मदिषी–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ मद्यिता / मदिता –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ मद्यि / मदि –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अमद्यि / अमदि –ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

त्वमौ प्रत्ययोत्तरपदे चैकस्मिन् ॥ २। १।११॥ इति मपर्यन्तस्य अस्मच्छब्दस्य माऽऽदेशः ॥

आवामिव, वयमिव, वाचरतीति अस्मद्यते।

७४ अस्मद्य–धातोरूपाणि ॥

१ अस्मद्–यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे॥
२ अस्मद्ये–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ अस्मद्–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ आस्मद्–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि॥
५ आस्मद्यि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्,
५ आस्मदि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ अस्मद्या / अस्मदा –ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ अस्मद्यिषी–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [य, वहि, महि ॥
७ अस्मदि–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्,
८ अस्मद्यिता / अस्मदिता –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ अस्मद्यि / अस्मदि –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० आस्मद्यि / आस्मदि –ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

अत्रास्मच्छब्दस्यैकत्वविशिष्टार्थवृत्तित्वाभावाच्च माऽऽदेशः।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

समिदिवाचरतीति समिध्यते ।

७५ सम्-इध्य-धातोरूपाणि ॥

१ समिध्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥

२ समिध्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥

३ समिध्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,

४ समैध्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ समैध्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

५ समैधि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ समिध्या / समिधा } -ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ समिध्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

७ समिधि-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ समिध्यिता / समिधिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ समिध्यि / समिधि } -ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० समैध्यि / समैधि } -ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

न प्रादिरप्रत्ययः ॥३।३।४॥ इति सम्-रहितस्य धातुसंज्ञा॥

राजेवाचरतीति राजायते ।

७६ राजाय-धातोरूपाणि ॥

१ राजा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥

२ राजाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

३ राजा-यताम्, येताम्, यन्ताम्; यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥

४ अराजा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ अराजायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ राजाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ राजायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ राजायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ राजायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० अराजायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

नं क्ये ॥ १ । १ । २२ ॥ इति पदसंज्ञा । नाम्नो नोऽनह्नः ॥ २ । १ । ९१ ॥ इति न लोपः । दीर्घश्च्वियङ्यक्क्येषु च ॥४।३।१०८॥ इति दीर्घः ॥

ऋमुक्षा इवाचरतीति ऋभुक्षीयते ।

७७ ऋभुक्षीय-धातोरूपाणि ॥

१ ऋभुक्षी-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [वहि, महि ॥

२ ऋभुक्षीये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य,

३ ऋभुक्षी-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै यामहै ॥

४ आर्भुक्षी-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ आर्भुक्षीयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ ऋभुक्षीया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ ऋभुक्षीयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ ऋभुक्षीयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ ऋभुक्षीयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० आर्भुक्षीयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

नं क्ये ॥ १ । १ । २२ ॥ इति पदसंज्ञा । नाम्नो नोऽनह्नः ॥ २ । १ ।९१॥ इति न लोपः ॥ दीर्घश्च्वियङ्यक्क्येषु च ॥ ४ । ३ ।१०८॥ इति दीर्घः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अहरिवाचरतीति अहर्यते ।

७८ अहर्य–धातोरूपाणि ॥

१ अहर्–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥

२ अहर्ये–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥

३ अहर्–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,

४ आहर्–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ आहर्यि / आहरि } –ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि॥

६ अहर्या / अहरा } –ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ अहर्यिषी / अहरिषी } –ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ अहर्यिता / अहरिता } –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ अहर्यि / अहरि } –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० आहर्यि / आहरि } –ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

नं क्ये ॥ १ । १ । २२ ॥ इति पदसंज्ञा रोलुप्यरि ॥ २ । १ । ७५ ॥ इति नस्य रः ॥

शोभना आपो यस्मिन् सः स्वाप्, स इवाचरतीति स्वप्यते ।

७९ सु-अप्य–धातोरूपाणि ॥

१ स्वप्–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, याव[हे, याम]हे॥

२ स्वप्ये–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥

३ स्वप्–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,

४ स्वाप्–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

५ स्वाप्यि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,

५ स्वापि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ स्वप्या / स्वपा } –ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ स्वप्यिषी–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

७ स्वपिषी–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ स्वप्यिता / स्वपिता } –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ स्वप्यि / स्वपि } –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० स्वाप्यि / स्वापि } –ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

मालां गुम्फतीति मालागुप्, स इवाचरतीति मालागुफ्यते ।

८० मालागुफ्य–धातोरूपाणि ॥

१ मालागुफ्–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥

२ मालागुफ्ये–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

३ मालागुफ्–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥

४ अमालागुफ्–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ अमालागुफ्यि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

५ अमालागुफि–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ मालागुफ्या / मालागुफा } –ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ मालागुफ्यिषी–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [ध्वम्, य, वहि, महि ॥

७ मालागुफिषी–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्,

८ मालागुफ्यिता / मालागुफिता } –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ मालागुफ्यि / मालागुफि } –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० अमालागुफ्यि / अमालागुफि } –ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

'कबृङ् वर्णे' वर्णो वर्णनं शुक्लादिश्च, सुकबते इति सुकप्, स इवाचरतीति सुकब्यते।

८१ सु-कब्य-धातोरूपाणि ॥

१ सुकब्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ सुकब्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ सुकब्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ स्वकब्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ स्वकब्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ स्वकबि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ सुकब्या / सुकबा } -ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ सुकब्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
७ सुकबिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ सुकब्यिता / सुकबिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ सुकब्यि / सुकबि } -ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० स्वकब्यि / स्वकबि } -ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

ककुबिवाचरतीति ककुभ्यति।

८२ ककुभ्य-धातोरूपाणि ॥

१ ककुभ्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ ककुभ्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ ककुभ्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अककुभ्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अककुभ्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अककुभि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ ककुभ्या / ककुभा } -ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ ककुभ्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
७ ककुभिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ ककुभ्यिता / ककुभिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ ककुभ्यि / ककुभि } -ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अककुभ्यि / अककुभि } -ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

अयमिवाचरतीति इदम्यते।

८३ इदम्य-धातोरूपाणि ॥

१ इदम्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ इदम्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ इदम्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ ऐदम्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ ऐदम्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ ऐदमि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ इदम्या / इदमा } -ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ इदम्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [य, वहि, महि ॥
७ इदमिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्,
८ इदम्यिता / इदमिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ इदम्यि / इदमि } -ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० ऐदम्यि / ऐदमि } -ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

जयमाचक्षाणो जय्, स इवाचरतीति जय्यते।

८४ जय्य-धातोरूपाणि ॥

१ जय्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ जय्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि॥
३ जय्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥ [ये, यावहि, यामहि ॥
४ अजय्-यत, येताम्, ~~यन्त, यथाः, येथाम्~~, यध्वम्,
५ अजय्यि, अजयि } –ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ जय्या, जया } –ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ जय्यिषी, जयिषी } –ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ जय्यिता, जयिता } –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ जय्यि, जयि } –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अजय्यि, अजयि } –ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

गीरिवाचरतीति गीर्यते ।

८५ गीर्य-धातोरूपाणि ॥

१ गीर्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ गीर्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि॥
३ गीर्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥ [ये, यावहि, यामहि ॥
४ अगीर्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्,
५ अगीर्यि, अगिरि } –ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ गीर्या, गिरा } –ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ गीर्यिषी, गिरिषी } –ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ गीर्यिता, गीरिता } –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ गीर्यि, गिरि } –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अगीर्यि, अगिरि } ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

भ्वादेर्नामिन इति दीर्घत्वम् ॥

'फुल्ल विकसने' सुफुल्लतीति सुफुल्, स इवाचरतीति सुफुल्यते ।

८६ सु-फुल्ल्य-धातोरूपाणि ॥

१ सुफुल्ल्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ सुफुल्ल्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ सुफुल्ल्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ स्वफुल्ल्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ स्वफुल्लिय, स्वफुल्लि } –ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ सुफुल्ल्या, सुफुल्ला } –ञ्चक्रे, इ०॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ०॥
७ सुफुल्लियषी, सुफुल्लिषी } –ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ सुफुल्लियता, सुफुल्लिता } –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ सुफुल्लिय, सुफुल्लि } –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० स्वफुल्लिय, स्वफुल्लि } –ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

द्यौरिवाचरतीति दिव्यते ।

८७ दिव्य-धातोरूपाणि ॥

१ दिव्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ दिव्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ दिव्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥ [यावहि, यामहि ॥
४ अदिव्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये,
५ अदिव्यि, अदिवि } –ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ दिव्या, दिवा } –ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ दिव्यिषी, दिविषी } –ष्ट, यास्ताम्, रन् ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ दिव्यिता, दिविता } –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ दिव्यि, दिवि } –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अदिव्यि, अदिवि } –ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

दिवेर्डिविति डिवि दिव्-शब्दनिष्पत्तिः अत्र नाम्यादेर्भ्वादिसम्बन्धित्वाभावात्, भ्वादेरित्यादिना न दीर्घत्वम्।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पृच्छतीति प्राट्, स इवाचरतीति प्राश्यते।

८८ प्राश्य-धातोरूपाणि ॥

१ प्राश्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [य, वहि, महि ॥
२ प्राश्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्,
३ प्राश्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥ [यै, यावहि, यामहि ॥
४ अप्राश्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्,
५ अप्राशिय-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥ [षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अप्राशि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्,
६ प्राश्या / प्राशा } -ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ प्राशियषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [य, वहि, महि ॥
७ प्राशिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्,
८ प्राशियता / प्राशिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ प्राशिय / प्राशि } -ष्यते ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अप्राशिय / अप्राशि } -ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

दिद्युदेति क्विपि निपातनात् प्रश्नशीलः प्राट्। अनुनासिके चेति च्छस्य शः ॥

सह जुषते इति सजूः, स इवाचरतीति सजुष्यते।

८९ सजुष्य-धातोरूपाणि ॥

१ सजुष्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [य, वहि, महि ॥
२ सजुष्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्,
३ सजुष्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यावहै ॥ [ये, यावहि, यामहि ॥
४ असजुष्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्,
५ असजुष्यि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ असजुषि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ सजुष्या / सजुषा } ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ सजुष्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [य, वहि, महि ॥
७ सजुषिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्,
८ सजुष्यिता / सजुषिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ सजुष्यि / सजुषि } -ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० असजुष्यि / असजुषि } ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

'जुषैति प्रीतिसेवनयोः' क्विपि "सजुष" इति निर्देशात् सहस्य से षस्य रुत्वे सजूः ॥

ओज इव ओजस्वीव आचरतीति ओजायते।

९० ओजाय-धातोरूपाणि ॥

१ ओजा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ ओजाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ ओजा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ औजा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ औजायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ ओजाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ ओजायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ ओजायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ ओजायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० औजायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

ओजोऽप्सरसः ॥ ३।४।२८ ॥ इति सलुक् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अप्सरा इवाचरतीति अप्सरायते ।

९१ अप्सराय–धातोरूपाणि ॥

१ **अप्सरा**–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **अप्सराये**–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, ये, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ **अप्सरा**–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ **आप्सरा**–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **आप्सरायि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **अप्सराया**–ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **अप्सरायिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **अप्सरायिता**–", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **अप्सरायि**–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **आप्सरायि**–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

ओजोऽप्सरसः ॥ ३ । ४ । २८ ॥ इति सलुक् ॥

९३ पयाय–धातोरूपाणि ॥

१ **पया**–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **पयाये**–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ **पया**–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥ [यावहि, यामहि ॥
४ **अपया**–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये,
५ **अपयायि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **पयाया**–ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **पयायिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **पयायिता**–", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **पयायि**–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अपयायि**–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्ये, ष्यध्वम्,

मतान्तरेऽप्सरस एव सलोप इति अन्यत्र सकारविशिष्टान्येव 'पयस्यते' इत्यादिनिरूपाणि भवन्ति । केषाञ्चिन्मते–ओजःशब्दे वैकल्पिकसलोप इति 'ओजस्यते' इत्याद्यपि ॥

पय इवाचरतीति पयायते, पयस्यते ।

९२ पयस्य–धातोरूपाणि ॥

१ **पयस्**–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [वहि, महि ॥
२ **पयस्ये**–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य,
३ **पयस्**–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ **अपयस्**–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अपयस्यि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **अपयसि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **पयस्या** / **पयसा** –ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **पयस्यिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, ढ्वम्, य, वहि, महि ॥
७ **पयसिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **पयस्यिता** / **पयसिता** –", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **पयस्यि** / **पयसि** –ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **अपयस्यि** / **अपयसि** –ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

सो वा लुकि च ॥ ३ । ४ । २७ ॥ इति सलुगभावपक्षे निरुक्तरूपाणि–सलुकित्विमानि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

'लीहींक् आस्वादने' लेढीति लिट्, स इवाचरतीति लिह्यते।

९४ लिह्य-धातोरूपाणि ॥

१ लिह्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥

२ लिह्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

३ लिह्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥

४ अलिह्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ अलिह्यि / अलिहि } -ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ लिह्या / लिहा } -ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ लिह्यिषी / लिहिषी } -ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ लिह्यिता / लिहिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ लिह्यि / लिहि } -ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० अलिह्यि / अलिहि } -ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

गां रक्षतीति गोरट्, स इवाचरतीति गोरक्ष्यते।

९५ गोरक्ष्य-धातोरूपाणि ॥

१ गोरक्ष्-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥

२ गोरक्ष्ये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

[यै, यावहै, यामहै ॥

३ गोरक्ष्-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,

४ अगोरक्ष्-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ अगोरक्षिय-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

५ अगोरक्षि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ गोरक्ष्या / गोरक्षा } -ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ गोरक्ष्यिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

७ गोरक्षिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ गोरक्ष्यिता / गोरक्षिता } -", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ गोरक्ष्यि / गोरक्षि } -ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० अगोरक्ष्यि / अगोरक्षि } -ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

केचित्तु कर्त्तुः सम्बन्धिन उपमानाद् द्वितीयान्तात् क्विप्क्यङाविच्छन्ति। सापि सूत्रव्याख्या सूरिसम्मतेति अश्वतीत्यादौ अश्वमिवात्मानमाचरतीत्यादिविग्रहः। हंसायते इत्यादौ च हंसमिवात्मानमाचरतीत्यादि विग्रहो बोधव्यः।

इति प्रथमप्रकारापन्ना व्यञ्जनान्तप्रकृतिकाः क्यङन्ता नामधातवः समाप्ताः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अथ द्वितीयप्रकारापन्नाः क्यङन्ता नामधातवः ॥

अभृशो भृशो भवतीति भृशायते ।

९६ भृशाय–धातोरूपाणि ॥

१ **भृशा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **भृशाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै यामहै ॥
३ **भृशा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अभृशा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि॥
५ **अभृशायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्,
६ **भृशाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **भृशायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **भृशायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **भृशायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ।
१० **अभृशायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

भृशशब्दोऽतिशये तद्वति च वर्तते ॥

अनुत्सुक उत्सुको भवतीति उत्सुकायते ।

९७ उत्सुकाय–धातोरूपाणि ॥

१ **उत्सुका**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **उत्सुकाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ **उत्सुका**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ **औत्सुका**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **औत्सुकायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्,
६ **उत्सुकाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **उत्सुकायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **उत्सुकायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **उत्सुकायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ।
१० **औत्सुकायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

न प्रादिरप्रत्ययः ॥ ३ । ३ । ४ ॥ इत्यत्राप्रत्यय इति वचनान्नात्रोदो धातोरवयवत्वप्रतिषेधः । उत्सुकशब्द इष्टार्थसम्पादनाय उद्युक्ते, अभीष्टो गमिष्यतीत्युत्कण्ठान्विते च वर्तते ॥

अशीघ्रः शीघ्रो भवतीति शीघ्रायते ।

९८ शीघ्राय–धातोरूपाणि ॥

१ **शीघ्रा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **शीघ्राये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ **शीघ्रा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ **अशीघ्रा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अशीघ्रायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **शीघ्राया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **शीघ्रायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **शीघ्रायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे स्महे ॥
९ **शीघ्रायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अशीघ्रायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

शीघ्रशब्दो विलम्बाभावे, त्वरिते तद्वति च वर्तते ॥

अचपलश्चपलो भवतीति चपलायते ।

९९ चपलाय–धातोरूपाणि ॥

१ **चपला**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **चपलाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ **चपला**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ **अचपला**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अचपलायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **चपलाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **चपलायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **चपलायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **चपलायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अचपलायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

चपलशब्दश्चञ्चलादिषु वर्तते ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अपण्डितः पण्डितो भवतीति पण्डितायते ॥

१०० पण्डिताय-धातोरूपाणि ॥

१ **पण्डिता**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **पण्डिताये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **पण्डिता**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अपण्डिता**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अपण्डितायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ढ्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **पण्डिताया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **पण्डितायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **पण्डितायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **पण्डितायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **अपण्डितायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

आण्डरो मूर्खो मुष्करश्च। अनाण्डर आण्डरो भवतीति आण्डरायते।

१०१ आण्डराय-धातोरूपाणि ॥

१ **आण्डरा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [वहि, महि ॥
२ **आण्डराये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य,
३ **आण्डरा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ **आण्डरा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **आण्डरायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ढ्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **आण्डराया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **आण्डरायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **आण्डरायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **आण्डरायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **आण्डरायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

अकण्डरः कण्डरो भवतीति कण्डरायते।

१०२ कण्डराय-धातोरूपाणि ॥

१ **कण्डरा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **कण्डराये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **कण्डरा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अकण्डरा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अकण्डरायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ढ्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **कण्डराया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **कण्डरायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **कण्डरायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **कण्डरायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अकण्डरायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

जठरेति बहुवचनात् 'कडुङ् गतौ' इत्यस्य अरे कण्डरः। कण्डराशब्दः स्नायुसंघाते वर्तते ॥

अफेनः फेनो भवतीति फेनायते।

१०३ फेनाय-धातोरूपाणि ॥

१ **फेना**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **फेनाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **फेना**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अफेना**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **अफेनायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ढ्ढ्वम्, ढ्वम्,
६ **फेनाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **फेनायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **फेनायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **फेनायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अफेनायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

फेनशब्दो दुग्धजलादेरुपर्युपरिस्थे बुद्बुदाकारे पदार्थे हिमाद्रौ च वर्तते ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अशुचिः शुचिर्भवतीति शुचीयते ।

१०४ शुचीय-धातोरूपाणि ॥

१ शुची-यते, येते, यन्ते, यसे येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ शुचीये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ शुची-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अशुची-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि॥
५ अशुचीयि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ शुचीया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ शुचीयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ शुचीयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ शुचीयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० अशुचीयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

शुचिशब्दो वह्नौ, चित्रकवृक्षे, ज्येष्ठमासे, आषाढमासे, शुद्धाचरणे, शृङ्गाररसे, ग्रीष्मे, शुद्धमन्त्रिणि, अग्निभेदे, श्वेतवर्णे तद्वति च, वर्तते ॥

अनीलो नीलो भवतीति नीलायते ।

१०५ नीलाय-धातोरूपाणि ॥

१ नीला-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ नीलाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ नीला-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अनीला-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अनीलायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्,
६ नीलाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ नीलायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ नीलायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ नीलायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० अनीलायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

नीलशब्दः स्वनामख्यातवर्णादौ वर्तते ॥

अहरितो हरितो भवतीति हरितायते ।

१०६ हरिताय-धातोरूपाणि ॥

१ हरिता-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ हरिताये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ हरिता-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ अहरिता-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अहरितायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ हरिताया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ हरितायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ हरितायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ हरितायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अहरितायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

हरितशब्दो हरिद्वर्णादौ वर्तते ॥

अमन्दो मन्दो भवतीति मन्दायते ।

१०७ मन्दाय-धातोरूपाणि ॥

१ मन्दा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ मन्दाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ मन्दा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अमन्दा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अमन्दायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ मन्दाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ मन्दायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ मन्दायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ मन्दायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अमन्दायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

मन्दशब्दो मूर्खे, मृदौ, अभाग्ये, रोगिणि, अल्पे, स्वतन्त्रे, खले, मदरते, शनिग्रहे, हस्तभेदे, यमे, प्रलये च, वर्तते ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अमद्रो मद्रो भवतीति मद्रायते ॥

१०८ मद्राय-धातोरूपाणि ॥

१ मद्रा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ मद्राये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ मद्रा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अमद्रा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अमद्रायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ मद्राया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ मद्रायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ मद्रायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ मद्रायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अमद्रायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

मद्रो देशविशेषे, हर्षे, मङ्गले च ॥

अभद्रो भद्रो भवतीति भद्रायते ।

१०९ भद्राय-धातोरूपाणि ॥

१ भद्रा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ भद्राये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ भद्रा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अभद्रा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अभद्रायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ भद्राया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ भद्रायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ भद्रायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ भद्रायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अभद्रायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम् ॥

भद्रशब्दो मङ्गलादिषु वर्तते ॥

सम्पूर्वाच्चिनोतेर्डित् कत् समो मकारस्यानुस्वारपूर्वः शकारश्च । संश्चद् अध्वर्युः कुहकश्च । असंश्चत् संश्चद् भवतीति संश्चायते । विस्मापकीभवतीत्यर्थ इति तु क्रियारत्नसमुच्चयः ।

११० संश्चाय-धातोरूपाणि ॥

१ संश्चा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ संश्चाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ संश्चा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ असंश्चा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ असंश्चायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ संश्चाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ संश्चायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ संश्चायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ संश्चायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० असंश्चायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

उणादिनिष्पन्नानामपि पाक्षिके व्युत्पत्तिपक्षाङ्गीकारे तु ४ संशचा-, ५ संशचायि-, १० संशचायि-, ॥

तृपच्चन्द्रः । अतृपत् तृपद् भवतीति तृपायते ।

१११ तृपाय-धातोरूपाणि ॥

१ तृपा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ तृपाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ तृपा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अतृपा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अतृपायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ तृपाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ तृपायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ तृपायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ तृपायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अतृपायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अरेफत् रेफद् भवतीति रेफायते।

११२ रेफाय-धातोरूपाणि ॥

१ **रेफा**-यते, येते, यन्ते, यसे येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **रेफाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **रेफा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अरेफा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि॥
५ **अरेफायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ **रेफाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **रेफायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **रेफायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **रेफायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अरेफायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

'तृफत् तृप्तौ' इत्यस्य, 'रिफत् कथनयुद्धहिंसादानेषु' इत्यस्य च क्रमात् "संश्चद्वेहत्साक्षादयः" ॥ उणा० ८८२ ॥ इति निपातनात्, रिफत् रेहत् ॥

अरेहद् रेहद् भवतीति रेहायते।

११३ रेहाय-धातोरूपाणि ॥

१ **रेहा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **रेहाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **रेहा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अरेहा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **अरेहायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्,
६ **रेहाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **रेहायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **रेहायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **रेहायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **अरेहायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

विहन्ति गर्भमिति वेहत्, गर्भघातिन्यप्रजा स्त्री अनड्वांश्च। अवेहद् वेहद् भवतीति वेहायते।

११४ वेहाय-धातोरूपाणि ॥

१ **वेहा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **वेहाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **वेहा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अवेहा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **अवेहायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ **वेहाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **वेहायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **वेहायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **वेहायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अवेहायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

उणादिनिष्पन्नानामपि पाक्षिके व्युत्पत्तिपक्षाङ्गीकारे तु ४ वेऽहा-, ५ वेऽहायि-, १० वेऽहायि-, ॥

अवर्चो वर्चो भवतीति वर्चायते। अत्र वर्चःशब्दस्तद्वति वर्तते।

११५ वर्चाय-धातोरूपाणि ॥

१ **वर्चा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **वर्चाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ **वर्चा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ **अवर्चा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **अवर्चायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ **वर्चाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **वर्चायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **वर्चायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **वर्चायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अवर्चायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

वर्चस् शब्दो रूपे, शुक्रे, तेजसि, विष्ठायां, चन्द्रपुत्रे च वर्तते॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अनुन्मना उन्मना भवतीति उन्मनायते ।

११६ उद्-मनाय-धातोरूपाणि ॥

१ उन्मना-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे॥
२ उन्मनाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ उन्मना-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ उदमना-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ उद्मनायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि॥
६ उन्मनाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ०॥
७ उन्मनायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ उन्मनायिता-",रौ, रः, से,साथे, ध्वे, हे,स्वहे,स्महे ॥
९ उन्मनायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये,ष्यावहे, ष्यामहे॥ [ष्यध्वम्,ष्ये,ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० उदमनायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

उन्मनस्-शब्द उत्कण्ठायुक्ते अन्यमनस्के च वर्तते ।

असुमनाः सुमना भवतीति सुमनायते । अथवा अमनस्वी मनस्वी सुभवतीति सुमनायते ।

११७ सु-मनाय-धातोरूपाणि ॥

१ सुमना-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे॥
२ सुमनाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै यामहै ॥
३ सुमना-यताम्, येताम्,यन्ताम्,यस्व,येथाम्,यध्वम्,
४ स्वमना-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि॥
५ स्वमनायि-ष्ट,षाताम्,षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्,
६ सुमनाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ सुमनायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ सुमनायिता-",रौ,रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे,स्महे ॥
९ सुमनायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते,ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि।
१० स्वमनायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

सुमनस्-शब्दः पुष्पे, मालत्यां, प्रशस्तचित्तयुक्ते, प्रशान्ते मनसि, देवे, पण्डिते, पूतिकरञ्जे, निम्बे, गोधूमे, शतपत्र्यां च वर्तते ॥

अदुर्मना दुर्मना भवतीति दुर्मनायते । अथवा अमनस्वी मनस्वी दुर्भवतीति दुर्मनायते ।

११८ दुर्-मनाय-धातोरूपाणि ॥

१ दुर्मना-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे, यामहे॥
२ दुर्मनाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ दुर्मना-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ दुरमना-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्,ध्वम्,षि,ष्वहि, ष्महि॥
५ दुरमनायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्,
६ दुर्मनाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ०॥
७ दुर्मनायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ दुर्मनायिता-",रौ,रः, से, साथे, ध्वे,हे, स्वहे, स्महे ॥
९ दुर्मनायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० दुरमनायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

दुर्मनस्-शब्दो विमनस्के, शतावर्यां च वर्तते ॥

अनभिमना अभिमना भवतीति अभिमनायते। अथवा अमनस्वी मनस्वी अभिभवतीति अभिमनायते।

११९ अभि-मनाय-धातोरूपाणि ॥

१ अभिमना-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे॥
२ अभिमनाये-त, याताम्, रन्, थाः,याथाम्, ध्वम्,य, वहि, महि॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ अभिमना-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ अभ्यमना-यत, येताम्, यन्त, यथाः,येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अभ्यमनायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ अभिमनाया-ञ्चक्रे, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ अभिमनायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ अभिमनायिता-",रौ,रः,से,साथे,ध्वे,हे,स्वहे,स्महे ॥
९ अभिमनायि-ष्यते,ष्येते,ष्यन्ते, ष्यसे,ष्येथे ष्यध्वे,ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अभ्यमनायि-ष्यत,ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अनोजस्वी ओजस्वी भवतीति ओजायते । (अत्र तद्वृत्तेरेव च्व्यर्थे इति धर्ममात्रवृत्तेर्न भवतीति, वाक्यमेव अनोज ओजो भवति ।)

१२० ओजाय-धातोरूपाणि ॥

१ **ओजा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ **ओजाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **ओजा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **औजा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **औजायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ **ओजाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **ओजायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **ओजायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ **ओजायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **औजायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

ओजस्-शब्दः सामर्थ्यादौ वर्तते ।

इति द्वितीयप्रकारापन्ना भृशादिप्रकृतिकाः क्यङन्ता नामधातवः॥

अथ तृतीयप्रकारापन्नाः क्यङन्ता नामधातवः ॥ चतुर्थ्यन्तेभ्यःपापे वर्तमानेभ्यः कष्टादिभ्यः क्रमणे प्रवर्तनेऽर्थे क्यङ् भवतीति कष्टाय कर्मणे क्रामति प्रवर्तत इति कष्टायते ।

१२१ कष्टाय-धातोरूपाणि ॥

१ **कष्टा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ **कष्टाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यावहै॥
३ **कष्टा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ **अकष्टा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **अकष्टायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ **कष्टाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **कष्टायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **कष्टायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ **कष्टायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० **अकष्टायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

कक्षाय क्रामतीति कक्षायते ।

१२२ कक्षाय-धातोरूपाणि ॥

१ **कक्षा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [य, वहि, महि ॥
२ **कक्षाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्,
३ **कक्षा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥ [ये, यावहि, यामहि ॥
४ **अकक्षा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्,
५ **अकक्षायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **कक्षाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ०॥
७ **कक्षायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **कक्षायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ **कक्षायि**-ष्यते ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **अकक्षायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

कृच्छ्राय क्रामतीति कृच्छ्रायते ।

१२३ कृच्छ्राय-धातोरूपाणि ॥

१ **कृच्छ्रा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **कृच्छ्राये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ **कृच्छ्रा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ **अकृच्छ्रा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **अकृच्छ्रायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्,
६ **कृच्छ्राया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **कृच्छ्रायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **कृच्छ्रायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ **कृच्छ्रायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **अकृच्छ्रायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

सत्राथ क्रामतीति सत्रायते ।

१२४ सत्राय-धातोरूपाणि ॥

१ **सत्रा**-यते,येते, यन्ते, यसे,येथे, यध्वे,ये,यावहे,यामहे॥
२ **सत्राये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **सत्रा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **असत्रा**-यत, येताम्, यन्त,यथाः, येथाम्,यध्वम्,ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि. ष्वहि, ष्महि ॥
५ **असत्रायि**-ष्ट, षाताम्, षत,ष्ठाः, षाथाम्,इढ्वम्,ढ्वम्,
६ **सत्राया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **सत्रायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **सत्रायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **सत्रायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० **असत्रायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

गहनाय क्रामतीति गहनायते ।

१२५ गहनाय-धातोरूपाणि ॥

१ **गहना**-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे, ये,यावहे,यामहे ॥
२ **गहनाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ **गहना**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ **अगहना**-यत, येताम्, यन्त, यथाः,येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **अगहनायि**-ष्ट,षाताम्,षत, ष्ठाः,षाथाम्,इढ्वम्,ढ्वम्,
६ **गहनाया**-ञ्चक्रे, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास,इ०॥
७ **गहनायिषी**-ष्ट, यास्ताम्,रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **गहनायिता**-", रौ,रः, से, साथे,ध्वे,हे,स्वहे, स्महे ॥
९ **गहनायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे,ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये,ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अगहनायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

कष्टाय तपसे क्रामतीति विग्रहे क्यङ् न भवति पापवृत्तित्वाभावात् । द्वितीयान्तेभ्यः पापचिकीर्षायामित्यन्ये । तेन कष्टं चिकीर्षतीति कष्टायंते इत्यादि। केषाञ्चिन्मते कक्षादयो वृत्तिविषये पापार्थाः, तेभ्यो द्वितीयान्तेभ्यश्चिकीर्षायां क्यङ् भवति तेन कक्षायते इत्यादीनां पापं चिकीर्षतीत्यस्त्रपदविग्रहः । पापं कर्तुमुत्सहत इत्यभिप्रायार्थः ॥

इति तृतीयप्रकारापन्नाः क्यङन्ता नामधातवः ॥

अथ चतुर्थप्रकारापन्नः क्यङन्तो नामधातुः । रोमन्थमभ्यवहृतं द्रव्यमुच्चर्वयति उद्गीर्य चर्वयतीति रोमन्थायते ।

१२६ रोमन्थाय-धातोरूपाणि ॥

१ **रोमन्था**-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे ॥
२ **रोमन्थाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **रोमन्था**-यताम्,येताम्,यन्ताम्,यस्व,येथाम्,यध्वम्,
४ **अरोमन्था**-यत, येताम्, यन्त,यथाः, येथाम्,यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि,ष्महि॥
५ **अरोमन्थायि**-ष्ट,षाताम्,षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्,
६ **रोमन्थाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ०॥ मास,इ० ॥
७ **रोमन्थायिषी**-ष्ट,यास्ताम्,रन्,ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **रोमन्थायिता**-",रौ, रः,से,साथे,ध्वे,हे, स्वहे,स्महे ॥
९ **रोमन्थायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये,ष्यावहे,ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि,ष्यामहि॥
१० **अरोमन्थायि**-ष्यत,ष्येताम्,ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

इति चतुर्थप्रकारापन्नः क्यङन्तो नामधातुः ॥

अथ पञ्चमप्रकारापन्ना क्यङन्ता नामधातवः । फेनमुद्वमतीति फेनायते ।

१२७ फेनाय-धातोरूपाणि ॥

१ **फेना**-यते, येते,यन्ते,यसे, येथे,यध्वे, ये,यावहे,यामहे॥
२ **फेनाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ **फेना**-यताम्, येताम्,यन्ताम्,यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥ [ये, यावहि, यामहि ॥
४ **अफेना**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्,
५ **अफेनायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **फेनाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **फेनायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **फेनायिता**-", रौ,रः, से,साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ **फेनायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे॥ [ष्यध्वम्, ष्ये,ष्यावहि,ष्यामहि॥
१० **अफेनायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

ऊष्माणमुद्वमतीति ऊष्मायते ।

१२८ ऊष्माय-धातोरूपाणि ॥

१ ऊष्मा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ ऊष्माये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ ऊष्मा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ औष्मा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ औष्मायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ ऊष्माया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ ऊष्मायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ ऊष्मायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ ऊष्मायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० औष्मायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

बाष्पमुद्वमतीति बाष्पायते ।

१२९ बाष्पाय-धातोरूपाणि ॥

१ बाष्पा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ बाष्पाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ बाष्पा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अबाष्पा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अबाष्पायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ बाष्पाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ बाष्पायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ बाष्पायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ बाष्पायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अबाष्पायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

धूममुद्वमतीति धूमायते ।

१३० धूमाय-धातोरूपाणि ॥

१ धूमा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ धूमाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ धूमा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अधूमा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ अधूमायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ धूमाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ धूमायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ धूमायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ धूमायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अधूमायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

मतान्तरे उद्वमनेऽर्थे धूमशब्दात् क्यङ् न भवति ।

इति पञ्चमप्रकारापन्नाः क्यङन्ता नामधातवः ॥

अथ षष्ठप्रकारापन्नाः सुखादिप्रकृतिकाः क्यङन्ता नामधातवः ।

सुखमनुभवतीति सुखायते । साक्षात्कारोऽनुभवः ।

१३१ सुखाय-धातोरूपाणि ॥

१ सुखा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ सुखाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ सुखा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ असुखा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ असुखायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ सुखाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ सुखायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्,, ध्वम् य, वहि, महि ॥
८ सुखायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ सुखायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० असुखायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

दुःखमनुभवतीति दुःखायते।

१३२ दुःखाय-धातोरूपाणि ॥

१ दुःखा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ दुःखाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ दुःखा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ अदुःखा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अदुःखायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ दुःखाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ दुःखायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, ढ्वम्, य, वहि, महि ॥
८ दुःखायिता-'', रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ दुःखायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अदुःखायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

तृप्रं दुःखमनुभवतीति तृप्रायते।

१३३ तृप्राय-धातोरूपाणि ॥

१ तृप्रा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ तृप्राये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ तृप्रा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥ [यावहि, यामहि ॥
४ अतृप्रा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये,
५ अतृप्रायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ तृप्राया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ तृप्रायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ तृप्रायिता-'', रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ तृप्रायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अतृप्रायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

कृच्छ्रं दुःखमनुभवतीति कृच्छ्रायते।

१३४ कृच्छ्राय-धातोरूपाणि ॥

१ कृच्छ्रा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ कृच्छ्राये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ कृच्छ्रा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ अकृच्छ्रा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अकृच्छ्रायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ कृच्छ्राया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ कृच्छ्रायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ कृच्छ्रायिता-'', रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ कृच्छ्रायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अकृच्छ्रायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

अस्रमश्रु, प्रज्ञाद्यणि आस्रः।
आस्रमनुभवतीति आस्रायते।

१३५ आस्राय-धातोरूपाणि ॥

१ आस्रा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ आस्राये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ आस्रा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ आस्रा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ आस्रायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ आस्राया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ आस्रायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ आस्रायिता-'', रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ आस्रायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० आस्रायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

अलीकमप्रियमनुभवति अलीकायते ।

१३६ अलीकाय-धातोरूपाणि ॥

१ **अलीका**-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे॥
२ **अलीकाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्,य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ **अलीका**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ **आलीका**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **आलीकायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **अलीकाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **अलीकायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्,ष्ठाः,यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **अलीकायिता**-", रौ, रः, से, साथे,ध्वे,हे,स्वहे,स्महे॥
९ **अलीकायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **आलीकायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

करणमनुभवतीति करणायते ।

१३७ करणाय-धातोरूपाणि ॥

१ **करणा**-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे, यामहे॥
२ **करणाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ **करणा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ **अकरणा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः,येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अकरणायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **करणाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **करणायिषी**-ष्ट, यास्ताम्,रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **करणायिता**-", रौ, रः, से,साथे, ध्वे,हे,स्वहे, स्महे॥
९ **करणायि**-ष्यते, ष्येते,ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **अकरणायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

कृपणमनुभवतीति कृपणायते ।

१३८ कृपणाय-धातोरूपाणि ॥

१ **कृपणा**-यते, येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे॥
२ **कृपणाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **कृपणा**-यताम्,येताम्,यन्ताम्,यस्व,येथाम्,यध्वम्,
४ **अकृपणा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः,येथाम्,यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अकृपणायि**-ष्ट, षाताम्, षत,ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **कृपणाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **कृपणायिषी**-ष्ट,यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **कृपणायिता**-",रौ,रः,से साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ **कृपणायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **अकृपणायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥

सोढमनुभवतीति सोढायते ।

१३९ सोढाय-धातोरूपाणि ॥

१ **सोढा**-यते,येते, यन्ते,यसे, येथे, यध्वे, ये,यावहे,यामहे॥
२ **सोढाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **सोढा**-यताम्, येताम्,यन्ताम्, यस्व, येथाम्,यध्वम्,
४ **असोढा**-यत, यताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **असोढायि**-ष्ट,षाताम्,षत, ष्ठाः,षाथाम्,ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **सोढाया**-ञ्चके, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **सोढायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्,ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **सोढायिता**-", रौ,रः, से,साथे, ध्वे, हे,स्वहे, स्महे ॥
९ **सोढायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे,ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **असोढायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

प्रतीपं प्रतिकूलमनुभवतीति प्रतीपायते ।

१४० प्रतीपाय–धातोरूपाणि ॥

१ **प्रतीपा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ **प्रतीपाये**–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **प्रतीपा**–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **प्रत्यपा**–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **प्रत्यपायि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्,
६ **प्रतीपाया**–ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ० ॥
७ **प्रतीपायिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **प्रतीपायिता**–", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ **प्रतीपायि**–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **प्रत्यपायि**–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्.

मतान्तरे ४ अप्रतीपा–, ५ अप्रतीपायि–, १० अप्रतीपायि–।

मतान्तरे करणशब्दस्थाने करुणशब्दः पठ्यते । अस्रशब्दश्चाधिकः ॥

अथ सप्तमप्रकारापन्नाः शब्दादिप्रकृतिकाः क्यङन्ता नामधातवः ॥ शब्दादिभ्यः कर्मभ्यः करोत्यर्थे क्यङ् वा भवति । शब्दं करोति शब्दायते ।

१४१ शब्दाय–धातोरूपाणि ॥

१ **शब्दा**–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **शब्दाये**–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ **शब्दा**–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ **अशब्दा**–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **अशब्दायि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्,
६ **शब्दाया**–ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **शब्दायिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, ढ्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **शब्दायिता**–", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **शब्दायि**–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० **अशब्दायि**–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

वैरं करोतीति वैरायते ।

१४२ वैराय–धातोरूपाणि ॥

१ **वैरा**–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **वैराये** त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ **वैरा**–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ **अवैरा**–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अवैरायि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **वैराया**–ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **वैरायिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **वैरायिता**–", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **वैरायि**–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **अवैरायि**–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

कलहं करोतीति कलहायते ।

१४३ कलहाय–धातोरूपाणि ॥

१ **कलहा**–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ **कलहाये**–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ **कलहा**–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ **अकलहा**–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अकलहायि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **कलहाया**–ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **कलहायिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **कलहायिता**–", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **कलहायि**–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **अकलहायि**–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

ओघः समूहे जलवेगे परम्परायां द्रुतनृत्ये च ।
ओघं करोतीति ओघायते ।

१४४ ओघाय-धातोरूपाणि ॥

१ ओघा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ ओघाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ ओघा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ औघा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ औघायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ ओघाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ ओघायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ ओघायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ ओघायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० औघायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

वेगः प्रवाहे जवे रेतसि च ।
वेगं करोतीति वेगायते ।

१४५ वेगाय-धातोरूपाणि ॥

१ वेगा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ वेगाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ वेगा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ अवेगा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अवेगायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ वेगाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ वेगायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ वेगायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ वेगायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अवेगायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

युद्धं करोतीति युद्धायते ।

१४६ युद्धाय-धातोरूपाणि ॥

१ युद्धा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ युद्धाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यैं, यावहै, यामहै ॥
३ युद्धा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अयुद्धा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अयुद्धायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ युद्धाया-ञ्चके, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ युद्धायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ युद्धायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ युद्धायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० अयुद्धायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

अभ्रं करोतीति अभ्रायते ।

१४७ अभ्राय-धातोरूपाणि ॥

१ अभ्रा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ अभ्राये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ अभ्रा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ आभ्रा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ आभ्रायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ अभ्राया-ञ्चके, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ अभ्रायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ अभ्रायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ अभ्रायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० आभ्रायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

कण्वं पापं करोतीति कण्वायते ।

१४८ कण्वाय-धातोरूपाणि ॥

१ कण्वा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ कण्वाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै यामहै ॥
३ कण्वा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अकण्वा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अकण्वायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ कण्वाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ कण्वायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ कण्वायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ कण्वायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अकण्वायि-ष्यत, ष्यताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि।

मम करोतीति ममायते ।

१४९ ममाय-धातोरूपाणि ॥

१ ममा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ ममाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ ममा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अममा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अममायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि॥
६ ममाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ ममायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ ममायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ ममायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० अममायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,
मतान्तरे ओघवेगयुद्धममशब्देभ्यः करोत्यर्थे क्यङ् नास्ति ॥

मेघं करोतीति मेघायते ।

१५० मेघाय-धातोरूपाणि ॥

१ मेघा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ मेघाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ मेघा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ अमेघा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अमेघायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ मेघाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ० ॥
७ मेघायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ मेघायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ मेघायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अमेघायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

अटा पर्यटनं । अटां करोतीति अटायते ।

१५१ अटाय-धातोरूपाणि ॥

१ अटा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ अटाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ अटा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ आटा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि॥
५ आटायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्,
६ अटाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ अटायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ अटायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ अटायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० आटायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Muthulakshmi Trust

अट्टा हिंसायामनादरेऽतिक्रमे च ।
अट्टां करोतीति अट्टायते ।

१५२ अट्टाय-धातोरूपाणि ॥

१ **अट्टा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **अट्टाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ **अट्टा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ **आट्टा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **आट्टायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्,
६ **अट्टाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **अट्टायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **अट्टायिता**-",रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ **अट्टायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० **आट्टायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

अटाट्यां परिभ्रमणं करोतीति अटाट्यायते ।

१५३ अटाट्याय-धातोरूपाणि ॥

१ **अटाट्या**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [य, वहि, महि ॥
२ **अटाट्याये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्,
३ **अटाट्या**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥ [ये, यावहि, यामहि ॥
४ **आटाट्या**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्,
५ **आटाट्यायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **अटाट्याया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ०॥
७ **अटाट्यायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **अटाट्यायिता**-",रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ **अटाट्यायि**-ष्यते ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **आटाट्यायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

शीकां सेचनं करोतीति शीकायते ।

१५४ शीकाय-धातोरूपाणि ॥

१ **शीका**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ **शीकाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यावहै॥
३ **शीका**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ **अशीका**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अशीकायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **शीकाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **शीकायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **शीकायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ **शीकायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **अशीकायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

सोटां करोतीति सोटायते ।

१५५ सोटाय-धातोरूपाणि ॥

१ **सोटा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ **सोटाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **सोटा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **असोटा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **असोटायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **सोटाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **सोटायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **सोटायिता**-",रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ **सोटायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **असोटायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

कोटां दुर्गसदृशाचरणं करोतीति कोटायते ।

१५६ कोटाय-धातोरूपाणि ॥

१ **कोटा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **कोटाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **कोटा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अकोटा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अकोटायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **कोटाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **कोटायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **कोटायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **कोटायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **अकोटायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम् ॥ ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

पोटा पुरुषवेषधारिणी स्त्री उभयव्यञ्जना भुजिष्यदासी च । पोटां करोतीति पोटायते ।

१५७ पोटाय-धातोरूपाणि ॥

१ **पोटा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **पोटाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **पोटा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अपोटा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अपोटायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **पोटाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **पोटायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **पोटायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **पोटायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अपोटायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

प्रुष्वा निवृत्तिर्जललवश्च । प्रुष्वां करोतीति प्रुष्वायते ।

१५८ प्रुष्वाय-धातोरूपाणि ॥

१ **प्रुष्वा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **प्रुष्वाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **प्रुष्वा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अप्रुष्वा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अप्रुष्वायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **प्रुष्वाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **प्रुष्वायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **प्रुष्वायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **प्रुष्वायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अप्रुष्वायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

सुदिनं करोतीति सुदिनायते ।

१५९ सु-दिनाय-धातोरूपाणि ॥

१ **सुदिना**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **सुदिनाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ **सुदिना**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ **स्वदिना**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **स्वदिनायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ **सुदिनाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **सुदिनायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **सुदिनायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **सुदिनायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **स्वदिनायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, मतान्तरे तु ४ असुदिना-, ५ असुदिनायि-, १० असुदिनायि-इत्यपि स्यात् ।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

दुर्दिनं करोतीति दुर्दिनायते ।

१६० दुर्-दिनाय-धातोरूपाणि ॥

१ दुर्दिना-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ दुर्दिनाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ दुर्दिना-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ दुरदिना-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ दुरदिनायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ दुर्दिनाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ दुर्दिनायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ दुर्दिनायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ दुर्दिनायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० दुरदिनायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, मतान्तरे दुर्दिनात्पूर्वमपि अटा भाव्यम् ॥

नीहारं हिमं करोतीति नीहारायते ।

१६१ नी-हाराय-धातोरूपाणि ॥

१ नीहारा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ नीहाराये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ नीहारा -यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ न्यहारा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ न्यहारायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ नीहाराया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ नीहारायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ नीहारायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ नीहारायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० न्यहारायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, मतान्तरे नीहारात्पूर्वमपि ४ अनीहारा-, ५ अनीहारायि-, १० अनीहारायि-, इति बाध्यम् ॥

" **शब्दादेः कृतौ वा** " इत्यत्र वाशब्दो व्यवस्थितविभाषार्थः । व्यवस्थितं प्रयोगारूढं विधिप्रतिषेधादिकार्यं विशेषेण भाषत इति व्यवस्थितविभाषा तदर्थ इत्यर्थः । तेन यथादर्शनं णिजपि भवति । शब्दयति । वैरयति । सूत्रे वाधिकाराद्वाक्यमपि भवति । इति सप्तमप्रकारापन्ना शब्दादिप्रकृतिकाः क्यङन्ता नामधातवः ॥

इति क्यङ्प्रत्ययान्ता नामधातवः ॥

इति श्रीमत्तपोगणगगनाङ्गणगगनमणि-सार्वसार्वज्ञशासनसार्वभौम-विद्यापीठादि-प्रस्थानपञ्चकसमाराधक--संविग्नशाखीय--आचार्यचूडामणि--अखण्डविजय-श्रीमद्गुरुराजविजयनेमिसूरीश्वरचरणेन्दिरामन्दिरेन्दिन्दिरायमाणेनान्ते-वासिना शास्त्रविशारदेन कविरत्नेन व्याकरणवास्पतिना महोपाध्याय-लावण्यविजयगणिना विरचितस्य धातुरत्नाकरस्य नामधातु-प्रक्रियानिरूपणे षष्ठभागे क्यङ्प्रत्ययान्तप्रकरणम् सम्पूर्णम् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अथ क्यङ्ष्प्रत्ययान्तप्रकरणम् ॥

निरूपिताः क्यङ्प्रत्ययान्ता नामधातवः। इदानीं क्यङ्ष्प्रत्ययान्ता नामधातवो निरूपणीयाः। ननु कीदृशान्नाम्नः कस्मिन्नर्थे क्यङ्ष् प्रत्ययो भवति। को वा क्यङ्क्यङ्षो-र्विशेष इति चेल्लक्ष्यतामियं लक्षणद्वयी ॥

डाच्लोहितादिभ्यः षित् ॥ ३ । ४ । ३० ॥

डाच्प्रत्ययान्तेभ्यो लोहितादिभ्यश्च कर्तृभ्यश्च्व्यर्थे क्यङ्प्रत्ययः षिद्भवति। डाच्-अपटत् पटद्भवति, पटपटायति पटपटायते। एवं दमदमायति, दमदमायते। डाजन्तात् क्यङ्ष्विधानात् कृभ्वस्तिभिरिव क्यङ्षाऽपि योगे डाज् भवति। अलोहितो लोहितो भवति लोहितायति, लोहितायते। कर्तुरित्येव, अपटपटा पटपटा करोति। अलोहितं लोहितं करोति। च्व्यर्थ इत्येव, लोहितो भवति। लोहित जिह्म श्याम धूम चर्मन् हर्ष गर्व सुख दुःख मूर्छा निद्रा कृपा करुणा। बहुवचनमाकृतिगणार्थम्। लोहितादिषु लोहितशब्दादेवेच्छन्त्यन्ये। षकारः " क्यङ्षो नवा ॥ ३ । ३ । ४३ ॥ इति विशेषणार्थः। धूमादीनां स्वतन्त्रार्थवृत्तीनां प्रकृतिविकारभावाप्रतीतेश्च्व्यर्थो नास्तीति तद्वृत्तिभ्यः प्रत्ययो भवति। अधूमवान् धूमवान् भवति धूमायति धूमायते ॥ ३० ॥

क्यङ्षो नवा ॥ ३ । ३ । ४३ ॥

डाच्लोहितादिभ्यः क्यङ षिद् वक्ष्यते। तदन्ताद्धातोः कर्तर्यात्मनेपदं वा भवति। पटपटायति। पटपटायते। लोहितायति। लोहितायते। निद्रायति। निद्रायते ॥ ४३ ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अपटत् पटद्भवतीति पटपटायति । पटपटायते ।

१ पटपटाय–धातोरूपाणि ॥

१ **पटपटाय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **पटपटाये**–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **पटपटाय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अपटपटाय**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अपटपटाय्**–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **पटपटाया**–ञ्चके, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **पटपटाय्या**–त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **पटपटायिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **पटपटायिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अपटपटायिष्य**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अलोहितो लोहितो भवतीति लोहितायते लोहितायति ।

२ लोहिताय–धातोरूपाणि ॥

१ **लोहिताय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **लोहिताये**–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **लोहिताय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अलोहिताय**–त्, ताम्, न्, ः, तम, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अलोहिताय्**–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **लोहिताया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **लोहिताय्या**–त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **लोहितायिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **लोहितायिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अलोहितायिष्य**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

आत्मनेपदे

१ **पटपटा**–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **पटपटाये**–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **पटपटा**–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अपटपटा**–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **अपटपटायि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्,
६ **पटपटाया**–ञ्चके, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **पटपटायिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **पटपटायिता**–", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **पटपटायि**–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अपटपटायि**–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

एवं दमदमायति, दमदमायते । मतान्तरे डाजन्तानामभूततद्भावविषयत्वं नास्तीति पटद्भवतीत्येव विग्रहः ॥

आत्मनेपदे

१ **लोहिता**–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **लोहिताये**–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ **लोहिता**–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ **अलोहिता**–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अलोहितायि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **लोहिताया**–ञ्चके, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **लोहितायिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **लोहितायिता**–", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **लोहितायि**–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **अलोहितायि**–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अलोहिनी लोहिनी भवतीति लोहिनीयते, लोहिनीयति ।

३ लोहिनीय-धातोरूपाणि ॥ परस्मैपदे

१ **लोहिनीय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **लोहिनीये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **लोहिनीय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अलोहिनीय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अलोहिनीय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **लोहिनीया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **लोहिनीय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **लोहिनीयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **लोहिनीयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अलोहिनीयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

आत्मनेपदे

१ **लोहिनी**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **लोहिनीये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ **लोहिनी**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ **अलोहिनी**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अलोहिनीयि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **लोहिनीया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **लोहिनीयिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **लोहिनीयिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **लोहिनीयि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अलोहिनीयि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

नामग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापि ग्रहणमिति लोहित-शब्देनास्यापि ग्रहणम् ॥

जिह्मः कुटिलो मन्दश्च । अजिह्मो जिह्मो भवतीति जिह्मायते, जिह्मायति ।

४ जिह्माय-धातोरूपाणि ॥ परस्मैपदे

१ **जिह्माय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **जिह्माये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **जिह्माय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अजिह्माय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अजिह्माय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **जिह्माया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **जिह्माय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **जिह्मायिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **जिह्मायिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अजिह्मायिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

आत्मनेपदे

१ **जिह्मा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **जिह्माये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ **जिह्मा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
४ **अजिह्मा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **अजिह्मायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्,
६ **जिह्माया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **जिह्मायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **जिह्मायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **जिह्मायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **अजिह्मायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

अश्यामः श्यामो भवतीति श्यामायते श्यामायति ।

५ श्यामाय-धातोरूपाणि ॥ परस्मैपदे

१ **श्यामाय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ **श्यामाये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ **श्यामाय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ **अश्यामाय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ **अश्यामाय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ **श्यामाया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ **श्यामाय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ **श्यामायिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ **श्यामायिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० **अश्यामायिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

आत्मनेपदे

१ **श्यामा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥

२ **श्यामाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥

३ **श्यामा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,

४ **अश्यामा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥

५ **अश्यामायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ढ्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

६ **श्यामाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ **श्यामायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ **श्यामायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ **श्यामायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० **अश्यामायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

अधूमवान् धूमवान् भवतीति धूमायते, धूमायति ।

६ धूमाय-धातोरूपाणि ॥ परस्मैपदे

१ **धूमाय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ **धूमाये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ **धूमाय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ **अधूमाय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ **अधूमाय्**-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥

६ **धूमाया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ **धूमाय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ **धूमायिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ **धूमायिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० **अधूमायिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

आत्मनेपदे

१ **धूमा**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥

२ **धूमाये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥

३ **धूमा**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,

४ **अधूमा**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥

५ **अधूमायि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ढ्ढ्वम्, ढ्वम्,

६ **धूमाया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ **धूमायिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥

८ **धूमायिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥

९ **धूमायि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥

१० **अधूमायि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

धूमादीनां स्वतन्त्रार्थवृत्तीनां प्रकृतिविकारभावाप्रतीतेश्च्व्यर्थो नास्तीति तद्वद्वृत्तिभ्यः प्रत्ययो भवति ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अचर्मवान् चर्मवान् भवतीति चर्मायते, चर्मायति।

८ चर्माय-धातोरूपाणि ॥ परस्मैपदे

१ चर्माय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ चर्माये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ चर्माय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अचर्माय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अचर्माय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ चर्माया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास इ० ॥
७ चर्माय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ चर्मायिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ चर्मायिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० अचर्मायिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

आत्मनेपदे

१ चर्मा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ चर्माये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ चर्मा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अचर्मा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अचर्मायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ चर्माया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ चर्मायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ चर्मायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ चर्मायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अचर्मायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

अहर्षवान् हर्षवान् भवतीति हर्षायते, हर्षायति।

८ हर्षाय-धातोरूपाणि ॥ परस्मैपदे

१ हर्षाय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ हर्षाये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ हर्षाय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अहर्षाय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ अहर्षाय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ हर्षाया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ हर्षाय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ हर्षायिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ हर्षायिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० अहर्षायिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

आत्मनेपदे

१ हर्षा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ हर्षाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ हर्षा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अहर्षा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि॥
५ अहर्षायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ हर्षाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ हर्षायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ हर्षायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ हर्षायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अहर्षायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अगर्ववान् गर्ववान् भवतीति गर्वायते, गर्वायति ।

९ गर्वाय-धातोरूपाणि ॥ परस्मैपदे

१ गर्वाय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ गर्वाये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ गर्वाय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।णि, ।व, ।म ॥
४ अगर्वाय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ अगर्वाय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ गर्वाया-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ० ॥
७ गर्वाय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ गर्वायिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ गर्वायिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः॥
१० अगर्वायिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ।व, ।म॥

आत्मनेपदे

१ गर्वा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ गर्वाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ गर्वा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ अगर्वा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अगर्वायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ गर्वाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ गर्वायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ गर्वायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ गर्वायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अगर्वायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

असुखी सुखी भवतीति सुखायते, सुखायति ।

१० सुखाय-धातोरूपाणि ॥ परस्मैपदे

१ सुखाय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ सुखाये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सुखाय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ असुखाय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ असुखाय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ सुखाया-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ सुखाय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ सुखायिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सुखायिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० असुखायिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

आत्मनेपदे

१ सुखा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ सुखाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ सुखा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ असुखा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ असुखायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ सुखाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ सुखायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ सुखायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ सुखायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० असुखायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अदुःखी दुखी भवतीति दुःखायते दुःखायति ।

११ दुःखाय-धातोरूपाणि ॥ परस्मैपदे

१ दुःखाय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ दुःखाये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ दुःखाय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ अदुःखाय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ अदुःखाय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ दुःखाया-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ० ॥
७ दुःखाय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ दुःखायिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ दुःखायिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० अदुःखायिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म॥

अमूर्छावान् मूर्छावान् भवतीति मूर्छायते, मूर्छायति ।

१२ मूर्छाय-धातोरूपाणि ॥ परस्मैपदे

१ मूर्छाय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः॥
२ मूर्छाये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ मूर्छाय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म॥
४ अमूर्छाय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म॥
५ अमूर्छाय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म॥
६ मूर्छाया-ञ्चकार इ०॥ म्बभूव इ०॥ मास इ० ॥
७ मूर्छाय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ मूर्छायिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ मूर्छायिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः॥
१० अमूर्छायिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म॥

आत्मनेपदे

१ दुःखा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ दुःखाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ दुःखा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अदुःखा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अदुखायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ दुःखाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ दुःखायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ दुःखायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ दुःखायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अदुःखायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

आत्मनेपदे

१ मूर्छा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ मूर्छाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै॥
३ मूर्छा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अमूर्छा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अमूर्छायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ मूर्छाया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ मूर्छायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ मूर्छायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ मूर्छायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अमूर्छायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अनिद्रावान् निद्रावान् भवतीति निद्रायते। निद्रायति।

१३ निद्राय-धातोरूपाणि ॥ परस्मैपदे

१ निद्राय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ निद्राये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म॥
३ निद्राय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम॥
४ अनिद्राय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ अनिद्राय् -ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म॥
६ निद्राया-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ निद्राय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ निद्रायिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ निद्रायिष्य-तिं, तः, न्ति, सि, थः, थ, ासि, ावः, ामः॥
१० अनिद्रायिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

अकृपावान् कृपावान् भवतीति कृपायते, कृपायति।

१४ कृपाय-धातोरूपाणि ॥ परस्मैपदे

१ कृपाय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ कृपाये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म॥
३ कृपाय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम॥
४ अकृपाय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ अकृपाय्-ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म॥
६ कृपाया-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ कृपाय्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ कृपायिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ कृपायिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० अकृपायिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

आत्मनेपदे

१ निद्रा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ निद्राये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि॥ [यै, यावहै, यामहै॥
३ निद्रा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अनिद्रा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि॥
५ अनिद्रायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि॥
६ निद्रा-ञ्चक्रे, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ निद्रायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम् य, वहि, महि॥
८ निद्रायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ निद्रायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे॥
१० अनिद्रायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥

आत्मनेपदे

१ कृपा-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ कृपाये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि॥ [यै, यावहै, यामहै॥
३ कृपा-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अकृपा-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि॥
५ अकृपायि-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि॥
६ कृपाया-ञ्चक्रे, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ कृपायिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि॥
८ कृपायिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ कृपायि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे॥
१० अकृपायि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अकरुणावान् करुणावान् भवतीति करुणायते, करुणायति ।

१५ करुणाय–धातोरूपाणि ॥ परस्मैपदे

१ **करुणाय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ **करुणाये**–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **करुणाय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अकरुणाय**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ **अकरुणाय्**–ईत्, इष्टाम्, इषुः, ईः, इष्टम्, इष्ट, इषम्, इष्व, इष्म ॥
६ **करुणाया**–ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **करुणाय्या**–त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **करुणायिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **करुणायिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अकरुणायिष्य**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म, ाव, ाम ॥

आत्मनेपदे

१ **करुणा**–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ **करुणाये**–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **करुणा**–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अकरुणा**–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **अकरुणायि**–ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, इढ्वम्,
६ **करुणाया**–ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ० ॥
७ **करुणायिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **करुणायिता**–", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ **करुणायि**–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अकरुणायि**–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

मतान्तरे लोहितादिषु लोहितशब्दादेव क्यङ्ष्प्रत्ययो जिह्मादिभ्यस्तु क्यङ् एवेति तेषामात्मनेपदघटितान्येव रूपाणि भवन्ति ॥

इति क्यङ्ष्प्रत्ययान्ता नामधातवः ॥

इति श्रीमत्तपोगणगगनाङ्गणमगनमणि–सार्वसार्वज्ञशासनसार्वभौम–विद्यापीठादि-प्रस्थानपञ्चकसमाराधक––संविग्नशाखीय––आचार्यचूडामणि––अखण्डविजय-श्रीमद्गुरुराजविजयनेमिसूरीश्वरचरणेन्दिरामन्दिरेन्दिन्दिरायमाणेनान्ते-वासिना शास्त्रविशारदेन कविरत्नेन व्याकरणवास्पतिना महोपाध्याय-लावण्यविजयगणिना विरचितस्य धातुरत्नाकरस्य नामधातु-प्रक्रियानिरूपणे षष्ठभागे क्यङ्ष्प्रत्ययान्तप्रकरणम् सम्पूर्णम् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अथ णिङ्प्रत्ययान्तप्रकरणम् ॥

निरूपिताः क्यङ्ष्प्रत्ययान्ता नामधातवः। अथ णिङ्प्रत्ययान्ता नामधातवो निरूपणीयाः। ननु कीदृशान्नाम्नः कस्मिन्नर्थे णिङ् प्रत्ययो वा भवतीति चेल्लक्ष्यतामिदं लक्षणचतुष्टयम् ॥

अङ्गान्निरसने णिङ् ॥ ३ । ४ । ३८ ॥

अङ्गवाचिनः शब्दात् कर्मणो निरसनेऽर्थे णिङ् प्रत्ययो वा भवति। हस्तौ निरस्यति हस्तयते। पादयते। ग्रीवयते। निरसन इति किम्? हस्तं करोति हस्तयति। कर्मण इति किम्? हस्तेन निरस्यति। ङकार आत्मनेपदार्थः ॥ ३८ ॥

पुच्छादुत्परिव्यसने ॥ ३ । ४ । ३९ ॥

पुच्छशब्दात् कर्मण उदसने पर्यसने व्यसने असने चार्थे णिङ् प्रत्ययो वा भवति। पुच्छमुदस्यति उत्पुच्छयते। पर्यस्यते परिपुच्छयते। व्यस्यति विपुच्छयते अस्यति पुच्छयते ॥ ३९ ॥

भाण्डात् समाचितौ ॥ ३ । ४ । ४० ॥

भाण्डशब्दात् कर्मणः समाचयनेऽर्थे णिङ् प्रत्ययो वा भवति। समाचयनं च समा परिणा च द्योत्यते। भाण्डानि समाचिनोति संभाण्डयते परिभाण्डयते ॥ ४० ॥

चीवरात् परिधानार्जने ॥ ३ । ४ । ४१ ॥

चीवरशब्दात् कर्मणः परिधानेऽर्जने चार्थे णिङ् प्रत्ययो वा भवति। चीवरं परिधत्ते परिचीवरयते। समाच्छादनमपि परिधानम्। चीवरं समाच्छादयति संचीवरयते। चीवरमर्जयति चीवरयते। संमार्जनेऽप्यन्ये। चीवरं संमार्जयति संचीवरयते ॥ ४१ ॥

हस्तौ निरस्यतीति हस्तयते।

१ हस्ति-धातोरूपाणि ॥

१ **हस्त**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **हस्तये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **हस्त**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अहस्त**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
५ **अजहस्ति**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्,
६ **हस्तया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **हस्तयिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **हस्तयिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **हस्तयि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अहस्तयि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

क्रियारत्नसमुच्चयकृतामभिप्रायेण तु ङे परे अन्यस्य ॥४।१।८॥ इति अहतस्त्-इत्यपि भवति। अस्माभिस्तु अस्मिन् सूत्रे तादृशोदाहरणादर्शनादेकमेवादर्शि। एवमन्यत्र ॥

पादौ निरस्यतीति पादयते।

२ पादि-धातोरूपाणि ॥

१ **पाद**-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ **पादये**-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **पाद**-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अपाद**-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ **अपपादि**-ष्ट, षाताम्, षत, ष्ठाः, षाथाम्, ड्ढ्वम्, ढ्वम्, ध्वम्, षि, ष्वहि, ष्महि ॥
६ **पादया**-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **पादयिषी**-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **पादयिता**-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ **पादयि**-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० **अपादयि**-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

ग्रीवां निरस्यतीति ग्रीवयते ।

३ ग्रीवि-धातोरूपाणि ॥

१ ग्रीव-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ ग्रीवये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
३ ग्रीव-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै यामहै ॥
४ अग्रीव-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अजिग्रीव्-अत, एताम्, अन्त, अथाः, एथाम्, अध्वम्, ए, आवहि, आमहि ॥
६ ग्रीवया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ ग्रीवयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ ग्रीवयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे ॥
९ ग्रीवयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० अग्रीवयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्.

पुच्छं पर्यस्यतीति परिपुच्छयते ।

४ परि-पुच्छि-धातोरूपाणि ॥

१ परिपुच्छ-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ परिपुच्छये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ परिपुच्छ-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ पर्यपुच्छ-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ पर्यपुपुच्छ्-अत, एताम्, अन्त, अथाः, एथाम्, अध्वम्, ए, आवहि, आमहि ॥
६ परिपुच्छया-ञ्चक्रे, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ परिपुच्छयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ परिपुच्छयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ परिपुच्छयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥
१० पर्यपुच्छयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

पुच्छं व्यस्यतीति विपुच्छयते ।

५ वि-पुच्छि-धातोरूपाणि ॥

१ विपुच्छ-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ विपुच्छये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ विपुच्छ-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ व्यपुच्छ-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ व्यपुपुच्छ्-अत, एताम्, अन्त, अथाः, एथाम्, अध्वम्, ए, आवहि, आमहि ॥
६ विपुच्छया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ विपुच्छयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम् य, वहि, महि ॥
८ विपुच्छयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ विपुच्छयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० व्यपुच्छयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

पुच्छमस्यतीति पुच्छयते ।

६ पुच्छि-धातोरूपाणि ॥

१ पुच्छ-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ पुच्छये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ पुच्छ-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ अपुच्छ-यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ अपुपुच्छ्-अत, एताम्, अन्त, अथाः, एथाम्, अध्वम्, ए, आवहि, आमहि ॥
६ पुच्छया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ पुच्छयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ पुच्छयिता-", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ पुच्छयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० अपुच्छयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

भाण्डानि समाचिनोतीति संभाडयते राशीकरोतीत्यर्थः ।

७ सम्-भाण्डि-धातोरूपाणि ॥

१ संभाण्ड-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये, यावहे,यामहे॥
२ संभाण्डये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्,य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै ॥
३ संभाण्ड-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ समभाण्ड-यत, येताम्, यन्त,यथाः, येथाम्,यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ समबभाण्ड्-अत, एताम्, अन्त, अथाः, एथाम्, अध्वम्, ए, आवहि, आमहि ॥
६ संभाण्डया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ संभाण्डयिषी-ष्ट, यास्ताम्,रन्,ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ संभाण्डयिता-",रौ, रः,से,साथे, ध्वे,हे,स्वहे, स्महे॥
९ संभाण्डयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते,ष्यसे, ष्येथे,ष्यध्वे,ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० समभाण्डयि-ष्यत,ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

भाण्डानि समाचिनोतीति परिभाण्डयते राशीकरोतीत्यर्थः ।

८ परि-भाण्डि-धातोरूपाणि ॥

१ परिभाण्ड-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥ [य, वहि, महि ॥
२ परिभाण्डये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्,
३ परिभाण्ड--यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्, यै, यावहै, यामहै॥ [ये, यावहि, यामहि ॥
४ पर्यभाण्ड-यत, येताम्,यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्,
५ पर्यबभाण्ड्-अत, एताम्, अन्त, अथाः, एथाम्, अध्वम्, ए, आवहि, आमहि ॥
६ परिभाण्डया-ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ परिभाण्डयिषी-ष्ट,यास्ताम्,रन्,ष्ठाः, यास्थाम्,ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ परिभाण्डयिता-",रौ,रः, से,साथे,ध्वे,हे,स्वहे, स्महे॥
९ परिभाण्डयि-ष्यते,ष्येते, ष्यन्ते,ष्यसे, ष्येथे,ष्यध्वे,ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥ [ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥
१० पर्यभाण्डयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्,

चीवरं परिधत्ते इति परिचीवरयते ।

९ परि-चीवरि-धातोरूपाणि ॥

१ परिचीवर-यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे ॥
२ परिचीवरये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यध्वम्, यै, यावहै, यामहै॥
३ परिचीवर-यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्,
४ पर्यचीवर-यत, येताम्,यन्त, यथाः,येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ पर्यचिचीवर्-अत, एताम्, अन्त, अथाः, एथाम्, अध्वम्, ए, आवहि, आमहि ॥
६ परिचीवरया-ञ्चक्रे, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ परिचीवरयिषी-ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि॥
८ परिचीवरयिता-",रौ,रः,से,साथे,ध्वे,हे,स्वहे,स्महे॥
९ परिचीवरयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते,ष्यसे, ष्येथे,ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे॥ [ष्यध्वम्, ष्ये,ष्यावहि,ष्यामहि॥
१० पर्यचीवरयि-ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त,ष्यथाः, ष्येथाम्,

चीवरं समाच्छादयतीति संचीवरयते ।

१० सम्-चीवरि-धातोरूपाणि ॥

१ संचीवर-यते,येते,यन्ते,यसे,येथे,यध्वे,ये,यावहे,यामहे॥
२ संचीवरये-त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ संचीवर-यताम्,येताम्,यन्ताम्,यस्व,येथाम्,यध्वम्,
४ समचीवर-यत, येताम्,यन्त,यथाः, येथाम्,यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥
५ समचिचीवर्-अत, एताम्, अन्त, अथाः, एथाम्, अध्वम्, ए, आवहि, आमहि ॥
६ संचीवरया-ञ्चक्रे, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ० ॥
७ संचीवरयिषी-ष्ट,यास्ताम्,रन्, ष्ठाः,यास्थाम्,ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ संचीवरयिता-",रौ,रः, से,साथे,ध्वे, हे, स्वहे,स्महे॥
९ संचीवरयि-ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते,ष्यसे, ष्येथे,ष्यध्वे,ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० समचीवरयि-ष्यत, ष्येताम्,ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

चीवरमर्जयतीति चीवरयते ।

११ चीवरि–धातोरूपाणि ॥

१ **चीवर**–यते, येते, यन्ते, यसे, येथे, यध्वे, ये, यावहे, यामहे॥
२ **चीवरये**–त, याताम्, रन्, थाः, याथाम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥ [यै, यावहै, यामहै ॥
३ **चीवर**–यताम्, येताम्, यन्ताम्, यस्व, येथाम्, यध्वम्,
४ **अचीवर**–यत, येताम्, यन्त, यथाः, येथाम्, यध्वम्, ये, यावहि, यामहि ॥ [अध्वम्, ए, आवहि, आमहि॥
५ **अचिचीवर्**–अत, एताम्, अन्त, अथाः, एथाम्,
६ **चीवरया**–ञ्चक्रे, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **चीवरयिषी**–ष्ट, यास्ताम्, रन्, ष्ठाः, यास्थाम्, ढ्वम्, ध्वम्, य, वहि, महि ॥
८ **चीवरयिता**–", रौ, रः, से, साथे, ध्वे, हे, स्वहे, स्महे॥
९ **चीवरयि**–ष्यते, ष्येते, ष्यन्ते, ष्यसे, ष्येथे, ष्यध्वे, ष्ये, ष्यावहे, ष्यामहे ॥
१० **अचीवरयि**–ष्यत, ष्येताम्, ष्यन्त, ष्यथाः, ष्येथाम्, ष्यध्वम्, ष्ये, ष्यावहि, ष्यामहि ॥

इति णिङ्प्रत्ययान्ता नामधातवः ॥

इति श्रीमत्तपोगणगगनाङ्गणगगनमणि–सार्वसार्वज्ञशासनसार्वभौम–विद्यापीठादि-प्रस्थानपञ्चकसमाराधक–संविग्नशाखीय–आचार्यचूडामणि–अखण्डविजय-श्रीमद्गुरुराजविजयनेमिसूरीश्वरचरणेन्दिरामन्दिरेन्दिन्दिरायमाणेनान्ते-वासिना शास्त्रविशारदेन कविरत्नेन व्याकरणवाचस्पतिना महोपाध्याय-लावण्यविजयगणिना विरचितस्य धातुरत्नाकरस्य नामधातु-प्रक्रियानिरूपणे षष्ठभागे णिङ्प्रत्ययान्तप्रकरणं सम्पूर्णम् ॥

अथ णिच्प्रत्ययान्तप्रकरणम् ॥

निरूपिता णिङ्प्रत्ययान्ता नामधातवः। अथ णिच्प्रत्ययान्ता नामधातवो निरूपणीयाः। ननु कीदृशान्नाम्नः कस्मिन्नर्थे णिच् प्रत्ययो भवतीति चेद् गृहाणेमानि सूत्राणि–

णिज् बहुलं नाम्नः कृगादिषु ॥ ३ । ४ । ४२ ॥

कृगादीनां धातूनामर्थे नाम्नो णिच् प्रत्ययो भवति बहुलम् । बहुलग्रहणं प्रयोगानुसर-
णार्थम्, तेन यस्मान्नाम्नो यद्विभक्त्यन्ताद् यस्मिन् धात्वर्थे दृश्यते तस्मात्तद्विभक्त्यन्तात्तद्धा-
त्वर्थे एव भवतीति नियमो लभ्यते । मुण्डं करोति मुण्डयति छात्रम् । एवं मिश्रयत्योदनम् ।
श्लक्ष्णयति वस्त्रम् । लवणयति सूपम् । एभ्यश्च्व्यर्थे एवेति कश्चित् । अमुण्डं मुण्डं करोति
मुण्डयतीत्यादि । लघुं करोति लघयति । एवं छिद्रयति । कर्णयति । दण्डयति । अन्धयति ।
अङ्कयति । व्याकरणस्य सूत्रं करोति व्याकरणं सूत्रयति । द्वारस्योद्घाटनं करोति द्वारमुद्घाट-
यति । ननु व्याकरणशब्दाद् वाक्ये षष्ठी दृश्यते, उत्पन्ने च प्रत्यये कथं द्वितीया । उच्यते ।
योऽसौ सूत्रव्याकरणयोः सम्बन्धः स उत्पन्ने प्रत्यये निवर्तते, सूत्रयतिक्रियासम्बन्धाच्च
द्वितीयैव । एवद्वारमुद्घाटयति । पाप्मिन उल्लाघयति । त्रिलोकीं तिलकयतीत्याद्यपि द्रष्टव्यम् ।
अथ तपः करोति तपस्यतीत्यादिवत् कर्मणो वृत्तावन्तर्भूतत्वान्मुण्डिरकर्मकः प्राप्नोति ।
नैवम् । सामान्यकर्मान्तर्भूतं विशेषकर्मणा तु सकर्मक एव, मुण्डयति कं छात्रमिति । यद्येवं

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पुत्रीयतिरपि विशेषकर्मणा सकर्मकः प्राप्नोति, पुत्रीयति कं छात्रमिति । सत्यम् । आचारक्यना तु बुद्धेरपहृतत्वात् इच्छाक्यजन्तस्य विद्यमानमपि विशेषकर्म न प्रयुज्यते । तथाहि । पुत्रीयति छात्रमित्युक्ते पुत्रमिवाचरति छात्रमिति प्रतीतिर्भवति न तु पुत्रमिच्छतीति । तदुक्तम्—सदपीच्छाक्यनः कर्म तदाचारक्यना हृतम् । कौटिल्येनैव गत्यर्थाभ्यासो वृत्तौ न गम्यते ॥ १ ॥ मुण्डं बलीवर्दं करोतीत्युभयधर्मविधाने मुण्डं शुक्लं करोतीत्यनुवादे वाऽनभिधानान्न भवति । पटुमाचष्टे करोति वा पटयति । एवं स्थूलं स्थवयति । दवयति । युवानं यवयति । क्षिप्रं क्षेपयति । क्षुद्रं क्षोदयति । प्रियं दूरं प्रापयति । स्थिरं स्थापयति । स्फिरं स्फापयति । पुच्छं पुच्छयति । वृक्षमाचष्टे रोपयति वा वृक्षयति । कृतं गृह्णाति कृतयति । एवं वर्णयति । त्वचयति । त्वचशब्दोऽकारान्तस्त्वक्पर्यायः । रूपं दर्शयति रूपयति । रूपं निध्यायति निरूपयति । लोमान्यनुमार्ष्टि अनुलोमयति । तूस्तानि विहन्ति उद्वहति वा वितूस्तयति उत्तूस्तयति, केशान् विजटीकरोतीत्यर्थः । वस्त्रं वस्त्रेण वा समाच्छादयति संवस्त्रयति । वस्त्रं परिदधाति परिवस्त्रयति । तृणान्युत्प्लुत्य शातयति उत्तृणयति । हस्तिनातिक्रामति अतिहस्तयति । एवमत्यश्वयति । वर्मणा संनह्यति संवर्मयति । वीणया उपगायति उपवीणयति । सेनया अभियाति अभिषेणयति । चूर्णैरवध्वंसयति अवकिरति वा अवचूर्णयति । तूलैरनुकुष्णाति अवकुष्णाति अनुगृह्णाति वा अनुतूलयति । वास्या छिनत्ति वासयति । एवं परशुना परशयति । असिना असयति । वास्या परिछिनत्ति परिवासयति । वाससा उन्मोचयति उद्वासयति । श्लोकैरुपस्तौति उपश्लोकयति । हस्तेनातिक्षिपति अपहस्तयति । अश्वेन संयुनक्ति समश्वयति । गन्धेनार्चयति गन्धयति । एवं पुष्पयति । बलेन सहते बलयति । शीलेनाचरति शीलयति । एवं सामयति । सान्त्वयति । छन्दसोपचरति उपमन्त्रयते वा उपच्छन्दयति । पाशेन संयच्छति संपाशयति । पाशं पाशाद्वा विमोचयति विपाशयति । शूरो भवति शूरयति । वीर उत्सहते वीरयति । कूलमुल्लङ्घयति उत्कूलयति । कूलं प्रतीपं गच्छति प्रतिकूलयति । कूलमनुगच्छति अनुकूलयति । लोष्टान् अवमर्दयति अवलोष्टयति । पुत्रं सूते पुत्रयति, इत्यादि । आख्यानं नलोपाख्यानं कंसवधं सीताहरणं रामप्रव्रजनं राजागमनं मृगरमणमारात्रिविवासमाचष्टे इत्यादिषु, इन्द्रियाणां जयं क्षीरस्य पानं देवानां यागं धान्यस्य क्रयं धनस्य त्यागमोदनस्य पाकं करोतीत्यादिषु च बहुलवचनान्न भवति । अथ हस्तौ निरस्यति हस्तयते पादयते इत्यादिवद् उत्पुच्छयते इत्यादावप्युपसर्गस्याप्रयोगः प्राप्नोति । नैवम् । यत्रानेकविशेषणविशिष्टा क्रिया प्रत्ययार्थस्तत्र क्रियाविशेषाभिव्यक्तये युक्त उपसर्गप्रयोगः, यथा विपाशयति संपाशयतीति, यत्र त्वेकविशेषणविशिष्टा क्रिया प्रत्ययार्थस्तत्र संदेहाभावादुपसर्गो न युज्यते, यथा श्येन इवाचरति श्येनायते । बाष्पमुद्वमति बाष्पायते । हस्तौ निरस्यति हस्तयते । पुत्रमिवाचरति पुत्रीयति । यद्येवमतिहस्तयति उपवीणयतीत्यादावेकैकविशेषणविशिष्टत्वादुपसर्गो न प्राप्नोति । नैवम् । अत्र णिच्प्रत्ययस्य करोत्याचष्टेऽतिक्रामतीत्याद्यनेकार्थत्वात् संदेहे तदभिव्यक्त्यर्थमुपसर्गप्रयोगः । यत्र पुनरनेकोपसर्गविशिष्टा क्रिया प्रत्ययार्थस्तत्र शब्दशक्तिस्वाभाव्यादेक

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

एवोपसर्गार्थः प्रत्ययार्थेऽन्तर्भवति द्वितीयस्तूपसर्गेणैव प्रत्याय्यते। यथा भाण्डं समाचिनोति संभाण्डयते। वस्त्रं वस्त्रेण वा समाच्छादयति संवस्त्रयति ॥ ४२ ॥

व्रताद्भुजितन्निवृत्त्योः ॥ ३ । ४ । ४३ ॥

व्रतं शास्त्रविहितो नियमः। व्रतशब्दाद् भोजने तन्निवृत्तौ च वर्तमानात् कृगादिष्वर्थेषु णिच् प्रत्ययो भवति बहुलम्। पय एव मया भोक्तव्यमिति व्रतं करोति गृह्णाति वा पयो व्रतयति। सावद्यान्नं व्रतयति। सावद्यान्नं मया न भोक्तव्यमिति व्रतं करोति गृह्णाति वा सावद्यान्नं व्रतयति। अर्थनियमार्थ आरम्भः ॥ ४३ ॥

सत्यार्थवेदस्याः ॥ ३ । ४ । ४४ ॥

सत्य अर्थ वेद इत्येषां णिच्सन्नियोगे आकारोऽन्तादशो भवति। सत्यमाचष्टे करोति वा सत्यापयति। एवमर्थापयति। वेदापयति। त्र्यन्त्यस्वरादेः [७-४-४३] इत्याकारस्य लुग् न भवति विधानसामर्थ्यात् ॥ ४४ ॥

श्वेताश्वाश्वतरगालोडिताह्वरकस्याश्वतरेतकलुक् ॥ ३ । ४ । ४५ ॥

श्वेताश्व अश्वतर गालोडित आह्वरक इत्येषां णिच्संनियोगे यथासंख्यमश्व तर इत क इत्येषां लुग्भवति। श्वेताश्वमाचष्टे करोति वा श्वेताश्वेनातिक्रामतीति वा श्वेतयति। एवमश्वयति। गालोडितमाचष्टे करोति वा गालोडयति। एवमाह्वरयति। लुगर्थं वचनं णिच् तु सर्वत्र पूर्वेण सिद्ध एव ॥ ४५ ॥

अङ्कं करोतीति अङ्कयति।

१ अङ्कि–धातोरूपाणि ॥

१ **अङ्कय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **अङ्कये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **अङ्कय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **आङ्कय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **आञ्चक**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **अङ्कया**–ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **अङ्क्या**–त, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **अङ्कयिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **अङ्कयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **आङ्कयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"त्र्यन्त्यस्वरादेः" [७, ४, ४३] इत्यन्त्यस्वरस्य लुग्भवति। अङ्कशब्दो दृश्यकाव्यविशेषे, अङ्क इति प्रसिद्धे नाटकपरिच्छेदे, पर्वते, चिह्ने, रेखायां, युद्धभूषणे, समीपे च वर्तते। क्रोडे तु अस्त्री ॥ अद्यतन्याम् अलोपस्य स्थानिवद्भावे कशब्दस्य द्वित्वे आञ्चकत्–स्थानिवद्भावाभावे तु किशब्दस्य द्वित्वे आञ्चिकत् ॥

अन्तिकमाचष्टे नेदयति।

२ नेदि–धातोरूपाणि ॥

१ **नेदय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **नेदये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **नेदय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अनेदय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अनिनेद**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **नेदया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **नेद्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **नेदयिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **नेदयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि ावः, ामः ॥
१० **अनेदयिष्य**–त, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"बाढान्तिकयोः साधनेदौ" [७, ४, ३७] इत्यन्तिकशब्दस्य नेद इत्यदन्तादेशः, समानलोपित्वाच्च अनिनेदत् इत्यत्र सन्वदादिकार्याभावः। अन्तिकशब्दः सामीप्ये सामिप्यवति च वर्तते ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

आह्वरकं कुटिलवाक्यमाचष्टे करोति वा इति आह्वरयति ।

३ आह्वरि-धातोरूपाणि ॥

१ **आह्वरय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **आह्वरये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **आह्वरय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **आह्वरय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **आजह्वर**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **आह्वरया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **आह्वराया**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **आह्वरयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **आह्वरयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **आह्वरयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" श्वेताश्व० " [३, ४, ४५] इत्याह्वरकशब्दस्य कस्य लुग्भवति । आशिषि-णिरूपनिमित्तापायेनिमित्तापाय इतिन्यायेन पुनरागतस्याकारस्य दीर्घे आह्वरायात्-न च अक्ष्णादित्यादावपि उक्तापत्तिरितिवाच्यम्, वैषम्यात्, तथाहि-अकलोपमकृत्वा कमात्रस्य लोपविधानेन पृथगकारलोपकरणरूपप्रक्रियागौरवेणात्रैवेदम्, एतदनादरपक्षे आह्वर्यात् ॥

श्लोकैरुपस्तौतीति उपश्लोकयति ।

४ उप-श्लोकि-धातोरूपाणि ॥

१ **उपश्लोकय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **उपश्लोकये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **उपश्लोकय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **उपाश्लोकय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **उपाशुश्लोक**-त्, ताम्, न्, :, तम्, म्, ाव, ाम ॥
६ **उपश्लोकया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **उपश्लोक्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **उपश्लोकयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **उपश्लोकयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **उपाश्लोकयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" न प्रादिरप्रत्ययः" ३-३-४ इति उपस्य धात्ववयत्वाभात् श्लोकि इत्यस्यादावड्विधिः ॥

त्रिलोक्यास्तिलकं करोतीति त्रिलोकीं तिलकयति ।

५ तिलकि-धातोरूपाणि ॥

१ **तिलकय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **तिलकये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **तिलकय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अतिलकय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अतितिलक**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **तिलकया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **तिलक्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **तिलकयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **तिलकयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अतिलकयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

समानलोपित्वात् सन्वत्कार्य्याभावः ॥

वृन्दारकमाचष्टे करोति वा इति वृन्दयति ।

६ वृन्दि-धातोरूपाणि ॥

१ **वृन्दय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **वृन्दये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **वृन्दय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अवृन्दय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अववृन्द**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **वृन्दया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **वृन्द्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **वृन्दयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **वृन्दयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अवृन्दयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" प्रियस्थिर० " [७, ४, ३८] इति वृन्दारकस्य वृन्दादेशः । कश्चित्तु करोत्यर्थे णौ वृन्दादेशे नेच्छति तन्मते, वृन्दारकयतीत्यादि । वृन्दारकशब्दो देवे, मुख्ये, मनोहरे, यूथपतौ च वर्तते ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

बन्धूनां संवर्गं करोतीति संवर्गयति बन्धून्।

७ सम्-वर्गि-धातोरूपाणि ॥

१ **संवर्गय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **संवर्गये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **संवर्गय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **समवर्गय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **समववर्ग**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **संवर्गया**-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **संवर्ग्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **संवर्गयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **संवर्गयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **समवर्गयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" न प्रादिरप्रत्ययः " ३-३-४ इति समो धात्ववयवत्वाभावात् वर्गि इत्यस्यादौ अड्विधिः ॥

दीर्घमाचष्टे करोति वा इति द्राघयति।

९ द्राघि-धातोरूपाणि ॥

१ **द्राघय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **द्राघये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **द्राघय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अद्राघय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अदिद्रघ**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **द्राघया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **द्राघ्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **द्राघयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **द्राघयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अद्राघयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे ५ अदद्राघत्। " प्रियस्थिर० " [७, ४, ३८] इति दीर्घशब्दस्य द्राघ् आदेशः। अदिद्रघदित्यत्र संयोगपरत्वात् लघुत्वाभावात् दीर्घाभावः ॥

त्वं कुरुष्वेति प्रेरयतीत्यर्थः। उत्पलमतेन अतो " ञ्णिति ॥४।३।५०॥ इति वृद्धौ प्वागमे, भृत्येन कारापयति। एवं वन्दापयतीत्यादिष्वपि ॥

पाप्मिनामुल्लाघं करोतीति पाप्मिन उल्लाघयति।

८ उद्-लाघि-धातोरूपाणि ॥

१ **उल्लाघय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **उल्लाघये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **उल्लाघय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **उदलाघय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **उदलला्घ**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **उल्लाघया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **उल्लाघ्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **उल्लाघयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **उल्लाघयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **उदलाघयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

उल्लाघशब्दो रोगनिर्मुक्ते, दक्षे शुचौ, मरिचे च वर्तते। "न प्रादिरप्रत्ययः" ३-३-४ इति उदो धात्ववयवत्वाभावात् लाघि-इत्यस्यादौ अड्विधिः. अद्यतन्यां समानलोपित्वात् उपान्त्यह्रस्वसन्वत्कार्य्याभावः ॥

त्वचं गृह्णातीति त्वचयति।

१० त्वचि-धातोरूपाणि ॥

१ **त्वचय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **त्वचये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **त्वचय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अत्वचय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अतत्वच**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **त्वचया**-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **त्वच्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **त्वचयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **त्वचयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अत्वचयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अत्र त्वचशब्दोऽदन्तस्त्वक्पर्यायः।

व्यञ्जनान्तस्य तु "ञ्णिति ॥ ४। ३ ।५० ॥ इति वृद्धौ त्वाचयतीति रूपं स्यात्, तच्चानिष्टमिति न कृतम्। अत्र व्यञ्जनान्तं त्वक्शब्दं परित्यज्य स्वरान्तपाठेन ज्ञाप्यते-नाम्नोऽप्यतोऽन्त्यस्योपान्त्यस्य च अतः " ञ्णिति ॥ ४। ३। ५० ॥ इति सूत्रेण वृद्धिर्भवतीत्युत्पलमतं स्त्रस्यापि क्वचित् सम्मतमस्तीति। यथा त्वां मां वाचष्टे, अत्र परत्वात् पूर्वमन्त्यस्वरादिलोपे त्वमादेशेऽन्त्यस्वराकारस्य वृद्धौ प्वागमे, त्वापयति, मापयति। ननु कथं कारापयति वन्दापयति, कथापयति, लेखापयतीत्यादि। उच्यते। महाकविप्रयुक्ता एते प्रयोगाः क्वापि न दृश्यन्ते, यदि च क्वचन सन्ति तदैवं समर्थनीयाः। करणं कारस्तमुत्युङ्क्ते

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

लोष्टानवमर्दयतीति अवलोष्टयति ।

११ अव-लोष्टि-धातोरूपाणि ॥

१ **अवलोष्टय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **अवलोष्टये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **अवलोष्टय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **अवालोष्टय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **अवालुलोष्ट**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ **अवलोष्टया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **अवलोष्ट्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **अवलोष्टयिता**–'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **अवलोष्टयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **अवालोष्टयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

लोष्टशब्दो मृत्पिण्डे वर्तते । न प्रादिरप्रत्यय' ३-३-४ इति अवस्य धात्ववयवत्वाभावात् लोष्टि इत्यस्यादौ अड्विधिः ।

द्वारस्योद्घाटं करोतीति द्वारमुद्घाटयति ।

१२ उद्-घाटि-धातोरूपाणि ॥

१ **उद्घाटय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **उद्घाटये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **उद्घाटय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **उदघाटय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **उदजघाट**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ **उद्घाटया**–ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **उद्घाट्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **उद्घाटयिता**–'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **उद्घाटयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **उदघाटयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

न प्रादिरप्रत्ययः'' ३-३-४ इति उदो धात्ववयवत्वाभावात् घाटि-इत्यस्यादौ अड्विधिः । अद्यतन्यां समानलोपित्वात् उपाऽन्त्यह्रस्वसन्वत्कार्य्याभावः ॥

सम्प्रोन्नेः संकीर्णप्रकाशाधिकसमीपे ॥७।२।१२५॥ इति प्रात् प्रकाशेऽर्थे कटप्रत्यये प्रकटः । तं करोतीति प्रकटयति स्वाभिप्रायम् ॥

१३ प्रकटि-धातोरूपाणि ॥

१ **प्रकटय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **प्रकटये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **प्रकटय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **अप्रकटय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **अपप्रकट**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ **प्रकटया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास इ० ॥
७ **प्रकट्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **प्रकटयिता**–'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **प्रकटयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **अप्रकटयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

" न प्रादिरप्रत्ययः " ३-३-४ इत्यत्रांप्रत्ययनिषेधेन धात्ववयवत्वात् प्रसहितस्य कटस्यादावेवाड् भवति ॥ "अनेकस्वरस्य" [४, १, ८] इति यथेच्छं द्वित्वे-५- अपप्रकटत्, अप्रचकटत्, अप्रकटिटत् इति क्रियारत्नसमुच्चयः ॥

दण्डं करोतीति दण्डयति ।

१४ दण्डि-धातोरूपाणि ॥

१ **दण्डय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **दण्डये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **दण्डय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **अदण्डय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **अददण्ड**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ **दण्डया**–ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **दण्ड्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **दण्डयिता**–'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **दण्डयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **अदण्डयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

मुण्डं करोतीति मुण्डयति छात्रम्।

१५ मुण्डि-धातोरूपाणि ॥

१ मुण्डय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ मुण्डये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ मुण्डय-तु,तात्,ताम्,न्तु,",तात्,तम्,त,ानि,ाव,ाम॥
४ अमुण्डय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अमुमुण्ड-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ मुण्डया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ मुण्ड्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ मुण्डयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ मुण्डयिष्य-ति,तः,न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अमुण्डयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

अमुण्डं मुण्डं करोतीति मुण्डयतीत्यादि च्व्यर्थ एवेति कश्चित्। ननु तपस्यतीत्यादिवत् कर्मणो वृत्तावन्तर्भावान्मुण्डिनाऽकर्मकेण भाव्यमिति चेन्न सामान्यकर्मणोऽन्तर्भावेऽपि विशेषकर्मणा सकर्मकत्वात्, मुण्डयति, कम्? छात्रमिति। यद्येवं पुत्रीयतिरपि विशेषकर्मणा सकर्मकः प्राप्नोति 'पुत्रीयति कम्? छात्रमिति, सत्यम्, आचारक्यना तु बुद्धेरपहृतत्वादिच्छाक्यन्नन्तस्य विद्यमानमपि कर्म न प्रयुज्यते। तथाहि पुत्रीयति छात्रमित्युक्ते पुत्रमिवाचरति छात्रमिति प्रतीतिर्भवति न तु पुत्रमिच्छतीति। मुण्डं बलिवर्दं करोतीति उभयधर्मविधाने मुण्डं शुक्लं करोतीत्यनुवादे वाऽनभिधानान्न भवति ॥

दृढमाचष्टे करोति वा इति द्रढयति।

१७ द्रढि-धातोरूपाणि ॥

१ द्रढय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ द्रढये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ द्रढय-तु,तात्,ताम्,न्तु,",तात्,तम्,त,ानि,ाव,ाम॥
४ अद्रढय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अदद्रढ-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ द्रढया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ द्रढ्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ द्रढयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ द्रढयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अद्रढयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"पृथुमृदुभृश०" [७, ४, ३९] इति ऋकारस्य रः। समानलोपित्वात् सन्वत्कार्य्याभावः, दृढः स्थूलः बलवान्, कठिनश्च।

ऊढमाचष्ट इति ऊढयति।

१६ ऊढि-धातोरूपाणि ॥

१ ऊढय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ ऊढये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ ऊढय-तु,तात्,ताम्,न्तु,",तात्,तम्,त,ानि,ाव,ाम॥
४ औढय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ औजढ-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ ऊढया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ ऊढ्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ ऊढयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ ऊढयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० औढयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

औडढत् इत्यपरे। वहेः क्ते ऊढः, तमाख्यदिति औजढत्, अत्र परे द्वित्वे "हो धुट्पदान्ते" [२, १, ८२] इत्यस्यासत्त्वे तदाश्रितत्वात् "अघश्चतुर्था०" [२, १, ७९] इत्यस्याप्यसत्त्वे ढत्वधत्वयोरसत्त्वात् अन्त्यस्वरादिलोपस्य च द्वित्वे स्थानित्वादकारेण सह "नाम्नो द्वितीय०" [४-१-७] इत्यनेन ढेति द्विर्वचनम्। केचित्तु अन्त्यस्वरादिलोपस्य स्थानित्वमनिच्छन्तो हि इति द्वित्वे-औजिढत् ॥

परिवृढं प्रभुमाचष्टे करोति वा इति परिव्रढयति।

१८ परि-व्रढि-धातोरूपणि ॥

१ परिव्रढय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ परिव्रढये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ परिव्रढय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ पर्यव्रढय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ पर्यवव्रढ-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ परिव्रढया-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ परिव्रढ्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ परिव्रढयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ परिव्रढयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० पर्यव्रढयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

पृथुमृदुभृशकृशदृढपरिवृढशब्दानां "पृथुमृदु०" [७, ४, ३९] इति ऋकारस्य रः। समानलोपित्वात् सन्वत्कार्य्याभावः। न प्रादिरिति परेण धात्ववयवत्वम्। णिचि रेफः। केचित्तु वृढशब्दस्यापीच्छन्ति। वृढमाचष्टे व्रढयति।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

बाढमाचष्टे इति साधयति ।

१९ साधि–धातोरूपाणि ॥

१ **साधय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **साधये–त**, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **साधय–तु**, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **असाधय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **अससाध**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ **साधया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **साध्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **साधयिता**–'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्व, स्मः ॥
९ **साधयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **असाधयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

अद्यतन्यां समानलोपित्वेन उपान्त्यह्रस्वाभावः सन्वत्कार्य्याभावश्च । "बाढान्तिकयोः साधनेदौ" [७, ४, ३७] इति बाढशब्दस्य साध इत्यदन्त आदेशः, समानलोपित्वाच्च अससाधत् इत्यत्र सन्वदादिकार्याभावः । बाढशब्दोऽतिशये, अतिशयवति च वर्तते ।

चूर्णैरवध्वंसयति अवचि.रति वा अवचूर्णयति ।

२० अव–चूर्णि धातोरूपाणि ॥

१ **अवचूर्णय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **अवचूर्णये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **अवचूर्णय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **अवाचूर्णय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **अवाचुचूर्ण**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ **अवचूर्णया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **अवचूर्ण्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **अवचूर्णयिता**–'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्व, स्म ॥
९ **अवचूर्णयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **अवाचूर्णयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

न प्रादिरिति तु न धात्ववयवत्वम् अवस्य ।

तृणान्युत्प्लुत्य शातयतीति उत्तृणयति ।

२१ उद्–तृणि–धातोरूपाणि ॥

१ **उत्तृणय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **उत्तृणये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **उत्तृणय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **उदतृणय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **उदततृण**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ **उत्तृणया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **उत्तृण्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **उत्तृणयिता**–'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **उत्तृणयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **उदतृणयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

न प्रादिरिति तु उदो न धात्ववयवत्वम् । समानलोपित्वेन सन्वत्कार्य्याभावः ।

कर्णं करोति आचष्टे वा कर्णयति ।

२२ कर्णि–धातोरूपाणि ॥

१ **कर्णय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **कर्णये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **कर्णय–तु**, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **अकर्णय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **अचकर्ण**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ **कर्णया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **कर्ण्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **कर्णयिता**–'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **कर्णयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, मि, ।वः, ।मः ॥
१० **अकर्णयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

पूर्वस्य लघुपरकत्वाभावेन सन्वत्कार्य्याभावः ।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

कृष्णमाचष्टे इति कृष्णयति ।

२३ कृष्णि-धातोरूपाणि ॥

१ कृष्णय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ कृष्णये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ कृष्णय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अकृष्णय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अचकृष्ण-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ कृष्णया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ कृष्ण्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ कृष्णयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ कृष्णयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अकृष्णयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

कृष्णशब्दो वासुदेवे, वेदव्यासे अर्जुने, काके, कोकिले, नीले, करमर्दके वृक्षे, नीलवति च वर्तते ॥

प्रमाणं करोतीति प्रमाणयति साक्षिणम् ।

२४ प्र-माणि-धातोरूपाणि ॥

१ प्रमाणय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ प्रमाणये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ प्रमाणय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ प्रामाणय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ प्राममाण-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ प्रमाणया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ प्रमाण्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ प्रमाणयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ प्रमाणयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० प्रामाणयिष्य-त, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

न प्रादिरिति प्रशब्दस्य न धात्ववयत्वम् । समानलोपित्वात् उपाऽन्त्यह्रस्वाभावः सन्वत्कार्याभावश्च ॥

लवणं लवणरसयुक्तं करोतीति लवणयति सूपम् ।

२५ लवणि-धातोरूपाणि ॥

१ लवणय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ लवणये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ लवणय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अलवणय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अललवण-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ लवणया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ लवण्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ लवणयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ लवणयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अलवणयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अलवणं लवणं करोतीति लवणयतीत्यादि च्व्यर्थे एवेति कश्चित् । समानलोपित्वात् उपाऽन्त्यह्रस्वाभावः सन्वत्कार्याभावश्च ॥

श्लक्ष्णं चिक्कणं करोतीति श्लक्ष्णयति वस्त्रम् ।

२६ श्लक्ष्णि-धातोरूपाणि ॥

१ श्लक्ष्णय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ श्लक्ष्णये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ श्लक्ष्णय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव ाम ॥
४ अश्लक्ष्णय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अशश्लक्ष्ण-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ श्लक्ष्णया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ श्लक्ष्ण्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ श्लक्ष्णयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ श्लक्ष्णयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अश्लक्ष्णयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अश्लक्ष्णं श्लक्ष्णं करोतीति श्लक्ष्णयतीत्यादि च्व्यर्थे एवेति कश्चित् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

वर्णं गृह्णातीति वर्णयति ।

२७ वर्णि-धातोरूपाणि ॥

१ वर्णय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ वर्णये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ वर्णय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अवर्णय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अववर्ण-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ वर्णया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ वर्ण्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ वर्णयिता-",रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ वर्णयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अवर्णयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

वर्णशब्दः कुङ्कुमे, ब्राह्मणादिजातौ, शुक्लादिरूपे वर्णे, अकाराद्यक्षरे, यशसि, अङ्गरागे, गुणे, स्वर्णे, विलेपनद्रव्ये, विलेपने, स्तुतौ, गीतक्रमे, तालभेदे, चित्रे च वर्तते ॥

हस्तेनापक्षिपतीति अपहस्तयति ।

२८ अप-हस्ति-धातोरूपाणि ॥

१ अपहस्तय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ अपहस्तये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ अपहस्तय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अपाहस्तय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ अपाजहस्त-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
६ अपहस्तया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ॥
७ अपहस्त्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अपहस्तयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अपहस्तयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अपाहस्तयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

न प्रादिरिति अपस्य न धात्ववयवत्वम् ॥

तूस्तानि उद्धहतीति उत्तूस्तयति केशान्, विजटी करोतीत्यर्थः ।

२९ उद्-तूस्ति-धातोरूपाणि ॥

१ उत्तूस्तय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ उत्तूस्तये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ उत्तूस्तय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ उदतूस्तय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ उदतुतूस्त-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ उत्तूस्तया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ उत्तूस्त्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ उत्तूस्तयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ उत्तूस्तयिष्य-ति तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० उदतूस्तयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

न प्रादिरिति उदोन धात्ववयवत्वम् ॥

कृतं गृह्णातीति कृतयति, उपकारं स्वीकरोतीत्यर्थः ॥

३० कृति-धातोरूपाणि ॥

१ कृतय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ कृतये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ कृतय-तु, तात् ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि ाव, ाम ॥
४ अकृतय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अचकृत-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ कृतया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ कृत्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ कृतयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ कृतयिष्य-ति, तः, न्तिः, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अकृतयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

समानलोपित्वेन सन्वत्कार्याभावः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

गालोडितमाचष्टे करोति वा गालोडयति ।

३१ गालोडि-धातोरूपाणि ॥

१ **गालोडय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **गालोडये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **गालोडय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अगालोडय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अजगालोड**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **गालोडया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **गालोड्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **गालोडयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **गालोडयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अगालोडयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

गालोडितशब्दो गोदोहने, विलोडने, वाग्विवेचने च वर्तते । श्वेताश्वअश्वतर " ३-४-४५-इत्यादिना इतस्यलुक् । न च पुनरपि कथञ्चोन्त्यस्वरलोप इति वाच्यम् येन नाप्राप्ति न्यायेन तस्य पूर्वमेव वाधितत्वात् ॥

तूस्तानि विहन्तीति वितूस्तयति केशान्, विजटीकरोतीत्यर्थः ।

३२ वि-तूस्ति-धातोरूपाणि ॥

१ **वितूस्तय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **वितूस्तये**-त्, ताम्, यु, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **वितूस्तय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **व्यतूस्तय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **व्यतुतूस्त**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **वितूस्तया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **वितूस्त्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **वितूस्तयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **वितूस्तयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **व्यतूस्तयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

तूस्तशब्दो जटायां, संहतकेशेषु, धूलौ, सूक्ष्मे च वर्तते ॥

कृत्यस्य पर्यन्तं करोतीति पर्यन्तयति कृत्यम् ।

३३ परि-अन्ति-धातोरूपाणि ॥

१ **पर्यन्तय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः ामः ॥
२ **पर्यन्तये**-त्, ताम्, यु, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **पर्यन्तय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **पर्यान्तय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **पर्यान्तत**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **पर्यन्तया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **पर्यन्त्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **पर्यन्तयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **पर्यन्तयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **पर्यान्तयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

न प्रादिरिति परेर्न धात्ववयवत्वम्-अयतन्याम् अलोपस्य स्थानिवद्भावेन तशब्दस्य द्वित्वे पर्यान्ततत्, स्थानिवद्भावाभावे न्तिशब्दस्य द्वित्वे पर्यान्तितत् ॥

वार्तं नीरोगं करोतीति वार्तयति ।

३४ वार्ति-धातोरूपाणि ॥

१ **वार्तय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **वार्तये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **वार्तय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अवार्तय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अववार्त**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **वार्तया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **वार्त्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **वार्तयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **वार्तयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अवार्तयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पय एव मया भोक्तव्यमिति व्रतं करोति गृह्णाति वा इति पयो व्रतयति ।

३५ व्रति-धातोरूपाणि ॥

१ **व्रतय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, मि, ावः, ामः ॥
२ **व्रतये**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **व्रतय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अव्रतय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अवव्रत**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **व्रतया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **व्रत्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **व्रतयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **व्रतयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अव्रतयिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

समानलोपित्वात् सन्वत्कार्य्याभावः । सावद्यान्नं मया न भोक्तव्यमिति व्रतं करोति गृह्णाति वा सावद्यान्नं व्रतयति ॥

अर्थमाचष्टे करोति वा इति अर्थापयति ।

३६ अर्थापि-धातोरूपाणि ॥

१ **अर्थापय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **अर्थापये**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **अर्थापय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **आर्थापय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **आर्तिथप**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **अर्थापया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **अर्थाप्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **अर्थापयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **अर्थापयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **आर्थापयिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"सत्यार्थवेदस्याः" [३, ४, ४४] इत्याकारे पुसि च अर्थापयति । मतान्तरे ५-आर्तथप-त् । "अर्त्तिरीव्लीह्रीक्नूयिक्ष्माय्यातां पुः ॥ ४-२-२१-इत्यत्र बहुवचनस्य व्याप्त्यर्थत्वेन नाम्नोऽपि पुर्विधानम् । आर्तीथपदित्येके ॥

कृतार्थं करोतीति कृतार्थयति ।

३७ कृतार्थि-धातोरूपाणि ॥

१ **कृतार्थय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, मि, ावः, ामः ॥
२ **कृतार्थये**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **कृतार्थय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अकृतार्थय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अचकृतार्थ**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **कृतार्थया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **कृतार्थ्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **कृतार्थयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **कृतार्थयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अकृतार्थयिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त म्, ाव, ाम ॥

वेदमाचष्टे इति वेदापयति ।

३८ वेदापि-धातोरूपाणि ॥

१ **वेदापय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **वेदापये**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **वेदापय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अवेदापय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अविवेदप**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **वेदापया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **वेदाप्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **वेदापयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **वेदापयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अवेदापयिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"सत्यार्थवेदस्याः" [३-४-४४] इत्याकारे पुसि च वेदापयति ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अन्धं करोतीति अन्धयति।

३९ अन्धि-धातोरूपाणि ॥

१ **अन्धय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **अन्धये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **अन्धय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **आन्धय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **आन्दध**-त्, ताम्, न्:, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **अन्धया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **अन्ध्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **अन्धयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **अन्धयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **आन्धयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे ५-आन्दिध-त्। अलोपस्य स्थानिवद्भावेन धशब्दस्य द्वित्वे आन्दधत्-। स्थानिवद्भावाभावे धिशब्दस्य द्वित्वे आन्दिधत् ॥

गन्धेनार्चयति गन्धयति।

४० गन्धि-धातोरूपाणि ॥

१ **गन्धय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **गन्धये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **गन्धय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अगन्धय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अजगन्ध**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **गन्धया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **गन्ध्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **गन्धयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **गन्धयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अगन्धयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

वृद्धमाचष्टे करोति वा इति वर्षयति, ज्ययति।

४१ वर्षि-धातोरूपाणि ॥

१ **वर्षय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **वर्षये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **वर्षय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अवर्षय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अववर्ष**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **वर्षया**-ञ्चकार इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास इ० ॥
७ **वर्ष्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **वर्षयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **वर्षयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अवर्षयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

वृद्धशब्दस्य "प्रियस्थिर०" [७, ४, ३८] इति वर्ष इत्यादेशः। "वृद्धस्य च ज्यः" [७, ४, ३५] इति ज्य आदेशश्च ॥

४१ ज्यि-धातोरूपाणि ॥

१ **ज्यय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **ज्यये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **ज्यय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अज्यय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अजज्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **ज्यया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **ज्याया**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **ज्ययिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **ज्ययिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अज्ययिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे अजिज्यत्। परोक्षायाम्-ज्य णि णव इति स्थिते णेरयादेशे अनेस्वरत्वात् परोक्षाया आम् इत्यादेशे परोक्षान्तः कृभ्वस्त्यनुयोगः। पूर्वम् अकारलोपेऽपि स्थानिवद्भावेन अनेकस्वरत्वमबाधितमेव ॥ आशिषि णिरूपनिमित्तापाये अकारलोपस्याप्यभावात् अकारसद्भावे दीर्घे ज्यायात्-अलोपानिवृत्तौ तु ज्यात् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

दृष्टचरस्य चिह्नं करोतीति चिह्नयति दृष्टचरम् ।

४२ चिह्न–धातोरूपाणि ॥

१ **चिह्नय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **चिह्नये**–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **चिह्नय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अचिह्नय**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अचिचिह्न**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **चिह्नया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **चिह्न्या**–त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **चिह्नयिता**–'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **चिह्नयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अचिह्नयिष्य**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अल्पमाचष्टे इति अल्पयति, कनयति ।

४३ अल्पि–धातोरूपाणि ॥

१ **अल्पय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **अल्पये**–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **अल्पय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **आल्पय**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **आलल्प**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **अल्पया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **अल्प्या**–त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **अल्पयिता**–'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **अल्पयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **आल्पयिष्य**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अद्यतन्याम् अलोपस्य स्थानिवद्भावेन ल्पशब्दस्य द्वित्वे आलल्पत्, स्थानिवद्भावाभावे तु लिपशब्दस्य द्वित्वे आलिल्पत् ॥

४३ कनि–धातोरूपाणि ॥

१ **कनय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **कनये**–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **कनय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अकनय**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अचीकन**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **कनया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **कन्या**–त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **कनयिता**–'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **कनयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अकनयिष्य**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ावं, ाम ॥

" अल्पयूनोः कन्वाः " [७, ४, ३३] इति अल्पशब्दस्य वा कन् इत्यादेशः ।

रूपं निध्यायतीति निरूपयति ।

४४ नि–रूपि–धातोरूपाणि ॥

१ **निरूपय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **निरूपये**–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **निरूपय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **न्यरूपय**–त, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **न्यरुरूप**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **निरूपया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **निरूप्या**–त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **निरूपयिता**–'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **निरूपयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **न्यरूपयिष्य**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

न प्रादिरिति नेर्धात्वनवयवत्वात् रूपि इत्यस्यादौ अड्विधिः ॥ अद्यतन्याम् समानलोपित्वात् उपाऽन्त्यह्रस्वाभावः सन्वत्कार्याभावश्च ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पुष्पैरर्चयतीति पुष्पयति ।

४५ पुष्पि-धातोरूपाणि ॥

१ **पुष्पय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **पुष्पये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **पुष्पय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अपुष्पय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अपुपुष्प**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **पुष्पया**-ञ्चकार, इ० ॥ **म्बभूव, इ०** ॥ मास, इ० ॥
७ **पुष्प्या**-त्, **स्ताम्, सुः, :, स्तम्**, स्त, **सम्**, स्व, स्म ॥
८ **पुष्पयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **पुष्पयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अपुष्पयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

रूपं दर्शयति, मतान्तरे पश्यतीति रूपयति ।

४६ रूपि-धातोरूपाणि ॥

१ **रूपय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **रूपये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **रूपय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अरूपय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अरुरूप**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **रूपया**-ञ्चकार, इ० ॥ **म्बभूव, इ०** ॥ मास, इ० ॥
७ **रूप्या**-त्, **स्ताम्, सुः, :, स्तम्**, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **रूपयिता**-", **रौ**, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, **स्वः, स्मः** ॥
९ **रूपयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अरूपयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

रूपशब्दः स्वभावे, सौन्दर्ये, शुक्लादिवर्णे, तद्वति च वर्तते । अद्यतन्याम् समानलोपित्वात् उपाऽन्त्यह्रस्वाभावः सन्वत्कार्य्याभावश्च ॥

अर्यमाचष्टे इति अर्ययति ।

४७ अर्यि-धातोरूपाणि ॥

१ **अर्यय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **अर्यये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **अर्यय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **आर्यय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **आरर्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **अर्यया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **अर्य्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **अर्ययिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **अर्ययिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **आर्ययिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अर्यः स्वामी वैश्यो वा आरर्यत् अत्र "स्वरादेः०" [४, १, ४] इति र्यद्वित्वे कार्ये स्थानि-निमित्तापक्षयापि प्राग्विधिरिष्यते ॥

प्रियमाचष्टे करोति वा इति प्रापयति ।

४८ प्रापि-धातोरूपाणि ॥

१ **प्रापय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **प्रापये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **प्रापय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अप्रापय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अपिप्रप**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **प्रापया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **प्राप्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **प्रापयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **प्रापयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अप्रापयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"प्रियस्थिर०" [७, ४, ३८] इति प्रियशब्दस्य प्रा इत्यादेशः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

४९ ज्यि-धातोरूपाणि ॥

१ **ज्यय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **ज्ययं**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **ज्यय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अज्यय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अजिज्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **ज्यया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **ज्याया**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **ज्ययिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **ज्ययिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अज्ययिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ अजज्यत् इत्यपरे। "प्रशस्यस्य श्रः" [७, ४, ३४] इति "वृद्धस्य च ज्य" [७, ४, ३५] इति च क्रमेण इति ज्य श्र इति चादेशौ भवतः ॥

प्रशस्यमाचष्टे करोति वा इति श्रयति, ज्ययति ॥

४९ श्रि-धातोरूपाणि ॥

१ **श्रय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **श्रये**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **श्रय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव ाम ॥
४ **अश्रय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अशिश्र**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **श्रया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **श्राया**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **श्रयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **श्रयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अश्रयिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ अशश्रत् इत्यपरे। आशिषि णिलोपनिमित्तापाये अकारलोपस्याप्यपायात् अकारसद्भावे दीर्घे च श्रायात् अकारलोपानिवृत्तौ तु श्र्यात् ॥

सत्यं करोति आचष्टे वा इति सत्यापयति।

५० सत्यापि-धातोरूपाणि ॥

१ **सत्यापय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **सत्यापये**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **सत्यापय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **असत्यापय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अससत्यप**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **सत्यापया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **सत्याप्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्वः, स्मः ॥
८ **सत्यापयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **सत्यापयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **असत्यापयिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"सत्यार्थवेदस्याः" [३, ४, ४४] इत्याकारे पुकि च सत्यापयति।

५-अससत्यपत्, असतित्यपत्, ओणेर्ऋदित्करणज्ञापकात्, पूर्वमुपान्त्यह्रस्वे पश्चाद्द्वित्वे, असत्यपिपत्।

४९ प्र-शस्यि-धातोरूपाणि ॥

१ **प्रशस्यय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **प्रशस्यये**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **प्रशस्यय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **प्राशस्यय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **प्राशशस्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव ाम ॥
६ **प्रशस्यया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **प्रशस्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **प्रशस्ययिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **प्रशस्ययिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **प्राशस्ययिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे प्रशस्यशब्दस्य णावादेशो न भवतीति प्रशस्ययति ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अश्वतरमाचष्टे तेनातिक्रामति वा इति अश्वयति ।

५१ अश्वि-धातोरूपाणि ॥

१ अश्वय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अश्वये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अश्वय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आश्वय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आशश्व-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ अश्वया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ अश्व्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अश्वयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अश्वयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आश्वयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अद्यतन्याम् अलोपस्य स्थानिवद्भावेन श्वशब्दस्य द्वित्वे आशश्वत्—

स्थानिवद्भावाभावे तु श्विशब्दस्य द्वित्वे-आशिश्वत् ॥

क्षिप्रमाचष्टे करोति वा इति क्षेपयति ।

५२ क्षेपि-धातोरूपाणि ॥

१ क्षेपय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ क्षेपये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ क्षेपय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अक्षेपय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त म्, ाव, ाम ॥
५ अचिक्षेप-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ क्षेपया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ क्षेप्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ क्षेपयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ क्षेपयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अक्षेपयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

समानलोपित्वात् ह्रस्वाभावः सन्वत्कार्याभावश्च "स्थूलदूर०" [७, ४, ४२] इत्यन्तस्थादेरंशस्य रशब्दस्य लुग् नामिनो गुणश्च ॥

क्षुद्रमाचष्टे करोति वा इति क्षोदयति ।

५३ क्षोदि-धातोरूपाणि ॥

१ क्षोदय-ति, त, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ क्षोदये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ क्षोदय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अक्षोदय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अचुक्षोद-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ क्षोदया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ क्षोद्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ क्षोदयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ क्षोदयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अक्षोदयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" स्थूलदूर० " [७, ४, ४२] इत्यस्थादेरंशस्य लुग्नामिनो गुणश्च । समानलोपित्वात् उपान्त्यह्रस्वः सन्वत्कार्यं च न भवति ॥

चिरमाचष्टे विलम्बते वा इति चिरयति ।

५४ चिरि-धातोरूपाणि ॥

१ चिरय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ चिरये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ चिरय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अचिरय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अचिचिर-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ चिरया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ चिर्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ चिरयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ चिरयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अचिरयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

समानलोपित्वात् सन्वत्कार्याभावः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

छिद्रं करोतीति छिद्रयति ।

५५ छिद्रि-धातोरूपाणि ॥

१ छिद्रय-ति, त, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ छिद्रये-त्, ताम्, यु, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ छिद्रय-तु तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अच्छिद्रय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अचिच्छिद्र-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ छिद्रया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ छिद्र्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ छिद्रयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ छिद्रयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अछिद्रयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

तृप्रमाचष्टे करोति वा इति त्रपयति ।

५६ त्रपि--धातोरूपाणि ॥

१ त्रपय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ त्रपये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ त्रपय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अत्रपय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अतित्रप-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ त्रपया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ त्रप्या-त, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ त्रपयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ त्रपयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अत्रपयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"प्रियस्थिर०" [७, ४, ३८] इति त्रप् आदेशः। असमानलोपित्वात् सन्वद्भावे अतित्रपत्, लघुत्वाभावाच्च दीर्घत्वम्। मतान्तरे त्रापयतीत्यादि। तृप्रशब्दो मेधान्त-धर्मे, आज्ये, काष्ठे, पापे, दुःखे च वर्तते ॥

दूरमाचष्टे करोति वा इति दवयति ।

५७ दवि-धातोरूपाणि ॥

१ दवय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ दवये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ दवय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अदवय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अदुदव-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ दवया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ दव्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ दवयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ दवयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदवयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"स्थूलदूर०" [७, ४, ४२] इति अन्तस्थादेर्लुकि नामिनो गुणे च दवयति। णौ यत्कृतं कार्यं तत्सर्वं स्थानिवद्भवतीति न्यायेन दूशब्दस्य द्वित्वे अदुदवत्। केचित्तु स्थूलदूरयूनां करोत्यर्थे णावन्तस्थादेर्लुकं नामिनो गुणं च नेच्छन्ति स्थूलं करोति स्थूलयति। दूरयति। यूवयति।

वस्त्रं परिदधातीति परिवस्त्रयति ।

५८ परि-वस्त्रि-धातोरूपाणि ॥

१ परिवस्त्रय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ परिवस्त्रये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ परिवस्त्रय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ पर्यवस्त्रय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ पर्यववस्त्र-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ परिवस्त्रया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ परिवस्त्र्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ परिवस्त्रयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ परिवस्त्रयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० पर्यवस्त्रयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"न प्रादिः" इति परेर्न धात्ववयवत्वम् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पुत्रं सूते इति पुत्रयति ।

५९ पुत्रि-धातोरूपाणि ॥

१ **पुत्रय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **पुत्रये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **पुत्रय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अपुत्रय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अपुपुत्र**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **पुत्रया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **पुत्र्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व:, स्मः ॥
८ **पुत्रयिता**-'', रौ, रः, सि, थः, थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **पुत्रयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अपुत्रयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मिश्रं करोतीति मिश्रयत्योदनम् ।

६० मिश्र-धातोरूपाणि ॥

१ **मिश्रय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **मिश्रये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **मिश्रय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अमिश्रय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अमिमिश्र**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **मिश्रया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **मिश्र्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **मिश्रयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **मिश्रयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अमिश्रयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अमिश्रं मिश्रं करोतीति मिश्रयतीत्यादि च्व्यर्थे एवेति कश्चित् ।

वीर उत्सहते वीरयति ।

६१ वीरि-धातोरूपाणि ॥

१ **वीरय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **वीरये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **वीरय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अवीरय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अविवीर**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **वीरया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **वीर्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **वीरयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **वीरयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अवीरयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

शूरो भवतीति शूरयति ।

६२ शूरि-धातोरूपाणि ॥

१ **शूरय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **शूरये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **शूरय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अशूरय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अशुशूर**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **शूरया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **शूर्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **शूरयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **शूरयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अशूरयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ अशुशूरत्-अत्र समानलोपित्वान्न सन्वद्भावः ।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

वस्त्रं वस्त्रेण वा समाच्छादयतीति संवस्त्रयति ।

६३ सम्-वस्त्रि-धातोरूपाणि ॥

१ संवस्त्रय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ संवस्त्रये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ संवस्त्रय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ समवस्त्रय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ समववस्त्र-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ संवस्त्रया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ संवस्त्र्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ संवस्त्रयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ संवस्त्रयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० समवस्त्रयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"न प्रादिः०" इति समो न धात्ववयत्वम् ॥

व्याकरणस्य सूत्रं करोतीति व्याकरणं सूत्रयति ।

६४ सूत्रि-धातोरूपाणि ॥

१ सूत्रय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ सूत्रये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सूत्रय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ असूत्रय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ असुसूत्र-त्, ताम्, न्, ः, तम्, म्, ाव, ाम ॥
६ सूत्रया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ सूत्र्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ सूत्रयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सूत्रयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० असूत्रयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सूत्रव्याकरणयोः सम्बन्धस्य उत्पन्ने प्रत्यये निवर्तनात् सूत्रयतिक्रियासम्बन्धाच्च व्याकरणशब्दाद् द्वितीयैव, एवमन्यत्रापि ॥

स्थिरमाचष्टे करोती वा इति स्थापयति ।

६५ स्थापि-धातोरूपाणि ॥

१ स्थापय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ स्थापये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ स्थापय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अस्थापय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अतिष्ठप-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ स्थापया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ स्थाप्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ स्थापयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ स्थापयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अस्थापयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे अतिस्थप-त्, "प्रियस्थिर०" [७, ४, ३८] इति स्थिरशब्दस्य स्था इत्यादेशः । पुसि सन्वद्भावे च 'अतिष्ठपत्' लघुत्वाभावान्न दीर्घत्वम् ॥

स्फिरमाचष्टे करोति वा इति स्फापयति ।

६६ स्फापि-धातोरूपाणि ॥

१ स्फापय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ स्फापये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ स्फापय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अस्फापय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अपिस्फप-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ स्फापया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ स्फाप्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ स्फापयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ स्फापयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अस्फापयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे "प्रियस्थिर०" [७, ४, ३८] इति स्फा आदेशे पुसि च स्फापयति, पुसि सन्वद्भावे च 'अपिस्फपत्' लघुत्वाभावान्न दीर्घत्वम् अपिस्फपत् । स्फिरशब्दः प्रचुरे, वृद्धे, वृद्धौ च वर्तते ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

६७ अनु-तुलि-धातोरूपाणि ॥

१ **अनुतूलय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ **अनुतूलये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ **अनुतूलय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ **अन्वतूलय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ **अन्वतुतूल**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

६ **अनुतूलया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ **अनुतूल्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ **अनुतूलयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ **अनुतूलयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० **अन्वतूलयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"न प्रादिः०" इति अनोर्न धात्ववयवत्वम् । समानलोपित्वाद् ह्रस्वाभावः सन्वत्कार्याभावश्च । तूलैरनुकुष्णाति अवकुष्णाति, अनुगृह्णातीत्यनुतूलयति । अवतूलयति । अनुकुष्णात्यवकुष्णात्योः साधारणोऽर्थोऽनुगृह्णातीति अनुतूलयतीत्यस्य तूलैः कृत्वा अनुकूलं यथा भवति एवमन्तरवयवान् बहिर्निःसारयतीत्यर्थः ॥

कूलमुल्लङ्घयतीति उत्कूलयति ।

६८ उद्-कूलि-धातोरूपाणि ॥

१ **उत्कूलय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ **उत्कूलये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ **उत्कूलय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ **उदकूलय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ **उदचुकूल**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

६ **उत्कूलया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास, इ० ॥

७ **उत्कूल्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ **उत्कूलयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ **उत्कूलयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० **उदकूलयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" न प्रादिः०" इति उदो न धात्ववयवत्वम्, समानलोपित्वात् ह्रस्वाभावः सन्वत्कार्याभावश्च । कूलं प्रतीपं गच्छतीति प्रतिकूलयति कूलमनुगच्छतीति अनुकूलयति ॥

कुशलं करोतीति कुशलयति ।

६९ कुशलि-धातोरूपाणि ॥

१ **कुशलय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ **कुशलये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ **कुशलय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ **अकुशलय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ **अचुकुशल**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

६ **कुशलया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ **कुशल्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ **कुशलयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ **कुशलयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० **अकुशलयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

समानलोपित्वात् सन्वत्कार्याभावः ॥

बलेन सहते इति बलयति ।

७० बलि-धातोरूपाणि ॥

१ **बलय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

२ **बलये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥

३ **बलय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥

४ **अबलय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ **अबबल**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

६ **बलया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥

७ **बल्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥

८ **बलयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥

९ **बलयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥

१० **अबलयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

समानलोपित्वात् सन्वत्कार्याभावः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

बहुलमाचष्टे करोति वा इति वंहयति ।

७१ वंहि-धातोरूपाणि ॥

१ **वंहय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **वंहये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **वंहय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अवंहय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अववंह**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **वंहया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **वंह्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **वंहयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **वंहयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अवंहयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"प्रियस्थिर०" [७, ४, ३८] इति वंह आदेशः ॥

शीलेनाचरतीति शीलयति ।

७२ शीलि-धातोरूपाणि ॥

१ **शीलय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **शीलये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **शीलय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अशीलय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अशिशील**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **शीलया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **शील्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **शीलयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **शीलयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अशीलयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

समानलोपित्वात् उपान्त्यह्रस्वाभावः सन्वल्कार्याभावश्च ॥

स्थूलमाचष्टे करोति वा इति स्थवयति ।

७३ स्थवि-धातोरूपाणि ॥

१ **स्थवय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, वः, ामः ॥
२ **स्थवये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **स्थवय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अस्थवय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अतुस्थव**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **स्थवया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **स्थव्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **स्थवयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **स्थवयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अस्थवयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"स्थूलदूर०" [७, ४, ४२] इति अन्तस्थादेरंशस्य लुग् नामिनश्च गुणः । णौ यत्कृतमितिन्यायेन स्थूलशब्दस्य द्वित्वादिके अतुस्थवत् ॥

अश्वेनातिक्रामतीति अत्यश्वयति ।

७४ अति-अश्वि-धातोरूपाणि ॥

१ **अत्यश्वय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **अत्यश्वये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **अत्याश्वय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अत्यश्वय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अत्याशश्व**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **अत्यश्वया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **अत्यश्व्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **अत्यश्वयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **अत्यश्वयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अत्याश्वयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"न प्रादिः०" इति अतेर्न धात्ववयवत्वम्, अथतन्याम्-अलोपस्य स्थानिवद्भावेन श्वशब्दस्य द्विर्भावादिके अत्याशश्वत्, तदनङ्गीकारे अत्याशिश्वत् ।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अश्वेन संयुनक्तीति समश्वयति।

७५ सम्-अश्वि-धातोरूपाणि ॥

१ **समश्वय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **समश्वये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **समश्वय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **समाश्वय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **समाशश्व**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **समश्वया**-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ **समश्व्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **समश्वयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **समश्वयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **समाश्वयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"न प्रादिः०" इति समो न धात्ववयवत्वम्। अद्यतन्याम् अलोपस्य स्थानिवद्भावेन श्वशब्दस्य द्वित्वादिके समाशश्वत् तदनङ्गीकारे समाशिश्वत् ॥

ह्रस्वमाचष्टे करोति वा इति ह्रसयति।

७६ ह्रसि-धातोरूपाणि ॥

१ **ह्रसय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **ह्रसये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **ह्रसय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अह्रसय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अजह्रस**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **ह्रसया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **ह्रस्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **ह्रसयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **ह्रसयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अह्रसयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"स्थूलदूर०" [७, ४, ४२] इत्यन्तस्थादेरंशस्य लुग्। समानलोपित्वात् सन्वत्कार्य्याभावः ॥

कृशं तनुमाचष्टे करोति वा इति क्रशयति।

७७ क्रशि-धातोरूपाणि ॥

१ **क्रशय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **क्रशये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **क्रशय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अक्रशय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अचक्रश**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **क्रशया**-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ०॥
७ **क्रश्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **क्रशयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **क्रशयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अक्रशयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"पृथुमृदु०" [७, ४, ३९] इति ऋकारस्य रः। समानलोपित्वात् सन्वत्कार्य्याभावः।

भृशमतिशयवन्तमाचष्टे करोति वा इति भ्रशयति।

७८ भ्रशि-धातोरूपाणि ॥

१ **भ्रशय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **भ्रशये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **भ्रशय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अभ्रशय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अबभ्रश**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **भ्रशया**-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ **भ्रश्या** त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **भ्रशयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **भ्रशयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अभ्रशयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"पृथुमृदु०" [७, ४, ३९] इति ऋकारस्य रः। समानलोपित्वात् सन्वत्कार्य्याभावः।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पाशं पाशाद्वा विमोचयतीति विपाशयति ।

७९ वि-पाशि-धातोरूपाणि ॥

१ **विपाशय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **विपाशये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **विपाशय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **व्यपाशय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **व्यपपाश**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **विपाशया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **विपाश्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **विपाशयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **विपाशयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **व्यपाशयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"न प्रादि:०" इति वेर्न धात्ववयवत्वम् । समानलोपित्वात् ह्रस्वाभावः सन्वत्कार्य्याभावश्च ॥

पाशेन संयच्छतीति संपाशयति ।

८० सम्-पाशि-धातोरूपाणि ॥

१ **संपाशय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **संपाशये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **संपाशय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **समपाशय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **समपपाश**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **संपाशया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **संपाश्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **संपाशयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **संपाशयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **समपाशयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"न प्रादि०" इति न समो धात्ववयवत्वम् । समानलोपित्वात् ह्रस्वाभावः सन्वत्कार्य्याभावश्च ।

वृक्षमाचष्टे रोपयति वा इति वृक्षयति ।

८१ वृक्षि-धातोरूपाणि ॥

१ **वृक्षय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **वृक्षये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **वृक्षय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अवृक्षय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अववृक्ष**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **वृक्षया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **वृक्ष्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **वृक्षयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **वृक्षयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अवृक्षयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

सेनया अभियातीति अभिषेणयति ।

८२ अभि-षेणि-धातोरूपाणि ॥

१ **अभिषेणय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **अभिषेणये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **अभिषेणय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अभ्यषेणय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अभ्यषिषेण**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **अभिषेणया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **अभिषेण्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **अभिषेणयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **अभिषेणयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अभ्यषेणयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"त्र्यन्त्यस्वरादेः" [७, ४, ३३] इत्यन्त्यस्वरलोपः, समानलोपित्वाच्च उपान्त्य ह्रस्वाभावः सन्वत्कार्य्याभावश्च ।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

वीणयोपगायतीति उपवीणयति ।

८३ उप-वीणि-धातोरूपाणि ॥

१ उपवीणय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ उपवीणये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ उपवीणय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ उपावीणय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ उपाविवीण-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ उपवीणया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ उपवीण्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ उपवीणयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ उपवीणयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० उपावीणयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"न प्रादिरप्रत्ययः" [३, ३, ४] इति उपसर्गस्य न धात्ववयवत्वम् । समानलोपित्वात् उपाऽन्त्यह्रस्वाभावः सन्वत्कार्य्याभावश्च ॥

दारुणः खट्वां करोतीति खट्वयति दारु ।

८४ खट्वि-धातोरूपाणि ॥

१ खट्वय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ खट्वये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ खट्वय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अखट्वय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अचखट्व-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ खट्वया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ खट्व्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ खट्वयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ खट्वयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अखट्वयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

तुलां रोपयतीति तुलयति कनकम् ।

८५ तुलि-धातोरूपाणि ॥

१ तुलय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ तुलये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ तुलय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अतुलय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अतुतुल-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ तुलया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ तुल्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ तुलयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ तुलयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अतुलयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"त्र्यन्त्यस्वरादेः" [७, ४, ४३] इत्यन्त्यस्वरादिलोपः समानलोपित्वाच्च ह्रस्वाभावः सन्वत्कार्य्याभावश्च ॥

असिना छिनत्तीति असयति ।

८६ असि-धातोरूपाणि ॥

१ असय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ असये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ असय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव ाम ॥
४ आसय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आसिस-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ असया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ अस्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ असयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ असयिष्य-ति, तः, न्ति. सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आसयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

इं काममाचष्टे इति। आययति।

८७ आयि-धातोरूपाणि ॥

१ आयय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ आययेत्-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ आयय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आयय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आयिय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ आयया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ आय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ आययिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ आययिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आययिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे ५ आयय-त्। "नामिनोऽकलिहलेः" इत्यत्र कलिहलिवर्जनान्नाम्नोऽपि वृद्धिः ॥

कलिं गृह्णातीति कलयति।

८८ कलि-धातोरूपाणि ॥

१ कलय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ कलये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ कलय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अकलय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अचकल-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ कलया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ कल्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ कलयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ कलयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अकलयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"नामिनोऽकलि०" [४, ३, ५१] इत्यत्र कलिवर्जनान्न वृद्धिः। एवं समानलोपित्वान्न सन्वत्कार्यम्। कलिशब्दो बिभीतकवृक्षे विवादे युद्धे शूरे अन्त्ययुगे कोरके च वर्तते ॥

वास्या कुठारविशेषेण छिनत्तीति वासयति।

८९ वासि-धातोरूपाणि ॥

१ वासय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ वासये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ वासय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अवासय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अवीवस-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ वासया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ वास्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ वासयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ वासयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अवासयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"नामिनोऽकलि०" [४, ३, ५१] अत्र कलिहलिवर्जनान्नाम्नोऽपि वृद्धयां पश्चाल्लोपे उपान्त्यह्रस्वे सन्वत्कार्ये सति अवीवसत्। स्वरस्येति स्थानिवद्भावो न तस्यानित्यत्वात् मतान्तरे ५ अववास-त् ॥

हलिं महद्धलं गृह्णातीति हलयति।

९० हलि-धातोरूपाणि ॥

१ हलय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ हलये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ हलय-तु, तात् ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि ाव, ाम ॥
४ अहलय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अजहल-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ हलया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ हल्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ हलयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ हलयिष्य-ति, तः, न्तिः, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अहलयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"नामिनोऽकलि०" [४, ३, ५१] इत्यत्र हलिवर्जनान्न वृद्धिः, समानलोपित्वाच्च सन्वत्कार्याभावः।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

ई लक्ष्मीमाचष्टे इति आययति।

९१ आयि-धातोरूपाणि ॥

१ आयय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ आययें-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ आयय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आयय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आयिय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ आयया-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ आय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ आययिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ आययिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आययिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे ५० आयय-त्।

ऊर्वीमाचष्टे इति वरयति।

९२ वरि-धातोरूपाणि ॥

१ वरय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ वरयें-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ वरय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अवरय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अवीवर-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ वरया-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ वर्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ वरयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ वरयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अवरयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"प्रियस्थिर०" [७, ४, ३८] इति नामग्रहणे लिङ्गविशिष्टस्यापिग्रहणात् 'वर्' आदेशः, मतान्तरे वारयतीत्यादि ॥

ऋज्वीमाचष्टे।

९३ ऋजि-धातोरूपाणि ॥

१ ऋजय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ ऋजयें-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ ऋजय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आर्जय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आर्जिज-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ ऋजया-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ ऋज्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ ऋजयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्व,: स्मः ॥
९ ऋजयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आर्जयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"जातिश्च णि०" [३, २, ५१] इति पुंवत्त्वे अन्त्यस्वरलोपे च ऋजयति।

एनीमाचष्टे इति एतयति।

९४ एति-धातोरूपाणि ॥

१ एतय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, मि, ावः, ामः ॥
२ एतयें-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ एतय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ ऐतय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ ऐतत-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ एतया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ एत्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ एतयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ एतयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० ऐतयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे ५ ऐतित-त्। "जातिश्च णि०" [३, २, ५१] इति पुंवत्त्वे एत इति प्रकृतेरन्त्यस्वरलोपे एतयति ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

गुर्वीमाचष्टे गरयति ।

९५ गरि–धातोरूपाणि ॥

१ **गरय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **गरये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **गरय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अगरय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अजीगर**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **गरया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **गर्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **गरयिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **गरयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अगरयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" प्रियस्थिर० " [७, ४, ३८] इति गर् आदेशः ॥

पट्वीमाचष्टे करोति वा पटयति ।

९६ पटि–धातोरूपाणि ॥

१ **पटय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः ामः ॥
२ **पटये**–त्, ताम्, यु, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **पटय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अपटय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अपीपट**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **पटया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **पट्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **पटयिता**–'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **पटयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अपटयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" जातिश्च णि० " [३, २, ५१] इति पुंवत्त्वे वृद्धौ अन्त्यस्वरादिलोपे पटयति ॥

पृथ्वीमाचष्टे करोति वा प्रथयति ।

९७ प्रथि–धातोरूपाणि ॥

१ **प्रथय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, मि, ावः, ामः ॥
२ **प्रथये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **प्रथय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अप्रथय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अपिप्रथ**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **प्रथया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **प्रथ्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **प्रथयिता**–'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **प्रथयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अप्रथयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"पृथुमृदु०" [७, ४, ३९] इति ऋकारस्य रः । " जातिश्च णि० " [३, २, ५१] इति पुंवद्भावः । त्र्यन्त्यस्वरादेरित्यन्त्यस्वरलोपश्च मतान्तरे ५० अपप्रथ–त्॥

बह्वीमाचष्टे इति भूययति ।

९८ भूयि–धातोरूपाणि ॥

१ **भूयय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **भूयये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **भूयय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अभूयय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अबुभूय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **भूयया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **भूय्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **भूययिता**–'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **भूययिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अभूययिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" बहोर्णीष्ठे भूय् " [७, ४, ४०] इति भूय् आदेशः । मतान्तरे बहयति । अन्ये तु भावयतीत्यादीन्येव रूपाणि मन्यन्ते ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

मृद्वीमाचष्टे करोति वा म्रदयति ।

९९ म्रदि-धातोरूपाणि ॥

१ **म्रदय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **म्रदये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **म्रदय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **अम्रदय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **अमिम्रद**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ **म्रदया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **म्रद्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **म्रदयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **म्रदयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **अम्रदयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

" पृथुमृदु० " [७, ४, ३९] इति ऋकारस्य रः । " जातिश्च " [३, २, ५१] इति पुंवद्भावः । वृद्धावन्त्यस्वरलोपेऽसमानलोपित्वात्सन्वद्भावः । मतान्तरे ५ अमम्रद-त् ॥

लघ्वीमाचष्टे लघयति ।

१०० लघि-धातोरूपाणि ॥

१ **लघय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **लघये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **लघय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **अलघय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **अलीलघ**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ **लघया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **लघ्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **लघयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **लघयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **अलघयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

" जातिश्च० " [३, २, ५१] इति पुंवत्त्वे वृद्धौ अन्त्यस्वरादिलोपे लघयति । असमानलोपित्वाच्च अलीलघत् । मतान्तरे ५ अललघत् ॥

वास्या कुठारविशेषेण छिनत्तीति वासयति ।

१०१ वासि-धातोरूपाणि ॥

१ **वासय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **वासये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **वासय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **अवासय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **अवीवस**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ **वासया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **वास्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **वासयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **वासयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **अवासयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

वृद्धौ सत्यामन्त्यस्वरादिलोपे समानलोपित्वाभावात् सन्वत्कार्यम् । मतान्तरे ५ अववास-त् ॥

स्त्रीमाचष्टे स्त्रापयति ।

१०२ स्त्रायि-धातोरूपाणि ॥

१ **स्त्रायय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **स्त्राययं**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **स्त्रायय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।णि, ।व, ।म ॥
४ **अस्त्रायय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **अतिस्त्रय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ **स्त्रायया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **स्त्राय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **स्त्राययिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **स्त्राययिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **अस्त्राययिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम् त, म्, ।व, ।म ॥

" नामिनोऽकलिहलेः " [४, ३, ५१] इति वृद्धौ आयादेशे च स्त्राययति ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

उं शिवमाचष्टे इति आवयति ।

१०३ आवि-धातोरूपाणि ॥

१ **आवय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **आवये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **आवय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **आवय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **आविव**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **आवया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **आव्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **आवयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **आवयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **आवयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे ५ आवय-त् ॥

उरुमाचष्टे इति वरयति ।

१०४ वरि-धातोरूपाणि ॥

१ **वरय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **वरये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **वरय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अवरय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अवीवर**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **वरया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **वर्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **वरयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **वरयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अवरयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" प्रियस्थिर० " [७, ४, ३८] इति वर् आदेशः मतान्तरे वारयतीत्यादीनि रूपाणि । उरुः महति विशाले च ॥

ऋजुं सरलमाचष्टे करोति वा ऋजयति ।

१०५ ऋजि-धातोरूपाणि ॥

१ **ऋजय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **ऋजये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **ऋजय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **आर्जय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **आर्जिज**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **ऋजया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **ऋज्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **ऋजयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **ऋजयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **आर्जयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

ओतुं बिडालमाचष्टे इति ओतयति ।

१०६ ओति-धातोरूपाणि ॥

१ **ओतय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **ओतये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **ओतय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **औतय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **औतुत**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **ओतया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **ओत्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **ओतयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **ओतयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **औतयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

औतुतत्, अत्र स्वरलोपस्य स्थानित्वेन तु, द्वित्वम् । एतदनङ्गीकारे तिशब्दस्य द्वित्वे औतितत् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

गुरुमाचष्टे करोति वा गरयति ।

१०७ गरि-धातोरूपाणि ॥

१ **गरय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **गरये**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **गरय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अगरय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अजीगर**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **गरया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **गर्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **गरयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **गरयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अगरयिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" प्रियस्थिर०" [७, ४, ३८] इति गर् आदेशः ।

पटुमाचष्टे करोति वा पटयति ।

१०८ पटि-धातोरूपाणि ॥

१ **पटय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **पटये**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **पटय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अपटय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अपीपट**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **पटया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **पट्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **पटयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **पटयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अपटयिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" नामिनोऽकलिहलेः " [४, ३, ५१] इति **वृद्धौ** अन्त्यस्वरादिलोपे च पटयति । अपीपटत्, अत्र पूर्वमेवोकारस्य वृद्धौ कृतायामन्त्यस्वरादिलोपे समानलोपाभावात् "असमानलोपे०" [४, १, ६३] इति सन्वद्भावः । अन्ये तु नाम्नो वृद्धिमनिच्छन्तः समानलोपित्वात् सन्वद्भावाभावे-अपपटत् इति मन्यन्ते ॥

परशुना छिनत्तीति परशयति ।

१०९ परशि-धातोरूपाणि ॥

१ **परशय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **परशये**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **परशय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अपरशय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अपीपरश**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **परशया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **परश्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **परशयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **परशयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अपरशयिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे ५ अपपरश—त्,

पृथुमाचष्टे करोति वा इति प्रथयति ।

११० प्रथि-धातोरूपाणि ॥

१ **प्रथय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **प्रथये**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **प्रथय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अप्रथय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अपिप्रथ**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **प्रथया** ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **प्रथ्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **प्रथयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **प्रथयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अप्रथयिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" पृथुमृदु०" [७, ४, ३९] इति **ऋकारस्य रः** । वृद्धौ कृतायामन्त्यस्वरादिलोपे समानलोपित्वाभावात् सन्वत्कार्यम् । मतान्तरे ५ अपप्रथ-त् ।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

बहुमाचष्टे करोति वा इति भूययति ।

१११ भूयि-धातोरूपाणि ॥

१ भूयय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ भूययेत्-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ भूयय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अभूयय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अबूभुय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ भूयया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ भूय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ भूययिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ भूययिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अभूययिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" बहोर्णीष्ठे भूय् " [७, ४, ४] इति भूय् आदेशः ।

मतान्तरे ।

बहि-धातोरूपाणि ॥

१ बहय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ बहये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ बहय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अबहय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अबबह-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ बहया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ बह्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ बहयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ बहयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अबहयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अन्ये तु भावयतीत्यादीन्येव रूपाणि मन्यन्ते ॥

मृदुमाचष्टे करोति वा इति म्रदयति ।

११२ म्रदि-धातोरूपाणि ॥

१ म्रदय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ म्रदये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ म्रदय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अम्रदय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अमिम्रद-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ म्रदया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ म्रद्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ म्रदयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ म्रदयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अम्रदयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" पृथुमृदु० " [७, ४: ३९] इति ऋकारस्य रः । वृद्धौ कृतायामन्त्यस्वरादिलोपे समानलोपित्वाभावात् सन्वत्कार्यम् ॥ मतान्तरे ५ अमम्रद-त् ॥

लघुमाचष्टे इति लघयति ।

११३ लघि-धातोरूपाणि ॥

१ लघय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ लघये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ लघय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अलघय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अलीलघ-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ लघया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ लघ्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ लघयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ लघयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अलघयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे ५ अललघ-त् । " नामिनोऽकलिहलेः " [४, ३, ५१] इति वृद्धौ अन्त्यस्वरादिलोपे च लघयति, वृद्धौ अन्त्यस्वरादिलोपे सन्वत्कार्यम् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

ॐ शम्भुं चन्द्रं पालकं वाचष्टे इति आवयति।

११४ आवि-धातोरूपाणि ॥

१ आवय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ आवये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ आवय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ आवय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ आविव-त्, ताम्, न्, :, तम्, म्, ।व, ।म ॥
६ आवया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ आव्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ आवयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ आवयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० आवयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

भुवमाचष्टे इति भावयति।

११५ भावि-धातोरूपाणि ॥

१ भावय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ भावये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ भावय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ अभावय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ अबीभव-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ भावया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ भाव्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ भावयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ भावयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० अभावयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

" नैकस्वरस्य० " [७, ४, ४४] इत्यन्त्यस्वरलोपाभावः ॥

भ्रुवमाचष्टे इति भ्रावयति।

११६ भ्रावि-धातोरूपाणि ॥

१ भ्रावय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ भ्रावये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ भ्रावय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।णि, ।व, ।म ॥
४ अभ्रावय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ अबुभ्रव-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ भ्रावया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ भ्राव्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ भ्रावयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ भ्रावयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० अभ्रावयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

" नैकस्वरस्य० " [७, ४, ४४] इत्यन्त्यस्वरलोपाभावः ॥

नृ-नरमाष्टे नारयति।

११७ नारि-धातोरूपाणि ॥

१ नारय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ नारये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ नारय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।णि, ।व, ।म ॥
४ अनारय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ अनीनर-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ नारया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ नार्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ नारयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ नारयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० अनारयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म, ।व, ।म ॥

" नैकास्वरस्य० " [७, ४, ४] इत्यन्त्यस्वरलोपाभावः।

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

भर्तारमाचष्टे इति भरयति ।

११८ भरि–धातोरूपाणि ॥

१ **भरय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **भरये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **भरय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अभरय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अबभर**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **भरया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **भर्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **भरयिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **भरयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अभरयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" त्र्यन्त्य० " [७, ४, ४३] इति तृप्रत्ययस्य लुक् । समानलोपित्वात् सन्वत्कार्याभावः ।

भ्रातरमाचष्टे इति भ्रातयति ।

११९ भ्राति–धातोरूपाणि ॥

१ **भ्रातय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **भ्रातये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **भ्रातय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अभ्रातय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अबभ्रात**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **भ्रातया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **भ्रात्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **भ्रातयिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **भ्रातयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अभ्रातयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अव्युत्पन्नत्वात्तृशब्दस्य लुग्न भवति अपि त्वन्त्य० स्वरस्य । समानलोपित्वात् सन्वत्कार्याभावः ॥

मातरमाचष्टे इति मातयति ॥

१२० माति–धातोरूपाणि ॥

१ **मातय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **मातये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **मातय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अमातय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अममात**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **मातया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **मात्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **मातयिता**–", रौ, रः, सि स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **मातयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अमातयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अव्युत्पन्नत्वात् तृशब्दस्य लुग्नभवति, अपि त्वन्त्य-स्वरस्य । समानलोपित्वात् सन्वत्कार्याभावः ॥

अलम् लकारमाचष्टे इति आलयति ।

१२१ आलि–धातोरूपाणि ॥

१ **आलय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **आलये**–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **आलय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **आलय**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **आलिल**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **आलया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **आल्या**–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्वः, स्मः ॥
८ **आलयिता**–", रौ, रः, सि, थः, थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **आलयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **आलयिष्य**–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

इना कामेन सह वर्तत इति सेः, सयमाचष्टे इति साययति।

१२२ सायि-धातोरूपाणि ॥

१ सायय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ साययेत्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ सायय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम॥
४ असायय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ असीसय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
६ साययां-चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ साय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ साययिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ साययिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० असाययिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

हिधातोर्विचि हेः, हयमाचष्टे इति हाययति।

१२३ हायि-धातोरूपाणि ॥

१ हायय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ हायये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ हायय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम॥
४ अहायय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ अजीहय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
६ हाययां-चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ हाय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ हाययिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ हाययिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० अहाययिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

रायमाचष्टे इति राययति।

१२४ रायि-धातोरूपाणि ॥

१ रायय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ रायये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ रायय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम॥
४ अरायय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ अरीरय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
६ राययां-चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ राय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ राययिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ राययिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० अराययिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म् ाव, ाम॥

गामाचष्टे इति गावयति।

१२५ गावि-धातोरूपाणि ॥

१ गावय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ गावये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ गावय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम॥
४ अगावय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ अजूगव-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
६ गावयां-चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ गाव्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ गावयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ गावयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० अगावयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

"नैकस्वरस्य" [७, ४, ४४] इति नान्त्यस्वरादिलोपः। णौ कृतस्य स्थानिवुद्ध्या गोशब्दस्य द्वित्वे ह्रस्वे दार्घे च अजूगवत्। गामाचष्टे गवयतीति क्रियारत्नसमुच्चये॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

द्यामाचष्टे इति द्यावयति ।

१२६ द्यावि-धातोरूपाणि ॥

१ **द्यावय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **द्यावये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **द्यावय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अद्यावय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अदुद्यव**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **द्यावया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **द्याव्या**-त, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **द्यावयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **द्यावयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अद्यावयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

गौर्नौः गोसहिता नौर्वा गोनौः । गोनावमाचष्टे इति गोनयति ।

१२७ गोनि-धातोरूपाणि ॥

१ **गोनय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **गोनये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **गोनय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अगोनय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अजूगुन**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **गोनया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **गोन्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **गोनयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **गोनयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अगोनयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे ५० अजुगोन-त् । औतः स्थानिवत्वेनोपान्त्यत्वाभावान्न ह्रस्व इति तदाशयः । स्वमते "स्वरस्य परे०" इति स्थानिवद्भावस्यानित्यता आश्रिता ॥

गोसहिता नौरिति गोनौः "मयूरव्यंसक०" [३, १, ११६] इति मध्यमपदलोपी समासः ॥

नावमाचष्टे नावयति ।

१२८ नावि-धातोरूपाणि ॥

१ **नावय**-ति, त, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **नावये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **नावय**-तु तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अनावय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अनूनव**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **नावया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **नाव्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **नावयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **नावयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अनावयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

लोकते इति लोक् द्रष्टा, लोकमाचष्टे इति लोकयति ।

१२९ लोकि-धातोरूपाणि ॥

१ **लोकय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **लोकये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **लोकय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अलोकय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अलूलुक**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **लोकया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **लोक्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **लोकयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **लोकयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अलोकयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"नैकस्वरस्य" इति अन्त्यस्वरादिलोपप्रतिषेधः । असमानलोपित्वाच्चोपान्त्यह्रस्वे सन्वत्कार्ये च **अलूलुकत्**, एवमन्यत्रापि विज्ञेयम् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

'शाखृ शोषणालमर्थयोः' शाखतीति शाक्, शाखमाचष्टे इति शाखयति।

१३० शाखि-धातोरूपाणि ॥

१ शाखय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ शाखये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ शाखय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अशाखय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अशीशख-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ शाखया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ शाख्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ शाखयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ शाखयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अशाखयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

'लगे संगे' लगतीति क्विपि लक् 'लग्' इत्यनुकरणशब्दो वा लगमाचष्टे इति लगयति।

१३१ लगि-धातोरूपाणि ॥

१ लगय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ लगये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ लगय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अलगय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त म्, ाव, ाम ॥
५ अलीलग-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ लगया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ लग्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ लगयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ लगयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अलगयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे लागयतीत्यादि ॥

श्लाघते इति श्लाक्, श्लाघमाचष्टे इति श्लाघयति।

१३२ श्लाघि-धातोरूपाणि ॥

१ श्लाघय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ श्लाघये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ श्लाघय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अश्लाघय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अशिश्लघ-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ श्लाघया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ श्लाघ्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ श्लाघयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ श्लाघयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अश्लाघयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

माङ् माङ्धातुमाचष्टे इति माङ्यति ॥

१३३ माङि-धातोरूपाणि ॥

१ माङ्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ माङ्ये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ माङ्य-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अमाङ्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अमीमङ-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ माङ्या-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ माङ्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ माङ्यिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ माङ्यिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अमाङ्यिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

अमुमञ्चतीति अदद्र्यङ्, अदद्र्यञ्चमाचष्टे इति अदद्र्ययति ।

१३४ अदद्रि-धातोरूपाणि ॥

१ अदद्र्यय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अदद्र्यये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अदद्र्यय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ आदद्र्यय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आददद्र्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ अदद्र्यया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ अदद्रीया-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व:, स्मः ॥
८ अदद्र्ययिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अदद्र्ययिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आदद्र्ययिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे अदद्रायतीत्यादि ।

अमुमञ्चतीति अदमुयङ्, अदमुयञ्चमाचष्टे इति अदमुययति ।

१३५ अदमुयि-धातोरूपाणि ॥

१ अदमुयय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अदमुयये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अदमुयय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आदमुयय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आददमुय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ अदमुयया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ अदमुईया-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अदमुययिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अदमुययिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आदमुययिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे अदमुआययतीत्यादि ।

अमुमञ्चतीति अमुद्र्यङ्, अमुद्र्यञ्चमाचष्टे इति अमुद्र्ययति ।

१३६ अमुद्रि-धातोरूपाणि ॥

१ अमुद्र्यय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अमुद्र्यये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अमुद्र्यय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ आमुद्र्यय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आमुमुद्र्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ अमुद्र्यया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ अमुद्रीया-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अमुद्र्ययिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्म ॥
९ अमुद्र्ययिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आमुद्र्ययिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे अमुद्रायतीत्यादि ।

अमुमञ्चतीति अमुमुयङ्, अमुमुयञ्चमाचष्टे इति अमुमुययति ।

१३६ अमुमुयि-धातोरूपाणि ॥

१ अमुमुयय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अमुमुयये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अमुमुयय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव ाम ॥
४ आमुमुयय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आमुमुमुय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ अमुमुयया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ अमुमुईया-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अमुमुययिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अमुमुययिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आमुमुययिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

मतान्तरे

१ अमुमुआयय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, मि, ।वः, ।मः ॥ [व, म ॥
२ अमुमुआयये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्,
३ अमुमुआयय-तु, तात्, ताम्, न्तु,'', तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥ [।व, ।म ॥
४ आमुमुआयय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्,
५ आमुमुमुआय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ अमुमुआयया-ञ्चकार,इ० ॥ म्बभूव,इ० ॥ मास,इ ॥
७ अमुमुईया-त्, स्ताम्, सुः,:,स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ अमुमुआययिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥ [।वः, ।मः ॥
९ अमुमुआययिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि,
१० आमुमुआययिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

अदस् अञ्च् क्विप् इति स्थिते "सर्वादि०" [३, २, १२२] इति डद्रौ अन्तावयवे "डित्यन्त्य०" [२, १, ११४] इत्यन्त्यस्वरादेरसो लुकि अद् अद्रि अञ्च् इति स्थिते सन्धौ '**अदद्र्यञ्च्**' शब्दनिष्पत्तिः, "वाद्रौ" [२, १, ४६] इति आद्यदकारस्य विकल्पेन मत्वे "मादु०" [२, १, ४७] इति दकारोत्तराकारस्य उत्वे '**अमुद्र्यञ्च्**' शब्दनिष्पत्तिः, द्वितीयदकारस्योक्तसूत्रेण विकल्पेन मत्वे, "मादु०" [२, १, ४७] इति दकारोत्तरकारस्य उत्वे अद् अमु इ अञ्च्, इति स्थिते "अदोमुमी" [१, २, ३५] इति उकारस्य सन्धिनिषेधे इतरसन्धौ च '**अदमुयञ्च्**' इति शब्दनिष्पत्तिः, द्वयोर्दकारयोर्मत्वे तदुत्तरवर्णयोरुत्वे निरुक्तरीत्या '**अमुमुयञ्च्**' इति शब्दसिद्धिः, एभ्यो णिचि अन्त्यस्वरादिलोपे अदद्रि-अमुद्रि-अदमुयि-अमुमुयि-इति धातवः,

आशिषि-अदद्रि	णि	यात्
अमुद्रि	,,	,,
अदमुइ	,,	,,
अमुमुइ	,,	,,

इति स्थिते णेर्लुकि दीर्घे च, अदद्रीयात्, अमुद्रीयात्, अदमुईयात्, अमुमुईयात्, इतिरूपाणि ॥

उदञ्चमाचष्टे इति उदयति ।

१३८ उदि-धातोरूपाणि ॥

१ उदय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ उदये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ उदय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ उदाय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ उदैय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ उदया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ उद्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ उदयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ उदयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
० उदायिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

णिवर्जनात् "उदच उदीच्" [२, १, १०३] इति नोदीच्, कृतेऽन्यस्मिन् धातुप्रत्ययकार्ये पश्चाद्वृद्धिस्तद्बाध्योऽद च भवतीति नियमात्पूर्वमियादेशे पश्चाद्वृद्धौ उदैयत् ॥

मतान्तरे

१ उदीचय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ उदीचये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ उदीचय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ उदैचय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ उदैचिच-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ उदीचया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ उदीच्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ उदीचयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ उदीचयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० उदैचयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

तिरोऽञ्चतीति तिर्यङ्, तिर्यञ्चमाचष्टे इति तिर्ययति ।

१३९ तिर्यि–धातोरूपाणि ॥

१ तिर्यय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ तिर्ययें–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ तिर्यय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अतिर्यय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अतितिर्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ तिर्यया–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ तिरीया–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ तिर्ययिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ तिर्ययिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अतिर्ययिष्य–त्, ताम्, न, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अन्त्यस्वरादिलोपस्य बहिरङ्गत्वेन असिद्धत्वात् तिरसस्तिरिः ॥

मतान्तरे

१ तिरायय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ तिराययें–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ तिरायय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अतिरायय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अतितिराय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ तिराययां–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ तिराय्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ तिराययिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ तिराययिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अतिराययिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

दधि अञ्चतीति दध्यङ्, दध्यञ्चमाचष्टे इति दध्ययति ।

१४० दधि–धातोरूपाणि ॥

१ दध्यय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ दध्ययें–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ दध्यय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अदध्यय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अददध्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ दध्यया–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ दधीया–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ दध्ययिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ दध्ययिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदध्ययिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

स्वरव्यञ्जनयोरभेदन्यायेन स्वरस्थानिकत्वादन्त्यस्वरादिलुचः स्थानित्वान्न वृद्धिः । यत्वे तु न स्थानिवद्भावः " न सन्धिङी०" इति निषेधात् ॥

मतान्तरे ७–दधियात् । मतान्तरे दधाययतीत्यादि ।

देवमञ्चतीति देवद्र्यङ्, देवद्र्यञ्चमाचष्टे इति देवद्र्ययति ।

१४१ देवद्रि-इ–धातोरूपाणि ॥

१ देवद्र्यय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ देवद्र्ययें–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ देवद्र्यय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अदेवद्र्यय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अदिदेवद्र्यत्–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ देवद्र्यया–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ देवद्रीया–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ देवद्र्ययिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ देवद्र्ययिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदेवद्र्ययिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे देवद्राययतीत्यादि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

वाचमाचष्ट इति वाचयति ।

१४२ वाचि-धातोरूपाणि ॥

१ **वाचय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **वाचये**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **वाचय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अवाचय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अवीवच**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **वाचया**-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ० ॥
७ **वाच्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **वाचयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **वाचयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अवाचयिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

विष्वक् अञ्चतीति विष्वद्र्यङ्, विष्वद्र्यञ्चमाचष्टे इति विष्वद्र्ययति ।

१४३ विष्वद्रि इ-धातोरूपाणि ॥

१ **विष्वद्र्यय**-ति, तः, न्ति,सि, थः,थ, ामि, ावः, ामः॥
२ **विष्वद्र्यये**-त्, ताम्, युः, ः,तम्, त, यम्,व, म ॥
३ **विष्वद्र्यय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ",तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अविष्वद्र्यय**-त्, ताम्, न्, ः,तम्, त, म्,ाव, ाम॥
५ **अविविष्वद्र्य**-त्, ताम्, न्,ः, तम्, त, म्,ाव,ाम॥
६ **विष्वद्र्यया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **विष्वद्रीया**-त्,स्ताम्,सुः,ः,स्तम्, स्त, सम्,स्व,स्म॥
८ **विष्वद्र्ययिता**-",रौ,रः, सि,स्थः, स्थ,स्मि, स्वः,स्मः॥
९ **विष्वद्र्ययिष्य**-ति,तः, न्ति, सि,थः,थ, ामि, ावः,ामः॥
१० **अविष्वद्र्ययिष्य**-त्,ताम्,न्,ः,तम्, त, म्, ाव,ाम॥

मतान्तरे विष्वद्राययतीत्यादि ॥

सहाञ्चतीति सध्र्यङ्, सध्र्यञ्चमाचष्टे इति सध्र्ययति ।

१४४ सध्रि-इ-धातोरूपाणि ॥

१ **सध्र्यय**-ति, तः, न्ति,सि, थः, थ,ामि, ावः, ामः ॥
२ **सध्र्यये**-त्, ताम्, युः, ः,तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **सध्र्यय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **असध्र्यय**-त्, ताम्, न्, ः,तम्, त,म्, ाव, ाम ॥
५ **अससध्र्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
६ **सध्र्यया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **सध्रीया**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व,स्म॥
८ **सध्र्ययिता**-", रौ, रः, सि,स्थः, स्थ, स्मि, स्वः,स्मः॥
९ **सध्र्ययिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **असध्र्ययिष्य**-त्, ताम्, न्,ः,तम्, त, म्, ाव, ाम॥

" सहसमः सध्रिसमी " [३, २, १२३] इति सह-शब्दस्य सध्रि इत्यादेशः' मतान्तरे सध्राययतीत्यादि ॥

समञ्चतीति सम्यङ्, सम्यञ्चमाचष्टे इति सम्ययति ।

१४५ समि-इ-धातोरूपाणि ॥

१ **सम्यय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **सम्यये**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **सम्यय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **सम्याय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **सम्यैय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **सम्यया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **समीया**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **सम्ययिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि,स्वः,स्मः॥
९ **सम्ययिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **असम्यायिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम् त, म्, ाव, ाम॥

" सहसमः सध्रिसमी " [३, २, १२३] इति सम्शब्दस्य समि इत्यादेशः ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

प्रच्छमाचष्टे इति प्रच्छयति, प्रच्छ्धात्वनुकरणम् ॥

१४६ प्रच्छि-धातोरूपाणि ॥

१ **प्रच्छय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **प्रच्छये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **प्रच्छय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **अप्रच्छय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **अपप्रच्छ**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ **प्रच्छया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **प्रच्छ्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **प्रच्छयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **प्रच्छयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **अप्रच्छयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

ऊर्जमाचष्टे इति ऊर्जयति ।

१४७ ऊर्जि-धातोरूपाणि ॥

१ **ऊर्जय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **ऊर्जये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **ऊर्जय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **और्जय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **और्जिज**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ **ऊर्जया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **ऊर्ज्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **ऊर्जयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **ऊर्जयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **और्जयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

विश्वसृजमाचष्टे इति विश्वसयति ।

१४८ विश्वसि-धातोरूपाणि ॥

१ **विश्वसय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **विश्वसये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **विश्वसय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **अविश्वसय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **अविविश्वस**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ **विश्वसया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **विश्वस्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **विश्वसयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **विश्वसयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **अविश्वसयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

मतान्तरे विश्वासयतीत्यादि ॥

उज्झमाचष्टे इति उज्झयति ।

१४९ उज्झि-धातोरूपाणि ॥

१ **उज्झय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
२ **उज्झये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **उज्झय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ।नि, ।व, ।म ॥
४ **औज्झय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
५ **औज्जिझ**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥
६ **उज्झया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **उज्झ्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **उज्झयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **उज्झयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ।मि, ।वः, ।मः ॥
१० **औज्झयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ।व, ।म ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

नञमाचष्टे इति नञयति ।

१५० नञि-धातोरूपाणि ॥

१ **नञय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **नञये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **नञय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अनञय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अनीनञ**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **नञया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **नञ्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **नञयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **नञयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अनञयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे नाञयतीत्यादि ॥

अटतीति अट्, तमाचष्टे इति अटयति, मतान्तरे आटयति ।

१५१ अटि-धातोरूपाणि ॥

१ **अटय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **अटये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **अटय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **आटय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **आटिट**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **अटया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **अट्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **अटयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **अटयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **आटयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

पठतीति पट्, तमाचष्टे इति पठयति, मतान्तरे पाठयति ।

१५२ पठि-धातोरूपाणि ॥

१ **पठय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **पठये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **पठय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अपठय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अपीपठ**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **पठया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **पठ्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **पठयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **पठयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अपठयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अडमुद्यमकृतमाचष्टे इति अडयति ।

१५३ अडि-धातोरूपाणि ॥

१ **अडय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **अडये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **अडय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **आडय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **आडिड**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **अडया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **अड्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **अडयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **अडयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **आडयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे आड्यतीत्यादि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

सुढमाचष्टे इति सुढयति ।

१५४ सु-ढि-धातोरूपाणि ॥

१ सुढय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ सुढये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ सुढय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ असुढय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ असुढिढ-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ सुढया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ सुढ्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ सुढयिता-",रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ सुढयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः,थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० असुढयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्,त, म्, ाव, ाम ॥

गणयतीति गण्, तमाचष्टे इति गणयति ।

१५५ गणि-धातोरूपाणि ॥

१ गणय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ गणये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ गणय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अगणय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अजीगण-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ गणया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ गण्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ गणयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ गणयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अगणयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

कर्तृमन्तमाचष्ट इति करयति ।

१५६ करि-धातोरूपाणि ॥

१ करय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ करये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ करय-तु, तात् ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि ाव, ाम ॥
४ अकरय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अचकर-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ करया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ कर्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ करयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ करयिष्य-ति, तः, न्तिः, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अकरयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अत्र "विन्मतोः" [७, ४, ३२] इति विनो लुकि "त्र्यन्त्य०" [७, ४, ४३] इत्यन्त्यस्वरादेर्लुक् । समानलोपित्वात् सन्वत्कार्याभावः ॥

त्वग्वन्तमाचष्ट इति त्वचयति ।

१५७ त्वगि-धातोरूपाणि ॥

१ त्वचय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ त्वचये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ त्वचय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अत्वचय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अतत्वच-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ त्वचया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ त्वच्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ त्वचयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ त्वचयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अत्वचयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"विन्मतोर्णीष्ठेयसौ०" [७, ४, ३२] इति मतोर्लुक् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

वसुमन्तमाचष्टे इति वसयति वसवयति ।

१५८ वसि-धातोरूपाणि ॥

१ **वसय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **वसये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **वसय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अवसय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अववस**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **वसया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **वस्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **वसयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **वसयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अवसयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अत्र " विन्मतोः० " [७, ४, ३२] इति विनो लुकि, "त्र्यन्त्य०" [७, ४, ४३] इत्यन्त्यस्वरादेर्लुक् । मतोर्लुपि अनेकस्वरस्यान्त्यस्वरादेर्लुचं च विकल्पेनेच्छन्त्येके लुगभावपक्षे णौ गुणं चेच्छन्ति । तन्मते निम्नदर्शितान्यपि रूपाणि-

१५८ वसवि-धातोरूपाणि ॥

१ **वसवय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **वसवये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **वसवय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अवसवय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अववसव**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **वसवया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **वसव्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **वसवयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **वसवयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अवसवयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

वृतमाचष्टे इति वृतयति ।

१५९ वृति-धातोरूपाणि ॥

१ **वृतय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **वृतये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **वृतय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अवृतय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अवीवृत**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **वृतया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **वृत्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **वृतयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **वृतयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अवृतयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

संक्रामन्तमाचष्टे करोतीति संक्रामयति ।

१६० सम्-क्रामि-धातोरूपाणि ॥

१ **संक्रामय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **संक्रामये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **संक्रामय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **समक्रामय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **समचक्राम**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **संक्रामया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **संक्राम्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **संक्रामयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **संक्रामयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **समक्रामयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" त्र्यन्त्य० " [७, ४, ४३] इत्यन्त्यस्वरादेर्लुक् । समानलोपित्वात् ह्रस्वाभावः सन्वत्कार्याभावश्च " न प्रादि० " [३, ३, ४] इति समो न धात्ववयवत्वम् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

सरितमाचष्टे इति सरयति ।

१६१ सरि-धातोरूपाणि ॥

१ **सरय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **सरये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **सरय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव ाम ॥
४ **अससय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अससर**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **सरया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **सर्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **सरयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **सरयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **असरयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे सारयति ॥

मथमाचष्टे इति मथयति, मतान्तरे माथयति ।

१६२ मथि-धातोरूपाणि ॥

१ **मथय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, मि, ावः, ामः ॥
२ **मथये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **मथय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अमथय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अमीमथ**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **मथया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **मथ्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **मथयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **मथयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अमथयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मामाचष्टे इति मदयति ।

१६३ मदि-धातोरूपाणि ॥

१ **मदय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः ामः ॥
२ **मदये**-त्, ताम्, यु, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **मदय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अमदय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अमीमद**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **मदया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **मद्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **मदयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः स्मः ॥
९ **मदयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अमदयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अत्र नित्यत्वादन्त्यस्वरादिलोपात् प्रागेव अदं विश्लेष्य म इत्यादेशः, पश्चादपि अन्त्यस्वरादिलोपो न लोपात् स्वरादेश इति न्यायात् "लुगस्य०" [२, १, ११३] इत्येव प्रवर्तते । तस्मिन्नपि कृते न "नैकस्वरस्य" [७, ४, ४४] इति निषेधात् "ञ्णिति" [४, ३, ५०] इति वृद्धिरपि न अधातुत्वात् । मतान्तरे-मादयतीत्यादीनि, मापयतीत्यादीनि च भवन्ति ॥

आवाम् अस्मान् वाचष्टे इति अस्मयति ।

१६४ अस्मि-धातोरूपाणि ॥

१ **अस्मय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **अस्मये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **अस्मय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **आस्मय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **आसिस्म**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **अस्मया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **अस्म्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **अस्मयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **अस्मयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **आस्मयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

तदाचष्टे इति तदयति, मतान्तरे तादयति।

१६५ तदि-धातोरूपाणि ॥

१ तदय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ तदये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ तदय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अतदय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अतीतद-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ामि ॥
६ तदया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ तद्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ तदयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ तदयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अतदयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

दरदमाचष्टे इति दारदयति।

१६५ दारदि-धातोरूपाणि ॥

१ दारदय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ दारदये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ दारदय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अदारदय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अददारद-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ दारदया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ दारद्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ दारदयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ दारदयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदारदयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"जातिश्च णितद्धिते" इति पुंवद्भावेन दारदयति।

दृषदमाचष्टे इति दृषयति।

१६६ दृषि-धातोरूपाणि ॥

१ दृषय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ दृषये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ दृषय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अदृषय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अददृष-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ दृषया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ दृष्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ दृषयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ दृषयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदृषयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ अददृषत्-अत्र समानलोपित्वात् सन्वत्कार्याभावः।

त्वामाचष्टे इति त्वदयति।

१६७ त्वदि-धातोरूपाणि ॥

१ त्वदय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ त्वदये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ त्वदय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अत्वदय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अतित्वद-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ त्वदया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ त्वद्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ त्वदयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ त्वदयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अत्वदयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे त्वादयतीत्यादीनि, केषाञ्चिन्मते त्वापयतीत्यादीनि। अत्र नित्यत्वादन्त्यस्वरादिलोपात् प्रागेव अदं विश्लेष्य त्व इत्यादेशः, पश्चादपि अन्त्यस्वरादिलोपो न लोपात् स्वरादेश इति न्यायात् "लुगस्य०" [२, १, ११३] इत्येव प्रवर्तते०, तस्मिन्नपि कृते न "नैकस्वरस्य" [७, ४, ४४] इति निषेधात् "ञ्णिति" [४, ३, ५०] इति वृद्धिरपि न अधातुत्वात् ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

युवां युष्मान्वाचष्टे इति युष्मयति ।

१६७ युष्मि–धातोरूपाणि ॥

१ युष्मय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ युष्मये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ युष्मय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अयुष्मय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अयुयुष्म–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ युष्मया–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ युष्म्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ युष्मयिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ युष्मयिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अयुष्मयिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

शरदमाचष्टे इति शरयति मतान्तरे शारयति ।

१६८ शरि–धातोरूपाणि ॥

१ शरय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ शरये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ शरय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अशरय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अशशर–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ शरया–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ शर्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ शरयिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ शरयिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अशरयिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

बोधतीति भुत्, बुधमाचष्टे इति बुधयति ।

१६९ बुधि–धातोरूपाणि ॥

१ बुधय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ बुधये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ बुधय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अबुधय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अबूबुध–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ बुधया–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ बुध्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ बुधयिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ बुधयिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अबुधयिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

लोमानि अनुमार्ष्टीति अनुलोमयति ।

१७० अनु-लोमि–धातोरूपाणि ॥

१ अनुलोमय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अनुलोमये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अनुलोमय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अन्वलोमय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अन्वलुलोम–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ अनुलोमया–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ अनुलोम्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अनुलोमयिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अनुलोमयिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अन्वलोमयिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

" न प्रादि० " इति अनोर्न धात्ववयवत्वम् ।
अन्वलुलोमत्–अत्र समानलोपित्वात् ह्रस्वाभावः सन्वत्कार्याभावश्च ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

ओजस्विनमाचष्ट इति ओजयति।

१७१ ओजि-धातोरूपाणि॥

१ **ओजय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ **ओजये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ **ओजय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम॥
४ **औजय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ **औजिज**-त्, ताम्, न्, :, तम्, म्, ाव, ाम॥
६ **ओजया**-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ **ओज्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **ओजयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ **ओजयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० **औजयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

"विन्मतोः" [७, ४, ३२] इति विनो लुक्। "न्यन्त्य०" [७, ४, ४२] इत्यन्त्यस्वरादिलुक्॥

दुःखिनमाचष्टे करोति वा दुःखयति।

१७२ दुःखि-धातोरूपाणि॥

१ **दुःखय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ **दुःखये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ **दुःखय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम॥
४ **अदुःखय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ **अदुदुःख**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
६ **दुःखया**-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ **दुःख्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **दुःखयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ **दुःखयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० **अदुःखयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

मतान्तरे दुःखिनो णिचोऽनभिधानम्।

पयस्विनमाचष्ट इति पययति।

१७३ पयि-धातोरूपाणि॥

१ **पययति**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ **पयये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ **पयय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम॥
४ **अपयय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ **अपपय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
६ **पयया**-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ **पय्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **पययिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ **पययिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० **अपययिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

विनो लुपि अनेकस्वरस्यान्त्यस्वरादेर्लुचं विकल्पेनेच्छन्त्येके तन्मते—

१ **पयसय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
२ **पयसये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म॥
३ **पयसय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम॥
४ **अपयसय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ **अपपयस**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
६ **पयसया**-ञ्चकार, इ०॥ म्बभूव, इ०॥ मास, इ०॥
७ **पयस्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म॥
८ **पयसयिता**-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः॥
९ **पयसयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः॥
१० **अपयसयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

इत्यादीन्यपि रूपाणि॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Muthulakshmi Research Academy

युवानमाचष्टे करोति वा कनयति यवयति ।

१७४ कनि-धातोरूपाणि ॥

१ **कनय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **कनये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **कनय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अकनय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अचीकन**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **कनया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **कन्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **कनयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **कनयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अकनयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"अल्पयुनोः कन्वा" [७, ४, ३३] इति वा कन् इत्यादेशः ॥

१७४ यवि-धातोरूपाणि ॥

१ **यवय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **यवये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **यवय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अयवय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अयुयव**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **यवया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **यव्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **यवयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **यवयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अयवयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"स्थूलदूर०" [७, ४, ४२] इति अन्तरस्था-देरंशस्य लुग् नामिनो गुणश्च ॥

राजानमाचष्टे इति राजयति ॥

१७५ राजि-धातोरूपाणि ॥

१ **राजय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **राजये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **राजय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अराजय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अरराज**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **राजया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **राज्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **राजयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **राजयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अराजयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ अरराजत्, । समानलोपित्वान्न ह्रस्वः सन्वत्कार्यं च ॥

श्वानमाचष्टे इति श्वनयति ।

१७६ श्वनि-धातोरूपाणि ॥

१ **श्वनय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **श्वनये**-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **श्वनय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अश्वनय**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अशिश्वन**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **श्वनया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **श्वन्या**-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्वः, स्मः ॥
८ **श्वनयिता**-'', रौ, रः, सि, थः, थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **श्वनयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अश्वनयिष्य**-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

श्वानयतीत्यादीनीति नागेशानुयायिनः । केषाञ्चिन्मते शावयतीत्यादीनि, अन्येषां मते शुनयतीत्यादीनि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

सुखिनं करोतीति सुखयति।

१७७ सुखि–धातोरूपाणि ॥

१ **सुखय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **सुखये**–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **सुखय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम॥
४ **असुखय**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **असुसुख**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
६ **सुखया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **सुख्या**–त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **सुखयिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **सुखयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **असुखयिष्य**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

मतान्तरे सुखिनो णिचोऽनभिधानम् ॥

स्वामिनमाचष्ट इति स्वामयति।

१७८ स्वामि–धातोरूपाणि ॥

१ **स्वामय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **स्वामये**–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **स्वामय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अस्वामय**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **असस्वाम**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
६ **स्वामया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **स्वाम्या**–त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **स्वामयिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **स्वामयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अस्वामयिष्य**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥

असस्वामत्, इत्यत्र समानलोपित्वान्न ह्रस्वः सन्वत्कार्यं च।

स्रग्विणमाचष्ट इति स्रजयति।

१७९ स्रजि–धातोरूपाणि ॥

१ **स्रजय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **स्रजये**–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **स्रजय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अस्रजय**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
५ **असस्रज**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम॥
६ **स्रजया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **स्रज्या**–त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **स्रजयिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **स्रजयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अस्रजयिष्य**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

"विन्मतोः" [७, ४, ३२] इति विनो लुक्। समानलोपित्वात् सन्वत्कार्याभावः ॥

अपो जलानि आचष्टे इति अपयति, मतान्तरे आपयति।

१८० अपि–धातोरूपाणि ॥

१ **अपय**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **अपये**–त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **अपय**–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **आपय**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **आपिप**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **अपया**–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **अप्या**–त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **अपयिता**–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **अपयिष्य**–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **आपयिष्य**–त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

स्वापं करोतीति स्वापयति ।

१८१ स्वापि-धातोरूपाणि ॥

१ **स्वापय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **स्वापये**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **स्वापय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अस्वापय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **असिस्वप**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **स्वापया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **स्वाप्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **स्वापयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **स्वापयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अस्वापयिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

नाम्नोऽपि "स्वपेर्यङ्के च" [४, १, ८०] इति य्वृतमिच्छन्त्यन्ये तन्मते ५-असुषुपत् ॥

गुफमाचष्टे इति गुफयति ।

१८२ गुफि-धातोरूपाणि ॥

१ **गुफय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **गुफये**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **गुफय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अगुफय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अजूगुफ**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **गुफया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **गुफ्या**-त, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **गुफयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **गुफयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अगुफयिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

गुफ्धातो क्विपि गुफ् ॥

क्षीबमाचष्टे इति क्षीबयति ।

१८३ क्षीबि-धातोरूपाणि ॥

१ **क्षीबय**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **क्षीबये**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **क्षीबय**-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ **अक्षीबय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अचिक्षिब**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **क्षीबया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **क्षीब्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **क्षीबयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **क्षीबयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अक्षीबयिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

क्षीब्धातोः क्विपि 'क्षीब्' इति रूपम् ॥

ककुभमाचष्टे इति ककयति ।

१८४ ककि-धातोरूपाणि ॥

१ **ककय**-ति, त, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ **ककये**-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ **ककय**-तु तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ **अककय**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ **अचकक**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ **ककया**-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ **कक्या**-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ **ककयिता**-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ **ककयिष्य**-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० **अककयिष्य**-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

समानलोपित्वात् सन्वत्कार्याभावः । मतान्तरे काकयतीत्यादि ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

स्तम्भमाचष्टे इति स्तम्भयति ।

१८५ स्तम्भि-धातोरूपाणि ॥

१ स्तम्भय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ स्तम्भये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ स्तम्भय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अस्तम्भय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अतस्तम्भ-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ स्तम्भया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ स्तम्भ्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ स्तम्भयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ स्तम्भयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अस्तम्भयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

स्तम्भ्धातोर्विचि स्तम्भ् इति शब्दः ॥

इदमाचष्टे इति इदयति ।

१८६ इदि-धातोरूपाणि ॥

१ इदय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ इदये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ इदय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ ऐदय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त म्, ाव, ाम ॥
५ ऐदिद-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ इदया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ इद्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ इदयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ इदयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० ऐदयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

शाम्यतीति शान्, शाममाचष्टे इति शामयति ।

१८७ शामि-धातोरूपाणि ॥

१ शामय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ शामये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ शामय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अशामय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अशीशम-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ शामया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ शाम्या-त, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ शामयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ शामयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अशामयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

अयम् अयादेशम् आचष्टे इति अययति, मतान्तरे आययति ।

१८८ अयि-धातोरूपाणि ॥

१ अयय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ अयये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ अयय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ आयय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ आयिय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ अयया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ अय्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ अययिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ अययिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० आययिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

वारमाचष्टे इति वारयति ॥

१८९ वारि–धातोरूपाणि ॥

१ वारय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ वारये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ वारय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अवारय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अवीवर–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ वारया–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ वार्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ वारयिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ वारयिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अवारयिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

स्वरमाचष्टे इति स्वरयति, मतान्तरे स्वारयति ।

१९० स्वरि–धातोरूपाणि ॥

१ स्वरय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ स्वरये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ स्वरय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अस्वरय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ असिस्वर–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ स्वरया–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ स्वर्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्वः, स्मः ॥
८ स्वरयिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ स्वरयिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अस्वरयिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

शलमाचष्टे शलयति मतान्तरे शालयति ।

१९१ शलि–धातोरूपाणि ॥

१ शलय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ शलये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ शलय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अशलय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अशीशल–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ शलया–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ शल्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ शलयिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्म, ॥
९ शलयिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अशलयिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

दिवमाचष्टे इति दिवयति ।

१९२ दिवि–धातोरूपाणि ॥

१ दिवय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ दिवये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ दिवय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अदिवय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अदीदिव–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ दिवया–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ दिव्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ दिवयिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ दिवयिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदिवयिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

तादृशमाचष्टे इति तादयति ।

१९३ तादि-धातोरूपाणि ॥

१ तादय-ति, तः, न्ति, सि, थः, था, ामि, ावः, ामः ॥
२ तादये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ तादय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव ाम ॥
४ अतादय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अततादत्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ तादया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ ताद्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ तादयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ तादयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अतादयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

५ अततादत्-समानलोपित्वान्न ह्रस्वः सन्वत्कार्यंच ॥

दिशमाचष्टे इति दिशयति ।

१९४ दिशि-धातोरूपाणि ॥

१ दिशय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ दिशये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ दिशय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अदिशय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अदीदिश-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ दिशया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ दिश्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ दिशयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ दिशयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अदिशयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

चक्षुषा पश्यतीति चक्षयति ।

१९५ चक्षि-धातोरूपाणि ॥

१ चक्षय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ चक्षये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ चक्षय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अचक्षय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अचचक्ष-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ चक्षया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ चक्ष्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ चक्षयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ चक्षयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अचक्षयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

त्विषमाचष्टे इति त्विषयति ।

१९६ त्विषि-धातोरूपाणि ॥

१ त्विषय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ त्विषये-त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ त्विषय-तु, तात्, ताम्, न्तु, '', तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अत्विषय-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अतित्विष-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ त्विषया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ त्विष्या-त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ त्विषयिता-'', रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ त्विषयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अत्विषयिष्य-त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

पुमांसमाचष्टे इति पुंसयति ॥

१९७ पुंसि–धातोरूपाणि ॥

१ पुंसय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ पुंसये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ पुंसय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अपुंसय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अपुपुंस–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ पुंसया–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ पुंस्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ पुंसयिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ पुंसयिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अपुंसयिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

विद्वांसमाचष्टे इति विद्वयति ।

१९८ विद्वि–धातोरूपाणि ॥

१ विद्वय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ विद्वये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ विद्वय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अविद्वय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अविविद्व–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ विद्वया–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ विद्वया–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ विद्वयिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ विद्वयिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अविद्वयिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

णिवर्जनाच्च वस उष् ॥

गोदुहमाचष्टे इति गोदयति ।

१९९ गोदि–धातोरूपाणि ॥

१ गोदय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, मि, ावः, ामः ॥
२ गोदये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ गोदय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अगोदय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अजुगोद–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ गोदया–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ ॥
७ गोद्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ गोदयिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ गोदयिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अगोदयिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

समानलोपित्वात् ह्रस्वाभावः सन्वत्कार्याभावश्च ॥

लिहमाचष्टे इति लिहयति ।

२०० लिहि–धातोरूपाणि ॥

१ लिहय–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ लिहये–त्, ताम्, युः, :, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ लिहय–तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ानि, ाव, ाम ॥
४ अलिहय–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अलीलिह–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ लिहया–ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ लिह्या–त्, स्ताम्, सुः, :, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ लिहयिता–", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ लिहयिष्य–ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अलिहयिष्य–त्, ताम्, न्, :, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

गोरक्षमाचष्टे इति गोरयति ।

२०१ गोरि-धातोरूपाणि ॥

१ गोरय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ गोरये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ गोरय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अगोरय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अजुगोर-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ गोरया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ गोर्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ गोरयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ गोरयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अगोरयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

समानलोपित्वात् ह्रस्वाभावः सन्वत्कार्याभावश्च ।

तक्षमाचष्टे इति तक्षयति ।

२०२ तक्षि-धातोरूपाणि ॥

१ तक्षय-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
२ तक्षये-त्, ताम्, युः, ः, तम्, त, यम्, व, म ॥
३ तक्षय-तु, तात्, ताम्, न्तु, ", तात्, तम्, त, ाणि, ाव, ाम ॥
४ अतक्षय-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
५ अततक्ष-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥
६ तक्षया-ञ्चकार, इ० ॥ म्बभूव, इ० ॥ मास, इ० ॥
७ तक्ष्या-त्, स्ताम्, सुः, ः, स्तम्, स्त, सम्, स्व, स्म ॥
८ तक्षयिता-", रौ, रः, सि, स्थः, स्थ, स्मि, स्वः, स्मः ॥
९ तक्षयिष्य-ति, तः, न्ति, सि, थः, थ, ामि, ावः, ामः ॥
१० अतक्षयिष्य-त्, ताम्, न्, ः, तम्, त, म्, ाव, ाम ॥

आख्यानं, नलोपाख्यानं, कंसवधं, सीताहरणं रामप्रव्रजनं, राजागमनं, मृगरमणम्, आरात्रिविवासमाचष्टे इत्यादिषु, इन्द्रियाणां जयं, क्षीरस्य पानं, देवानां यागं, धान्यस्य क्रयं, धनस्य त्यागम्, ओदनस्य पाकं करोतीत्यादिषु च बहुलवचनान्न भवति । मतान्तरे तु भवति-आचष्ट इत्यर्थे णिच् । तथाहि-'आख्यानात् कृतस्तदाचष्टे कृल्लुक् प्रकृतिप्रत्यापत्तिः प्रकृतिवच्च कारकम्' इति वार्तिकम् । आख्यानवाचकात् कृदन्तात् तदाचष्टे इत्यर्थे णिच्, णिच्प्रकृत्यवयवकृतो लुक्, तस्यैव कृतो या प्रकृतिर्हन्यादिस्तस्याः प्रत्यापत्तिः विकारपरित्यागेन स्वरूपेणावस्थितिः, प्रकृतिवत् कृत्प्रकृतिप्रकृतिकणिजन्तवत्, कारकं च हेतुमणिचः प्रकृतेर्हन्यादेर्हेतुमण्णौ यादृशं कारकं धातावन्तर्भूतं द्वितीयान्तं यादृशं च कार्यं कुत्वतत्वादि तदिहापि इति वार्तिकार्थः । उक्तवार्तिकेन कंसवधमाचष्टे इत्यर्थे कंसवधशब्दाण्णिचि वधादेशनिवृत्तौ प्रकृतिवत्कारके कुत्वतत्वादिकार्ये च कंसं घातयति, घातयेत्, घातयतु, अघातयत्, अजीघतत्, घातयांचकार, घात्यात्, घातयिता, घातयिष्यति, अघातयिष्यत्, इति । सीताहरणमाचष्टे सीतां हारयति, रामप्रव्रजनमाचष्टे रामं प्रव्राजयति, राजागमनमाचष्टे राजानमागमयति, मृगरमणमाचष्टे मृगं रमयति, रात्रिविवासमाचष्टे रात्रिविवासयति, चैत्रपाकमाचष्टे चैत्रेण पाचयति, इति । यत्रानेकविशेषणविशिष्टा क्रिया प्रत्ययार्थस्तत्र क्रियाविशेषाभिव्यक्तये उपसर्गप्रयोग आवश्यकः, यथा विपाशयति, संपाशयति । पाशिक्रिया हि

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

विमोचनसंयमनाद्यनेकविशेषणविशिष्टा सती प्रत्ययवाच्या, ततश्चोपसर्गप्रयोगाभावे एकतरेणापि विशेषणेन वैशिष्ट्यं न प्रतीयेत। यत्र त्वेकविशेषणविशिष्टा क्रिया प्रत्ययार्थस्तत्र संदेहाभावादुपसर्गो न प्रयुज्यते। यथा–श्येन इवाचरतीति श्येनायते। एवं प्रत्ययस्यानेकार्थत्वेऽपि अर्थविशेषाभिव्यक्त्यर्थमुपसर्गप्रयोगः। यथा हस्तिना अतिक्रामति अतिहस्तयतीति। अनेकोपसर्गविशिष्टक्रियायाः प्रत्ययार्थत्वे शब्दशक्तिस्वाभाव्यादेक एवोपसर्गार्थः प्रत्ययार्थेऽन्तर्भवति द्वितीयस्तूपसर्गेणैव प्रत्याय्यते, यथा–भाण्डानि समाचिनोति सम्भाण्डयते इति ॥

इति श्रीमत्तपोगणगगनाङ्गणगगनमणि–सार्वसार्वज्ञशासनसार्वभौम–विद्यापीठादिप्रस्थानपञ्चकसमाराधक––संविग्नशाखीय––आचार्यचूडामणि––अखण्डविजयश्रीमद्गुरुराजविजयनेमिसूरीश्वरचरणेन्दिरामन्दिरेन्दिन्दिरायमाणेनान्तेवासिना शास्त्रविशारदेन कविरत्नेन व्याकरणवाचस्पतिना महोपाध्यायलावण्यविजयगणिना विरचितस्य धातुरत्नाकरस्य नामधातुप्रक्रियानिरूपणे षष्ठभागे णिच्प्रत्ययान्तप्रकरणं सम्पूर्णम् ॥

समर्थितश्च धातुरत्नाकरस्य नामधातुनिरूपणो
नाम षष्ठभागः ॥

गच्छतः स्खलनं क्वापि भवत्येव प्रमादतः।
हसन्ति दुर्जनास्तत्र समादधति सज्जनाः ॥ १ ॥

छद्मस्थेषु सदा स्खलद्गतितया दोषप्रबन्धान्वये
नो हास्यास्पमत्र दोषघटनायां स्यामहं धीमताम्।
नो प्रार्थ्याः कृतिनो निसर्गगरिमावासा मया शोधने
येषां दोषगणप्रमाजनविधिः स्वाभाविकोऽयं यतः ॥ २ ॥

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

ISBN: 81-7013-104-9

Vol. I	Tinanta: pp.x+1370, 1992
Vol.II	Niganta: pp.viii+2 to 2-7+3-1526, 1992
Vol.III	Sannanta: pp.vi+iv+504, 1992
Vol.IV	Yananta: pp.viii+308, 1992
Vol.V	Yanluvanta: pp.xii+320+x, 1992
Vol.VI	Namadhatu: pp.vi+ii+xii+188, 1992
Vol.VII	Bhavakarma: pp.vi+464+ii, 1992

[redacted]

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband

Digitized by Madhuban Trust

स्थैर्ये च

जिं अभि

ऋ प्रापणे च

पां पाने ङ् गतौ स्मृ चि

दां दाने

गृं सेचने

भ्यासे

अभिभवे द्रु गतौ

धुं स्थैर्ये च ध्मां शब्दाग्निसंयोगयोः

घृ सेचने पां पाने

गृं सेचने

सुं प्रसवैश्वर्ययो

घृ सेचने दुं गतौ

टिल्ये

ह्वृ वरणं स्थगनम् सुं गतौ द्रुं गतौ

ध्वृं कौटिल्ये ह्वृ वरणं स्थगनम्

दां दाने

शं गतौ

च

औस्वृ शब्दोपतापयोः औस्वृ शब्दोपता

गतौ

प्रसवैश्वर्ययोः

गतौ ध्वं कौटिल्ये स्थैर्ये च

CC-0. Public Domain. Vipin Kumar Collection, Deoband